FIICA LUI SEJAN

(POVESTE ISTORICĂ)

REÏHREGîSTRâT :

FIICA LUI SEJAN

i

În palatul Cesarilor, de pe muntele Palatin, – într'o sală imensă ca interiorul unui templu, cu columne canulate, ale căror acante sprijineau un tavan format din grinzi aurite, 'ncins printr'o galerie circulară, cu stîlpî de alabastru, – Tiberiu, aşezat într'un *solium* de bronz, cu spatele 'nalt, sta afundat în gîndurî.

El primise, chiar în ziua aceea, printr'un trimis special, ştirea despre moartea luî Germanicus, decedat la Epidafne, lîngă Antiohia, 'n Siria, şi acest eveniment da de lucru spiritului luî bănuitor şi nepătruns.

Dimineaţa era 'ncântătoare; cerul de o limpezime şi de o veselie neobicînuite. În faţă, printr'o

altă sală, pardosită cu mozaice de aur şi terminata! printr'un portic de marmoră roşie, ce da pe grădini exterioare, ochiul se'ntindea, ca printr'o pînză străvezie de vegetaţiune depărtată, asupra Velabruluî, Capitolinului, teatrului lui Pompeiu, pînă dincolo de Câmpul lui Marte şi de Tibru, pe 'nălţimile azurii ale Vaticanului.

împăratul, cu privirea perdută 'n gol, d'asupra spectacolului fermecător ce avea dinainte-i, cumpănea, 'n mintea sa, consecinţele evenimentului ce i se comunicase.

El trecuse de şaî-zeci de ani, şi corpu-i, de o complexiune aşa de viguroasă 'n tinereţe, 'ncepea să se plece subt povara vîrsteî. Talia-i, altădată 'naltă şi mlădioasă, apucase să se 'ncovoaie; capu-i işi perduse mai tot părul; obrazu-i, – infirmitate de care suferise totdeauna, chiar în anii tinereţeî, — se acoperea de coşi, din ce 'n ce mai mari şi mai aparenţi, astfel că era vecinie plin de plasture şi de alifii [1]).

Dar, cu toate aceste semne de decrepitudine, ce '1 făceau să roşească de el însuşi, minţea-i îşi păstrase toată forţa şi limpezimea primitivă. Numai caracteru-î, prefăcut şi schimbător, inspira temere tutulor, chiar intimilor, chiar acelor cărora arăta mai multă 'ncredere.

*) Vezi Suetone, *Tiberiii.*

Posac din lire [1]), plin do simţimintul conserva- ţiunii sale, şi, din aceasta cauză, rezervat şi lesne crezetor, el sta mereu în apărare, gata să citească ’n orice vorbă scăpată un cuget rău, şi medita adine asupra tutui or lucrurilor, chiar asupra acelora ce nu i se ’nfăţişau ca nefavorabile, pentru a se ’ncredinţa dacă din ele nu va putea să rezulte vreun reu pentru dînsul.

El fusese, ,ce e drept, împins la această bolnăvicioasă manie prin răutatea oamenilor, prin piedi- cele şi prin greutăţile ce avusese ’n viaţă-î.

De mic copil, el întimpinase, ’n adevăr, tot felul de pericole şi de nemulţumiri. încă ’n faşă, părinţi-i îl luaseră cu dînşii, în fuga lor la fteapolo şi, de acolo, ’n Sicilia, unde se rctrăseseră pentru a nu cădea ’n mâinile vrăjmaşilor lui Antoniu, căruia ’i rămăseseră credincioşi; ba chiar, în două landuri; fu cât p’aci să ’i trădeze prin ţipetele sale. Condus, nu mult după aceea, ’n Ahaia, din Grecia, el scăpă, ca prin minune, de moarte, căci, aprinzendu-se o pădure, prin care treceau, noaptea, focul se ’ntin- sese cu atâta repeziciune, încât ii înconjură din toate părţile, şi maică-sa, care ’1 ţinea ’n braţe, avu părul şi veştmintele atinse de flăcări[2]). Mai tărziu, la vîrsta de nouă ani, întors la Roma şi adoptat, prin testament, de bogatul senator Gallius, el trebui să renunţe de a’î purta numele, de oare-cc adop-

*) Vezî Suetone, ***Tiberiu.***

tătorul se prenumărase printre protivnicii lui August, şi acesta devenise soţul Livieî, mamei sale. Gând ajunse ’n etate de a purta armele, el fu trimis de tatăl seu vitreg în expediţiunî depărtate şi periculoase: – conduse o armată ’n Orient, unde restabili pe tron pe Tigran, regele Armeniei; trecu, după aceea, ’n Galia, pe care o guvernă, apărând-o de barbari; susţinu mari lupte, ’ncoronate cu succes, în Reţia, ’n Vindelicia şi ’n Panonia; supuse pe Breuci şi pe Dalmaţi; aduse ’nfme, prin faptele sale, cele mai mari servicii poporului roman.

Cu toate acestea, care ’i fu răsplata ?

I se dete ordin să se desparţă de Vipsania, soţia sa aleasă şi mult iubită,—a cărei amintire rămase aşa de’ntipărită ’n inima lui, încât, întîlnind-o, din intîmplare, odată, cu mult mai în urmă, nu putu să ’şi stăpînească lacrimele la vederea ei, – pentru a se căsători cu fiica lui August, Iulia, faimoasă prin viţiile şi prin desfrîul moravurilor sale. Mai mult decât atât. Fiindcă gloria-i şi isbînzile-i.militare aţîţau gelozia lui Gaiu, fiul lui Agripa, adoptat de August ca moştenitor, el fu nevoit să se exileze; se retrase ’n insula Rodos, unde viaţa-i fu adesea ameninţată, unde petrecu şapte ani în obscuritate, şi de unde nu i se permise să se ’ntoarcă decât cu condiţiune de a nu se ocupa de afacerile publice [1]). Tocmai mai târziu, după moartea lui Gaiu şi a fra

*) Vezi Pliniu, *Epistole.*
[2]) Vezi Suetgne, *Tiberiii.*

telui acestuia, Luciu, atunci când tronul era ame-. ninţat să rămâe vacant, bătrânul împărat se hotărî, după stăruinţele Livieî, să ’**1** adopte ca urmaş al său; însă, chiar atunci, el nu făcu aceasta fără rezervă şi ca din toată inima, ci puse condiţiuni care ridicară oarecum meritul actului său, căci îi mai asocià pe Postumiu, al treilea fiu al lui Agripa, şi ’i impuse, afară de aceasta, să adopte el însuşi pe Germanicus, nepotul său, fiul lui Drusus Decimus, conceput, zice-se, din operile lui August, înainte ca acesta să se fi căsătorit cu Livia [1]). Chiar acum, după suirea sa pe tronul Cesarilor, cu toate silinţele ce ’şi da să guverneze cu ’nţelepciune şi mode- raţiune, nu ’ntîmpina el oare, zilnic, provocaţiunile acelora care, eşiţi din vechile familii ale Romei, credeau că au tot atâtea drepturi ca şi dînsul de a domni ? Subt aparenta lor supunere, ei îl urmăreau cu ura şi cu intrigile lor ascunse, neomiţend nici o injurie din câte puteau să ’1 aţîţe sau să ’1 nemulţumească. Într’un timp când puterea imperială era fără margini, ei nu se sfieaii să ’1 atace şi să ’1 ultrageze prin înscenările cele mai pătimaşe, prin procese scandaloase, ca cel intentat Urgula- niei, favoritei mamei sale, pentru a lovi ’n aceasta şi a o face să plătească o sumă ce nu datora[2]), prin preziceri sensaţionale, făcută de magi şi de astrologi, consideraţi de credulitatatea publică ca or

*) Vezî Suetone, ***Tiberiu.***

gane ale divinităţii, prin libele, scrieri infame, 'n care se defăimau, fără milă, el şi familia sa, ai căror autori erau necunoscuţi, dar pe care le găsea aruncate pretutindeni împrejuru-î, chiar, subt *orchestra* sau fotoliul în care avea obiceiu să se aşeze 'n Senat *).

Nu e, deci, de mirare dacă atâtea nedreptăţi şi umilinţe, aşa de 'ndelung repetate, stricaseră caracterul unui om, prin natura lui, susceptibil şi temător, înnăbuşiseră ori-ce simţimînt de sinceritate 'ntr'însul, îl făcuseră să se ferească de pornirile generoase ale inimii, îl pregătiseră 'nfme pentru crimele şi cruzimile cele mai îngrozitoare.

Tiberiu, înfăşurat în toga sa pretextă, ca 'ntr'o draperie cu mii de cute, cugeta, aşa dar, adine asupra urmărilor ce moartea nepotului seu putea să aibă pentru dînsul şi pentru imperiu.

Dintre toţi generalii care, prin bărbăţia şi prin iscusinţa lor, asigurau liniştea provinciilor, Ger- manicus se deosebise mai mult. El câştigase, cu câţiva ani mai nainte, o glorie neperitoare, potolind, cu pericolul vieţii sale, răscoala legiunilor de pe Rin; restabilind, mai întâi, disciplina printre ele, ducendu-le,.după aceea, la luptă; bătend pe Germani; devastând ţara lor pentru a 'i pedepsi; puind mîna pe frumoasa Tusnelda, soţia ne 'ndu-

[1]) **Vezi Suetone,** *Claudiu.*
-) **Vezi Tacit,** *Anale.*

plecatului lor cap, Arrninius, şi fel copiii acestuia, pe care ’i adusese la Roma; recucerind trofeele perdute de Varus; spălând, prin jpbtoriile sale, ruşinea ce dezastrul acestui generaf; aruncase asupra numelui roman [1]). Succesele luî contribuiseră, deci, foarte mult a spori era de prosperitate prin care noua domnie părea că se deschide. Chiar acum de curînd, el săvirşise noi isprăvi, care, singure, ar ii fost de ajuns ca să’l facă a fi regretat. El potolise, ’n adever, prin prezenţa sa ’n Orient, unde fusese trimis cu puteri extraordinare, rivalităţile dintre diferitele oraşe şi ţinuturi ce vizitase; ’nfrinasc rapacitatea şi excesele de zel ale propuşilor romani; asigurase pacea la limitele extreme ale imperiului, în ţerile dintre Tigru şi Eufrate, unde grave tulburări erau cât p’aci să isbucnească, din cauza nepriceperii guvernatorilor; pusese pe tronul Armenilor pe Zenone, fiul lui Polemon, un rege pe care supuşii sei îl iubeau şi [5]i cereau; întărise ’n capul Părţilor pe Artaban, care, ’n schimb, se legase să rămîc, el şi poporul seu, vecinie prietenii şi aliaţii Romanilor -).

Aşa de multe şi de mari servicii nu puteau să remâe neapreciate do simj.ul practic al unui om ca Tiberiu, preocupat, mai nainte de toate, de liniştea şi de siguranţa sa proprie. Perderea aceluia care le săvîrşise era, prin urmare, un fapt în-

1) Vezi Tacit, Ann. I, 55. **Vezi Suetone,** *Tiberiu.*

griji tor pentru dînsul, şi cu atât mai mult, cu cât, printre ai săi, nu vedea pe nimeni cu cine să'l înlocuiască. Dar, pe de altă parte, el simţea parcă un fel de uşurare de a se şti scăpat de un personagiu ca Germanicus, tînăr, ilustru şi popular, pe • care rumoarea publică i-l dase adeseaori drept rival. El asista, nehotărit, la lupta ce se urma 'n-tr'insul între aceste două simţimînte contrarii, aci cătend să regrete, când îşi aducea aminte de calităţile răposatului, de nobleţea de caracter şi de desinteresarea lui, despre care primise aşa de dese şi de netăgăduite dovezi, aci bucurându-se, când spectrul pericolului se ridica, ameninţător, dinainte-i şi-l făcea" să crează [5]n cine ştie ce scopuri şi proiecte interesate.

Deodată, o draperie roşie, cu ţesături de aur şi de argint amestecate, ce masca o uşă, se dete d'o- parte, şi, prin borta de lumină ce se formă, alte 'n- căperi apărură, de un lux şi de o bogăţie ne'ntre- cute. Eraŭ,— înşiruite 'n lungi perspective, pardosite cu mozaice ce reprezintaü scene răsboinice saü apoteoze, decorate cu tapiţerii de mătăsuri broşate, reţinute prin belciuge de aur, – succesiuni de săli, cu tavanele chesonate saü împodobite cu picturi figurative ; apartamente cu pereţii de stuc saü de cipolin ; *cubicule,* primind lumina de departe, cu mobiliere de bronz, de fildeş saü de baga; *atriurî* populate cu statui de generali, de poeţi şi de ora

tori, cu largi cupe de smalţ, po sprijinătorî de onix. sau de agată, cu vase de porfir, pe care se vcdeaii atleţi goi, luptându-sc cu cestul în palestră.

În acelaş timp, în pervazul uşei ce se domas- case, un om se ivi, ţinând o copilă de mână.

Omul, îmbrăcat în costumul gardei preto- riene: – o *lorică* formată din solzi de oţel auriţi, cu şuviţe de curea suprapuse, ce'i atîrnau pe braţe şi pe şolduri; o *hlamidă* purpurie, cu ciucuri de fir, prinsă printr'un granat de umărul drept; *ca- lige* roşii, strînse de picior prin nojiţe poleite, – era Eliu Sejan, prefectul pretoriului, favorit al împăratului, personagiul cel mai influent şi mai puternic din Roma. Copila, adorabilă 'n *palla-î* albastră, cu stropituri de aur, ca un cer cu stele, subt care se zăreau extremităţile *stoici,* tunică de mătase albă, cu marginele de filigrană, şi d'asupra căreia plutea, impalpabil, parc'ar fi fost de aer ţesut, un *cyclas* de gaz, văl cu chenar roşu, era fiica lui Sejan, iVtilia, pe care Tiberiu o iubea cu o dragoste de părinte.

Ei veneau, după obiceiul ce luaseră, tatăl, spre a da seamă de cele 'ntîmplate 'n ziua şi 'n noaptea trecută, fata, spre a zice bună dimineaţa Ce- sareluî.

La vederea lor, figura bătrânului împărat păru că se luminează. El atrase pe Atilia lingă dinsul; luă din mâna-i floarea ce'i oferea, – un frumos trandafir galben; – depuse pe fruntea copilei un

sărut de tată, şi, dupe ce schimbă câteva cuvinte cu dinsa, o puse să şează lingă el, pe un *oldadias* grecesc, scaun îmbrăcat în stofă de aur, ce se afla la picioarele lui. Apoi, întorcendu-se spre Sejan, care rămăsese la câţiva paşi, în atitudinea celui mai profund respect, îi făcu semn că putea să vorbească.

Ga să se poată ’nţelege şi mai bine ceea ce are să urmeze, e de trebuinţă să ne oprim puţin asupra omului ce avusese rarul merit să cucerească ’n-crederea unui spirit ca al lui Tiberiu şi să’şi aşeze o influenţă a tot puternică asupră-î.

Tiberiu, la suirea sa pe tron, în anul **14**, găsise pe Seiu Strabon, tatăl lui Sejan, prefect al pretoriului, şi primise jurămîntul lui de credinţă printre cele dintăi ce i se oferiseră [1]). Aceasta **’1** făcuse să aibă ochi buni, nu. numai pentru dinsul, dar încă pentru ’ntreaga lui familie. Gând, deci, mai în urmă, **’1** numi guvernator al Egiptului, el dete comanda gardei sale fiului acestuia, Sejan, pe care avusese ocazia să-l cunoască şi pentru care ’nce- puse să prinză o adevărată dragoste.

Sejan parcă era, ’n adever, creat înadins ca să placă unei firi întunecoase şi ’ntortochiate ca a stă—

x) **Vezi Tacit,** *Anale.*

mlădios, ascunpinului seu. De un caracter facil şi zend o mare ambiţiune subt aparenţele desintere- sărei, ştiind sa descopere, de la prima vedere, partea slabă a fiecăruia şi să se furişeze prin acel punt rămas, pentru a zice astfel, fără apărare, el poseda, ’n cel mai înalt grad, toate calităţile ce fac pe un om nerezistibil. Tiberiu fusese, mai întâî, sedus de figura lui regulată şi simpatică, de activitatea lui fără preget, de discreţiunea şi de ’ndrăzneala ce arăta ’n toate ocaziunile, când i se cerea să execute un ordin sau să aducă vre-un serviciu. Mai în urmă, când avu prilegiul să’l cunoască şi mai de aproape, ’nţelepciunea ce i se părea că ese din sfaturile lui îl împinse şi ma| mult spre dinsul, astfel că, puţin câte puţin, el îi deveni indispensabil.

Sejan simţise scîrba ne’nvinsă ce bătrânul împărat avea pentru adulaţiune *), şi, cu dibăcia cu care era ’nzestrat, îşi dete toate silinţele să nu cază ’n acest păcat. Acesta fu unul din primele mijloace de care se servi pentru a’şi atrage binevoinţa lui Tiberiu. Un alt mijloc la care recurse fu simularea desinteresărei. La ’nceput, în primii ani, el nu ceru nimic pentru dinsul, nici pentru ai săi, ba păru chiar că fuge de orice foloase ce ar fi semănat a favoruri, şi dacă, ’n cele din urmă, sfîrşea prin a le primi, el făcea aceasta ca ’n silă şi cu părere de rău, ca pentru a lăsa să se ’nţeleagă că nu cedează

decât necesităţii, spre a nu strica plăcerea stăpînu- lui seu, care i le oferea. Asemenea virtuţi erau rare ’ntr’o vreme când înjosirea şi rapacitatea stricaseră toate caracterele, şi, deci, aparenţa lor făcea im- presiune asupra unui suflet amărît şi deziluzionat ca al lui Tiberiu.

Să nu se crează, totuşi, că, chiar astfel, acesta se dete aşa lesne, dintr’o dată şi pe d’a’ntrogul, pe mâinele favoritului seu, căci ar ii a se perde cu totul din vedere natura bănuitoare şi adine vicleană a urmaşului lui August. El căută, dimpotrivă, să se fereascâ cât putu mai mult, supuse pe Sejan la diferite ’ncercări şi nu ’i acordă ncrederea sa decât când se convinse că nu avea să se teamă de nimic din parte-i; ba, chiar atunci, păstră încă acea rezervă ce forma fondul fircî sale, nevoind să abdice cu totul la dreptul seu de a cumpăni şi de a alege.

Prefectul pretoriului se deosebise mai cu seamă ’n potolirea revoltei legiunilor din Panonia, comandate de Blesus.

Se ştie că, puţin după moartea lui August, acele legiuni, aţîţate de câţiva nemulţumiţi, voiseră să profite de noua stare de lucruri, şi, subt pretext do a cere ’ndulciri pentru soarta lor, luaseră armele, comiseseră dezordine, uciseseră pe câţiva centurioni,, puseseră condiţiuni. Tiberiu, îngrijat cum era totdeauna când siguranţa sa era ’n ces- tiune, trimise, pentru a le potoli, pe fiul seu Drusus,

) Vezî Sucionc, *Tiberiu.*

căruia ’i dete pe Sejan drept ajutor şi povăţuitor, dimpreună cu o escortă de două cohorte din garda sa şi fruntea cavaleriei pretoriene, compusă ’n mare parte din Germani. Aceste forţe însă erau ne’ndes- tulătoare ca să ţie ’n respect pe cele trei legiuni re- svrătite, cu atât mai de temut, cu cât erau adunate ’n acelaş lagăr. Prezenţa lor întărită, dimpotrivă, şi mai mult pe răsculaţi, astfel că autoritatea lui Drusus fu de la ’nceput neţinută ’n seamă, şi pericolul unei încăerări deveni din ce’n ce mai ne’n- lăturat. Din fericire, o eclipsă de lună, cu dibăcie exploatată,, scăpă situaţiunea. Profitând de spaima ce aruncă întunecarea, din ce ’n ce mai accentuată, – pină la dispariţiunea completă, – a discului lunar, şi aceasta tocmai în noptea aleasă pentru măcelul trimişilor împăratului, Sejan, prin emisari răspîndiţi în tot lagărul, provocă o adevărată panică printre legionari. Ei făcu să se crează că zeii supăraţi îşi manifestau, prin acel semn ceresc, nemulţumirea cele inspira purtarea lor criminală, că acea lună strălucitoare, ascunzendu-şî deodată faţa [5]n intunerec, era icoana nenorocirilor ce ’1 aşteaptă dacă nu se vor grăbi să se liniştească, că cel mai bun mijloc de a ’mblânzi mânia divinităţilor şi de a ’nlătura relele ce ’i ameninţă era să se supue fără zăbavă, predând pe capii răscoalei, spre a li pedepsiţi, şi ’ncrezendu-se ’n fiul împăratului, care va şti să fie generos cu dinşiî. Apoi, când. rebelii, terorizaţi, începură să se căiască şi promiseră ascultare,

reapariţiunea succesivă a astrului radios fu, prin aceleaşi mijloace, exploatată, 'nfăţişată ca o adhe- siune a celor de sus la făgăduelile lor, lucru care 'i întări şi mai mult în credinţa lor şi asigură stingerea revoltei fără vărsare de sânge [1]).

Acest succes, cunoscut la Roma, căci fu trîrn- biţat cu mare sgomot de amicii lui Sejan, -întemeiă definitiv reputaţiunea acestuia de om capabil şi trebuincios.

El îşi spori încă trecerea prin marea autoritate ce ştiu să dobîndească asupra gardei pretoriene, pusă subt comanda sa. Meşter în arta de a se insinua '11 inima soldatului, de o activitate de corp neobosită, de o memorie prodigioasă, el ajunsese să cunoască pe toţi oamenii săi, îi chema pe nume, se interesa do nevoile lor, îngrijind să nu le lipsească nimic, işî petrecea mai tot timpul în mijlocul lor, ii silea astfel să '1 iubească şi să se jertfească pentru d insul[2]).

Puterea ce exercita asupra lor fu o nouă cauză de 'nrîurire asupra lui Tiberiu, care credea cu tot dinadinsul că siguranţa sa stă 'n mâinile favoritului seu. îi plăcea să '1 vază cât de des, să stea cât de mult la vorbă cu dînsul, să [J]1 auză povestindui. pină şi cele mai ne'nsemnate noutăţi ale zilei, să aibă părerea lui asupra oamenilor şi a lucrurilor. În această privinţă, Sejan excela, căci nimeni nu se

1*) *Vezi* Tacit, *Anale.*

2) Idem.

***) Vezî Tacit,** *Anale.*

pricepea mai bine decât dînsul să acuze faptele altora, ascunzând pe ale sale proprii. Şi Tiberiu, ale cărui porniri erau pentru cruzime, primea mai totdeauna, fără alte probe, 'ncredinţările lui drept bune. Iată pentru care cuvint aţâţi cetăţeni, distinşi prin originea din care se trăgeau sau prin propriele lor merite, fură trimişi la supliciu sau se uciseră pentru a scăpa de ruşinea unei condemnărî.

De altmintrelea, tare prin influinţa sa asupra gar- dei ce comanda şi prin sprijinul ce-'i da 'mperatul, Sejan nu se sfiia să ia răspunderea faptelor sale, despreţuind sau bravând pe numeroşii vrăjmaşi ce . poziţiunea sa 'i crease. Linguşitor sau insolent, după 'mprejurare, el întrebuinţa adesea luxul şi mărinimia pentru a 'nfringe 'mpotrivirile, astfel că clientela lui creştea ne'ncetat, sporită prin atracţiunea onorurilor şi a avantagelor ce spera de la dinsul[1]). Dar, cu toate acestea, forţa lui de căpetenie stetea, încă odată, [5]n făţărnicie, prin mijlocul căreia reuşise, după cum am spus, să adoarmă neadormita ne'n- credere a stăpînului seu, ros de vecînice bănueli.

El se 'nsurase, încă de tîner, cu Apicata, ma- tronă nobilă şi respectată, din care avusese trei copii. Gel mai mic dintre aceştia, – o fetiţă, – Atilia, adevărată minune de graţie şi de frumuseţe, era aceeaşi pe care am văzut-o venind cu tatăl săii ca să salute pe Tiberiu. Ea fusese, cu câţiva ani

înainte, victima unei îngrozitoare 'ntîmplărî, care atrăsese atenţiunea asupră-î şi 'i dobîndise binevoitoarea simpatie a 'mpăratului.

Iată acest accident în toată tragica-i oroare.

Pentru a se sărbători fericitul început al nouei domnii, se dedcau jocuri în marele circ, zidit, subt numele de *Circus Maximus,* încă din timpul lui Tarquiniu-Cel-Vechiu, între munţii Palatin şi Aven- tin, şi restaurat de Iuliu Cesar. Tiberiu n'avea mare plăcere pentru asemenea petreceri, şi, lucru curios la un vărsător de sânge ca dînsul, căta mai totdeauna să fugă de ele. Totuşi, rîndul acela, fiindcă se dau în cinstea lui, el nu putu să evite de a le onora cu prezenţa sa. Dimpreună cu dînsul, întreaga curte veni să asiste la ele.

După ce prima parte a programei, – lupta gladiatorilor între dînşiî, – fu terminată, şi corpurile celor căzuţi fură tîrîte cu cîrligul în *Spoliarium,* pentru ca sclavii însărcinaţi cu acest oficiu să uciză pe cei răniţi de moarte şi să le curme astfel suferinţele, se procedă la partea a doua a spectacolului, care cuprindea distracţiunea cea mai plăcută unui popor crud şi iubitor de emoţiunî violente ca cel roman, priveliştea adică a chinurilor celor condem- naţî a fi sfîşiaţî de fearele sălbatice, lăsate libere şi asmuţite asupra lor. îndată ce acei nenorociţi fură introduşi în arenă, mulţimea 'i salută, după cum era obiceiul, prin ţipete 'ngrozitoare, prin liuidueli

şi prin insulte. Unii dintr'înşii, mai dîrji, ştiind că nu mai aveau nimic de sperat, încercară să respunză prin bravade, 'ntorcend, prin graiu şi prin gesturi, injuriile ce li se adresau. Alţii, dimpotrivă, mai mult morţi de frică, 'şi plecară capetele cu rezemnare,. aşteptând în tăcere soarta oribilă ce li se pregătea.

Printre aceştia era un tiner sclav, de o 'nfăţişare blândă şi plăcută.

El fusese de curînd adus din Africa, unde o vină relativ uşoară,— fuga de la stăpîn, – îi atrăsese cea mai gravă din pedepse, aceea de a fi de viu predat fearelor sălbatice. Cum fu băgat în arenă, impresionat de clamorile aruncate de spectatori, el se duse de 'ngenuchiă dinaintea unuia din stilpii destinaţi supliciaţilor, şi, acolo, aşteptă, supus, ca moartea să sosească.

În acelaş timp, gratiile de fer ce 'nchideau coliviile fearelor sălbatice, *carceres,* se ridicară, şi mai mulţi monştri se repeziră 'n arenă cu salturi şi cu răcnete spăimîntătoare. Printre dînşii, se deosibea, mai cu seamă, un leu african, de o mărime şi de o forţă extraordinară, prins în munţii Atlas, din Ge- tulia, şi sosit abia de câte-va zile la Roma, pentru a figura 'n jocurile ce se dedeau în onoarea 'mpăra- tului. La vederea lui, mulţimea 'ncepu să bată din mâini; iar el, întăritat prin acele manifestaţiuni cu care nu era obicinuit, sbîrlindu-şi coama, băten- du-şî pîntecele cu coada, se repezi la cel din tăi ce i se 'nfăţişă, pe care '1 făcu bucăţi 'ntr'o clipă; apoi

se'n toarse către ceilalţi, sfişiindu-i, după cum îi prindea, fără să le dea vreme să arunce măcar un vaet.

În minutul acela, fetiţa luî Sejan, Atilia, care asista, cu familia sa, la jocuri, 'n locurile de onóre, pe *podium*,— teraţă circulară ce despărţea arena de spectatori, —pe când atenţiunea celor dimprejuru-i (;ra pironită aiurea, ño de spaimă, fie printr'o curiozitate de copil, spre a vedea maî bine, se plecă maî mult decât trebuia pe balustrada ce 'i sta dinainte, 'şi pcrdu echilibrul şi căzu 'n arenă.

Maică-sa, Apicata, aruncă un ţipăt sfişietor, şi, pe loc, întreaga sală fu 'n picioare.

Pericolul părea ne'nlăturabil, şi moartea Atilioî, maî mult de cât sigură, căci nimeni, pentru nimic în lume, n'ar fi cutezat să se coboare 'n arenă ca să o scoaţă d'acolo, din mijlocul fcarelor sălbatice. Pe de altă parte, leul, ce fixase atenţiunea tutulor, văzend căderea şi mişcarea de care fu urmată, lăsă victima ce ţinea 'n ghiare, – un biet sclav, pe jumătate sfişiat, – şi se repezi 'n direcţiunea copilei', mirosind într'însa o pradă maî delicată şi maî demnă de interes.

Atilia era perdută.

Un strigăt de oroare eşi din pcptul celor două sute cincîzecî de miî de spectatori ce se aflau. în sală.

Tot atunci, leul sosise lingă copilă. Dar,— o minune ! – în momentul când sta să pue gura pe dinsa, el îşî întoarse ochii, din întîmplare, şi zări,

la câţiva paşi mai departe, ’ngenuchiat dinaintea stîlpuluî său şi’nmărmurit de spaimă, pe sclavul cel tînăr, care ’şi aştepta soarta cu supunere. Fiorosul animal, izbit ca de o amintire, se opri ’ndată, ’şi aţinti şi mai bine vederile spre sclav, îşi umflă nările pentru a’l mirosi, apoi, lăsând pe Atilia nevătămată, se ’ndreptă spre dinsul, şi, când fu aproape de el, începu să se tîrască la picioarele lui, lingendu-i-le, dând semnele celei mai vădite bucurii, întocmai ca un câine credincios care, după o lungă despărţire, regăseşte pe stăpînul seu iubit.

Mirarea asistenţilor era la culme.

Tiberiu, adînc mişcat de ceeace văzuse, ’şi întinse mâna dreaptă, cu degetul cel mare ridicat, şi acest semn de ertare fu ’ndată imitat de ’ntreaga sală.

Jocurile erau, prin urmare, terminate, şi viaţa supravieţuitorilor scăpată.

împăratul porunci atunci să se aducă dinainte-i sclavul a cărei prezenţă potolise furia animalului sălbatic şi se informă de cauza influenţii miraculoase ce avea asupră-î.

Tînărul sclav, cu lacrimile’n ochi şi cu accentul sincerităţii în gură, ’i povesti istoria vieţii sale, ne-norocirile sale, care, puindu-l de mai multe ori faţă cu moartea, ’1 împinseseră, ’n cele din urmă, pe pragul acelui loc de supliciu. El se numea Andro- cles şi fugise de la stăpîn ca să scape de traiul rău ce ’ndura la dînsul. După o noapte de umblet, el sosise, despre ziuă, ’ntr’un loc sălbatic, în mijlocul

munţilor. Acolo, do teamă de a nu fi descoperit, se ascunsese ’ntr’o peşteră ce zărise ’n apropiere şi unde credea că va găsi un adăpost sigur. Abia apucase însă să se aşeze şi să răsufle puţin, când un zgomot îl făcuse să se ’ntoarcă. La intrarea peşterei se afla un leu de o talie monstruoasă, care ’nainta spre dînsul şchiopătând. Mai mult mort de spaimă, el rămăsese nemişcat, aşteptând ca fiorosul animal să se arunce asupră-i. În loc de aceasta însă, leul se apropiase cu ’ncetul şi, cu gemete ’nnăbuşite, ’i întinsese una din labele sale, părend a’i cere ajutor. Androcles avusese curagiul să examineze acea labă şi, ’ntre degetele ei, văzuse un mare ghimpe care formase puroiii şi producea durerile de care suferea animalul. El apucase ghimpele cu unghiile, **’1** trăsese afară, storsese coptura din rană şi uşurase astfel suferinţele leului. Acesta, drept recunoştinţă, se ’mprietenisc cu dînsul, prinsese dragoste de el, şi, trei ani d’a rindul, locuise ’n aceeaşi peşteră, ’ngri- jindu-l, hrănindu-l cu produsul vinătoareî sale, păzindu-**l** ca pe un bun stăpîn. După această trecere de timp, urindu-i-se cu traiul ce ducea ’n societatea unei feare sălbatice, Androcles căutase să se apropie de oameni, crezend că vina şi persoana sa fuseseră uitate. Speranţa sa era insă greşită, fiindcă, cum îl văzuseră, ei îl recunoscuseră, ’1 puseseră ’n lanţuri, îl tîrîseră dinaintea pretorelui, care’l osîn- dise la ultimul supliciu. În vremea aceea, leul căzuse? se vede, el însuşi în cursă, şi, trimis la Romă ca să

***) Vezi Aulu-Gelle,** *Nopţi alice.*

desfete poporul prin ferocitatea sa, se regăsise [5]n faţă cu vechiul seu prieten.

Restul se ştia. Recunoştinţa leului scăpase pe mica Atilia de la moarte [1]).

Tiberiu, izbit de acest concurs providenţial de ’mprejurări, acordă libertatea sclavului, dăruindu-î şi leul pe d’asupra. Însă emoţiunile ce simţi cu acea ocaziune impresionară urit inima lui şi ’1 hotărîră să se abţie, pe viitor, de la asemenea spectacole. El rămase aşa de neclintit în această rezoluţiune, încât, când, mai tărziu, fiul-seu, Drusus, organiză jocuri de gladiatori pentru a sărbători succesele dobînditc de el în Panonia şi de Germanicus pe Rin, refusă sistematic de a asista la ele, şi toate stăruinţele ce se puseră fură neputincioase ca să ’1 facă să se schimbe.

Gât despre Atilia, scăparea ei miraculoasă ’i atrase, mai întăi binevoitoarea atenţiune, apoi simpatia ’ mpăratului.

Prin gentileţa sa dă copilă frumoasă şi deşteaptă, ea intră, mai ’n urmă, aşa de adine în inima luî Tiberiu, care, din căsătoriele sale, n’avuseso decât un singur băeat, pe Drusus, născut din Yipsania, încât devenise o necesitate pentru dinsul să o vază şi să o auză fcâteva momente maî în flecare zi.

La aceasta contribuise, fără ’ndoeală, şi influenţa crescândă ce .Sejan lua asupră-î; totuşi, chiar fără

această ’mprejurare, graţiei c fetiţei erau de ajuns ca să o conducă la acelaş rezultat.

Ea ştia, ’n adevăr, să se ia aşa de bine, să vorbească aşa de dulce, să facă ’ntrebărî aşa de adorabile şi să dea răspunsuri aşa de neaşteptate, încât era cu neputinţă să i se reziste.

Bătrânul Tiberiu, din ce ’n ce mai captivat prin farmecul suveran ce eşea din toată fiinţa eî, se glndi să’î creeze o soartă demnă de dragostea ce simţea pentru dinsa, să’î asigure un viitor mai presus de condiţiunea eî, să o introducă ’n propria sa familie.

El avusese, după cum se ştie, un frate mai mare, pe Drusus Decimus, ce’i ziceau şi Ncro, a cărui memorie ’i era scumpă şi la care ţinuse aşa de mult, încât, cu douăzeci de ani înainte, când auzise, din Pavia, unde se afla pe atunci, că’l trîntise un cal şi că era ’n pericol, făcuse şeaptezecî de leghî[1]) întro zi, ca să’l poată găsi cu viaţă, şi, apoi, neputend, cu toate ’ngrijirilo ce ’i dete, să’l scape de la moarte, mersese pe jos, în fruntea convoiului funebru, ce’i aducea rămăşiţele, tot drumul, de pe ţărmurile Plinului, pînă la Roma.

De pe urma acelui frate mult iubit rămăseseră trei copii: Livila, pe care o măritase cu propriul seu fiii Drusus; Gcrmanicus, care se ilustrase pe Rin şi ’n Orient, şi Glaudiu, care, mai năpăstuit

1) *Vczî V. Duruy, Histoire des Romains.*

de natură, era ţinut de. o parte, acelaş care ajunse, mai în urmă, ’mperat.

Acest Claudiu avusese maî multe soţii, din care i se născuseră diferiţi copii. Gea dintăi din ele, Plauţia Urgulanila, – căci cu celelalte doue precedente, Emilia Lepida şi Livia Medulina, fusese numai logodit, – îi dase un băiat şi o fată: pe Drusus-cel-mic şi pe Claudia.

El nu voise, ce e drept, la ’nceput, să recunoască pe această din urmă, deşi se născuse abia ’ntr’a cincea lună a divorţului seu, şi o trimisese, goală, mamei sale, ca fruct al adulterului ei cu dezrobitul Boter, pe care **’1** bănuia [1]); însă, mai tărziti, consimţise să o primească şi o creştea ’n casă la dinsul, dimpreună cu băiatul şi cu o altă fată, Antonia, ce ’i dase a doua sa soţie, Elia Petina.

Micul Drusus atinsese etatea de opt ani, când, prin faptul solicitudinii mereu crescânde a lui Ti- beriu pentru Atilia, avusese ocaziunea să facă cunoştinţă cu aceasta şi să lege prietenie cu dînşa.

Ambii copii fuseseră născuţi, par’că, pentru a se iubi şi a trăi ’mpreună, căci rar se vezuse o aşa de mare dragoste ’ntr’o etate aşa de fragedă.

Deşi se ’ntilneauîn toate zilele şi locueau aproape sub acelaş acoperiş, ei nu păreau fericiţi decât când se aflau unul lîngă altul.

Jocurile lor erau comune; plăcerile şi bucuriile

’) Vezi Suctone,
Clandiu.

lor aceleaşi; asemenea şi mâhnirile lor, când se 'n timpi a să aibă.

Tiberiu, privea cu ochi favorabili această bună ’nţelegere a celor douî copii, şi, când, câţiva ani mai în urmă, slăbiciunea lui. pentru Atilia ’**1** îndemnă să se gîndească a’î face un viitor strălucit, el o destină lui Drusus *), aşteptând timpul ca să fie destul de mare pentru a i-o da de soţie.

Cu modul acesta, şi subt părinteasca ’ngrijire a Gesarelui, Atilia se afla la curte, privită de toţi ca făcend deja parte din familia ’mpcrătcască.

Iată pentru care cuvînt ea mergea, după cum am spus, mai în toate zilele, ca să vază, să mîn- gîe şi să salute pe binefăcătorul seu, pe care ’1 considera deja ca pe un al doilea tată.

[1]) **Vezi Suetone,**
Claudiu.

III

În dimineaţa aceea, Sejan venea să supuc lui Tibcriu un plan ce de mult îl frământa şi pentru ’ndoplinirea căruia era decis să nu cruţe nici o osteneală.

El comanda, după cum am spus, garda preto-, riană din Roma; însă această cinste nu era de ajuns pentru ambiţiunea lui. El ar fi voit să aibă ’ntreaga gardă ’n mână, şi această idee, de multă vreme hrănită’nminteî, luase aşa de mari pro- porţiuni, încât devenise pentru dinsul o adevărată obsesiune.

Garda pretoriană nu se compunea, ’n adevăr, numai din cohortele puse subt ordinele lui Sejan, ci cuprindea şi altele, mai numeroase, aşezate afară din capitală.

Se ştie că, de la Scipione Africanul încoace, obiceiul era ca, ’n timp de răsboiu, să se ’nsărcinezc unele detaşamente din armată ca să vegheze asupra

persoanei consulului, spre a nu i se ’ntîmpla vreun reu.

Mai târziu, în timpul Triumviratului, Octaviu şi Antoniu preschimbaseră aceasta sarcină, impusă, pe rind şi fără deosebire, tutulor corpurilor din armată, ’nlr’un privilegiu acordat unui corp numai dintr’insa.

Eî aleseseră opt mii de oameni dintre soldaţii de frunte, ’nsemnaţî prin curagiul şi prin vigoarea lor, şi ’a ataşaseră ’n mod permanent pe lingă dinşii.

Gând August ajunse ’mperat, el ridică numerul pretorianilor la zece mii, formând zece cohorte de câte o miie de oameni fiecare, şi, pentru a interesa şi mai mult pe această trupă la siguranţa sa, ’i creă o poziţiune deosebite, acordându-î soldă ’ndoită şi avantagie de care nu se bucura restul armatei.

El îşi alcătui, cu modul acesta, o gardă puternică şi devotată, prin mijlocul căreia se simţea ’n stare să afrunte toate pericolele, atât rescoa- lcle legiunilor care T ridicaseră la imperiu, cât şi turburăriie poporului obicinuit cu neorinduelile.

Cu toate acestea, pentru a nu spăimînta prea mult spiritele printr’o prea mare desfăşurare de forţe, el obţinu de la Senat să ţie ’n Roma, ’n timp de pace şi ’n mod permanent, numai patru cohorte pretoriene. Pe celelalte şase le aşează, la mici depărtări, prin oraşele vecine, astfel că, la cel dintâi

[1]) **Vezi Gibbon,** *Istoria decadenței fi a căderei Imperiului roman.*

semnal, ele puteau să sosească ’n gfabă şi să ’i dea ajutorul trebuincios [1]).

Sejan, care comanda peste ceî patru mii de pretorieni din Roma, simţi, din profitele ce trăsese de pe urma devotamentului lor pentru dînsul, marile foloase ce ambiţiunea sa ar dobindi dacă ar avea pe câteşi zece cohortele adunate ’n acelaş loc şi aşezate subt aceeaşi conducere, adică a sa.

El îşi propuse, deci, să obţie acest lucru cu orice preţ de la Tiberiu, şi tocmai despre aceasta se puse să ’i vorbească ’ndată ce betrânul împerat îi dete voe să deschiză gura.

IV

— »Cesare,— ’ncepu-el, cu un aer ingrijat,— se petrec lucruri ce trcbue sa cunoşti şi ’mpotriva căror e urgent să luăm mesuri. Facţiunea resvră- titoare din Roma, oamenii care nu se pot împăca cu ideea de a fi supuşii legei, adversarii tei de odinioară, alde Lucius Aruntius, Quintus Haterius, Apidius Merula şi ceilalţi, pe care i-aî vezut aşa de des, chiar subt divinul August, urzind intrigi şi comploturi, încep să ridice din nou capul.... Ingă- duirea şi bunătatea ta de suflet, în loc să ’i potolească, le-a dat, dimpotrivă, curagiul să ’ntreprinză lucruri şi mai grave, astfel că, dacă vom sta mereu cu mâinile [5]n sîn, cine ştie la ce extremităţi vor încerca să ajungă....«

Tiberiu îşi încruntă sprîncenile.

—'»Şi care sînt acele lucruri aşa de grave ce au îndrăznit să pue la cale?« – ’ntrebă el, cu glasu-i nepătruns, în care nu se putea citi nici liniştea, nici supărarea«.

— »Cesare, – continuă Sejan, urmându-şi ideea, şi fără a părea că aude,— duşmănia lor împo- trivă-ţî nu e de azi sau de ieri: ea a luat naştere din ora chiar în care ţi s'a 'ncredinţat puterea. Adu-ţi aminte că, chiar din primele zile, când, cu inima încă 'ndurerată de perderea ce 'ncercase lumea î'omană 'n persoana tatălui teu, tu, nu te gîn- deaî decât cum să duci opera lui mai departe, ce mesuri mai nemerite să iei pentru ca edificiul ridicat de dînsul să nu se surpe, eî, fără milă, nici mustrare de cuget, îşi manifestau ostilitatea ocupând Senatul cu discuţiunî umilitoare sau provo- cătoare, cum era, bunioară, acea propunere de 'm- părţire a imperiului, crima cea mai odioasă din câte se pot comite sau imagina[1])! Da! s'au găsit oameni, aşa zişi coborîtorî din familiile cele mai ilustre ale Romei, ca Asinius Gallus, fiul lui Polion, care nu s'au siiit să ceară sfişierea a tocmai ceeace face gloria şi puterea acestui popor! Şi pentru care cuvînt urmăreau ei această nelegiuire ? Pentru scopuri cu totul personale şi egoiste! pentru a satisface ambiţiunea şi setea lor de mărire! pentru a'ţi micşora autoritatea! pentru a se ridica, noatirnaţi şi puternici, alături de tine!...«

Tiberiu aprobă din cap, palid şi mut la această amintire.

Sejan reluă, după o mică pauză:

[1]) **Vezi Suetone,** *Tibcriii.*

— »Aceşti oameni, Cesare, neputend să sfărâme ceeace geniul divinului August, continuator al atâtor generaţiuni de bărbaţi însemnaţi, clădise, s'au încercat, după aceasta, să lovească 'n prestigiul şi 'n demnitatea ta suverană. Cine, prin şoapte răs- pînditc 'n public, prin scrieri infame puse la dis- posiţiunea tutulor, aşezate pretutindeni unde ochii tei puteau să le 'ntâlnească şi să ia cunoscinţă de ele, cine a căutat să 'ţi aducă cele mai sângeroase ultragii ? În acele libele insultătoare, nimic nu era respectat, nici rangul, nici vîrsta, nici familia ta ilustră. Geeace trebue să te pue mai presus de ceilalţi muritori, suferinţele şi amărăciunile tale de altădată, esilul nemeritat de la Rodos, greşelile lulieî, soţiei tale a doua, de care nu eşti răspunzător, suvenirea Vipsaniei, pe care ai iubit-o cu căldura unei dragoste pornite din inimă şi pe care ai fost nevoit să o sacrifici intereselor superioare ale Statului, toate aceste dureroase amintiri erau într'însele cu cruzime exploatate. Şi, cu toate acestea, tu tăceai şi 'nchideai ochii, crezend că, prin răbdare, vei dezarma răutatea lori »Într'un Stat liber, respundeaî acelor ce se mirau de această 'n- găduinţă, limba şi cugetarea trebuesc să rămâe libero **1**[i])«. Eî însă nu 'nţelegeau tot astfel lucrurile, căci, văzend că limbile lor nu te turbură, 'ntrcbuin- ţară fapta pentru a lovi 'n tine!... Nu se 'noercară

*) **Vezi Dion Cassius,** *Istoria romană.*

ei oare, spre scandalul întrcgeî Rome! şi 'n paguba prestigiului teu de principe al poporului, să revendice, prin al douilea bărbat al Vipsaniei, de care te despărţiseşî, autoritatea părinteascâ asupra unicului teu iiu, Druşus, ce ţi s'a născut di ntr'i fisa ?...."

Tiberiii îngălbenea, din ce [5]n ce mai mult, la redeschiderea acestor rane, nevindecate încă bine. Totuşi, se silea să se stăpînească. Fixitatea privirei şi 'ncreţitura buzelor trădau singure ¿moţiunile teribile ce '1 răscoleau sufletul.

— >3Odată intraţi în domenul faptelor, – urmă Scjan, – ei făcură şi mai mult. Adu-ţi aminte de conspiraţiunile lui Libon şi lui Clemente. Cel dţn- tăr, împins de aceiaşi oameni, ameţit prin consul- taţiunî date de Haldeenî, presupuşi cunoscători ai viitorului, scos din minţi prin ceremonii de magie, la care T puseră să asiste, şi prin interpretaţiuni de visuri, ce i se făcură, 'ntemeiat încă pe ilustra sa origine, ca rudă de aproape a lui Pompeu şi a Scribo- niei, primei soţii a lui August, crezu că poate aspira, fără pericol, la puterea supremă. Cele ce puse la cale pentru a 'şi atinge scopul e de prisos să ţi le amintesc. Voiu constata numai, încă odată, spre lauda-ţi, – dacă laudă poate fi de a se da dezarmat pe mâinile vrăjmaşului seu, – marea indulgenţă ce 'ntrebuinţaşi şi [5]n această 'mprejurare! Căci, după ce, strîns de probe din toate părţile, Libon solicită şi obţinu încă o zi ca să 'şi pregătească apărarea, însă, 'n loc să cate a se justifica, dispe-

rând de cauza sa, el îşî curmă singur zilele, tu, regretaşi, în Senat, acest sfîrşit şi te juraşi că, de şi vinovat, ai fi cerut achitarea lui dacă nu s'ar ii grăbit să se ucidă! Frumoase şi generoase cuvinte, fără 'ndoeală, dar încuragiatoare, 'n acelaşi timp, pentru duşmanii tei, care vegheau în umbră! Şi, hi adevăr, nu trecu mult şi apăru Clemente, sclavul lui Postumiu Agripa, fostul teu asociat la imperiu, ucis;/fără ştirea ta, la moartea lui August, ca să se asigure liniştea 'n Stat[1]). Profitând de asemănarea sa cu fostul seu stăpîn, Clemente voi să treacă drept dînsul şi să facă să crează că el trăia încă. El fu sprijinit şi 'ncuragiat în aceasta de aceiaşi oameni pe care 'i văzuseşi aşa de des la lucru şi care nu perdeau nici o ocaziune pentru a'ţi face viaţa amară. Deja sgomotul sosirei falşului Agripa se respîndise 'n Italia; deja o mulţime imensă h eşise 'nainte spre a'l întâmpina la Ostia; deja el intrase 'n Roma şi lua parte la 'ntruniri secrete 'n scop de a provoca o răscoală. Tu insă, stai nehotărit şi nemişcat. Din fericire, credincioşii tei, printre care 'ndrăznesc a mă pre'număra, luară asupră-lc să te scape de dînsul fără voe-ţi. Ei fură destul de fericiţi să pue mâna pe Clemente, fără sgomot, şi moartea lui asigură liniştea 'n imperiu[1]). Inamicii tăi nu izbutiseră nici astădată!..."

— »Da! da! – 'ntrerupse Tiberiu, – recunosc

[1]) Vezi Tacit, *Anale*, 1, 11 şi 13.

credinţa ta şi marile servicii ce am priniit de la tine! Dar, rogu-te, încă odată, Sejane, cenuoî înscenări pregătesc falşii mei prieteni din Senat?«

— »Cesare, răspunse Sejan,— lucrul e mai grav de cât ţi—1 poţi închipui. întemeiaţi pe nişte vagi sgomote, aduse de negustori din Siria, ei împrăştia 'n popor ştirea că Germanicus a fost otrăvit în Asia, şi adăogă, cu răutate, că aceasta s'a făcut după ordine pornite din parte-ţi. Ei voesc să profite, astfel, de marea popularitate a fiului teu adoptiv pentru a provoca o nouă revoltă, cu mai mulţi sorţi de iz- bîndă, poate, decât celelalte. Deja ştirea a străbătut oraşul şi produce o consternaţiune cum nu se văd[1] decât în zilele de calamităţi naţionale. Pretutindeni, pe pieţe şi prin răspintii, lumea se adună 'n haine de doliu. Trecătorii se opresc, şi, chiar necunoscen- du-se, se apropie unii de alţii şi se 'ntreabă dacă fatala noutate e adevărată. În acelaş timp, afacerile sînt suspense, tribunalele deşerte, casele 'nchise *). Oratori, plătiţi ca să te acuze, ţin discursuri resvrăti- toare dinaintea poporului respindit prin strade, şi mulţimea, aţiţată prin limbagiul necumpătat ce aude, 'ncepe să corniţă acte de dezordine. Ea a ocupat Forul, se 'nghesue 'mprejurul basilicelor Iulia şi Emilia, 'nconjoară Rostrele, urcă din toate părţile clinele Capitolinuluî. Templele şi galeriile de *Sub Veteribus,* unde sunt aşezate statuele divinului

August şi ale tale, sunt luate cu asalt, şi, lucru greu de mărturisit, maiestatea imperială e insultată 'n imaginele voastre, lovite cu petre sau cu noroiul...«

Tiberiu, care nu 'şi eşea din fire decât când siguranţa persoanei sale era ameninţată, se scală la aceste vorbe.

— j) Şi ce măsuri ai luat, – întrebă el, – ca să restabileşti ordinea şi să pedepseşti pe vinovaţi?«

— »Cesare, – răspunse Sejan, – despre aceasta să nu te 'ngrijeşti, căci tot ce trebuea să se facă pentru a se conjura răul s'a făcut, astfel că pericol, de o camdată, nu mai poate să fie. Dacă ţi-am arătat, totuşi, lucrurile precum sînt, este pentru a te pune iarăşi faţă cu vrăjmaşii tei neadormiţi şi a 'ţi cere mijloace ca să 'i combatem. Cu oameni îndrăzneţi şi fără scrupule ca dînşiî, blândeţea nu mai merge. Mişcarea'ncercată, astăzi, se poate re'n- noi, mâine,'n proporţiunî cu mult mai mari, şi, atunci, de nu vom dispune decât de forţele ordinare, mi-e teamă că nu vom mai fi 'n stare să o 'nvin- gem! Cesare, e urgent să luăm o hotărîre!...«

— **3>**IIotărirea e lesne de luat, – replică bătrânul împărat, liniştit. – Să 'nsărcinăm pe unul din credincioşii noştri delatori, pe Fulcinius Trio sau pe Caius Vibius, să formuleze o acuzaţiune 'n regulă 'mpotriva celor mai compromişi dintre instigatori. Vom vedea dacă, cu tot numele şi influenţa lor, ei vor putea scăpa de pedeapsă!«

— 33Cesare, – 'ntîmpină Sejan, – mi se pare

că acesta nu e mijlocul cel maî bun ca să punem capet uneltirilor lor. Bunătatea şi clementa ta ţî-au făcut un renume ce nu e bine să'l desminţim tocmai acum când simpatia poporului pentru fiul teu adoptiv poate să fie invocată de adversarii tei ca o justificare. Şi, apoi, condemnarea unora dintr'înşiî asigura-vă oare liniştea pe cât timp vor mai re- mâne alţii care să cate a'î resbuna? Eu crez că nu! Vom aţîţa şi maî mult urile, şi, 'n loc de o 'mpă- ciuire a spiritelor, vom ajunge la dezordinea şi la conspiraţiunea]n permanenţă!...«

— »Ceeace spui e adevărat,—observă Tiberiu,— şi aceasta a fost tocmai politica mea faţă cu intrigile lor... Dar,— adaose el, după o pauză, – dacă nu'i putem reţine prin frică, care e atunci mijlocul ca să'i facem să se potolească?...

— »Puterea! – esclamă Sejan, care nu aştepta decât această 'ntrebare pentru a isbucni;—da, puterea! Iată instrumentul admirabil prin care vom impune vrăjmaşilor noştri! iată leacul suveran prin care vom vindeca boala ascunsă care'i roade!... Adu-ţi aminte, Cesare, de frămîntările ce agitară Republica 'nainte de August! Cauza era că nici unul din cei ce se certau pentru 'ntăiul rang nu avea destulă putere ca să stăpinească pe ceilalţi. îndată ce divinul teu tată posedă o putere superioară, ei se 'mprăştiară sau renunţară de a mai lupta, şi, astfel, se fundă glorioasa domnie al cărei urmaş eşti tu astăzi I... Cesare, puterea şi iarăşi puterea, aceasta

trcbuc să ne fie ţelul, unica preocupare! Când vom avea la ’ndemână destulă putere ca să stăvilim pe inamicii noştri, oricât de numeroşi ar fi ei, vom putea zice că am scăpat de orice grije. Atunci vom trăi şi dormi ’n linişte, căci viitorul ne va fi asigurat«.

— »Şi ce puteri trebuesc ca să ajungem la acest resultat? —întrebă Tiberiu, gânditor. – Este oare necesitate.să chemăm, pentru aceasta, legiunile de prin provincii ? să facem din Roma un câmp întărit, undo să nu şe auză decât sunetul armelor şi să nu se vază decât ferborea trupelor într’o continuă mişcare de du-te-vino ?…«,

— „Nu, Cesare, – replică Sejan; – crez că nu e nevoe de atâta bătae de cap. Avem, din norocire, mai aproape de noi ceeace ne lipseşte. Din cele zece cohorte de pretorieni, ce geniul divinului August a creat pentru a veghea asupra siguranţei maiestăţei imperiale, patru numai se află cantonate ’n Roma şi pot răspunde, precum s’a ’ntimplat astăzi, la o repede ’ntrebuinţare. Celelalte şase se găsesc răspîn- dite, după cum ştii, prin împrejurimi, în Etruria, *n Umbria,’n ţara Sabinilor sau în Latium, de unde, chiar în caz de urgenţă, le trebue un timp oarecare ca să sosească. Dacă toate aceste forţe, compuse din elita armatei romane, slăbite oarecum prin risipirea lor, ar fi ’ntr’unite ’n acelaşloc şi puse subt aceiaşi comandă, nu vezi tu, Cesare, ce foloase ’nsemnate am trage din ele? Mai întâi, coeziunea

şi puterea lor de acţiune ar creşte, căci ordinele Le li s'ar da n'ar maî porni din punte deosebite, ci ar avea acea unitate care 'mbrăţişează tot şi asigură succesul [1]). Apoi, încrederea lor în ele înşile ar deveni considerabil de mare, atunci când, în fiecare zi, ar avea prilegiul să vază şi să cumpănească forţa şi numărul lor. Infine, tot asemenea şi pentru aceeaşi cauză, teroarea turburătorilor n'ar iiiaî cunoasce margine, căci ar simţi mai dinainte că orice 'nccr- care din partele e condemnată la o nereuşită sigură... Cesare, mi se pare că aci e scăparea. Acesta este mijlocul cel mai sigur şi mai natural pentru a ţine pe vrăşmaşii tei în respect...«

— »Ai dreptate, Sejane! – aprobă Tiberiu, convins ; – ai mare dreptate! Mă mir numai cum această idee nu ne-a venit maî curînd. Chiar azi am să propun Senatului măsura de care 'mi vorbeşti, şi sunt sigur că el o va adopta fără discu- ţiune... Dar,—adaose el, după un moment, cu o ex- presiunede adîncă durere 'n voce şi 'n privire,—ştii că noutatea morţii lui Germanicus e adevărată?... Sărmanul de el! Să moară când era încă 'n floarea virstei şi a gloriei!... Ce să ne facem fără dînsul, Sejane, căci, el dispărut, dispare unul din sprijinile cele mai puternice ale acestui popor!... Da, Republica face, 'n persoana lui, perderca cea mai simţitoare din câte, de multă vreme, n'a 'ncercat!...

Vezi Tacit,
Anale.

Şi acuzaţiunile cc spui că mi sc aduc dc vrăjmaşii mei sînt în parte 'ntemeiate! Ele sînt într'atât numai că eu am fost acela care, fără a prevede soarta cc'l aştepta, l'am chemat de pe malurile Rinului, unde se ilustrase, şi l'am trimis pe ţărmurile depărtate unde moartea l'a ajuns!... Lovitura ce primesc prin acest eveniment e teribilă pentru mine, Sejane! Nu ştiu chiar dacă voiu avea puterea să o sufer!..." Vorbind astfel, Tiberiu îşi plecă capul şi remase câteva momente absorbit, ca 'n prada unei supreme dureri. Sejan îl lăsă să se liniştească. Apoi, cu acel accent peremptoriu şi 'n acelaşi timp persuasiv, ce ştia că are o influenţă aşa de suverană asupra stă- pînuluî seu, el i se adresă 'n aceşti termeni:

— »Cesare, moartea lui Germanicus o, o recunosc, un mare doliu; însă iarăşi nu trebuc să ne desperăm peste mesură de această nenorocire. Cine ştie chiar dacă destinul, în nepătrunsele-i decrete, n'a recurs la acest mijloc pentru a asigura pacea lumei. Germanicus, cu calităţile ce ştim că avea, cu curagiul şi cu gusturile-i militare, care '1 făceau şă fie adorat de soldaţi, cu elocuenţa şi cu darurile minţei lui, care 'î atrăgeau admiraţiunea oamenilor culţi din Roma [1]), cu moderaţiunea, cu bunătatea de inimă, cu blândeţea caracterului, cu virtuţile-î domestice 'nline, era, fără 'ndoială, podoaba familiei imperiale, speranţa poporului, spaima vrăjma

[1]) **Vezi V. Duruy,** *Ilistoire des Romains.*

şilor; dar, în acelaş timp, aceste'nsuşirî, j)rin care stralucia 'n ochii tutulor, puteau să devie, la un moment dat, un pericol şi o ameninţare pentru tine. Departe de mine ideea de a bănui lealitatea şi curăţenia simţimentelor lui filiale; însă omul nu e totdeauna stăpîn pe el însuşi, şi, rnaî adeseaorî, oca- ziunea dă naştere reului. N'aî observat cu câtă sîr- guinţă aceiaşi oameni, de care 'ţi vorbeam mai adineaori, umblau pe lingă dinsul, cu câtă ostentaţie aplaudau succesele lui, prin ce linguşeli exagerau actele lui cele mai ne'nsemnate? Ei sperau să '1 captiveze pentru ca, odată momentul sosit, să poată a ţi-**l** opune. Nu zic ; poate că n'ar ii reuşit niciodată să '1 facă a uita obiceiurile de ascultare şi de

- disciplină ce divinul August a sădit în inima mem-
- brilor familiei sale [j]); dar se poate iarăşi ca ispita primului rang să fi izbutit a'l scoate din minţi, şi, atunci, am fi avut de plâns nenorociri cu mult mai mari! Oricum ar ii, să aducem laude zeilor care ştiu ce fac şi regulează lucrurile spre binele nostru comun. Să regretăm, negreşit, perderea unui bărbat însemnat ca Germanicus, însă să fim cumpătaţi în durerea noastră, să nu ne perdem curagiul, nici să ne credem perduţi fiindcă el nu mai există!...«

Tiberiu ascultase cu atenţiune cuvintele favoritului seu, care traduceau aşa de bine propriele sale simţimente. El nu 'ncercă nici o obiecţiune pentru

O Vezî Tacit, *Anale ;* **Ovidiü,** *Faste.*

a le combate; din potrivă, consolat pnr'că deja prin evocaţiunea pericolelor de care se credea ameninţat, se mărgini numai a exclama:

— »E de netăgăduit că perderea e mare şi că trebue să ne mâhnim adine de dînsa!"

Apoi, adresându-se către Sejan :

— »Rămăşiţele luî Germanicus sunt pornite din Antiohia şi, 'n curînd, au să sosească la Roma. În capul a doue cohorte de pretorienî, tu, pleacă [5]n- dată la Rrundusium, pentru a le 'ntîmpina la sosire; eii, me duc să anunţ nenorocirea Senatului şi să 'i cer să voteze cele de cuviinţă pentru a se onora memoria fiului meii adoptiv într'un chip strălucit şi demn de dînsul!..."

Zicend aceste vorbe, se sculă, depuse un sărut patern pe fruntea Atiliei, care, 'n tot timpul acesta, stase nemişcată pe scaunul seu, şi făcu semn lui Sejan că putea să se retragă.

Acesta \şî luă copila de mână, şi, cu acelaş salut de profund respect, prin care 'ntimpinasc pe Ccsar la sosire, eşi, [5]n tăcere, prin lungul şir de săli şi de apartamente splendid decorate.

Străbătând vestibulul palatului, ce da pe grădini, şi unde, printre columnele decorative, despărţite prin mari candelabre 'n formă de flori de lotos, aşezate pe atlanţi de argint cu picioarele palmate, păzeau *hastarî* îmbrăcaţi în zale şi *nomenclator!* cu rochile de mătase multicoloră, figura lui

părea luminată de o nespusă bucurie interioară, împrejurările ’i fuseseră favorabile. El dobîndise fără greutate ceeacc dorea, şi deja ambiţiunea-î începea să formeze nuoi planuri pentru viitor.

V

Oraşul Brundusium [1]), – acum o mie noue sute de ani', ca şi astăzi, – se afla aşezat în Apulia, pe coasta orientală a Calabreî, în fundul unui golf, format din doue basine, ce, privite de sus, seamănă a nişte coarne de cerb. El era unul din porturile cele mai frccuentate ale Italiei, puntul comercial pe unde se făcea, pe vremea aceea, mai tot traficul de grine cu Asia şi cu Egipetul. De aceea, şi ani- maţiunealui era mare; .şi călătorul, venind din ţări străine, care punea pentru 'ntăia oară piciorul în- tr'insul, remânea surprins de lucrurile nuoî ce vedea şi de condiţiunile unei vieţe cu care era nedeprins.

Dacă cititorul permite, să ne transportăm, un moment, cu douezecî de secole mai în urmă, şi să reconstituim, pe cât e cu putinţă, prin gindire, priveliştea ce ar îl izbit pe orice străin care sosea,

(l Azi Brindisi, po marea Adriaticâ.

pe acele timpuri, în marele oraş maritim al im|- periului.

După ce *navigiul* care **'1** aducea lăsase 'n urmă-î gitul de stînci, ce se 'nalţă la intrarea golfului, ţermul se arăta, deodată, 'ntr'o desfăşurare fermecătoare de arbori plantaţi şi de verdeaţă*). Un şc-nal lung, dar îngust, mărginit, la dreapta şi la stingă, prin butoaie văpsite cu roşu şi legate de fundul mării cu lanţuri, ca să indice drumul de urmat, conducea 'n interiorul golfului, pe jume- tate încă potmolit de năvile putrede, pline cu bolovani de piatră, ce Iuliu Cesar scufundase acolo, de pe timpul când se afla 'n luptă cu Pompeu. Apoi, oraşul apărea, ca o vedenie, cu templele, cu arcurile, cu casele lui boite, cu plantaţi unile lui de pini, legănaţi de adierile uşoare ale mării, cu adă- poastele lui, pline de bărci, ale căror pinze roşii îşi aruncau umbrele pe ape.

Cu cât corabia 'nainta, cu atât împrejurimile deveneau mai lămurite. La sud, un mol, ros de mare, 'n reparaţiune, desina, pe orizont, masa-i enormă, cutreerată de sclavi cu braţele goale, ocu-paţi a arunca fragmente de stîncă 'n apă pentru a astupa găurile făcute de valuri. Mai departe, 'ntr'o scobitură a ţărmului, un şantier de con- strucţiune, 'n plină activitate, lăsa să se vază un popor de dulgheri, cioplind catarte şi scânduri de

***) Vezi J. Lombard, L'Agonie.**

corabie, pe când, pe pruntul de alături, acoperit cu nisip subţire şi cu plăvii, grupuri de pescari îşi dregeau mrejile la soare.

Dar nava a intrat în port, şi acum ea cată a-şî deschide un drum prin mulţimea de alte năvî ce-l ocupă.

În cale-i, ea 'ntâlncşte, adunate 'ntr'un amestec nedescriptibil, ancorate, sau gata de plecare, toate tipurile marinei romane, de la *triremele* cu catarte scurte, bune pentru războiu, până la uşoarele *prostimii,* întrebuinţate 'n plimbări şi 'n recunoaşteri. Acolo, se vedeau *hemiole* pontate, armate c'un dublu pinten, *cercure,* servind la luptă tot aşa de bine ca la transport, *catafracte,* căptuşite cu fer, *actuorii,* croite pentru curse, *onerarii,* destinate mărfurilor, *fasele,* lungi ca tecile de fasole, de unde li se trăgea şi numele, *cibee,* grele şi pîntecoase, *celoce,* sprintene şi uşoare, *camere,* 'nchise ca nişte odăi, *gaale,* rătunde, *curbite/'n* formăjie^ /
coşuri, *ipagorje,* pe care se 'mbarcau caii, înfine, 'A [1] neobosite *lib urne,* cu prora, 'n chip de git de le- d ^ bădă, ce cutreerau toate mărife*şrpătrundeau în toate schelele imperiului.

După ce vasul plutitor, despre care e vorba, a reuşit, cu destulă greutate, să se strecoare, printre acele obstacole, pină la locul unde trebuea să se oprească şi să arunce ancora, un furnicar de bărci îl înconjura din toate părţile, ca şi când_ar fi voit să-l ia cu asalt. Erau negustori de stofe saii de

fructe, venind să-şi ofere mărfurile, antreprenori de oteluri, mai toţi greci, cătând muşterii şi'lăudând confortul de la ei, ca să-î atragă, bărbieri şi prepuşî ai stabilimentelor de băi, descriind în chipul cel mai avantagios luxul şi eftinătatea din casele lor, samsari de tot felul de servicii, pro- puindu-se drept mijlocitori, stăpine de prostituate, sbîrcite şi sulimenite, recomandând amatorilor să nu uite de a vizita şi lupanarele din Brundusium.

Cu toate acestea, călătorul, scăpat, ca prin minune, din - ghiarele acelor mercenari, a străbătut puntea de vase, fără parapet, ce conducea pe cheiu şi a pus piciorul pe uscat. El cată acum să 'nainteze, însă, pentru aceasta, trebue să 'şi facă loc prin gloata de italici grăbiţi, ce-i stau în drum pentru a trata, 'ntr'o larmă de bilciu, tot felul de afaceri, cea mai mare parte relative la vinzări şi la cumpărări de grîne, pe ale căror probe le examinează cu deamănuntul şi le cântăresc în palmă. Abia scăpat din mijlocul lor, calea-i e de iznoavă tăiată, astădată de marinari, pe jumătate beţi, ce colindă, cântând, *termopolele* de pe cheiu, soiii de cârciumi, unde se serveau băuturi calde fermentate. La câţiva paşi mai departe, el e nevoit iarăşi să se oprească, rîndul acesta pentru a lăsa să treacă câteva *manipule* de soldaţi, ce se duc la exerciţiu, într'un nuor de praf, bătând pavezile lor drept-unghiulare de *pectoralele* şi de genucliereic lor de fer, şi producând astfel o rumoare violentă.

În sfirşit, călătorul nostru a răsbit în oraş. Brun- dusiul, cu casele-î de cărămidă galbenă şi roşie şi cu stradele-î înguste şi 'ntortochiate, i se 'nfăţi- şează atunci în toată prozaica-î realitate. O pis- trină, soiu de simigerie antică, *'1* atrage mai întăi atenţiunea prin mirosu-i de cocă dospită şi prin cuptoru-î încă aprins, lucind ca o stea .roşie 'n fundul unei încăperi întunecoase. După aceea, el se opreşte, câteva momente, ca să privească la o boiangerie, unde lucrători se văd călcând stofe 'n- tr'o putină sau scărmănând mantale de lână cu pepteni de oţel, pe când, alături, în penumbra unei bolţi, un statuar aşează, pe poliţe legate de zid cu sfori, nudităţi imobilizate 'n atitudini provocă- toare, idoli păgâni, măscî de teracotă sau bus- turi cu surisul închegat pe buze. Mai departe, ochiu-i întîlneşte două frumoase căzărmi, ce se ridică cu ferestrele spre mare, şi dinaintea cărora stilpi de stuc galben şi roşu sprijină trofee. El admiră asemenea câteva mari pătrate de teren, împrăştiate ici şi colo, ocupate de *foruri* şi de grădini, de temple, de *hospiţii*, soiu de oteluri, de *lioree*, antrepozite publice, toate bine zidite şi, de departe, grozav de animate. Stradele, totuşi, i se par strimte, neregulate şi, după obiceiul antic, lipsite de orice 'ngrijire. O piaţă, prin care trece, pavată cu pietre ascuţite, e plină de coji de lămîe şi de felii de pepene, amestecate cu sîmburî de măsline şi cu ardei lepădaţi. Şi, cu toate acestea, 'mprejurul ei, se

deschid prăvălii frumoase, decorate cu fresce Şi cu mozaice, purtând, d'asupra intrăreî, numele proprietarilor, scrise cu mari litere roşii I

Cu cât pătrunde mai spre centru, cu atât construcţiunile şi edificiile devin mai măreţe. Acum, el nu mai întâlneşte decât palate cu colonade, arcuri cu baso-reliefurî de bronz, ce lucesc la soare, *terme* cu portice, case monumentale, de marmoră sau de granit. În acelaş timp, şi populaţiunea pare cu totul alta. El se 'ncrucişează, la fiecare pas, cu patricieni mergend la baie, 'ntr'un cortegiu sgo- motos de paraziţi guralivi, cu bogate matrone, purtate 'n *lectice,* ale căror geamuri de talc iau ochii prin strălucirea lor, pu cetăţeni, în toge, unele curate, altele de un alb murdar, în tunice vărgate, sau în simple *abole,* 'mpodobite cu ciucuri sau bor- date cu benzi roşii. Nu e vorbă, mulţimea prin care trece nu se compune numai din acest fel de oameni, căci el întâlneşte 'n drumu-i şi desrobiţi, circulând în mijlocul sclavilor, cu care se arată mîndri, şi al cetăţenilor în faţa căror stau smeriţi, şi preoţi, tîrînd rochile lor, liliachii, galbene sau roşii, foarte lungi, pe trotuarele 'nalte de o şchioapă, şi soldaţi, impuind priveliştei nota soioasă a cazacei lor de piele, strînsă cu *cingulum,* şi prostituate, stre- curându-se prin mulţime, cu faţa spoită, cu buzele făcute şi cu sprîncenile 'mpreunate printr'o dungă de antimoniu.

Dar, iată: străinul despre care c vorba a apucat

pe *Via Appia,* ce taie Brundusiul în două. El se află acum în faţa unui spectacol cu totul nou. Printre buchetele de verdeaţă, ce'i stau înainte, ochiu-î deosibeşte părţi ale oraşului, tăvălit, pentru a.zice astfel, pe ţărmul deschis. La dreapta şi la stingă, vile bogate, cu teraţe albe şi trandafirii, se 'nalţă printre stufişurile de plante agăţătoare, unde bănci de piatră sînt aşedate la umbră. Apoi, se zăresc şu- viţe de drumuri, drepte şi albe, ca nişte panglice, pe care trec boi înjugaţi la care cu roatele dintro singură bucată. Şi, maî departe, de vale de tot, colo, 'n fundul orizontului, luceşte marea alb astră,. 'ncarc. se 'nfig, ca nişte pluguri, năvi cu un singur catart, ale căror lopeţî scurte au mişcări armonioase de jos în sus şi de sus în jos.

YI

În dimineaţa aceea, pe un cer primăvăratic,— alb la bază, de un albastru străveziu la zenit, ici şi colo presărat cu nuorî risipiţi, ce păreau-a se mişca a lene,— 'ntreg Brundusiul se afla pe port. Gu o zi mai nainte, venise din capitală Sejan şi cele doue cohorte de pretorieni ce '1 însoţeau, împreună cu un mare numer de personage distinse,— senatori, patriciani, înalţi demnitari şi funcţionari ai Statului, – cu toţii trimişi ca să 'ntîmpine rămăşiţele lui Germanicus, la sosire, şi să le aducă cu cinstea cuvenită la Roma, unde trebueau să fie puse 'n mormîntul familiei. împrejurimile oraşului, ţărmul, cheiul, tot litoralul, unde se putea pătrunde şi de unde se vedea ceva, erau înţesate de lame. Populaţiuneî localnice se adăogase şi cea din oraşele vecine, foarte numeroasă, venită 'n haine de doliu să dea ultimul salut aceluia pe care toţi îl consideraseră ca pe suprema speranţă a Republice!. O

mîhniro adîncă era scrisa pe Faţa fiecăruia, şi, ca ’n zilele de nenorocire publică, toată acea mulţime sta mută şi nemişcată, aşteptând cu resemnaţiunc momentul când va putea, ’nfme, să izbucnească.

Pe la jumătatea zilei, flota funebră, a cărei apropiere fusese semnalată, încă de dimineaţă, ’n largul măreî, intră pe şenalul ce conducea ’n port. În contra obiceiului, ea nu fu primită prin aclama- ţiunile vesele ale poporului, nici nu era ’nsoţită de manifestaţiunile de bucurie ale marinarilor, care, după o lungă călătorie, soseau sănătoşi la liman. Băncile lopătarilor, *transtra,* nu mai răsunau, ca altădată, de cântecul lor preferit, *celeusma;* omul de observaţie, *proreta,* nu mai schimba glume cu cel de la cârmă, *gubernator; hortatorul,* şeful văs- laşilor, nu ’î mai îmbărbăta pe aceştia prin vorbe şi prin promisiuni, ca ’n alte ocaziunî, ci o tăcere mormîntală domnea pe- năvi, care ’naintau încet cu pintenul, *rostrum,* îndreptat spre port.

La distanţa cuvenită, căpitanul vasului principal, *magister*, se sculă de pe scaunul seu, *thronus,* şi, ridicându-şi băţul de comandament, *sceptrum*, dete semnalul de oprire. Numai decât, marinarii executară manevra ordonată, unii aruncând ancora ’n apă, alţii legând de stîlp otgonul, *retinaculum,* alţii strîngend pînzele pe *antena,* reţinută de mijlocul catartuluî printr’un belciug de fer, *anquina.*

În acelas.timp, Agripina, veduva lui Germani-

cus, apăru ’n lungi veştminte do doliu, cu ochji pironiţi în pămînt. Urmată de cei duoî copii ai seî care o ’nsoţiseră ’n Orient, ea ’naintă pe puntea de vase ce conducea la cheiu, ţinend în braţe urna sopulcrală, de care nu voia să se desparţă, ca de un lucru mai presus de toate scump şi preţios. Tot deodată, un imens ţipăt de durere eşi din sînul acelei mulţimi, pînă ’n acel moment aşa de tăcută şi de resemnată. Atunci fu un delir, o frenezie, o exploziune de jale, cum nu se mai vezuse şi ce nu se poate descri. Amici de ai lui Germanicus, admiratori şi vechi tovarăşi de arme de ai lui, imitaţi, prin nerezistibila forţă a exemplului, de marele nu- mer al celor de faţă, ’şi exprimau durerea, băten- du-se cu pumnii în piept, smulgendu-şi părul, sau rupend hainele de pe dinşii. Unii se ’ncercară să s’arunce ’n faţa cortegiului, spre a fi striviţi şi călcaţi în picioare, alţii să s’apropie de urnă pentru a atinge sau cel puţin a vedea mai de aproape sacrul odor, ce conţinea o cenuşă aşa de scumpă. Cu mare greutate, soldaţii lui Sejan, ajutaţi de armata din Brundusium, putură să conţie gloata şi să ’m-piedece să nu se ’ntimple vre-un accident ilustrei veduve, expusă manifestaţiunei unei dureri aşa de dezordonate.

Agripina nu voi să remâe măcar o noapte ca să se odihnească ’n Brundusium, grăbită cum era de a sosi la Roma pentru a 'ndeplini ultimele sale datorii faţă cu soţul seu. Ea dorea încă să dea cât

mai curînd ochi cu Tiberiu spro a i sc plânge, a'î arăta probele ce avea de crima săvîrşită, a'i numi pe omorîtor, a cere şi obţine răsbunare 'mpotrivă-i. Ea luă, deci, fără 'ntârziere, drumul Romei, lunga şi obositoarea cale ce trebuia să facă pentru cea din urmă oară şi 'n capătul căreia o aşteptau atâtea decepţiunî şi amărăciuni. O *redă*, frumoasă şi comodă trăsură cu patru locuri, adoptată de Romani de la Gali, care servea la drum tot aşa de bine ca 'n oraş şi care are o rudenie aşa de apropiată cu vechile noastre *redvane,* fu aleasă ca să ducă pe nora 'm- peratului în capitala imperiului. Opt cai înaintaşi trăgeau la dinsa, mânaţi de conductori îmbrăcaţi în roşu. Alături, călărea Sejan, precedat şi urmat de câte o cohortă de pretorieni, înarmaţi cu pavăza, cu *pilum* şi cu *hasta* şi 'ntocmiţi pe companii, cu centurionii lor în frunte. Iar în coadă, venea restul suitei, formând un lung şir de trăsuri şi de vehicule de tot felul: *birote,* soiu. de cabriolete pe doue roate, *bige,* 'nchise pe dinainte, deschise pe dindărăt, *esede,* 'nchise, din potrivă, pe dindărăt şi deschise pe dinainte, *cisie,* fără coş, *carpente*, 'nzestrate cu coşuri de pînză, *arcere*, 'n formă de lăzi, *harma- maxe,* cu coviltire şi cu perdele de piele, *bene,* cu dricul de richită, *basterne,* purtate pe ulube de duoi catâri, înhămaţi unul în faţă şi altul în dos.

Cortegiul, astfel compus, apucă pe *Via Appia,* pavată cu lespezi de lavă, care, prin Tarentum, conducea d'a-dreptul la Roma. El străbătu, după

capriciul şoselei, văi şi dealuri, tăind prin câmpur unde muncile agricole răspândeau animaţia, lor, trecând prin sate şi oraşe, unde locuitorii îşi părăseau trebile ca să alerge să ’1 vază, odihnindu-se subt arbori sau subt apeducte, şi numai cât era trebuincios pentru a ’şi repara forţele, mâncând, după ’ntimplare,. unde se găsea, prin hanuri sau chiar pe marginea drumului, neperzend un singur moment, numai să ’nainteze şi să ajungă mai iute.

Pretutindeni însă, – şi aceasta ’i ingreuia oarecum mersul, pe unde trecea, ’n Galabria, ’n Apulia, ’n Campania, el era ’ntimpinat prin mani- festaţiunile de durere ale populaţiunilor scoase din casă de marele cult ce aveau pentru Germanicus. El lăsă ’n urmă-i, umblând astfel, localităţi numeroase, deosebite prin aspectul şi prin obiceiurile lor,, cetăţi măreţe, cu clădiri monumentale, sau simple tîrguri, cu casele mici şi albe, decorate cu viţă, vile splendide, sau modeste colibe, latifundii, unde sclavi goi până la briu, cu lanţurile de picioare, ridicau stăvilarele de la canalurî, sau livezi de pomi roditori în care oameni, înarmaţi cu prăjini, bătea u copaci ca să cază omizile. În cale-î, el întâlnea asemenea şi multă lume săracă; cârpaci, ferarî, împletitori de coşuri, ce se duceau, de ici până colo, ca să ’şi câştige viaţa. Uneori, erau familii de dănţuitori etiopiani sau de ’mblânzitorî de şerpi, tîrindu-şi borfele ’n căruţe,' ’nvelite cu rogojini, unde

femeile şi copiii stau culcaţi unii

peste alţii. Alteori, erau mame, mergând pe jos, îndoite subt povara pruncilor, purtaţi în vre-un ţol de lână, din care se vedeau eşind numai capul şi mâinile.

De la Capua, priveliştea deveni cu totul alta. Acum, nu se maî vedeau decât lunci tăiete de şen- ţuleţe cu apă, ce udau ţarini paralele, păstori cam- panienî, îmbrăcaţi cu un fel de sarică, *mastrucci,* păzind turme de oi cu lâna cenuşie, vaste păşiuni, închise prin garduri de mărăcini vii, ferme bogate prin care circulau slugi numeroase şi vitebehăinde. Câte odată, nomazi, culcaţi, pe marginea şoselei, se sculau, cu curiozitatea unor sălbatici, arătân- du-şi pe călători cu degetul sau depărtîndu-se 'n grabă.

Infine, cortegiul sosi la Teracine, vechiul Anxur, port pe marea Tironiană, unde o frumuseţe de stânci albe domină o schelă animată de hamali, descărcând olărie şi metale, şi de străini veniţi pe apă din sudul Italiei, din Sardinia sau din Spania. Aci, Agripina fu 'ntîmpinată de Drusus, fiul lui Tiberiu, care, la acea distanţă, de o sută de milurî de capitală, 'i eşise 'nainte cu ceilalţi patru copii ai luî Gcrmanicus, rămaşi la Roma, şi cu fratele acestuia, Glaudiu. întrevederea fu sfişietoare. După lacrimi vărsate şi scene de durere, căror mulţimea le dete, prin participarea sa, un caracter de adevărată jale publică, ilustra văduvă şi familia sa se retrase la gazda ce li se pregătise, căci noaptea so-

sise şi nu era chip să meargă mai departe. Ceilalţi din suită se conăciră, cum putură, prin *hospifiele*, *stabulele*, *cuponele* oraşului, soiu de hanuri, sau pe la locuitorii cei mai avuţi care bine-voiră a'i primi, şi, astfel, cu 'ncctul, liniştea se 'ntinse pe mica cetate, unde luna galbenă juca pe ape. În curind, nu se mai auzi decât sgomotul cailor şi al catirilor, legaţi pe pieţele publice, amestecat cu 'nj urâturile vizitiilor, ce alergau să 'i despartă când începeau să se bată 'ntre dinşii[i]).

A doua-zi, cortegiul se 'ntocmi, de cu vreme, 'n aceiaşi ordine]n care venise, şi apucă drumul înainte.

De aci, *Via Appia* tăia d'adreptul prin bălţile Pomptine, vastă luncă mlăştinoasă, mărginită, la stînga, cu dealuri păduroase, iar la dreapta, cu zidul albastru al Apeninilor din Latium. Călătorii puseră două zile ca să percurgă acea lungă şosea, 'naltă de patruzeci de picioare, străpunsă, din loc în loc, de guri de apeduct, pentru 'nlesnirea scur- igerei apelor, croită şi executată, cu mari greutăţi, pe un tărîm mocirlos, unde izvoare ascunse dau viaţă la adevărate păduri de trestie şi de stuf, unde cirezi de boi şi de bivoli, pe jumătate sălbatici, păşteau, cu picioarele 'n băltace, unde varietăţi de plante şi de erburi se animau la cele mai mici adieri ale vintuluî.

Vezi J. Lombard, *Op. cit.*

Acum, apropierea capitalei începea să se simţii. Temple (le marmoră travertină trăgeau,"în depărtare, linii trandafirii pe funduri de coline, unde păstori volsci îşi arătau bustul gol, pe când clamori intermitente, venind din spre marea 'nvecinată, se amestecau cu glasul conductorilor de trăsuri. În acelaşi timp şi circulaţiunea devenise mai activă. *Lectice* de provinciali, *trahe* fără roate, soiu de sănii tîrite de boi, căruţe pentru dormit, *carruca dormitoria,* care corespundeau cu vagoanele noastre cu paturi*), curicule,* 'mpodobite cu plăci de metal, care cu duoi, cu patru sau chiar cu[1] zece cai, *biga, quadriga, vel decemjugxs,* simple vehicule, 'nhămate cu măgari şi 'ncărcatecu bagaje, aduceau de pretutindeni tot felul de lume,—cetăţeni romani, proprietari numizi, familii de comedianţi, ovrei, funcţionari publici. Câte odată, erau şiruri de sclavi, prizonieri de resboiu, mergend cu gîtul în furci, sub biciul conductorilor, alteori, mauritanieni cu pielea neagră, purtându-şi familiele pe cămile, la care se daiî toţi câinii de prin prejur.

După ce cortegiul lăsă 'n urmă-î lacurile Nemi şi Alban, umbrite de păduri de castani, crescute pe straturi de lavă şi de puzolană, Roma apăru 'n- fine la orizont. Calea Apia se ⁻nconjură atunci de monumente de marmoră, cu architectură glorioasă, de mauzolee, poleite de soare, albe pe decorul verde

1 *Vezi I. Ivaleiideru, Vilegiatura fi reşedinţele de vară la Romani.*

al împrejurimilor, de vile elegante alternând] cu morminte maiestoase, pe care se citeau numele luî Pompeu, luî Pomponius Atticus, luî Corvinus Messala, al Horaţilor, al Gecilieî Metelleî şi al atâtor altora.

De odată, Tibrul ¡licări ’n zare, apărend şi dispărând, în străluciri schimbătoare. În acelaş timp, munţiî se topiră, ’n depărtări azuriî, pe când, din ce ’n ce mai în apropiere, se arătau nuoî minuni, edificii bogate, splendide reşedinţe de vară, punţi atârnate,, lucrate ca nişte dantele, buchete de pinî şi de chiparoşi, cu frunzişul negru. Pe urmă, Roma se vezu bine de tot. învelişurile caselor, arcurile, *porticele,* templele, columnele, circurile, *termele, nimfeele* ce o populau se desinară din ce ’n ce mai lămurit, aprindend, subt soarele oblic, fulgere de aur sau iradieri de marmoră albă sau roşiatică ce furau ochii [1]).

La poarta Gapena, unde conducea *Via Appia,* cortegiul era aşteptat de o mulţime imensă. Senatul, care votase onorurile cele mai extraordinare ce se acordaseră vre-o dată unui principe, eşise *în cor- pore* ca să salute resturile ’nvingetoruluî Germanilor. Dimpreună cu dînsul, mai veniseră, spre ’n- tîmpinare, magistraţii oraşului, cavalerii romani, matronele nobile, ’nsoţite de coruri de băeţî şi de fete, ’ntreaga gardă pretoriană şi cea urbană, ’n-

[4]) Vezi J. Lombard, Op. *cit.*

fine masa enormă a poporului, fără deosebire de sex şi de vîrstă. împăratul singur nu se arătă, şi aceasta dete oarecare credinţă sgomotelor respîndite de vrăjmaşii lui că el pusese pe Gn. Pisone, guvernatorul Siriei, să otrăvească pe Germanicus [1]).

Agripina rămase, 'n faţa acelei exploziunî de simpatie, femeea curagioasă şi devotată ce fusese *n totd'auna. Cu toată oboseala lungului drum ce făcuse, aproape fără a se odihni, ea primi fără slăbiciune oniăgele aduse soţului său şi avu tăria să reziste până la sfirşit scenelor de durere ce le 'nso- ţiră. Apoi, când, câteva zile mai în urmă, se făcu ceremonia 'nmormîntărei, ea se arătă aceeaşi, neobosită şi resemnată, eroică prin puterea de a se stăpini, demnă 'ntr'un cuvînt de ilustrul seu soţ, pe care *1 însoţise 'n atâtea campanii periculoase.

***) Vezi Tacif,**
Anale.

Deşi doue din principalele acte ale solemnităţii îngropăciune! la Romani, adică expunerea corpului, pentru ca lumea să ’1 mai poată vedea odată, şi arderea lui pe rug, fuseseră deja ’ndeplinite, ’n ceeace privea pe Germanicus, la Antiohia, ’n Siria, totuşi, pompa ducerei cenuşeî lui la ultimu-i locaş se săvîrşi cu o strălucire cum nu se mai vezuse de la August, şi ’n mijlocul unui concurs de popula- ţiune ce sculă aproape toată Italia ’n picioare.

VI
I

Urna funebră, aşezată pe o *lectică* de aur de o mare bogăţie, lucrată numai în pietre scumpe şi acoperită cu ştofe preţioase, era purtată de patru tribuni militari, cu capul gol, îmbrăcaţi în costumul lor tradiţional, – o platoşă de plăci de metal lustruit, cu atîrnături pe umeri şi pe şolduri; un *paludamentum*, de o ţesătură fină, lăsat pe spate; *gladiul,* prins pe coapsa stingă de un *balleum*, soiu de leduncă ’mpodobită cu ţinte de aur; *caligc* ’n picioare.

Un *designator*, întocmitor şi conductor al paradei, ales pentru ’mprejurare printre’nalţii demnitari aî imperiului, mergea ’n fruntea convoiului, urmat de ceata numeroasă a lictorilor, îmbrăcaţi în lungi veştminte negre.

Veneau, apoi, muzicanţii, intonând arii funebre pe instrumentele cele mai felurite, ca formă şi ca sonoritate: lungi *tibiî,* cu una sau cu mai multe găuri, *litue,* cu cioc drept sau întors, *tube* de bronz, cu gura ca o pîlnie, *buccine,* răsucite *n chip de scoici de mare, *comun*, încovrigate ca trompele, cu o bară transversală la mijloc, *fistule* şi *seringe*, soiu de naiuri, de trestie, de os sau de fer, *sambuce,* ’nalte ca nişte columne, *psallerioane,* ţinute pe cap ca să poată servi, *nabliî*, cu şeapte coarde, şi *pan- dure,* numai cu trei, *barbitoane*, cu acordul grav, ca violoncelele, *crotale*, mişcate cu degetele, *timpane*., bătute cu mâna ’nchisă, varietăţi de lire şi de harpe, fiecare cu timbrul şi cu ritmul seu deosebit, părend că au să ’şi strice unele altora, însă, toate la o laltă, producend o armonie intensă, de un efect puternic şi pătrunzător.

După muzicanţi, urmau *preficele,* femei cu capul gol şi despletit, cu ’mbrăcămintea ’n dezordine, dând semnele celei mai violente dureri, psalmo- diând cântece lugubre, *naenia*, sau laude ’n onoarea răposatului, smulgendu-şi perul sau acoperin- du-şî creştetul cu praf adunat din stradă. Deşi, ’n generalitatea cazurilor şi pentru ’nmormîn ţările

obicinuite, ele se recrutau din mercenare! oferin- duşi serviciile pentru bani, cu ocaziunea aceea însă, ele se compuneau din adevărate matrone romane, pătrunse de o adevărată jale şi vărsând lacrimi adevărate.

Succedând acestora, şi pentru a tempera oarecum tristeţea spectacolului şi a mai distra poporul, prin gesturile şi prin glumele lor, înainta trupa bufonilor, istrionilor, comedianţilor, precedată de *ar- chimimul*, personagiu îmbrăcat întocmai ca răposatul, umblând şi vorbind ca dînsul, imitând toate gesturile lui.

Apoi, se vedeau, în haine de doliü şi cu feţile obidite, sclavii, desrobiţii, clienţii mortului, amestecaţi cu purtătorii de steaguri şi de vase 'n care ardeau mirodenii, cu acei cari duceau statua, lucrată 'n fildeş, imagínele strămoşilor, coroanele şi celelalte răsplăţi militare ce dobîndise 'n timpul vieţeî şi al căror număr era considerabil.

După ei,, venea urna funebră, aşezată, precum am spus, pe o *lectică* de aur, si, 'mprejurul ei, familia 'mpărătească, rudele şi amicii defunctului, văduva şi copiii lui, cei trei băeţî, Nerone, Drusus şi Gaiu, mergénd cu faţa acoperită, 'n semn de doliu, şi cele trei fote, Agripina, Drusila şi Livila, cu capul gol şi despletit, plingend şi văitându-se, după obiceiü, în gura mare.

Infme, apăreau corpurile constituite, colegiile de preoţi, acei care exercitau o autoritate oarecare

'n Stat: – Senatorii, cu incălţămintele formate din patru curele negre, 'ncrucişate pînă aproape de genunchiu şi terminate, 'n vîrful piciorului, prin- tr'o semi-lună de aur sau de argint; Cavalerii romani, purtând, cusută de tunică, o *plagulă* stacojie, mai îngustă de cât a Senatorilor; Tribunii poporului, cu *laticlavele* de o formă particulară; *Fecialii,* înarmaţi cu *caduceul* şi cu suliţa, emblemele păcei sau ale resboiului ce aveau misiune să declare; Preoţii *Salienî*, cu căciulile ţuguiete, cu cingătorile de bronz, cu lancea şi cu scutul *ancil*, cîntând imnuri în onoarea lui Germancicus şi jucând *pirica* 'n cursul drumului; *Flaminiî,* cu mantia liliachie, prinsă de git printr'o broşă de ametist, şi cu bo- netul de pîslă, d'asupra căruia se legăna *apexul*, pămătuf de lînă 'n vîrful unui beţ de smochin; Au- gurii, care citeau destinul în sborul prigorilor, cu *traheea* vărgată cu roşiu; *Haruspicii,* care preziceau viitorul după maţele victimelor, cu lungi toiege de măslin în mână; *Septemviriî-Epuloni,* care orîn- duiau serbările şi ospeţele publice după riturile sacre, cu rochi galbene şi cu tălpi de plută la *sandale; Ambavvalii,* care bine- cuvîntau semănăturile, cu cununi de spice 'n cap; – alţii şi alţii încă: *Au- gustalii,* interpreţi ai divinităţilor din respîntii; *Gu- rialii,* îndeplinitori ai ceremonielor după corpora- ţiuni; *Linigenî,* egipteni cu capul ras şi cu corpul gol pînă la briu; Delegaţii nenumăratelor secte religioase, stabilite şi tolerate 'n Roma, cu 'mbrăcă-

mintele lor variate, unele formate din stofe polihrome, altele din draperii cu colori violente, altele din ţesături de aur şi de argint.

Convoiul se termina printr'o mare desfăşurare de trupe: – Pretorienî, cu coifurile şi cu lăncile poleite; *Jaculaton*, cu *pilum* pe umăr; *Scutarî,* cu pavezile lungueţe; *manipule* de *1Iastarî,* de *Triari* şi de *Principes,* în flancul căror mergeau centurioni, cu peptul decorat cu *falere* de bronz, şi 'n fruntea căror filfieau drapele galbene sau roşii; *Auxiliari,* cu săbiile goale şi cu scuturile ridicate; Călăreţi din toate armele, uşor sau greu înarmaţi, cu căsci de fer .sau de alamă; *Catafradari,* cu platoşele de solzi lucioşi; *Sagitarî* Părţi şi *Funditorî* Cretani, cu arcul şi cu praştia după git; Barbari africani, fără şele, nici scări; *Vexilarî,* purtând, drept steaguri, suliţe terminate printr'un covrig de fin, o mână cu trei degete deschise sau an animal oarecare: cocoş, mistreţ, vultur sau lupoaică[1]).

La coadă de tot, curgend din toate părţile, 'mbulzindu-se şi strivindu-se pină la sufocare, alerga mulţimea, din ce 'n ce mai compactă, mai tumultoasă

[1]) |c<)i **J. Lombard,** *Op. cit.*

şi mai nestrăbătută.

VIJI

Procesiunea se ’ntocmi mai jos de Circul Maxim, subt Aventin. Ea apucă, mai întâî, pe subt poalele Palatinului, pe urmă, la stingă, pe *Via Sacra*, şi se ’ndreptă spre Forul roman, aşezat, dupe cum se ştie, ’n josul Capitolinuluî. Ea percurse, cu chipul acesta, una din părţile cele mai frumoase şi mai bogate ale oraşului, căci, pretutindeni pe unde trecea, d’a- lungul stradelor, largi sau înguste, nu se vedeau de cât edificii măreţe, temple, palate, case sau vile sumptuoase, ’nconjurate de vegetaţiunî, de grădini închise prin ziduri sau de partere cu flori. Uneori, erau apeducte, păşind pe d’asupra ’nvelişurilor, alteori, teraţe pline de femei şi de bărbaţi, eşiţi ca să vază, ’mbrăcaţî în costumele cele mai felurite, – *toge*, *hlamide*, *tunice*, *ciclade*, *sinteze*, – ale căror nuanţe variate luau ochii.

Cortegiul trecu pe subt arcul lui Fabiu, ce ’şi rotunjea bolţile ’n atmosfera azurie, şi pătrunse ’n For, splendidă piaţă de opt sute de metri lungime,

pe patru sute lăţime, pavată cu lespezi şi albă de ’ntuneca vederile, din cauza enormei cantităţi de marmoră adunată ’ntr’insa, subt formă de monumente, de colonade, de porticc şi de statui.

După ce ocoli templul Ops-Gonsiva, locuinţă a Marelui-Preot, supranumit şi *Regele Scicrificato- rilor*, convoiul o luă pe lingă Atrium Regium, în faţa căruia se ’nălţa Stâlpul Iioraţian, ridicat în onoarea ’nvingetorului Curiaţilor. El trecu alături de templul Vestei şi al Gemenilor Castor şi Poluce, unde se imobilizau, pe soclul lor, statuele zeilor şi ale ’mpăraţilor, şi se opri lingă bazilica Emilia.

Era admirabilă acea bazilică, construită ’n amintirea lui Paul-Emiliu, cu faţada ei de marmoră frigiană, – albă, cu vine liliachii, – pe care se detaşau columne şi galerii suprapuse, formând etage, de o eleganţă şi de o perspectivă ’ncântătoarc-! Di- nainte-î, se ’nălţa frumoasa tribună *Rostrele romane*, astfel numită din cauza celor şease pinteni de aramă, *rostra,* luaţi de la năvî vrăjmaşe, prinse ’n lupte navale, care o împodobeau.

Cortegiul stătu aci un moment ca să asculte pe Drusus, fiul împăratului, pronunţând lauda lui Germanicus; apoi porni ’nainte. Când fu la Milia- rul-de-Aur, el făcu la dreapta, ’ntorcend spatele Capitolinuluî, în al cărui virf strălucea, ca o minune, templul lui Joe-’Nvingetorul, dominând toate ’mprejurimile, şi la poalele căruia se ’nălţa templul lui Saturn, în care se păstra tezaurul Statului. Mai

***) Vezï Dézobry,** *Rome au siècle d’Auguste.*

departe, alaiul trecu prin faţa templului Concordiei, rătund, acoperit cu tăblii de aramă, ce luceaü la soare, şi unde se vedeau doue lucruri curioase : Columna lui Ludius şi cei mai bătrâni duoî arbori ai Romei, un lotos şi un cipru[1]). El lăsă, pe stingă, Tabulariul, în interiorul căruia se conservau legile, şi, pe dreapta, frumoasa colonadă a Grecostasului, unde se primeau ambasadorii. După aceea, se strecor ă, printre templele celor duoï Ianus, de o archi- tectură pătrată, fiecare cu patru uşi şi cu axele 'ncrucişate, depăşi bazilica Argentaria şi cantoa- rele de zarafi lipite de dînsa, pătrunse 'n Forul lui Tuliü Cesare, unde alte discursuri fură rostite, tot în cinstea răposatului, înfine apucă pe *Via Lata,* care tăia câmpul lui Marte 'n două şi con- ducea, prin Poarta Triumfală, la lagărul lui Agripa şi, de acolo, la Mauzoleul lui August, ce servea de loc de 'nmormîntare familiei împărăteşti.

Aşezat între calea Flaminiană, prelungire a *Viei Late,* şi malul sting al Tibrului, înconjurat de vaste grădini, deschise publicului, acest colosal monument fusese construit de Octavian August, în al şeaselca consulat al sëü, ca să servească, după cum am spus, drept locaş de vecinică odihnă lui şi co- borîtorilor lui. Cu totul de marmoră, el se 'nfăţişa subt forma semisferică a unei enorme abside, d'a- supra căreia s'ar ii aşezat o piramidă. Un portic, cu şease columne corintiene, de un gust simplu,

dar impuitor, putênd fi el însuşi luat drept un mare cdificiü, din causa proporţiunilor sale, servea drept intrare. El era precedat de o scară monumentală, cu zece trepte, din susul căreia pornea o galerie circulară, lată şi frumoasă teraţă, pavată cu lespezi şi 'ncingênd, ca un brîü, tot mauzoleul. D'a- lungul el, formând parapet, se desfăşura, pe toată 'ntinderea-l, o balustradă de marmoră, fin lucrată şi 'mpodobită, din loc în loc, cu statul. La dreapta şi la stînga porticului, obelisce monolite, aduse din Siena, stau înfipte, ca nisce mutaşi nemişcate streji ale eternităţii. Invelitoarea, ca tot restul edificiului, ora de piatră, şi avea, după cum am spus, înfăţişarea unei piramide. De jur împrejurul el însă, de la bază la vîrf, o margine dispusă 'n spirală şi umplută cu pămînt vegetal, plantat cu mari şi frumoşi arbori, da, de departe, 'nvelişului aparenţa unei păduri atîrnate. În vîrf de tot, se vedea statua lui August, de mărime colosală, 'n picioare, cu sceptrul în mână, 'n atitudinea dominaţiunoi, pă- rend a-şl plimba vederile 'mprejuru-l spre a şti ce se petrece 'n universul întreg[1]).

Procesiunea se opri 'n faţa mauzoleului. Aci, urna funebră, 'nconjurată de familia defunctului, fu suită pe scara de marmoră şi aşezată subt portic, pe un pat de flori ce i se pregătise. Apoi, cortegiul se puse iarăşi în mişcare, astădată 'mprejurul edificiului, pe care '1 ocoli de trei ori, cântând im

[1]) **Vezi Reynaud,** *Traité d'Architecture.*

nuri şi aruncând flori şi aromate de câtcori fiecare grup sosea ’n faţa urnei. Du pe ce şi această formalitate de ultim adio fu ’ndeplinită, uşa mauzoleului se deschise, şi cenuşa lui Germancius fu introdusă şi depusă ’n mormîntul ce i se destinase. Pe urmă, mulţimea apucă pe *Via Lata* şi se ’ndreptă spre Roma ’n aceeaşi ordine ’n care venise.

În momentul însă când Drusus, care represinta peTiberiu la ’nmormîntare şi trebuia, prin urmare, să fie recbndus cu onorurile militare, aştepta ca armata, pusă sub comanda lui Sejan, să se ’nşire pentru a-l lăsa să treacă şi apoi să urmeze după dînsul, el văzu, cu mirare, că prefectul pretoriului dă semnalul de plecare. El crezu, mai întâî, că era o manevră pentru a permite ca desfăşurarea rîn- durilor să se facă mai cu ’nlcsnire, însă se convinse numai decât de eroarea sa, de oarece trupele, lu- ând’o la stînga, pe lîngă grădinele lui Pompeii, se ’ndrumară spre *Alta Semita* şi *Via Nomentam*, care conduceau afară din oraş, la Yiminal, în lagărul pretorienilor.

Fiul împăratului se simţi adînc ofensat de această lipsă de deferinţă, care nesocotea toate obiceiurile. Iute şi vanitos cum era, el luă purtarea lui Sejan drept o provocare şi ’şi propuse să obţic o repara- ţiune exemplară pentru necuviinţa ce credea că i se făcuse.

În regiunea Alta Semita[1]), ’ntre Pincinum şi Quirinal, grădinele luî Salustiu formau un orizont de pădure, prin care, ca printr’o deschizătură albă, cu amestecături de aur, se zăreau, de departe, frizele unui palat. Era locuinţa ce ’şi construise ilustrul autor al *Răsboiulut luî Jugurta* din jafurile să- vîrşite de dînsul ca proconsul al Numidieî. După ce servise a **’1** desmierda bătrîneţele, prin luxu-î şi prin fastu-i cu totul împărăteşti, splendida proprietate trecuse ’n mâinile Statului, care o oferi adesea Gesarilor drept reşedinţă. Tiberiu aşezase ’ntr’însa pe cumnată-sa, venerabila Antonia, mama luî Ger- manicus, şi pe fratele acestuia, Claudiu, cu copiii luî. Acolo venea şi fiica luî Sejan, Atilia, considerată, după cum am spus, ca făcend parte din familie şi admisă, ca o egală, la jocurile şi la petrecerile micului Drusus şi ale surorilor luî, Glaudia şi Antonia.

O poartă monumentală, precedată de un portic,

b Sub-urbie a Romei antice, în despărţirea VI.

la intrarea căruia păzeau soldaţi, în *edicule* ascunse subt vegetaţiunî înalte, se deschidea pe admirabilele grădini. De jur împrejurul zidurilor, ce păreau nesfirşite, atât era de ’ntins spaţiul ce cuprindeau în ocolul lor, o alee interioară de arbori enormi, al căror frunzişiu, pe alocurea poleit de soare, îşi a-\ mesteca caldele tonalităţi cu verdele negru al ci- prilor, cu verdele deschis al pleopilor şi al ulmilor şi cu verdele cenuşiu al cactuşilor gigantici, oprea vederea de a se ’ntinde mai departe. Dincoaci de dînsa însă, ochiul rămânea fermecat de minunata varietate a decorului ce avea dinainte-i. Erau dumbrăvi de pini şi de carubî roşii, prin care se plimbau păuni cu coadele deschise; stufişuri de leandri, mărginind cărări, de-a lungul căror curgeau pîrae de apă limpede; colţuri de umbră subt acoperişuri de frunze lustruite; masivurî de merişor şi de ros- marin, tunse ’n formă de urne, de piramide, de candelabre sau de mari litere latine. Mai în fund, într’un colţ retras, lucea, la soare, un eleşteu, înconjurat de trestii, pe marginea căruia cîrdurî de flamanzi dormeau într’un picior. Veneau apoi, în alte direcţiuni, partere de flori, aşezate pe etage suprapuse, despărţite prin drumuri acoperite şi semănate cu iasomii, lalele, garoafe, narcise, iacinte sau asfodele. Ici şi colo, vase de bronz, aşezate pe columne de piatră, lăsau să curgă, din buzele lor, şiroae de apă ’n mari lighiane, ’nconjurate de nuferi cu foile rătunde. Aiurea, broaşte de metal,

monstruoase, pitulate ’n basino de marmoră,^scoteau o ploaicjubţire din guşile lor umflate. Infmc, stânci simulate, peşteri artificiale, adîncindu-se ’n perspective de cristalisaţiunî, d’asupra căror atir- nau lungi festoane de plante, cu frunzile ca vîrfu- rile de suliţă, *eclicule,* servind drept sere, lucrate **’11** cărămidă albastră sau roşie smălţuită, cu ’nveli- şurî ascuţite şi cu stîlpi de farfurie albă, statui – mulţime de statui – do bronz şi de marmoră, bolţi de verdeaţă subt care bănci comode păreau a pofti pe trecători să se aşeze, rezervau, la tot pasul, nuoî surprinderi.

În mijlocul grădinilor, pe un loc deschis, aşternut cu nisip galben şi ’nconjurat de vegetaţiunî scăldate ’n soare, se ’nălţa casa lui Salustiu, minunat palat, de piatră cioplită, precedat de un prostii, la care te suiai pe trepte de marmoră roşie. Domuri, alternând cu ’nvelitorî drepte, teraţe tăiate de balustre albe, ferestre arcuite pe faţade de stil pi cu capiteluri de acante, belvederi, succedân- du-se cu verande, dau acestei clădiri o’nfăţişarc ce se depărta de architectura cunoscută[1]). Prin deschizături neaşteptate, eşeau ghirlande de verdeaţă, scoborindu- se până la pămînt. Arcade de zidărie se prelungeau până la ’ntrecolonamente, unde apăreau intrări boltite. Carouri de Persia smălţuite, cu desemnuri caracteristice, de o marc

eleganţă, 'ncingcau pereţi albi, pe funduri de pilaştri, 'mpreunaţi prin grinzi uşoare. Într'un cu- vînt, un lux şi o varietate de forme, cum nu se 'n- tilneau nicăerî aiurea, făceau din acel edificiu una din curiozităţile cele maî demne de admiraţiune ale Romei.

Copiii trăiau fericiţi în acea retragere, unde, 'nainteşi mai presus de toate, găseau ceeace le priia maî mult la virsta lor, adică libertatea, spaţiul şi izo- . larea. De aceea, cât ţinea ziulica, ei nu maî aveau astîmper, într'o nepotolită trebuinţă de aer şi de mişcare de care erau stăpînitî. Cu toate că posedau toate jucăriile de pe vremea aceea, – mingi de piele, sfirleze* cercuri, animale şi păpuşi articulate, – li se ura iute cu ele şi le părăseau numai decât pentru a alerga după alte jocuri maî animate, care le făceau maî multă plăcere. Ei puneau să li se 'n- hame, la cărucioare 'n care 'ncăpeau cu toţii, hc- mioane 'nveţate la tras, onagri 'nblânziţi sau măgăruşi de Egipet, de aceia mici la boiu, cu perul negru-gălbuiu şi cu dunga crucială pronunţată, şi colindau toate aleele parcului, în călătorii care, adesea, ţineau ceasuri intregî. Câte odată, se 'nhă- mau ei înşişi şi se trăgeau unii pe alţii, sau, preschimbaţi în legionari de ocazie, cu coiful în cap şi cu *buccinul* la gură, defilau pe dinaintea statucî vre-unuî luptător, pe care '1 aleseseră, 'n ziua aceea, drept.general. Alteori, întreprindeau escur- siunî maî lungi, se duceau până 'n fundul grădi-

[1]) **Ve^l J. Lombard,** *Op. cit.*

nolor, la lac, şi, acolo, dupe ce, prin ţipetele jor, dau iama ’n paseri, luându-le ’n sbor, se sueau în vre-o barcă şi se depărtau de la mal, cu risicul de a se răsturna ’n apă şi a se alege cu vre-un rău. Dar expediţiunile lor nu se mărgineau aci, căci, din imensul parc şi din dependinţele lui, nu rămânea petic pe care să nu ’1 visiteze, spre a nu se putea zice că pe acolo nu au pus piciorul. După capriciul momentului sau îndemnul fantaziei lor de copii sburdalnici, ei îşi luau' sborul în toate direcţiunile, aci cutreerând frumoasele dumbrăvi, pline de umbră şi de lumină, undeprezinţa lor arunca spaima ’n coloniile de păuni şi de fazani ce le populau, aci ’ncurându-se sau tăvălindu-se prin earba moale de prin poiene, aci muindu-se ’n basine, aci suin- du-se pe stânci, pătrunzând în peşteri, sau întin- zendu-se subt acoperişurile de verdeaţă, unde, dacă se simţeau obosiţi, până să mai răsufle, puneau pe acela ce ’i însoţea să le povestească vre-o istorie ’n- grozitoare, cu monştri şi alte minunăţii, care le făcea perul măciucă. Ei se furişeau asemenea pînă la grajduri, ca să ’şi vază atelagiurile, şi pînă la *ergastule,* ca să se uite la pedepsele ce se dau sclavilor căzuţi în vre-o vină. Ba chiar, ca adevăraţi copii ai Romei ce erau, avend, pe lîngă aceasta, şi cruzimea vîrsteî, ei păreau că simt o mare plăcere de a vedea pe acei nenorociţi atîrnaţi de crăcile vre-unui arbore, cu picioarele ’ncărcate de greutăţi de fer, primind, pe trupul gol, lovituri de

ştreang, cu noduri, care le albăstreau membrele şi făceau ca sângele să le curgă şiroaie.

Această viaţă liberă şi ca de câmp îi ţinea sănătoşi şi le desvolta puterile. La treisprezece ani, Drusus era deja un adolescent sprinten şi robust; iar surorile sale, Glaudia şi Antonia, una cu doi şi alta cu patru ani mai tinere, păreau şi ele cu mult mai mari decât în realitate. Singură Atilia avea o cotnplexiune mai delicată. Dar, la dinsa, frumuseţea şi distincţiunea erau aşa de alese, încât o făceau să pară mai puţin copilă de cât celelalte, aşa că ea era cea mai ascultată şi mai răsfăţată din toţi. Drusus, mai cu seamă, simţea pentru dînsa o iubire care mergea pînă la adoraţiune, de altmintrelea 'mpărtăşită. El o avantagia 'n toate ocaziunile, 'i atribuia, la jocuri, locurile cele mai bune, 'i ţinea parte 'n contestaţiunile ce se iveau, câte odată, pentru nimicuri, între dinsa şi tovarăşele sale. Iar când, dintr'o 'mprejurare oarecare, ea nu se arăta, 'n vre-o zi, ca de obiceiu, lipsa ci devenea un adevărat eveniment pentru dînsul. El trimetea de mai multe ori să 'ntrebe ce are, pentru ce n'a venit, când o să vie. Şi, 'n ziua aceea, sta trist şi neliniştit, nu se apuca de nimic, se abţinea chiar să se amestice 'n jocurile surorilor sale. Numai când, a doua-zi, Atilia apărea ia ora obicinuită, inima 'i venea la loc, şi, atunci, bucuria-î nu mai cunoştea margini. El o lua 'n braţe, o acoperea de sărutări, se informa cu deamănuntul şi cu stăruinţă de causa

care o reţinuse acasă. Apoi, mulţumit de răspunsurile ce primise, [J]şî re'ncepea jocurile intrerupte, mai vesel şi mai bine dispus decât oricând. Atilia, din parte-î, părea că nu se simte fericită decât lingă dînsul. Ea , se ţinea după el, nu 'i eşea nici odată din vorbă, ,'î admira toate mişcările, mîndră de amiciţia lui şi de protecţiunea ce 'i da. Astfel creşteau, în linişte şi 'n libertate, aceşti doi copii, făcuţi parcă 'nadins unul pentru altul, şi a căror dragoste reciprocă ocupa toată activitatea ini- melor lor.

X

În ziua aceea, Claudiu avea să citească, după obiceiul seu, o scriere de curînd terminată, menită a face mare sgomot, şi aştepta, spre acest sfirşit, din provincie, pe duoî intimi, pe care nu ’î văzuse de multă vreme şi a căror venire ’1 umplea de bucurie.

El primise, după cum se ştie, o instrucţiune *n-grijită, şi se ocupa cu produceri literaro şi istorice, care n’au sosit pînă la noi, dar care se zice că nu erau lipsite de merit. Calităţile lui de scriitor nu ’1 împedicau, totuşi, de a fi omul cel mai stingaciu, cel mai timid, cel mai nehotărit din câţi se puteau vedea, şi ’n aşa grad, că maică-sa se deprinsese să zică, de câte-orî auzea pe cine-va spuind la nerozii: *»e mat prost de cât fiul meu Claudiu /«* [1]).

Infăţişarea-i nu poseda, ’n adever, nimic care să fi vorbit în favoru-î. Deşi ’nalt şi destul de bine

***) Vezi Suclone,**
Claudiu.

proporţionat, ca fîsic, el avea picioarele slabe, ceea-| ce ’] făcea să se ’mpleticească, umblând. Afară de aceasta, vorba-î era greoaie şi ’ncurcată, şi o gân- găvie supărătoare, un ris strident şi indecent, o cletinătură continuă a capului, răpea orice prestigiu raporturilor lui cu lumea străină. De aceea, şi familia lui ii ţinuse sistematic de o parte şi nu-i încredinţase nici una din sarcinele publice mai însemnate, la care naşterea i-ar fi dat drept să aspire. August, care fusese cel mai binevoitor pentru dinsul, îi acordase numai sacerdoţiul augural; Ti- beriii nu-î dete decât ornamentele consulare; iar Caligula ’1 făcu, mai târziii, simplu consul sufect. Trebuiră, deci, nişte ’mprejurări cu totul extraordinare, ca cele ce urmară după uciderea predecesorului lui, pentru a-l ridica la imperiu.

Cu toate acestea, chiar astfel cum era, lăsat de o parte şi nebăgat în seamă, el trăea mulţumit în reşedinţa ce unchiul seu îi pusese la dispositiune, fiindcă era desbrăcat de orice ambiţiune personală. Îi plăceau, mai presus de toate, femeile, jocurile, mâncările copioase. Dar chiar acestea per- deau din valoarea lor, în ochii lui, dacă nu avea ’mprejuru-î pe amicii sei ca să ’1 împărtăşească şi pe dinşiî din ele. Iată pentrp care cuvînt, el era vecinie înconjurat de desrobiţî, de bufoni şi de părăsiţi, care abuzau de caracteru-i slab şi credul, îl ţineau subt influenţa lor, se ’mbuibau pe socoteala lui, ba chiar nu-î purtau totdeauna respectul datorit, de

***) Vezi Suelone,**
Claudiu.

oarece ’şi permiteau cu el glume şi familiarităţi ce, făcute oricărui altuia, le-ar ii atras aspre pedepse. Astfel, fiindcă avea digestiunile grele şi adormea ’ndată după masă, ei nu se sfiau să petreacă ’n paguba lui, aruncând cu sîmburi de măsline şi de curmale ’ntrînsul, stropindu-l cu apă sau încălţându-i mâinile cu sandale pentru ca, deşteptându-se, să se frece pe obraz cu ele[1]). Glaudiu, mai adesea, nu lua ’n seamă acele necuviinţe, sau dacă, câte odată, se supăra de ele, ei le aruncau asupra chefului şi beţiei şi aveau totdeauna arta să ’1 împace.

Venerabila Antonia, maică-sa, care locuea cu dînsul prin curat devotament matern, pentru a su- praveghia creşterea copiilor, suferea de acele neo- rînduieli, pe care nu putea să le ’mpedice, şi, ca să evite de a le vedea, ’şi despărţise casa şi masa, mu- tându-se ’ntr’o parte deosebită a palatului şi ne- dând decât rare-orî ochi cu fiul seu. În loc să-i pară reu de răceala ce-i arăta, el însă se simţea fericit de libertatea ce i se lăsa şi profita de dînsa spre a trăi după plac, din ce ’n ce mai înconjurat de linguşitori şi de stricaţi. El îi consulta asupra afacerilor sale, le citea scrierile sale, – acele faimoase anale asupra Cartaginenilor şi Etruscilor, a căror perdere o regretăm; apologia lui Cicerone, ce redactase; memoriele sale asupra istoriei contimporane, şi altele,—dorind să aibă opiniunea şi aprobarea lor asupră-le. Iar ei, deşi nu‘simţeau nici un

gust pentru asemenea ’ndeletnicirî, le sufereau, totuşi, cu supunere, ba une-orî le revendicau ca o cinste, căci ştiau că erau totdeauna urmate de vreun profit material pentru dînşii.

Rîndul acela, patronul lor terminase o diserta- ^ ¿v ţiune asupra gramaticei, cu privire la prosodie şi la poetică, prin care voea să dovedească puterea morală a versului după metrul întrebuinţat. Foarte mulţumit de lucrarea sa, 'nainte de a o publica, el chemase din provincie, spre a le-o citi, pe duoi din amicii seî, în a căror judecată avea cea mai mare ’ncredere, sigur mai dinainte că o vor aprecia după cum merita şi că ’i vor asigura succesul.

Pe la jumătatea zilei, aceştia sosiră, plini de praf, în haine de drum.

Erau Iulius Pelignus, om corupt şi desgustător prin baseţa sufletului şi prin diformităţile-! fisice'), însă comesean vesel şi cu haz, pe care, mai târziii, când ajunse 'mperat, Claudiii îl făcu guvernator al Gapadocieî, şi Gaiu Mnester, pantomim celebru, de o seducţiune nerezistibilă, acelaş care, câţiva ani mai în urmă, drept recunoştinţă, plăti binefacerile 'mperatului, înşelându-l cu Mesalina, a treia lui soţie.

După ce fură recunoscuţi de paznicii de la intrare, un *nomenclator* îi conduse 'n partea palatului locuită de Claudiu. Acesta, sculat din somn, căci era tocmai ora siestei, le eşi 'naínte, 'ntimpi- nându-i cu toate semnele de bucurie ce prezinţa lor ii pricinuea, 'mbrăţişându-i, scuzându-se că **'1** primeşte. astfel, cu roba nearanjată, cu sandalele

***) Vezi J. Lombarii,** *Op. cit.*

ne’ncheiate, cu capul gol şi mirosind încă a pernă. Apoi, primele salutări fiind dintr’o parte şi din alta schimbate, el se retrase, pentru a **’1** lăsa să se spele şi să se ’mbrace, prevestindu-i că **’1** aşteaptă ’ndată după ce vor fi gata, ca să apuce să termine 'nainte de cină, care trebuea să se servească la ora IX, corespunzătoare cu 4 după amiazi, după cum calculăm noi ziua.

Sclavii conduseră pe oaspeţi la băile casei, situate nu departe de acolo. Ei îi desbrăcară, mai întâî, în *apoditerium*, pe urmă, ’i trecură, printr’o altă cameră,’n *caldariu,ş* i, acolo, vărsară asupră-le apa din X *labrum,* I din care eşea un abur albastru ce făcea să asude mozaica confusă a parchetului, *Frigidariul* îi atrase, dupe aceea, prin basinu-i cu apă rece, unde se afundară. În *lepidarium,* ei fură frecaţi cu *strigile* şi şterşî cu şervete ’ncălzite. În acelaşi timp, alţi sclavi îi ungeau cu uleiuri mirositoare, le curăţau unghiile, vărsau sticle cu mirodenii pe mâinile şi pe picioarele lor, le parfumau perul cu esenţe de Siria. După ce aceste operaţiuni se terminară, băiaşii aruncară pe umerii lor câte-o *sinteză,* moale şi albă tunică de lână, fără ’ncin- gătoare[1]), şi b duseră la camcrile ce li se destinaseră, unde ’i lăsară să se schimbe şi să se primenească.

Gând fură gata, ei se ’ndreptară spre *Atriu,* sala ’n care se adunau oaspeţii, clienţii, vizitatorii, şi

[1]) **Vezî Tacit,** *Anale.*

unde Claudiu îî aştepta deja, 'n mijlocul a câtorva intimi.

Bogat, ca tot restul palatului, decorat cu columne de ordin corintian, *Atriul* era pardosit cu marmoră roşie, şi basinul luî, *impluvium*, aşezat drept subt deschizătura pătrată a tavanului, se lumina, la acea oră, de o rază de soare, ce cădea de sus şi se prelungea 'n jos, pe plinta zidului de granit verde. Draperii de mătase, cu desemnuri himerice, pe nuanţe foarte delicate, mascau camerile vecine, re- servate vieţii private. D'asupra uşilor, formate din intabulamente drepte, ochiul întilnea fresce decorative, vederi marine, dănţuitoare evoluând, pe funduri de medalioane, 'ntre false 'ntrecolonamcnte,

-x

amoraşi goi ţinend de hăţuri caixfugoşî, ce se 'ncu- rau în eter.

După invitaţiunea lui Glaudiu, nouiî veniţi se aşezară; iar pe alte scaune, dispuse 'n cerc, luară locuri ceilalţi prieteni: eunucul Posides, care, mai Hărziu, trebuia să eclipseze, prin luxul seu, splendorile capitaleiJ), Antonius Felix, viitorul proconsul al Judeei, care Se căsători succesiv cu trei regine evreice[2]), Polib, dascălul, Narcis, secretarul, Palas, intendentul luî Glaudiu, şi, afară de aceştia, douî paraziţi, Sulpicius şi Atenodor, comeseni obicinuiţi ai casei, îngrăşaţi acolo, unde se 'ndopaîi din rămăşiţe, soiu de bufoni în spinarea căror se spăr

0 Vezi Juvenal,
Satire.
-) **Vezi Tacit,** *Anale.*

geau toate glumele. Ei erau de o urîciune Monstruoasă, cel dintâi, înalt şi osos, cu o figura de baba, brăzdată de o pată ca drojdia vinului, semn al intemperenţei, cu buze enorme, lăsate 'n jos, cu ochi mici şi bolboşaţî, ca de broscoiu; celalt, gros şi bărbos, purtând cu greu o obesitate bestială, un cap şovăitor şi nişte umeri de ipopotam bălos[1]). Totuşi, amîndoi plăceau prin originalitatea lor, ce provoca la fiecare moment rîsul, şi prin chipul serios cu care spuneau lucrurile cele mai mucalite.

Invitaţii vorbiră câtva, 'n gura mare, despre evenimentele cele mai recente, printre care 'nmormîn- ,tarea lui Germanicus, săvirşită cu câteva zile mai 'nainte, ocupa primul rang. Apoi, Glaudiu observă că timpul trece şi că ar fi vreme să 'nceapă. Atunci, toţi tăcură. Unii se răsturnară pe scaunele lor, cu ochii în tavan, ca spre a se izola şi a asculta mai bine; alţii îşi luară frunţile 'ntre mâini şi]şî pironiră privirile 'n parchet; alţii, înfine, 'şi închiseră ploapele sau se 'ncruntară, cu acea expresiunc de rescmnaţiune şi oarecum de spaimă ce precedă 'n- ghiţirea unei doftorii amare, ce eşti obligat să iei din ordin. Sulpicius şi Atenodor se aşezară, spate 'n spate, mai în fund, pe o laviţă ce trosni subt greutatea lor.

Glaudiu scoase de subt roba-î un manuscript, şi, cu vocea ce ştia să găsească 'n unele ocaziuni, cu acea voce ce umplea de mirare pe August, când îl

]) Vezi Suelone,
Clauiliu.

auzea, pe el care vorbea aşa de obscur, zicend unele lucruri aşa de limpede *), 'ncepu să citească diser- taţiunea sa.

El o lua de sus; se urca la originea scriereî, prin mijlocul căreia se traduce cugetarea; amintea de Egipteni, care se serveau de figuri de animale ca să 'şi fixeze ideile; spunea cum Fenicienii, aducând, pe flotele lor, pe Gadmus în Grecia, introduseseră, 'n acelaşi timp, arta scriereî în aceasta ţară încă sălbatică; cum, mai în urmă, Gecrops răspin- dise invenţiunea printre Atenienî şi Linus printre Tebanî; cum, înfine, argianul Palamade o perfecţionase, 'n decursul aşediului Troeî, când, neavend de lucru 'n răstimpul luptelor, pentru a [5] şi ocupa vremea şi a face să-i treacă de urît, născocise forma celor şaî-sprc-zcce prime litere, căror Simonidc adăogase, mai tărziu, pe celelalte opt şi complectase, astfel, alfabetul grecesc. În Italia, adăoga Glaudiu, uzul literilor fusese răspîndit printre aborigenii Etruscî de corintianul Demarat şi do arca- dianul Evandru. Gu toate acestea, literile aduse de ei, deşi având acelaş caracter ca cele greceşti, erau mai puţine la număr, de oarece alfabetul primitiv latin nu se compunea decât din şai-spre-zece semne,, din care cinci vocale şi un-spre-zcce consunantc. E adevărat, continua dizertatorul, că necesităţile scriereî reclamaseră introducerea altor şapte con- sunante, ce se adoptaseră mai tărziu, însă nici ele

*) **Vezi J. Lombard,** *Op. cit.*

nu erau de ajuns ca să satisfacă toate nevoile, căci existau vorbe ca *ventus,* de exemplu, *vespa,* şi altele, care se pronunţau *uentus, uespa,* şi nu găseau, prin urmare, echivalent în literile actualmente exis- tînde. Goncluziunea acestor consideraţiuni era că trebuia a se 'mbogăţi alfabetul latin cu trei noui litere *), şi anume: cu *digama eolic*, valorând drept*ue,* cu *antisigma,* valorând drept *psi* şi cu un *i* consunantă, câteşî trele indispensabile scrierii. El considera reforma aceasta ca foarte necesară şi lua angajamentul să lupte fără preget pînă o va vedea că triumfă.

O furtună de aplause subliniă aceste cuvinte. Sulpicius şi Atenodor, care, pjnă atunci, staseră nemişcaţi, spate 'n spate, pe laviţa ce 'şi aleseseră, se sculară, la sgomotul aplauselor, ca dintr'o singură mişcare, şi, luându-se 'n braţe, 'ncepură să se sărute, ceeace provocă un început de ilaritate, de altmintrelea repede reprimat. Glaudiu urmă citirea sa.

El intra acum într'un alt ordin de idei; trata despre arta versurilor, »limbagiu al zeilor, surprins de câţiva muritori privilegiaţi şi reprodus în operile.lor", zicea el. După dinşul, semnul caracteristic al vorbireî divine era armonia: însă, ca să existe, acea armonie avea nevoe de ritm, şi din ritm se născuse, mai întăi, metrul, adică combinaţiunea melodioasă a sunetelor lungi cu cele scurte, şi

***) Vezi Tacit,**
Anale,

apoi versul, rezultanta muzicală a metrului, servind drept haină ideeî. El examina, după aceasta, diferitele metre cunoscute, de la cel *safic* la cel *iambic,* cu observaţiunî asupra metrelor *asclepiadic, gliconic, alcaic, fălise* şi *archilochian;* cerceta legăturile dintre subiectul ales şi felul metrului întrebuinţat; da explicaţiunî asupra *odei, epodei, diti- rambei, eglogei, satirei, elegiei, epistolei;* se'ntindea asupra inspiraţiuneî şi izvorului din care decurge; aşeza, 'ntr'un cuvint, din ce 'n ce mai strînse, jaloanele tezei sale. Dar când, ajuns la punctul cel mai deciziv, el se pregătea să intre tocmai în miezul demonstraţiuneî ce 'şi propusese să facă, un trosnet formidabil, urmat de hohotele de ris ale asistenţilor, îl făcu să tresară, 'ntrerupendu-l în citirea sa.

Ce se 'ntîmplase ?

Sulpicius şi Atenodor, călări pe laviţa lor, găsiseră de cuviinţă să profite de flexibilitatea ei pentru a 'i imprima mişcări de oscilaţiune din ce 'n ce mai pronunţate, aşa că seîndura, cedând subt greutate, se rupsese 'n doue şi 'î trîntise la pămînt, unde se prefăceau că sunt morţi, spre rîsul tutulor. Claudiu, impresionabil cum era, vezîndu-i pe jos, nemişcaţi, crezu că se aleseseră cu vre-un reu şi dete ordin să'i ridice. Cu toate acestea, deşi se convinse'ndată, când îi vezu sculaţi, că n[5]aveau nimic, incidentul îl turbură aşa de adine, încât îi fu peste putinţă să continue. La fiecare moment, el se 'ntrerupea şi»

***) Vc/.î Suotonc,**
Claiuliu.

gîngăvind, făcea, ’n gura mare, reflecţiunî de felul acesta: «de! ci…cine i-a pus …să stea a…acolo r… stu…tulţiî de ei! nu pu…puteau să ·şi gă…ăsească un alt loc?… ce…ce bine fă…ăceau de ’şi spă…păr- geau ca…apetele!…“ şi altele, care provocau noui risurî în sală[1]). În cele din urmă, el declară că nu poate merge mai departe, şi, cu toate stăruinţele adunăreî care, spre ă ’1 îndemna, ’1 intîmpina, la fiecare moment, cu aplause şi cu ’ncuragiări, ca *bene! euge! pulchre! belle!,* el stărui ’n hotărîrea sa, promiţend, totuşi, că va termina a doua zi, când va fi maî liniştit şi când se vor lua măsuri a nu se maî pune ’n Ainţkbăncî aşa de şubrede.

XI

I

În acelaş timp, sclavii însărcinaţi cu serviciul ospătăriei veniră să anunţe că cina e servită. Sulpicius şi Atenodor se repeziră cei dintăi, primul, sărind într'un picior, pe când pe celălalt şi-l ţinea cu mâna, 'nvertindu-.se şi suilând ca un bivol; secundul, alergând după el, cu rîsete ce-l laceaü să pară şi maî urit.

Invitaţii intrară după ei în *triclinium.* Era o sală frumoasă şi bogat decorată, iară ferestre, pentru ca soarele să nu pătrunză niciodată 'ntr'insa, splendid luminată, totuşi, printr'un *licnus* de bronz, soiu de policandru legat de tavan, şi de *licmice* de acelaş metal, aşezate din loc în loc şi purtând fiecare mai multe lămpi atîrnate de braţele lor artistic lucrate. O masă ovală, 'nconjurată din trei părţi cu un pat, în formă de potcoavă, cu saltele şi perne do mătase, solicita pe comeseni să ia loc împrejuru-i. Claudiü se 'ntinse 'n capul ei, Iulius Pelignus la dreapta, Caiu Mnester la stingă, iar ceilalţi, alături

de dînşii, pe unde apucară. Sulpicius şi Atenodor se aşezară, singuri, pe scaune de lemn, la .capul celălalt, remas liber.

La 'nceput, tăcerea domni câtva timp printre oaspeţii ocupaţi să 'şi îndestuleze trebuinţele foamei. Ei mâncau rezemaţi în cotul sting, pe când, cu mâna dreaptă, remasă liberă, luau dintr'un *discus* de argint, aşezat în mijlocul mesei, pe o *scutră* cu margini, în formă de pavăză, şi duceau la gură sau scoteau în talerul, – *lanx* sau *mazo- nomus,* – asemenea de argint, ce le sta dinainte. Sclavii le turnau vinul din amfore cu toarte, iar ei îl beau în *calice,* mici cupe de chihlibar, în *cratere* de aur sau în *diatrite* de cristal, pahare 'mpodo- dite cu o broderie fină, imitând pietrele scumpe. Lui Sulpicius şi lui Atenodor li se puse 'n faţă câte- un urcior de Sagunta, plin cu apă caldă sau cu vin oţeţit, de acela cu care se spăla lâna, ca să i se scoaţă grăsimea[1]), şi eî, de nevoe, le goleau cu strîmbăturî, din ce 'n ce mai hazlii, care provocau risul celorlalţi.

Se servi, mai întâî, stridii şi oue de fazan în *apalare;* anghinare *n unt-de-lemn de Venafru; stacoji cu sos de sparanghel; felurimi de peşti,— che- falî, murene, somni, – în tot felul de vase: *alveus*, *pulterius*, *boletar, fabatorium.* Se aduse, după aceea, muscliiu de căprioară cu ciuperci; ficat de mistreţ cu capere; ţîţă de scroafă cu *silfium,* felul cel mai

[1]) **Vezi J. Lombard,** *Op. cil.*

delicat, după câte se spune, şi cel maî plăcut Romanilor. La al treilea serviciu, veni rîndul unui minunat păun fript, înconjurat de o duzină de francolinî, aşezaţi într'un *catinum* de agată. înarmat c'un cuţit cu prăselele de fildeş, un *scisor* se apropie, şi, reţinend cu o mână *amictul* seu dc lână[1]), cu cealaltă 'ncepu să taie paserile 'n bucăţi potrivite, pe care le aşează repede pe marginea talerului, ceeace provocă admiraţiunea tutulor, surprinşi de atâta 'ndcmănăticie.

Ei beau, în acelaş timp, tot felul de vinuri: *Ce- cub, Falern, Alban,* şi, limbile deslegându-se, glumele 'ncepură să curgă. Veselia lor se exercita maî ales asupra paraziţilor, pe capul căror sclavii văr- sau sosurile, ca din greşală, ş'apoi îi trăgeau de per şi de barbă, ca pentru a 'i şterge.

La serviciu] fructelor, prăjiturilor şi vinurilor străine, pe care le beură în *ciatose* de aur, cu toarte, lucrate numai în smalţuri, se auzi o muzică discretă de *crolale* şi de tipsii, de chitărî egiptene şi de lire greceşti, de *cistre* amestecate cu note de flaut, şi, totdeodată, femei cu rochia uşoară apărură, aşteptând un semnal.

Oaspeţii nu mai puteau. Pentru a digera mai bine, ei se culcaseră pe spate şi suflau din greu, cu picioarele 'ntinse. Claudiu, prins de somn, moţăia, după obiceiu-i. Pelignus şi Mnester stau nemişcaţi, cu feţele stupide. Ceilalţi rîdcau, sau cân

***) Vezi Juvenal,**
Satire.

tau, sau îşi vîrau degetele ’n gură ca să verse |şi să se uşureze. Singuri Sulpicius şi Atenodor, încă nesătui, profitau de oboseala generală pentru a se ’n- dopa din mâncările rămase; iar sala se ’nvăluia, cu ’ncetul, într’un nuor uşor, format din fumul de bucate şi .din feştilele de lampă ce ’ncepeau a se ’negri.

După un scurt preludiu, dănţuitoarele ’şi luară avîntul. Ele ocoliră, mai întâi, *triclinhd*, cu cleti- nături de şolduri şi cu tensiuni de membre ce le făceau mai înalte. Apoi, se despărţiră ’n grupuri, şi, pe când unele evoluau într’o parte, celelalte se ’nverteau într’alta, cu picioarele ’mpreunate şi c’o iuţeală aşa de mare, în cât rochiile lor, de o stofă uşoară, formau ca un vel d’asupra capului, lăsân- du-le goale de la briu pîn’la călcâe. Ele păreau că se mişcă ’ntr’un vertej de voluptate, accentuat încă prin sgomotul *crotalelor* şi al tipsiilor, prin sunetul flautelor, prin zăngănitul *cistrelor*[i]), prin acordul dulce al lirelor şi al chitărilor. Pe urmă, dispărură cu toatele, printr’o uşă laterală, 'ntr’o finală ’n care ’şi amestecară rindurile, ’nsoţite de suspinele mu- ziceî care se stinse cu ’ncetul în urma lor.

Vezi J. Lombari], *Op. cit.*

xm

Sala remaso un moment tăcută.

De odată însă, un sgomot de scandal, de glasuri certându-se şi apostrofându-se cu violenţă, se auzi la câţi-va paşi de acolo, şi umplu inima tutulor de mirare şi de grijă. Claudiîi, trezit din somn şi fricos cum era din fire, – de altmintrelea pururea urmărit de idcî de moarte, de când, maî cu seamă, i se 'ntemplaseră nişte agresiuni provocate de pro- pria-î imprudenţă[4]), – crezu că era un atentat îndreptat în contra-i şi cătă să se pue la adăpost. Deja, 'n turburarea-î, i se părea că sicarii aii pătruns în palat, că se află 'n vestibul şi că, aci, opriţi de servitori de a 'nainta, aii încins luptă cu aceştia ca să răsbească maî departe, că vociferările ce se auzeau erau apelurile desperate ale oamenilor seî, chemând în ajutor, că uşa *triclinuluî* avea să fie 'n curind forţată. Atunci, nebun do spaimă, cu veştmintele 'n dezordine, alerga 'n toate părţile,

rugându-se de ceî de faţă să-l scape, să-l ascunză, să nu-l lase a fi ucis. Aceştia, la rindul lor, impresionaţi de groaza lui, presupuind că simţise un pericol real, care 'i amenințe şi pe dinşii, îşi perdu- seră şi oi mintea, şi, galbeni de teroare, spre a 'şi mîntui vieţile, se virau pe unde apucau, pe subt masă, pe subt pat, pe după mobile. Sulpicius şi Atenodor asemenea, surprinşi cu gura plină şi ne- mai putend să 'nghiţă de emoţiune, se tăvăleau pe jos, înnecaţi cu bucăţile ce li se opriseră 'n gît, cercând să strige, însă, neâvend glas, strimbându-se oribil şi aducend nota lor comică acelei scene de confuziune.

Iată ce se 'ntîmplase. ,

Spre seară, pe când Claudiu era încă la masă, Drusus, fiul împăratului, venise la venerabila Antonia, soacră-sa, ca să o vază şi să i se plângă de ne-mulţumirile ce avea. Se ştie că Antonia păstrase, la curte, o reputaţiune dinaintea căreia toate frunţile se plecau şi că autoritatea ei morală era aşa de mare în cât însuşi Tiberiu se ducea adesea să o consulte. Drusus, ofensat de Sejan, cu câteva zile 'nainte, la 'nmormentarea lui Germanicus, supusese cazul tatălui seu, însă, după ce se convinsese că nu va putea obţine nimic de la acesta, se gîn- dise la soacră-sa ca să 'i încredinţeze apărarea cauzei sale, sperând că, printr'ensa, va putea do- bindi satisfacţia ce amorul seu propriu dorea. El venise, deci, să-i vorbească despre aceste lucruri

[1]) **Vezi Suetone,** *Claudiu.*

şi cătase să o 'nduplece prin tot felul de consideraţiunî.

— JJNU era oare un lucru trist, – îi zisese el, între altele, – de a vedea străini introducendu-se pe lîngă persoanele cele maî sus puse şi furându-le 'ncrederea ? Nişte asemenea oameni trebueau să fie asimilaţi cu furii, fiindcă, 'ntocmai ca aceştia, lucrau în umbră şi recurgeau la mijloace neoneste pentru a Jşî atinge scopul. La ce servea puternicilor lumeî să aibă copii, crescuţi cu greutăţi şi destinaţi a le lua, 'ntr'o zi, locul, dacă, 'n cursul vieţeî, ei nu le acordau nici o trecere ? Geeace se petrecea 'n familia sa, era cel maî izbitor exemplu despre aceste dezordine morale. Un aventurier, un om de nimic, născut într'un municipiu, fiul unui simplu cavaler roman, ce nu putea invoca 'n fa- voru-i nici vechimea numelui, nici nobleţă origineî, nici serviciele strămoşilor, precum nici propriele sale merite, ajunsese să posede, 'n Stat, o influenţă şi o putere mai mare chiar decât ale fiului împăratului ! Şi cum atinsese el acest rezultat ? Prin linguşeli, prin minciuni, prin intrigi de tot felul I La 'nceput, nimeni, nu se 'ngrijase de dînsul: mo- destia-î şi supunerea-î aparente 'i atrăgeau chiar oarecare simpatii. Acum însă, după primele succese, pofta venindu-î mîncând, obrăznicia-i şi 'n- drăzneala-i nu mai aveau margini. Ce planuri ascunse hrănea acest om, care nu se sfia de a"s'e Întitula ajutorul Cesnrului? Poate că spera să ajungă,

’ntr’o zi, chiar egalul lui! Şi lucrul nu era de migrare dacă se gîndea cineva la mijloacele de care li se permisese să dispue! Nu se concentraseră oare ’n Roma, după stăruinţele lui, toate cohortele pretor iene, cantonate prin vecinătăţi ? .Nu se puseseră sub comanda lui aceste forţe? Nu i se dase o autoritate absolută asupra lor ? Pentru ce s’ar ii ge- nat şi nu ar fi mers mai departe ? Deja el făcuse mari progrese ’n acesta direcţiune. Graţie slăbiciune! împăratului, orbit de dînsul, statuea lui se resfăţa pretutindeni, pe pieţele publice, pe monumentele lui Pompeu! Fiica lui era crescută la un loc cu nepoţii Gesareluî, ba chiar destinată a se căsători cu unul din aceştia! Aveau să se vază, ’ntr’o zi, coborîtori d’aî lui făcend un acelaş neam cu urmaşii lui August, şi, dacă moştenitorii adevăraţi ai acestuia vor mai avea drept să ’nsemneze ceva pe viitor, aceasta va fi, de sigur, numai din mila şi din generositatea acestui om !...« *).

Goncluziunea acestor recriminări era că dînsa, cumnata ’mpăratului, ilustra protectoare a familiei, trebuea să se ’ngrijească de această stare de lucruri, să atragă, până mai era vreme, atenţiunea lui Tiberiu asupră-i şi să nu permită ca un parvenit să-şi desăvirşească opera, .dând la o parte pe adevăraţii stăpîni ai casei, pentru a le lua locul.

Antonia cătase să ’1 liniştească, ’i reprezintase

ca, poate, lucrurile nu erau aşa dfefs|rave precum le vedea, că se putea ca mânia să 'yjurbure judecata şi să'l facă nedrept, că, [5]n oriee chip, ea va cerceta, va observa, se va informa, şt, la timp, va interveni, dacă se va convinge că există vreun pericol care să ameninţe imperiul sa igije vreunul din membrii familiei.

Drusus, nemulţumit de resultatul dobîndit, se retrăgea, formând, în minte-î, tot felul de proiecte de resbunare, când, în josul scăreî ce conducea, din apartamentele soacrei sale, 'n vestibul, el se 'ntîlni, drept în faţă, cu Sejan, care venea să ia pofiică-sa. La vederea acestuia, furia lui izbucni cu toată violenţa ceî da nesuccesul demersului ce 'ncercase.

— »Sejane, – 'i strigă el, de departe, cum îl ve(Ju, – ascultă! am să-ţi spuiu doue vorbe. De când oamenii de seama ta au prins atâta 'ndrăz- neală încât nu se tem să nesocotească pe mai marii lor?«

Sejan, surprins de acest atac, la care nu se aşteptase, remase un moment fără cuvînt. Dar, revenindu-şî numai de cât în fire, el îi respunse cu glas liniştit:

»Aceasta s'a 'ntîmplat, Druse, decând acei mai mari de care 'mi vorbeşti nu ştiu să se respecte, şi, prin violenţa lor, dau celorlalţi dreptul să nu le poarte nici o consideraţiune!«

— »Mizerabile, —■ răcni Drusus, în culmea mâniei, – îndrăzneşti să 'mi vorbeşti astfel? Uiţi

***) Vezi Tacit,**
Anale.

oare că te afli ’n faţa fiului Cesarelui, stăpînu- luî teu?»

— »Cesar, stăpînul meii, de ar fi faţă,— replică Sejan, cu acelaş sânge rece, – ar aproba limbagiul meii, găsindu-l prea moderat faţă cu provocările nedrepte ce mi se adresează«.

— »Insolenţa ta, – continuă Drusus, înaintând spre el, – va fi plătită. Nu va fi zis că un om de soiul teii a cutezat să ’mi ţie piept fără pedeapsă«.

— »Îţi faci iluziunî, Druse, – răspunse Sejan, înaintând şi el spre dinsul; – neştiindu-mă vinovat de nimic, nu mi-e frică de nimeni, şi pedeapsă de se cuvine cuiva ’n acest moment, de sigur că nu mie ar fi drept să mi se dea«.

Drusus, exasperat prin aceste răspunsuri semeţe, ajunsese la acel grad de aţîţare când omul nu mai cugetă, nici nu mai ştie ce face.

— »Aşa? mă bravezi?... Ei bine, ţine, mizerabile!«—strigă el, ridicând mâna şi lovind pe Sejan de mai multe ori peste obraz[1]).

Prefectul pretoriului stete o Clipă la gîndurî, deliberând cu el însuşi dacă trebuea să’şî scoaţă *gîa- diul* şi să’l spele ’n sângele agresorului său. Limpezimea minţei sale însă, care nu’l părăsea niciodată, chiar în cele mai dificile ’mprejurărî, îi arată numai de cât teribilele consecinţe ale unui asemenea act. El îşi înghiţi, deci, mânia, şi, adrcsându-se

[1]) **Vezi, Tacit,** *Anale.*

către Drusus, care el însuşr romăseso surprins de excesul acţiuneî sale,. ’1 zise cu un aer rece şi cu surîsul pe buze:

— »Îţi mulţumesc, Druse. Iată o insultă pe care nu o voiu duce cu mine [5]n mormînt!«

Apoi, întorcendu-i spatele, ’şi continuă drumul liniştit, parcă nu i s’ar fi ’ntîmplat nimic.

XI

VI

— »Dragostea ta e ca un vas sacru cc dă viaţă aceluia ce bea dintr'însul I

— »Vorbele tale sînt maî dulci decât ambrosia, divina hrană a zeilor!«

— »Te iubesc!«

— »Voiü ii pururea a ta!...".

Acest dialog amoros se schimba 'ntre Sejan şi Livii a, soţia luî Drusus, într'o cameră din casa medicului Eudemus, unde aveaü obiceiul să se 'ntîl- neascâ.

Aşezată subt Esquilin, în suburbia Carinelor, întro stradă strimtă şi puţin umblată, cu clădiri mute, ale căror porţi se 'nchideaü prin drugi de fer, locuinţa era bine aleasă ca să nu deştepte bănuiala nimănui.

Un *ostium,* încadrat cu pilaştri, conducea 'n vestibul, unde păzea *janitorul,* sclav portar, legat cu lanţuri de loja sa *). Dincolo de intrare, 'n fund,

Vezi J. Lombard, *Op. cit.*

un pătrat, – *Alriul,* – decorat, pe jos, cu o mozaică, iar pe sus, cu o frescă, reprezintănd paseri fantastice, sburând prin-miori albaştri şi trandafirii. Apoi, o linie dreaptă de columne de travertin roşu. Infine, o lungă perspectivă de săli, străbătute de o rază de soare, ce aluneca pe parchetul lor, ca o largă panglică de aur, desfăşurată.

Ca să ajungi păn'acolo însă, trebuea să forţezi uşa de fer, vecinie închisă, ce da pe stradă, şi să 'nşeli neadormita vigilenţă a portarului, nelipsit de la postul seu.

Locul era, prin urmare, cu desăvîrşire sigur, şi Eudemus, devotat pănă la sacrificiu norei împăratului, îl pusese la dispoziţiunea ei pentru 'ntîlnirile adulterine ce avea cu prefectul pretoriului.

Sejan, încă cu mult înainte, izbit de frumuseţea, din ce 'n ce mai înfloritoare, a Livilei, aruncase ochii asupră-i şi-şi propusese să o scoaţă din minţi[1]). El era tocmai în apogeul gloriei şi al puterei, astfel că lucrul nu-î era tocmai dificil. Rolul însemnat ce 'ndeplinea la curte, unit cu calităţile de seduc- ţiune personală de care era 'nzestrat, îi făcea, dimpotrivă, sorţii foarte favorabili. Livila, ameţită de acel om extraordinar, care ştia să 'nlăture toate piedicele, rezistă slab la atacurile lui şi sfirşi prin a căđea prada 'ncrederei ce avusese 'n ea însăşi. Relaţiunile lor se urmară, totuşi, cu o discreţiune

***) Vezi Tacit,**
Anale.

aşa de mare, încât nu fură observate de nimeni. Ei se 'ntr'uneau, pe furiş, la ore bine alese, când lipsa lor nu era băgată 'n seamă, şi, atunci, furia dragostei ce-şî purtau izbucnea cu toată violenţa rezervei subt care o ascundeau în ochii lumii.

În ziua aceea, prefectul pretoriului părea mai înamorat şi mai ademenitor decât oricând.

De la incidentul lui cu Drusus, un singur cuget îi absorbea toate puterile fiinţei, acela de a-şî răzbuna. El se gîndise, ce e, drept, chiar mai nainte, la moartea fiului împăratului ca la o ipoteză care, făcend gol împrejurul tronului, ar fi putut să-l ducă, 'ntr'o zi, la imperiu. Totuşi, ideea aceasta, încă nehotărîtă, clocea 'n formă de vag proiect în mintea lui. Decând cu insulta\ ce primise însă, ea devenise, pentru dînsul, o obsesiune de toate orele şi de toate minutele, astfel că simţea că nu-şî va putea căpăta liniştea până nu o va vedea executată. Dar cum să o aducă la 'ndeplinire? Un atac făţiş, îndreptat împotriva lui Drusus, era imposibil fără a nu-l expune să pearză toate avantagele situaţiu- nei ce dobindise cu atâta trudă. El îşi propuse, deci, să-iiovekşcj pe_subt-ascuns; şi, spre a reuşi mai bine, 'şi alese, drept complice pe însăşi soţia adversarului seu, pe care o ţinea subt dependinţa-i prin puterea dragostei. Ga să o deciză şi mai lesne însă, el îşi înduoi ademenirile pe lîngă dînsa; goni pe fe- meea sa, Apicata, cu care avea trei copii şi de care

*) **Vezi Tacit,** *Anale*.

amanta sa era geloasă*); se arătă, 'ntr'un cuvint, faţă cu aceasta, aşa de iubitor şi de pasionat, încât, prin etalagiul dragostei sale, ar ii scos din minţi pe oricare alta, chiar mai tare de îngeri de ar fi fost decât Livila.

În cubicula lor din casa medicului Eudemus, cu uşa bine 'nchisă, ei stau, deci, 'n ziua aceea, braţe 'n braţe, 'ndrăgindu-se, exprimându-şî iubirea **'11** termeni pasionaţi.

— »0 Livilo,— 'i zicea Sejan, puind un sărut pe *strofiul* ei de mătase, bandă ce-î reţinea sinul,— de giaba spui că eşti şi că vei fi totdeauna a mea, căci soarta ne ţine din ce 'n ce mai despărţiţi unul de altul! Nu e, 'n adever, o mizerie de a vedea doue făpturi, cum sîntem noi, care se iubesc din toată puterea inimii lor, silindu-se să-şi ascunză simţimîntele, să stea reci şi indiferente una pentru alta, ?n faţa lumei, negăsind decât pe furiş, şi cu preţul celor mai mari pericole,, un moment liber în care să poată a-şî destăinui flacărea ? Pănă când această viaţă are să ţie ? Gând îi vom vedea 'nsfirşit termenul, ca să ne bucurăm şi noi, fără jenă, de binefacerile dragostei noastre? Despre mine unul, declar că nu mai am curagiul să mai o duc astfel, şi, de aceea, sînt liotărit la totul, chiar şi la cele mai mari nebunii, numai să me vez odată liber şi stăpin pe mine însu-mî

— »Iubitul meu, – îi răspundea Livila, 'mpreiinându-şî braţele goale pe după *lorica* lui cu plăci de aur, – linişteşte-te! Iubirea noastră, chiar astfel cum ne-a fost dat să o gustăm, trebue să ne ajungă! Ce ne pasă de lume? Nu sîntem oare unul al altuia ? Nu sînt toată a ta ? De ce să doreşti mai mult decât atâta?...«

— »Nu, Livilo, – relua Sejan, c'un aer sumbru, – tu nu eşti toată a mea!... Dar nu-ţî închipueşti tu oare chinurile ce-mi sfişie inima când me gîn- desc că, afară de scurtele momente 'n care pot să me apropiiu de tine fără martori, restul existenţei tale, toate zilele şi nopţile-ţi sînt ale altuia? Ce dureri, ce cazne pe mine de a-te şti 'n braţe străine, atunci când mintea-mi te evoacă, când gura-mi te chiamă, când dorinţele-mi arzătoare te caută alături de mine, dar în zadar!... O! moartea e de o mie de ori preferabilă acestui spăimîntător supliciu la care sînt supus!...«

— »Scumpe Sejane! – murmura Livila, lipin—du-şî buzele de ale lui, – cât trebue să suferi pentru mine!«

— »Da, – urmă Sejan, – şi iată pentru care cuvînt găsesc că cupa e plină şi că trebue ca această viaţă nesuferită să 'nceteze!Duoi oameni, iubindu-te, după cum te iubesc eu, nu mai pot încape pe lume. Unul din ei e destul, şi celalt trebue să dispară...«.

— »Ce spui, iubitul meu? – exclamă Livila, cu spaimă. – Dar nu cugeţi oare la grozavele ne

— norociri co liotărîrea ta arc să arunce asupră-nc ? Tu, mort, ce se va alege de mine, care nu trăesc decât din iubirea ta ? Pe de altă parte, Drusus ucis de tine, crezi oare că va maî remâne un-colţişor al pămîntuluî care să ne poată adăposti 'mpotriva mâniei împăratului, socrului meü?... O! goneşte aceste funeste ginduri din mintea ta! Ele nu pot decât să ne cauzeze peirea, fără a ne promite, 'n schimb, cel mai mic profit!..."

— »Livilo, – insinuă Sejan, îndulcindu-şî glasul, – temerile tale sînt şi nu sint întemeiate, după moartea ce vom alege pentru a ne scăpa de soţul teu.! E 'nvederat că o lovitură pe faţă poate conduce la rezultatele de care te temi. Însă maî există şi alte mijloace de a se 'nlătura un rival supărător. Cu prudenţă şi dibăcie, cineva poate ajunge la scopul urmărit fără a atrage atenţiunea, nici deştepta bănuiala celorlalţi".

— »înţeleg!—suspină Livila, cu lacrímele'n ochi, – prin mijloace ca acelea 'ntrebuinţate cu nefericitul meü frate, Germanicus, pe care-l plângem încă!..."

— St! tăcere! – întrerupse Sejan, cu degetul pe buze; – să vorbim mai încet!... Şi ce? tu nu-ţi dai încă seamă, copilă ce eşti! de ceeace 'nsemnează pentru noi moartea fratelui téü? Fratele téü, trăind, putea deveni, 'ntr'o zi, cel mai mare vrăjmaş al nostru, al dragostei şi al fericirei noastre! Cu dînsul, nu era de glumit! întors la Roma, lucrurile s'ar fi

schimbat, poate, cu totul, şi 'mperatul, influenţat de prestigiul luî, pentru a-şî asigura prieteşugul unui concurent aşa de iubit şi de popular, i-ar ii sacrificat orice, pe amicii seî, pe mine însumi, care sînt considerat ca cel mai devotat dintre dînşii! Moartea luî ne scapă, prin urmare, de un pericol, cel mai serios din câte au putut vreodată să ne ameninţe!... O Livilo! — continuă Sejan, după un moment, privind-o 'n ochi cu dragoste, – trebue să credem că zeii sînt pentru noi şi că decretele lor ne pregătesc viitorul cel mai strălucit! Uite-te şi vezi! Germanicus mort, Drusus pe cale de a-l urma, ce mai remâne pentru a ne ţine 'n loc? Un împărat, slăbit de vîrstă şi de viţii, pe al cărui spirit am reuşit să devin stăpîn şi pe care-l pot conduce după plac! nişte neverstnici, copiii tei, prea mici şi prea slabi pentru a 'ntreprinde ceva sau a ne opune o piedică serioasă!... Mai ar fi, ce e drept,— adaosc el, întunecându-se, – Agripina, veduva luî Germanicus, căci de fratele teu, Claudiu, nici nu trebue să ne ocupăm. Apărând drepturile familiei sale, ea ar putea să cate a ne face greutăţi; însă ea stă reu cu Tiberiu, şi am mijlocul de a o strica cu dcsăvîr- şirc cu dînsul. Situaţiunea e, aşa dar, întreagă a noastră; noi singuri sîntem chemaţi a da lucrurilor întorsătura ce ne va place!... Livilo, – urmă el, strîngend-o la peptu-i, – îţi faci tu o idee lămurită de binele ce propunerea mea poate să ne aducă ? Scăpaţi de orice grije, stăpînî pe noi înşine

şi pe inimele noastre, când nimeni nu se va mai interpune ’ntre noi, atunci numai vom putea să ne iubim cu adevărat, să fim unul al altuia pe d’a ’ntregul şi fără rezervă! Prin trecerea din care dis- puiu pe lingă ’mperatul, el ne va autoriza, sînt sigur, să ne căsătorim, puţin după aceasta. Vom ajunge, astfel, personagele cele mai însemnate din Roma, şi, de aci, un pas ne va mai rămâne până la imperiu, la care Tiberiu, de voe sau de nevoe, ne va asocia... sau ne va ceda locul... Iată, scumpă Livilo, soarta strălucită ce ni se pregăteşte! Ga să fim însă vrednici de dinsa, trebue, încă o dată, să avem curagiul do a ne decide, de a pune mâna la lucru şi de a ’nlătura singurul obstacol mai serios ce ne mai reţine!...“

Livila, ameţită, fermecată de amantul seu, care-i zugrăvea lucrurile cu culori-aşa de atrăgătoare, sta mută şi fără voinţă, neavend încă puterea să zică da, dar, în acelaş timp, ne mai protestând împotriva criminalei propuneri ce i se făcea. Sejan învinse ultimele scrupule ce-i mai rămâneau, adăo- gând cu glasul lui de miere, aşa de insinuant şi de persuasiv:

— jjŞ’apoi, cine are să ştie? Cine are măcar să bănuiască? Putem chiar aduce lucrurile astfel ca moartea să pară naturală şi ca noi înşine să nu fim bine siguri că am contribuit cu ceva la grăbirea ei. Am un om de ’ncredere, o fiinţă care, pentru mine, ar primi orice supliciu fără să se plângă. E un fost

sclav, numit Ligdus[1]), condemnat, altădată, destă-l pînul seu a fi aruncat la murene, pentru o greşeală uşoară, scăpat de mine de la moarte, şi, 'n contra obiceiului, remas recunoscător pănă la sacrificiu. Pe acel Ligdus îl veî lua 'n serviciul teu, şi-l veî întrebuinţa, la masă, ca să 'ncerce bucatele sau să toarne vinul, ca *pregustator* sau ca *pocilator*. E de o inteligenţă vie şi foarte dibaciu în arta sa, astfel că veî fi mulţumită de dinsul. Gând momentul va sosi, el va şti să—şi facă datoria fără şovăire... Dar, – adaose el, – apucând pe amanta sa de bărbie, – aceasta nu ajunge. Maî avem nevoe de concursul unui om devotat. Pe acela, însă, '1 las în grija ta, fiindcă tu singură aî un imperiu suveran asupră-î. Yoesc să vorbesc de Eudemus, medicul teu credincios, care ne oferă ospitalitatea cu atâta bunăvoinţă şi care va trebui să ne pregătească tot astfel şi medicamentul ce ne lipseşte... O! acel medicament, îi vei recomanda,—nu-î aşa?—să-l aleagă cu'ngri- jire, să-l compue cu băgare de seamă! El trebue să nu se simţă la luat, să nu lucreze 'ndată şi cu violinţă, să-şi urmeze mersul încet şi pe nesimţite, să prelungească suferinţa, dându-i aparenţele unei boale fireşti. Gu chipul acesta, nimeni nu va putea să ghicească, nu va cuteza nici chiar să bănuiască cauza reuluîL. Şi acum, scumpă Livilo, crez că nu maî ai nimic de obiectat. Gu puţină dibăcie şi 'ndrăz-

neală, vezi la ce mari rezultate poate cineva să ajungă!..;«

Vorbind astfel, el o apucă din nou în braţe, ’ncepu să o sărute cu pasiune. Dinsa, scoasă din minţi, sta ca o nenorocită, fără putere de a maî lupta, ’ngâ- nind numai, din când în când, printre suspine:

— »SejaneL. O! cât te iubesc!...«

— »Aşa dar, vei face după cum iţi zic?«

— »Da!... lasă-me numai să mai me gîndesc!«

— »Eşti viaţa mea, regina inimeî mele!«

— »Sînt şi voiu fi totdeauna sclava voinţelor tale!...«

') Vezi Tacit,
Anale.

Boala luî Drusus da de lucra tutulor limbilor, în Roma.

El se simţise reu, fără Veste, a doua zi după un banchet, în care mâncase şi beuse bine cu câţiva amici. Maî întâî, nu se atribui nici o ’nsemnătate acelei indispoziţiunî, care se crezu că provine dintr’o indigestiune sau din osteneală. Însă, reul progresând, familia ’ncepu să se ’ngrijească. Medicul casei, Eudemus, chemat ca să vază pe bolnav, declară că speră că nu va fi nimic; totuşi, pentru a-şî pune răspunderea la adăpost, recomandă pază şi prescrise medicamente care, ’n loc să ’ntărească, tăiară ultimele puteri ale suferindului.

O aprindere subită a feţei, urmată de palori mortale, ’nţepături ca de ace prin stomac, prin inimă şi prin tot corpul, o langoare invincibilă, care-l trăgea la somn şi la zăcere, iată simptomele acelui reu a cărui cauză nimeni nu putea să o cunoască încă. Bolnavul era cuprins, afară de aceasta, de o scârbă

desăvîrşită de orice aliment solid şi de o sete arzătoare, ce nu se potolea nici chiar prin băuturile cele mai răcoroase.

Tiberiii, ros de grije, atât ca tată, cât şi ca ’împărat, amenințat în urmaşul său, se silia să-şi facă curagiu, păstrând, în faţa lumeî, o figură liniştită, continuând a se duce la Senat, luând cuvîntul în această adunare, manifestând intimilor săi, când se arătau trişti şi preocupaţi, speranţa că, ’n cu- rînd, fiul său avea să se facă bine[1]).

Cu toate acestea, timpul trecea şi el, în loc să se ’ndrepteze, mergea din ce ’n ce mai rău. În mai puţin de o lună, ajunsese.de necunoscut: părui albise, dinţi’î căzuseră, şira spinărei i se ’nduoise. O slăbiciune de schelet, agravată prin sbircenia pielei, da corpului lui, cu puţin înainte aşa de tînăr şi de viguros, înfăţişarea bătrâneţei celei mai înaintate. De aceea, toţi se mirau, şi nu era vorbă ’n tot oraşul decât de acea boală misterioasă, pe care fiecare căta să o explice după temperamentul sau după credinţele sale.

Agripina, văduva lui Germanicus, care, ca rudă de aproape, cumnată cu Drusus, venise, de la ’n- ceput, la căpătâiul acestuia şi urmase cu atenţiune cursul boaleî, da din cap cu ’ntristare, văzendu-î simptomcle. Ea părea că simte, că-şi aminteşte, că ghiceşte ceva; totuşi, nu voia să vorbească, fie din

[1]) Ve/.î Tacit, *Anctle.*

cauză că nu era încă sigură de ceeace credea că a descoperit, fie că bănuelile ei, lovind prea sus, se temea să nu-şî strice şi mai mult poziţiunca, deja destul de sdruncinată, faţă cu ’mpératul.

Ea venise, ’n adevăr, la Roma, după cum am văzut, plină de iluziuni, hrănind speranţa că va obţine o repede şi exemplară justiţie ’mpotriva aceluia ce era convinsă că dase moartea soţului săii. Aci însă, lucrurile nu merseseră după cum se aşteptase. Tiberiü ascultase cu atenţiune, dar, după dînsa, nu cu destulă indignare, plângerea ei, examinase ’mprejurările, ceruse explicări, propusese obiecţiuni. Deşi Cneiu Pisone, gonit din provincia sa, se 'ntorsese la Roma, aşteptând să fie urmărit pentru a se justifica de faptele ce precedaseră şi urmaseră moartea lui Germanicus, totuşi împăratul ezita şi nu punea destulă grabă ca să-l dea ’n judecata Senatului. Ce e drept, sarcinele ce se aduceau încontra lui eraü destul de slabe, căci, afară de ura lui şi a soţiei sale, Plancina, împotriva lui Germanicus şi a Agripinei, celelalte probe se ’ntemeiaü pe ’mprejurărî cu greu de admis de un spirit luminat şi pătrunzător ca al lui Tiberiü. Se susţinea, ’n adevăr, ca se găsiseră, scrise pe ziduri saü răspândite ’mprejurul palatului unde murise Germanicus, urme de fermece, oase de om mort, caractere magice şi talismane, tăbliţe de plumb cu numele defunctului însemnat pe ele, purcoaie de cenuşă amestecate cu sânge, şi alto maleficii prin

care se stabilea puterea divinităţilor infernale asupra unui om[1]). Se mai adăoga că corpul lui Ger- manicus fusese vezut acoperit cu pete livide, că gurări era plină de spumă, că, după arderea corpului, inima-i remăsese neatinsă, 'n mijlocul oaselor consumate[2]), şi se trăgea din toate acestea con- cluziunea că el fusese otrăvit. Tiberiŭ sta însă plin de 'ndoeli în faţa unor asemenea indicii, nehotă- rându-se multă vreme să ia o rezoluţiune, şi, când, în cele din urmă, ordonă darea 'n judecată a bănuitului, el păru că face acesta ca o pură concesiune pentru opiniunea publică, aţîţată contra lui Pisone. Maî mult de cât atât, prin lipsa de orice mesură preventivă, el lăsă acestuia posibilitatea de a se sinucide 'n casa sa, şi a scăpa, astfel, memoria sa de infamia unei condemnărî. Toate acestea fuseseră comentate, viŭ criticate, 'nfăţişate de vrăjmaşii Gesarelui ca o complicitate a lui cu omori- torul, şi Agripina, al cărui caracter mindru şi violent putea cu greii să se stăpînească, păstrase faţă de socrul seu adoptiv o răceală şi o acrime de re- laţiuni care se accentua pe zi ce mergea.

Ea se mărginea, deci, să dea din cap, vezend boala lui Drusus, fără a voi să se pronunţe, să spună ceeace gîndea. În intimitate însă, când se afla 'ntre prietenele sale, singură cu Claudia Pul- chra, vară-sa iubită, şi cu Apicata, soţia lui Sejan,

0 Vezi V. Duruy, *Op. cit.*
[1]) Verii Plinii, *Scrisori;* Suutone, *Calvjula.*

gonită, după cum am văzut, de acesta şi devenită cu atât maî scumpă Agripinei, cu cât o vedea, mai nenorocită, rezerva ei înceta, şi atunci ea 'şi vărsa inima, 'şi arăta lămurit temerile şi bănuelile, sigură de discreţiunea şi de devotamentul soaţelor sale.

— »A! dragele mele,—le zicea ea cu 'ntristare,— boala lui Drusus a venit prea repede şi are semne prea bătătoare la ochi ca să fie naturala! Am asistat, altădată, la o agonie, ca aceasta, şi mintea-mi a fost prea izbită de ceeace a vezut pentru ca să me pot înşela!... Să-l vedeţi, sărmanul de el, în ce stare a ajuns şi să-î plângeţi de milă! El nu mai e om: e un cadavru, abia cu destulă suflare pentru ca să nu fie pus în mormînt! Ş'apoi, ce atmosferă de ipocrizie 'mprejuru-i! S'ar crede mai de grabă că cei ce-l îngrijesc adastă cu nerăbdare să-şi dea sfirşitul, ca să se bucure că au scăpat de el!... Mie uneia, ceeace văz nu-mi place! Medicul acela, Eu- demus, mă spăimîntă. El stă la căpătîiul bolnavului, ca trimisul morţii, pândind parcă momentul să-î răpească sufletul!... Să vedeţi, dragele mele, cum umblă cu el şi cum îl chinueşte! Subt pretext de a-i grăbi 'nsănătoşirea, de câteori îl vede mai bine, 'i dă din doftoriile sale, care, cum sunt luate, produc crize ce-ţi sfişie inima. Atunci, pentru a le potoli, Eudemus recurge la alte mijloace. El lasă sânge pacientului, sleindu-i, astfel, puterile, scurgăndu-l până la ne'nsufleţirc! Şi când te gîndeşti

că nimeni în casă nu se găseşte ca să ’mpedice acel supliciu, fără voie ’ţi vin idei că moartea c pregătită, pusă ’nadins la cale!... Livila stă, e adevărat, acolo şi boceşte, însă durerea-i e prea zgomotoasă ca să lie sinceră! Sunt încredinţată, din potrivă, că lacri- mele-i sînt prefăcute, căci prea curg cu abundenţă, când e cineva do faţă, ca să le vază, şi prea se usucă repede ’ndată ce rămâne singură. Ba chiar, am observat, printre ele, schimbări de priviri cu Sejan, care au făcut în minte-mi lumini până atunci necunoscute. Da! e sigur că o ’nţelegere trebue să existe ’ntre dinşii, şi aceasta explică multe lucruri! Ce ar căuta, vă ’ntreb, de ar fi altfel, acel om acolo ’n casă, el care sta rău cu Drusus, pe când acesta era sănătos, şi nu călca nici odată pe la dinsul ? Acum însă, el e nelipsit din locuinţa lui, părend că se interesează de cele mai mici amănunte ale boalei, dând ordine, stimulând zelul acelor ce-l îngrijesc! Da! o spuiu în conştiinţă, toate acestea nu sunt curate. Ele ascund ceva ’ngrozitor, la care mă cutremur gîndin- du-mă şi de care 'mpăratul, socrul meu, nu poate să fie străin. Aţi auzit de nepăsarea ce arată ’n faţa pericolului? de seninătatea cu care ’şi primeşte amicii ? de tăria de inimă ce pune ’n îndeplinirea datoriilor sale faţă cu Senatul? Vă ’ntreb: o asemenea purtare este oare firească? Nu e cu mult mai de crezut că, dacă se arată astfel, e fiindcă nu simte ca ceilalţi oameni şi că ceeace se petrece se face cu consimţimentul şi după ordinele lui? O! da,

el e deprins, bătrânul prefăcut, cu astfel de drame! Dacă, după cum sunt convinsă, el a pus pe Cneiu Pisone să otrăvească pe. nefericitul Germanicus, soţul meu, fiu al lui adoptiv, care ’1 servea cu atâta credinţă şi devotament, pentru ce n’ar fi ’nsărcinat pe un om de ’ncredere, cum e, de pildă, Sejan, să pregătească aceeaşi moar te pentru cel alt fiu al seu, Drusus, care nu i-a făcut atâtea servicii şi de care, poate, voeşte să se scape pentru cine ştie ce motive?... Da! da! cu cât mă gîndesc, cu atât mă conving maî mult că boala lui Drusus e criminală!...«

Astfel se exprima Agripina, ’n intimitate, dinaintea soaţelor sale. Bănuelile ei însă, deşi ’n parte ’ntemeiate, erau nedrepte ’n ceeace privea pe Tiberiu, căci porneau din duşmănia ce avea Tnpo- trivă-î şi care o făcea să vază lucrurile 'n rău, de câte ori era vorba de dînsul.

Aceasta nu ’ntirziă de a se ’nvedera.

Puţin în urmă, ’n adevăr, după o lungă şi teribilă agonie, Drusus dându-şî sfirşitul, împăratul, tatăl lui, primi lovitura drept în piept şi avu nevoie de toată puterea de stăpînire ce poseda asupră-şî ca să-î resiste. El anunţă nenorocirea Senatului într’un discurs patetic, care făcu pe toţi să plângă. Apoi, poruncind să aducă pe cei trei băeţî ai lui Germanicus, pe Nerone, pe Drusus şi pe Gaiu, se adresă ^.adunărei şi o rugă, ’n numele zeilor patriei, să adopte, să conducă, să acopere cu iubirea sa pe

acei strănepoţi ai lui August, urmaşi ai unei ilustre familii[1]). Gu chipul acesta, ei deveneau adevăraţii moştenitori ai tronului, şi toate bănuelile mamei lor împotriva lui Tiberiu se desminţeau prin acest singur fapt.

Poporul primi cu destulă nepăsare moartea lui Drusus, căci acest principe nu era iubit din cauza violenţei, desfrînării şi cruzimei sale[2]). I se făcu, totuşi, o 'nmormîntare care aminti, prin splendoarea ei, tot ce se văzuse mai strălucit în acest gen, şi Senatul, pentru a-şi dovedi supunerea, votă pentru el onoruri ce nu se mai acordaseră nimănui pănă atunci.

Gât despre Sejan, actul adopţiune! copiilor lui Germanicus de către stăpinul său depăşind prevederile sale, 'i derangiă, la 'nceput, toate planurile.

Cu toate acestea, el nu se dete drept învins. După primele momente de descurajare, 'n care '1 aruncă noua situaţiune ce i se crease, el îşi redobândi sângele rece, privi lucrurile 'n faţă, şi, stăpîn cum era totdeauna pe el însuşi, începu o nouă campanie pentru a dărîma obstacolul ce se ridicase dinainte-i. Rîndul acesta, el îşi îndreptă loviturile 'mpotriva Agripineî, pe care era interesat să o 'nlăture, căci, ca protectoare a copiilor săi, ea constituea singurul pericol serios de care credea că mai avea să se teamă.

---

1) Vezi Tacit, *Anale.* [a])

2) Vejli idem.

Do la ’ndepăr tarea Apicatei din casă dc către Sejan, o mare schimbare se produsese ’n viaţa şi *n obiceiurile Atiiieî. Copila, care adora pe maică-sa, resimţi adînc lovitura, şi dispoziţiunile sufleteşti, în care acest eveniment o aruncă, se resfrinseră şi asupra tovarăşilor seî, maî întâî asupra tineruluî Drusus, şi, apoi, printr’însul, asupra Claudieî şi Antoniei, surorilor lui.

XV

Apicata venise, chiar în ziua izgonireî sale, la venerabila Antonia, bunica copiilor, ca să-şi verse focul, încunosciinţind-o de ceeace i se ’ntîmplasc. Ea o găsise *n camera eî, în costum de dimineaţă, stând pe un pat îmbrăcat în stofă de mătase, broşată cu aur, şi torcend, după datina vechelor ma- trone romane, cu cotul rezemat de perne de per de epure. Cu toate acestea, fusese primită numai decât, şi, după salutările obicinuite, spusese nenorocirea ce o lovea. Cu câteva ore ’nainte, Sejan o chemase, şi, fără a-i da vreun motiv sau a o acuza de vre-o

,, greşeală, 'i declarase că viaţa a devenit cil neputinţă 'ntre dînşiî şi că trebuiau, prin urmare, să se desparţă. La protestările eî, el răspunsese, pově- ţuind-o să fie cu minte, să 'nţeleagă, să renunţe, de bunăvoe, la un traiu comun, ce nu maî putea continua, să nu-î ceară explicaţiunî, pe care nu le-ar putea, de o cam dată, pricepe şi care nu î-ar folosi, de altmintrelea, la nimic. Dacă va fi înţeleaptă, adăogase el, şi se va supune fără sgomot, vor rămâne prietini, ca şi 'n trecut. Dacă, dimpotrivă, va căta să se opue, răul va fi tot al eî, căci, hotărirea sa fiind nestrămutată, va fi silit atunci să uzeze de forţă ca s'o alunge El o 'ndemnase, deci, să asculte cu binele şi să se retragă unde 'i va face plăcere şi unde va avea el grijă să nu-î lip- * seascâ nimic.

— »Iată,— 'ncheiase Apicata, plângend,—unde m'a dus o viaţă de credinţă şi de devotament! A trebuit să mă supuiu şi astădată, fiindcă ştiu cat e de inutil să lupt cu un asemenea om ! Acum, ce să me fac, fără casă, fără familie! Sărmanii mei copii, ce am greşit ca să meritäm o asemenea soartă!...«

Antonia, adine mişcată de cele ce auzise, cătă s'o consoleze, să-i înalţe curagiul.

— »Şi ce trebuinţă ai de bărbatul-teu ca să trăeştî liniştită?—'i zise ea, sculându-se şi luând-o de mână. – Nu ai destui amici care să te iubească şi să te cinstească 'n nenorocire? Nu ai pe noră- mea, Agripina, cure ţine la tine ca la soră-sa? Nu

me ai pe mine însămi, care ’ţî voesc tot binele şi-ţi voiu da totdeauna sprijinul meu? De ce să te frămânţi aşa de mult cu firea?... Copiii tei cei mari vor remâne, afară de aceasta, cu tine, – conchise venerabila matronă, – şi vor fi crescuţi, după po- ziţiunea lor, subt îngrijirea ta de mamă. Atilia c deja a noastră. Situaţiunea nu mi se pare, deci, aşa de desperată, şi viitorul îţi păstrează încă zile pline de mulţumire!...«

Apoi, vezînd că cuvintele sale, ori cât de ’ntări- toare se ’ncercau să fie, nu convingeau în deajuns pe Apicata, care sta cu ochii pironiţi în pămînt, înecată de durerea ce simţea, ea ’şi amestecă lacri- mele cu ale ei, o luă pe după gît, o strînse ’n braţe, repetându-i cu dragoste şi compătimire: «Apicato! scumpă şi nenorocită Apicato!...«

După ce jalea celor doue femei se mai potoli niţel, prin liberul curs ce-i deteră, ele se gîndiră cum să comunice ştirea Atiliei, fără să-i facă reu. Ele cunoşteau natura delicată şi profund impresionabilă a copilei şi ar fi voit să-i tăinuiască cât de mult un lucru ce, de sigur, avea să o sdruncine şi pe care, de altmintrelea, s’ar fi părut că nu era nici un zor să-l afle numai decât. Însă, cugetând mai bine, ele găsiră că era preferabil să i-l spue ele înşi-le. Ce-ar fi zis, în adever, fata când, în- torcendu-se, după obiceiu, acasă, nu ar fi găsit pe maică-sa acolo ? Cine era să-î explice lipsa ei ? Şi ce s’ar fi ales de dînsa dacă, ’n aşa' ’mprejurare,

n'ar fi avut alături pe o fiinţă iubită care să o mîn- giie şi să o 'mpace? Eie.se hotărîră, deci, să o cheme şi să o pue 'n cunoscinţa unei situaţiunî ce mai rău era a i se ascunde mai multă vreme.

Copiii tocmai se jucau prin grădină, şi, de pe fereastra deschisă, se auzeau rîzend şi chiuind cât le lua gura. Drusus descoperise, 'n virful unui ulm, un cuib de păsărele, şi cu toţii se chibzuiau cum să facă ca să pue mâna pe dînsul.

— »Să asvîrlim cu petre până '1 vom da jos !« – propunea Claudia.

— »Da, – obiecta Atilia, – dar atunci ce se va face cu puii? Nu-î vom lovi şi pe dînşii? Nu vor muri, sărmanii! căzend de la o aşa 'nălţime?...“

— »Mai bine să tăiem ulmul, – opina mica Antonia. – Vom avea, astfel, fără greutate, şi cuib, şi păsărele!«

— »Nu te gindeşti la ce vorbeşti, – răspundea Drusns. – Chiar când am putea tăia un arbore aşa de mare, nu 'nţelegî că el, căzend, ar sdrobi păsărelele?... şi pe noi, poate, dimpreună cu ele!...«

După ce deteră încă târcoale 'mprejurul copa- ciului, studiind poziţiunea cuibului, calculând înălţimea şi soliditatea crăcilor ce-l înconjurau, Drusus se hotărî să se sue 'n ulm. El execută acest lucru cu destulă agilitate, ajunse până 'n apropierea cuibului, ba chiar nu-i mai rămânea decât o ultimă mişcare pentru a pune mâna pe dînsul, când, din stufişurile vecine, umflându-şi penele, deschi-

zendu-şi ciocul şi ghiarelo, ca pentru luptă, iată alergară părinţii puilor, clocişi a-şi apăra şi[1] scăpa progenitura. Deşi mici şi slabi, şi lipsiţi de orice armă ofensivă care să inspire temerea, ei n'ascul- tară decât de curagiul lor de făpturi iubitoare, se năpustiră asupra vrăjmaşului, îl atacară cu furie, expuindu-şî viaţa şi libertatea ca să-l gonească. Ţipetele şi repeziciunea mişcărilor lor, îndreptate mai cu seamă spre ochi şi figură, reuşiră să turbure pe Drusus. El încetă de a mai înainta, şi, ţi- nându-se c'o mână de crăci, ca să nu cază, cu cealaltă remasă liberă, căta să se apere de ciupiturile şi de loviturile de aripi ce primea, pe când copiii» remaşî jos, îngrijaţi de ceeace putea să i se 'ntim- ple, '1 rugau să se coboare. El refuza, totuşi, stăruitor în dorinţa sa de a cuceri prada ce venise să caute cu atâta osteneală, când un sclav apăru, trimis de venerabila Antonia ca să cheme pe Atilia.

— »Dar n'auzi, Druse, – 'i strigară 'n acelaş timp Glaudia şi Antonia, – că mama mure chiamă pe Atilia? Iată: ea a plecat deja!..."

Aceste cuvinte fură 'n deaj uns ca să facă pe Drusus să uite şi cuib şi tot. El se grăbi a se da jos din arbore, şi, urmat de surorile sale, se luă după mica sa prietină care apucase 'nainte.

Ei străbătură, alergând, vestibulul palatului decorat cu o bogăţie cum rare-ori se vedea[1]), trecură prin

[1]) **Vezi J. Lombard,** *Op. cit.*

Atriurt cu tavanele acoperite cu picturi inca-

drate ’n frunzişuri fantastice, prin care se jucau paseri, amoraşi şi maimuţe, lăsară ’nurmă-le apar- • tamente unde pietre preţioase scînteiau pe colonade de lemn scump, se strecurării prin săli pardosite cu mozaice, ce reprezintau femei despuiate pe spinări de cai cu picioarele dinapoi, în formă de cozi de peşte, bacante despletite ’mbrăţişându-se cu tirşi frenetici, sau nimfe cu pulpele albe ce ţineau ramuri de pomi înfloriţi, călcând, în fuga lor, peste pepturi ce păreau că palpită, peste guri ce ai ii zis că-i strigă, peste aripi de sburătoare deschise ’n azur. Câte o dată, portiere se crăpau pe ’ncă- peri ce apăreau, de odată, cu mobiliere de aur şi de argint; alte-orî, erau colţuri de grădini, cu ver- zişuri nesfârşite, resfrânte de basine pline cu apă, subt priviri de statui, sau curţi interioare cutree- rate de servitori în costume strălucitoare.

Ei ajunseră, mai în acelaş timp, în camera unde-i aştepta bunica lor.

Venerabila Antonia, aşezată ’ntr’o *catedră* cu spatele ’nalt, sta pe ginduri, cu capul rezemat de piedestalul pătrat al unui mare vas cu flori, pe când, în faţă-î, Apicata, pe un scaun de fildeş, cu mâinele ’mpreunate dupe un genuchiu, cugeta, cu ochii încă roşii, la scena ce ora să se petreacă când va spune fiicei sale dureroasa noutate.

— »Dragă mamă, —zise Atilia, intrând, şi, după ce sărută pe Antonia, repezindu-so la maică-sa, pe care o luă cu braţele pe după gât, – ce ai de te vez

aşa de tristă? Ţi s'a 'ntîmplat vreun rău? ¿pune, ca'să'ştiu şi să mă 'ntristez şi eŭ!...“

Apicata n'avu puterea să maî se stăpînească.

— »Fiica mea, – răspunse dînsa, lipindu-şi buzele de obrajii eî, – iubita mea fiică, răul ce mi se 'ntîmplă e aşa de mare, încât nici nu ţi-l poţi închipui!... De azi înainte, eu nu mai sunt mama ta! De azi înainte, nu ne maî e permis să trăim împreună, nici să ne maî vedem decât din când în când, şi aiurea decât în casa unde te-aî născut!...

Apoi, fiindcă Atilia sta mirată şi nu 'nţelegea ce voia să zică, ea repetă, pe scurt, ceeace spusese deja Antoniei. Copila nici aştădată nu pricepea bine. Ea socotea că e vorba de vre-o ceartă de familie trecătoare şi credea că va 'mpăca pe maică-sa, ofe- rindu-î intervenţiunea sa.

—• »Lasă, dragă mamă, – 'i replică ea, – nu trebue să te mîhneşti numai pentru atât. Mă voiü ruga eu de tata să te erte, dacă ai greşit în ceva. Ştii cât e de bun cu mine şi cum îmi face toate plăcerile. Sunt sigură că nici rîndul acesta nu mă va refuza!... Ş'apoî, de ce zici că nu maî eşti mama mea? Ce? oare lucrul acesta este cu putinţă? Dar dacă tu nu voeştî să-mi maî fii mamă, vreaü eü să fm fata ta, şi nimeni nu mă va putea opri de la aceasta, şi te voiü urma ori unde te vei duce şi ori unde te vei ascunde!...“

Vorbind astfel, ea se lipise de maică-sa, ţinend-o strins îmbrăţişată, ne maî lăsând-o să se mişce.

Atunci, venerabila Antonia interveni pentru a o face să ’nţeleagă.

— »Ascultă, Atilio,— ’î zise ea, – maică-ta nu maî poate locui cu tatăl teu la un loc, şi orice ’n- cercare de a se schimba acest lucru e de prisos, căci astfel au hotărît zeii superiori, peste a căror voinţă nu putem trece. Ea . nu va maî călca, prin urmare, prin casa părintească, însă tot mamă ’ţi va rămâne, şi o vei întâlni aici cât de des, ori de câte ori ii yâ place să vie şă te vază!... Nu te turbura, deci, draga mea, căci viaţa-ţî nu va fi schimbată din această cauză şi nu vei remâne fără protectori. Vei veni, din potrivă, să locueştî cu noi, şi vei găsi ’n mine o altă mamă care să te iubească şi să te îngrijească, astfel că, de acum înainte, vei avea două mame ’n loc de una!...«

Apicata, auzind-o, ’ncepu a plânge. Antonia ea însăşi nu-şi putu stăpîni lacrimele. Iar .Atilia, ’n faţa acelor doue femei adorate, aşa de bune pentru dinsa, pe care le vedea coprinse de atâta jale, nu ştia la care să alerge maî întâi pentru a o mîngîia, le adivsa, pe rind, cele maî dulci numiri, le lua la amândouă mâinile, ducendu-le la gura şi la inima sa.

Drusus, din parte-î, vezend pe amica sa aşa de desperată, perduseşi el orice moderaţiune, ’şi încleştase pumnii, şi, neştiind pe cine să facă răspunzător de cele ’ntîmplate, bătea din picioare, aruncând priviri furioase ’mprejuru-î. Claudia şi mica Antonia aşişderea, mişcate de durerea celorlalţi, alergau

do ici până colo, rugându-se de toţi să se liniştească, amestecându-şî lacrimele cu ale lor.

Această scenă nu ţinu mult, însă lăsă o adîncă ’ntipărire ’n mintea Atiliei.

Din acel moment, veselia-î şi sbudărlnicia-î dispărură. Ea deveni, pe cât vîrsta permitea, gravă şi serioasă, şi, dimpreună cu dînsa, micii sei tovarăşi îşi schimbară şi ei obiceiurile. Sufletul jocurilor fusese, ’n adever, până atunci Drusus; însă, el per- zendu-şî, din causa Atiliei, orice gust de asemenea exerciţii, partidele de mai nainte ’ncetară, astfel că parcul şi grădinile palatului nu mai fură animate, ca altădată, de alergăturile lor. Ei stau acum mai mult în casă, îşi treceau timpul cu alte ocupaţiuni, fetele ’nvăţând să lucreze, să coasă, să toarcă, Drusus ţinendu-le de urît. Câte odată, se duceau să asiste la lecţiile unei şcoale din vecinătate. Dascălul, sărac îmbrăcat, cu o tunică de lână cârpită, scria cu cridă pe o tablă de placă ’ngustă, pe când, im- prejuru-î, şcolarii silabiseau o latinească barbară[1]). În acel moment, se ’ntîmpla să sosească vre-o mamă. Ea ’şi aducea băeatul, care plângea, şi-l încredinţa pedagogului, dându-i şi câţiva *quincunci* drept plată. Magistrul îşi oprea un moment ochii asupra elevului, băga iute banii în cingetoarea tuniceî sale, ce făcea, ’n locul acela, o umflătură pe slăbiciunea stomacului, mai totdeauna gol, apoi îşi urma . scrisul înainte.

[1]) **Vezi J. Lombard,** *Op. cit.*

Abia coborîtă din pat, cu *stola* desfăcută, cu sinul, subt *subucula* cusută cu mătăsuri, nestrîns încă 'n *strofml* seu, cu sandalele nelegate de picior, unde, d'asupra glesnei, nuşi pusese încă *perisce- lidele* [1]); brăţări de aur ce purtau damele romane elegante, Agripina se afla, 'n dimineaţa aceea, 'n *cubicula* sa, aşezată pe un *sigma* de lemn scump încrustat cu sidefuri.

Ea sta gînditoare, cu capul rezemat de mâna stingă, cu un genuchiii d'asupra celuilalt, uitân- du-se, fără să vază, cu ochii perduţi într'un gol depărtat. Ca apa limpede a unui mare fluviu ce resfrânge, 'n cristalu-i, decorurile neşfirş.iţe ale malurilor, minţea-i reproducea lucrurile din trecut, aşa de strîns legate de imaginea soţului seu, a cărui amintire nu 'ncetase d'a o urmări.

Se făcea că se găsea 'n Siria, la Antiohia.

Era o privelişte orientală, un oraş cu turnuri

') Vezi J. Lombard. *Op. cit.*

înalte, cu panglici de apă albaştrii, 'n carejse o- glindeau temple albe, şi acele panglici de apă par'că tîrau umbrele acelor temple, şi acele turnuri se prelungeau, peste câmpuri, la depărtări însemnate. În mijlocul priveliţte!, ea vedea pe soţul seu, tiner, vesel, triumfător, comandând mulţimei, dus pe braţe, adorat de un popor în delir.

Era, după aceea, un palat, cel din Epidafne, cu treptele de marmoră roşie, 'nconjurat de sfinxî de granit şi de *nimruzi* cu coarne [1]), 'mpodobit cu colonade răsucite, ale căror capiteluri luau forme de flori de lotos. Petice de soare luceau, ziua, pe treptele acelui palat, iar, noaptea, luna, jucându-sc pe ele, le făceausă semene a mari cascade de sânge. De şi cam sfioasă, ea se vedea fericită 'n acea ar- chitectură fantastică, alături şi nedespărţită de soţul seu, plin de iubire pentru dinsa, glumeţ pentru temerile ei de copil.

Era, apoi, o grădină populată cu cedri, cu paltini, cu salsole şi cu cactuşi. Într'insa se aflau basme. limpezi, ca nişte paveze_de .argint, şi alee verzi, deschizendu-şi perspectivele pe funduri de cer albastru, unde raze de aur îşi aprindeau strălucirile lor. Braţ la braţ cu soţul seu, într'o dulce intimitate, ea se vedea plimbându-se la recoarea acelor adăpoaste, spuindu-şi gîndurile unul altuia, formând planuri pentru viitor.

***) Vezî J. Lombard,** *Op. cit.*

Era, maî în urmă, o cameră bogată, cu uşi de bronz, bătute.'n ţinte de argint, cu grele portiere ţesute numai în flori de fir. În fundul camerei, subt o boltă lucrată 'n smalţuri, se afla un pat de fildeş, învelit cu o *hepicâ* de aur, iar în acel pat se vedea soţul seu, cu totul schimbat, palid şi slăbit de bolă, 'nconjurat de familia şi de amicii seî credincioşi. El vorbea]n termeni ce scoteau lacrimile[1]), da tuturor sfaturi, le cerea răzbunare.

Erau, iii fine, arderea trupului pe rugul aşezat în forul din Antiohia, plecarea sa la Roma, marea vastă, cutreerată de năvi ce se 'ndreptau spre Brun- dusium, mişcări de lopeţi trăgând brazde 'n urma lor, vedenii de oraşe pe coaste 'nalte, ţermurî_să^ rutate de valuri, înţesate de populaţiuni eşite 'n haine de doliu, ca să salute, calea Apia, străbătută de călători, veniţi din toate colţurile lumeî, Roma ea însă-şi, măreaţă, splendidă, impunătoare, desfăşurând, pe cele şeapte coline ce o 'mpreşurau, colanul seu de temple, de basilice, de portice, de arcuri, care maî de care.

Agripina, urmărită de impresiile sale neşterse, vedea, 'n acelaş timp, ca 'ntr'o oglindă credincioasă, 'ntîmpinarea călduroasă ce-î făcuse poporul roman la sosire, 'nmormîntarea soţului seu, întrevederea sa cu Tiberiu.

La această amintire însă, figura-î luă, deodată,

o expresiune de ură care o schimba cu totuţ. Ea nu uitase, 'n adever, răceala ce socrul seu îi arătase, indiferenţa cu care ascultase plângerile sale, puţina grabă ce pusese ca să urmărească pe culpabili. La evocarea imaginei lui, ea nu-şi mai putu, deci, stăpîni mânia, şi isbucni cu toată vehemenţa ce-i era naturală. Atunci iluziunea devenind pentru dînsa realitate, ea se crezu cu adevărat în faţa *sinistrului betrân* şi 'ncepu să-l atace 'n chipul cel mai sângeros, apostrofându-l, insultându-l, bravându-l, acuzându-l de suferinţele sale, de moartea soţului seu, pe care i-o atribuia, spuindu-i tot ce avea pe inimă şi ce de mult îi umbla prin gură. Tocmai într'un tărziu, desmeticită de propria-î violenţă, ea 'şi veni 'n fire, şi atunci remase mirată singură de dezordinea imaginaţiunei sale care o 'mpinsese la asemenea excese.

În acel moment, cineva bătu la uşă, şi, totdeodată, se auzi glasul Claudiei Pulchrei, verei sale, care o ruga să-i deschiză.

Glaudia intră spăimîntată, abia mai respirând.

Ea căzu, chiar de la uşă, pe un scaun, unde remase câteva minute fără să poată vorbi, 'necată de fluxul lacrimelor sale. Agripina se apropie de dînsa, **'1** dete ajutorul trebuincios, se informă, mîngâind-o, de cauza care-i pricinuia atâta durere.

— »A! scumpă Agripino, – putu 'nsfîrşit să zică Glaudia Pulchra, după ce se mai linişti puţin, —sunt perdută! sunt mortă! Am venit să me pun

Vezî Tacit,
Anale.

subt protecţiunca ta, căci o lovitură grozavă mi so pregăteşte! Tu cunoşti viaţa mea, curăţenia moravurilor mele, fără de care n'aşî fi putut fi demnă de prieteşugul teu! Ei bine, spune tu, care me ştii mai bine de cât oricine, dacă sunt capabilă de o asemenea faptă, dacă acuzaţiunea ce mi se aduce nu e o minciună şi o crimă infamă!..«

— »Acuzaţiunea ce ţi s'aduce? Dar ce acuzaţiune pote să ţi s'aducă ţie, aşa de bună şi de cinstită? – 'nirebă, cu mirare, Agripina, care nu 'n- ţeiegea bine. – Ce faptă ţi se atribue ? şi de cine ? şi'n care scop?

— »Scopul? A! nume '.ntreba de scop! – răspunse Claudia Pulchra, ridicându-şî fruntea; – eu însămi nu-l cunosc încă! Poate că, gîndindu-ne mai bine, '1 vom descoperi 'n cele din urmă. Dar, în fine, oricare ar fi scopul vrăjmaşilor mei, acuzaţiunea ce mi-aduc e spăimîntătore, şi 'mi va cauza, de sigur, perderea, dacă nimeni nu va sări ca să me scape.... Sunt acuzată, draga mea, de crima de adulteriu! Şi de către cine ? De Domitius Afer, a-

• micul casei, omul pe care totdeauna l-am cinstit şi ajutat! Şi cu cine ? Cu Lucius Furnius, un indiferent, care niciodată n'a călcat pe la mine şi pe care, de altmintrelea, printr'o antipatie instinctivă, nu-l pot suferi şi n'am ochi ca să-l vez!...«

Agripina 'ngălbeni la auzul acelei ştiri neaşteptate. În dişpoziţiunile de spirit în care se afla, ea vezu numai decât, în acel proces, ce se pregătea,

mâna lui Tiberiu., dorind să isbească ’ntr’însa, persecutând pe vară-sa. Cu toată tăria sa de suflet şi netemeinicia pîrei ce se articula contra acesteia? ea se ’ngriji serios pentru dînsa, căci, fiind date deprinderile timpului, pericolul la care era expusă părea teribil.

Legea Julia, *de Adulteriis*, în virtutea căreia Clau- dia Pulchra fusese urmărită, devenise, ’n adever, spaima tutulor femeilor cinstite de pe vremea aceea, căci, chiar nevinovate fiind, ele ’şi riscau libertatea şi, ’n orice caz, îşi perdeau reputaţiuneaprin desbaterile publice ce se urmau. August făcuse a- cea lege pentru a isbi ’n depravaţiunea femeilor, a'restabili curăţenia vechilor moravuri şi a favoriza căsătoriile, asigurând bărbaţilor soţii credincioase şi demne de dânşii. Însă, prin mesurile riguroase ce crezu de cuviinţă să adopte, spre a-şi a- tinge scopul, el lăsă poarta deschisă tutulor abuzurilor. După legea sa, acţiunea ’n adulteriu nu mai era considerată ca o acţiune pur privată-, precum fusese până atunci, rezervată numai soţului sau tatălui ofensat, ci ca o acţiune publică,[1]) pe care oricine putea să o intenteze şi s’o urmărească ’n numele moralei nesocotite. Din această cauză, cinstea familiilor, a celor mai avute mai cu seamă, deveni prada oamenilor de nimic, a delatorilor, care ’ncurajaţi de prinţ pentru scopurile sale politice,

1) *VeglI Digest, Ad legem Juliam, de Adulteriis.*

’nfloreau în timpul lui Tiberiu. În afară de resbu- nările private, al căror instrument se făceau, ei a- veau tot interesul să provoace acţiunile cele mai temerarii, căci, în caz de neizbîndă, nu erau ex-, puşi la nici o răspundere, iar dacă reuşeau, li se asigura o pătrime din averea condemnaţilor. Oricine ’nţelege ce groază inspirau aceşti oameni şi procesele pornite de dînşii. Prin desbaterile publice ce provocau, ei aruncau necinstea ’n sînul caselor celor mai onorabile, iar dacă, ceeace se ’ntîmpla adesea, justiţia, rătăcită sau influenţată, pronunţa o condemnaţiune nedreaptă, nici soţul, nici tatăl nu aveau dreptul să ierte. Nenorocita osîndită tre- buea să’şi părăsească casă, copii, prieteni şi să se ducă să-şi petreacă viaţa ’n exil, în vreo insulă de- părtată.

Agripina avea, prin urmare, toată dreptatea să se ’ngrijească pentru vară-sa, Glaudia Pulchra. Ea izbucni ’n recriminări şi ’n imprecaţiunî la adresa lui Tiberiu.

— »0! acest betrân funest! – esclamă dînsa, dând figurei sale acea.expresiune de ură ce, de cât va timp, îi era obicinuită;—totdeauna şi ’n toate, trebue să’l întîlnesc în cale-mi, îngreuindu-mi-o, puindu-se d’a curmezişul ei! Nu-i era destul rana nevindecată ce mi-a pricinuit prin moartea soţului meu: el urmează loviturile sale, şi, prin înscenări ca ceeace ’ţi pregăteşte, nefericită Glaudio! voeşte să-mi răpească şi pe ultimii amici ce mai mi-au

remas pentru a me iubi şi consola!... Abia a trp- cut anul do când o altă amică, sărmana SosiaGalla, scumpă şi ea prin devotamentul ce-mî arăta, a plătit dragostea eî pentru mine printr'o condem- naţiune revoltătoare. Nici cinstea şi reputaţiunea ei, mai presus de orice bănuială, nici serviciile soţului ei, Gaiu Siliu, tovarăş de arme al lui Germani- cus şi 'nvingător al lui Sacrovir, nu putură să o scape de acuzaţiunea ridiculă de concusiune ce i se aducea! Ea fu trimisă *n exil, şi soţul ei, pentru a evita o condemnaţiune tot aşa de nedreaptă, 'şi dete singur moartea *)!... Acum, a venit rîndul teu? scumpă Glaudio! Data asta, tu ai fost aleasă ca să ispăşeşti crima de a-mî fi remas credincioasă!... Însă, nu! Nu va fi zis că am lăsat să se sevîrşească o asemenea inichitate fără luptă! că n'am făcut totul ca să 'mpedic nelegiuirea ce se prepară!... Pe Tiberiu îl urăsc din fundul sufletului meu, îl urăsc mai presus de orice expresiune, cu toată 'nverşu- narea unei inimi ulcerate, '1 urăsc ca pe un prigonitor al neamului meu, ca pe un turburător al linişte! şi al fericire! mele! da, '1 urăsc, şi 'i voesc tot răul, şi chem, în tot momentul, asupră-î mânia zeilor infernali!... Totuşi, pentru dragostea ta, iubită Glaudio, me voiu duce la dînsul, mă voiu pleca, dacă trebue, dinainte-i, voiu plânge ca o nenorocită şi-l voiu ruga să erte, să uite, să oprească ur

***) Vezi Tacit,**
Anale.

mărirea odioasă pornită 'mpotrivă-ţî!... O zei protectori ai nevinovăţiei călcate ’n picioare, ajutaţi-mc ’n întreprinderea mea! Niciodată nu veţi fi avut mai mult de cât acum ocazia să arătaţi puterea voastră! Daţi-mî sprijinul vostru, zei nemuritori! faceţi-me să isbutesc şi scăpaţi de ruşine o victimă aşa de nobilă şi de demnă de interes!...«

XVII

Vorbind astfel, ea ’ncepu să se ’mbrace pentru a se duce să ’ntîlnească pe Tiberiu, pe când Clau- dia Pulchra, pătrunsă de sacrificiul ce, la firea ei, făcea pentru dînsa, 'î săruta, ajutându-î, obrazul şi mâinele cu recunoscinţă.

Sejan reuşise ’n planurile sale.

El lucrase cu ’ncetul şi ’ntinsese cu dibăcie”cursele’ncare trebuiau să cază Agripina şi familia sa. Deja spiritul lui Tiberiu, întors de dînsul, se schimbase cu totul în privinţa copiilor lui Germanicus, şi, de unde, la ’ncepnt, era plin de binevoinţă pentru dînşii, după câtva timp, ajunsese să nu-i mai poată suferi şi să se ferească de ei ca de un pericol ce ar fi ameninţat siguranţa sa.

Pe lîngă intrigile prefectului pretoriului, la aceasta contribuise şi imprudenţa mamei lor.

Orbită de patimă, stăpînită de ura nebună ce avea ’mpotriva lui Tiberiu, ea perduse orice cumpăt şi făcea pe faţă acte care, exploatate de vrăjmaşul seu, trebuiau să o ducă d’adreptul la peire.

Vechiul partid al nemulţumiţilor, pe care l-am văzut, la ’nceputul domniei, urmărind pe Tiberiu cu insultele şi provocările sale, nu dezarmase încă. Ei găsise, dimpotrivă, [5]n Agripina un drapel im-

prejurul căruia se grăbise să se strîngă. Exploatând marea favoare de care amintirea, luî Germanicus se bucura pe iîngă popor, el nu 'nceta d'a pune numele acestuia 'nainte, orî de câte ori ocazia se 'nfăţişa, arătând pe copiii luî ca 'nzestraţî cu aceleaşi virtuţi ca şi tatăl lor, prezicendu-le 'ndreptarea relelor de care suferiau maî toate clasele societăţeî. Şi uneltirile oamenilor din care se compunea acest partid nu se mărgineau numai la cuvinte şi la scrieri maî mult sau maî puţin ascunse : propaganda lor începuse să se 'ntinză chiar în armată, unde reuşiseră să câştige câteva legiuni[1]). Pe de altă parte, copiiî luî Germanicus, presupuşii moştenitori aî tronului, Nerone, maî cu seamă, care, ca maî vîrstnic, trebuia să domnească cel dihtâî, erau asediaţi de tot felul de manifestaţiunî, împinşi la actele cele maî nechibzuite. O simpatie periculoasă 'î urmărea pretutindeni, exagerând binele ce li se 'ntîmpla, sărbătorindu-l ca pe un eveniment public, pe când acelaşi lucru, de privea pe Tiberiu, da naştere la simţiminte cu totul contrarii. Să se adaoge la acestea caracterul mîndru şi imperios al Agripineî, limbagiul ei nestăpînit, şi se va 'nţelege cu uşurinţă ce arme teribile se punea la dispozi- ţiunea unui om ca Sejan, dibaciu şi fără scrupule, interesat în ultimul grad la desfiinţarea unei familii ce i se părea.xă-î face umbră.

[1]) **Vezi Flaviu Josef,** *Antichităţi Judaicé.*

1

Tibcnii, înştiinţat de favoritul seu, cu exageraţi uni Ic obicinuite acestuia, de cdcace se petrecea, ’ncepuse să se ’ngrijească. Dragostea lui pentru nepoţii săi se răcise treptat şi nu ’n târzie de a se preschimba’ntr’o adevărată antipatie. Pentru aceasta, nu era nevoe de cât de un pretext. El fu găsit cu ocaziunea unei serbări publice, când, după obiceiul tradiţional, trebuiau a se adresa rugăciuni zeilor pentru paza dilelor împăratului. Ponteiicii şi, după imitaţiunea lor, ceilalţi preoţicrezură de cuviinţă a pomeni, alături cu al împăratului, şi numele copiilor lui Germanicus. Aceasta supără pe Tiberiu, care, aţîţat de Sejan, văzu ’n acel act de pură linguşire o rea intenţiune la adresa sa. El chemă pe preoţi, îi întrebă cine-i împinsese la acel fapt aşa de contrariu obiceiurilor, căţă să descopere dacă Agripina nu era ’ntru ceva amestecată ’ntr’însul, şi, deşi i se afirmă contrariul, rămase convins că ea nu era străină de cele petrecute. El mustră pe Pon- tefici, deşi se ’nrudeau cu dînsul şi aparţineau familiilor celor mai considerabile din Roma, căci, »era o greşală, – zicea el, – de a ridica pe nişte tineri presumptuoşi la nivelul bătrâneţii sale“. Apoi, pentru a accentua şi mai bine nemulţumirea sa, ţinu, câteva zile dupe aceasta, un discurs în Senat, prin care recomanda tuturor să se ferească, prin laude şi onoruri premature, de a sminti capul *unor copil uşurei şi orgolioşi.*

[1]) **Vezi Tacit,** *Anale.*

Intrat pe această cale, Tiberiu nu era om să se oprească aşa de lesne.

împins de Sejan, care nu 'nceta de a-î înfăţişa oraşul ca 'mpărţit în două tabere şi pe Agripina, sprijinită de partizanii săi, ca urzind, pe zi ce mergea, no ui planuri de răsturnare, el se hotărî, pentru a pune capăt disensiunilor , să lovească'n prietenii aceşteia cei mai devotaţi. Atunci începu acea serie de persecuţiunî şi de procese ce aruncară spaima 'n Roma şi ce trebuiau să continue ne'ntrerupt până la sfirşitul domniei. Prima victimă fu Sosia Galla, odioasă lui Tiberiu din cauza afecţiunii ce Agripina avea pentru dînsa [1]). Ea fu acuzată, după cum am spus, de concusiune, pentru că, 'n cursul războiului din Galia cu Sacrovir, uzând de influenţa ce avea asupra soţului său, Gaiu Siliu, comandantul expediţiunei, ar fi săvirşit jafuri care sărăciseră provincia. Soţul ei, care servise sub ordinele lui Germanicus şi rămăsese credincios casei lui, fu asemenea acuzat ca complice. În zadar ei cerură un termen, până la sfirşitul anului, când încetau funcţiunile consulului Va- rone, om a lui Sejan şi vrăjmaş, al lor personal: nu li se acordă nici un răgaz. Sosia Galla fu osîn- dită la exil, iar Gaiu Siliu, căruia i se mai imputa şi crima de lez-maiestate, pentru a evita ruşinea unei condomnări, îşi curmă zilele printr'o moarte

***) Vezi Tacit,**
Anale.

voluntară. Bunurile lor fură, după aceea, confiscate, nu totuşi în profitul provinciei, ce se pretindea că au jefuit, şi care nu reclamase, ci [5]n al Statului, şi, pentru o pătrime, 'n al delatorilor ce susţinuseră acuzaţiunea.

Acest proces, care făcu sensaţiuno, fu urmat de o mulţime de altele, provocate de aceleaşi mobile,, însă nesprijinite pe fapte mai plauzibile. Calpur- nius Pisone, dat în judecată pentru că, prin discursuri secrete, ar fi ultragiat maiestatea imperială şi, afară de aceasta, pentru că ar fi format planuri criminale 'mpotrivă-i, ţinend otravă 'n casa sa şi ducendu-se la Senat încins cu o sabie*), muri la vreme ca să scape de osândă, căci, deşi prima învinuire fu dată la o parte ca neverisimilă, i se aduseră 'ndată altele, care l-ar fi izbit de sigur. După dînsul, veni rindul lui Vibiu Serenu şi lui Geciliu Gornutu, ambii acuzaţi de conspiraţiune contra prinţului. Primul, denunţat de propriul seu fiu, fu adus în lanţuri din exil, unde se afla deja, şi con- demnat să-şi petreacă restul zilelor în Amorgos, o insulă pustie, iar secundul se omorî cu propria sa mână, ca să evite o condemnare. Cremutius Cor- dus, republican convins şi scriitor de merit, fu ur- mărit asemenea pentru că, prin scrierile sale, ar fi vorbit bine de Brutu şi de Gasiu. El se apără cu mîndrie, demonstră ridicului crimei ce i se imputa,

***) Vezi Tacit,**
Anale.

acoperi pe judecători cu dispreţul seu, şi ştiind ce-l aşteaptă, se lăsă ’n urmă să moară de foame. O acuzaţiune analogă se aduse, ’n acelaş timp, lui Yotienu Montanu, orator celebru prin spiritul seu. Se pretindea că el rostise cuvinte ofensătoare la adresa Cesarului şi i se dete pedeapsa rezervată criminalilor politici, adică ’nchisoarea ’ntr’o insulă depărtată. Infine, pentru a impresiona şi mai mult spiritele, lovind mai direct în Agripina, se ’nsărcină Domitius Afer,.om de talent, însă caracter pervers şi ambiţios, gata a săvîrşi orice infamie, numai să-şi facă un renume, ca să denunţe pe Glaudia Pulchra, vara şi confidenta veduveî lui Germanicus. Neavend ce să-i atribue, el ii făcu o acţiune de prostituţiune, acuzând-o de relaţiunî adulterine cu un Lucius Furnius, şi, peste aceasta, de farmece şi de vrăjitorii la adresa prinţului[1]).

Glaudia Pulchra, ’nştiinţată de ceeace i se pregătea, alergă la vară-sa ca să-i ceară ajutor şi pro- tccţiune.

Iată cum staii lucrurile ’n momentul când nora ’mpera tutui se hotărî, după cum am vezut, să se ducă spre a mijloci pentru dînsa.

FIICA. XIX
XIX
FIICA. XIX
XIX
FIICA. XIX
XIX

şuri înflorite, simetrii de plăci de aur şi de argint, cu incadramente ce luaii ochii 1).

Ilustra veduvă, după ce lăsă 'n urmă-i acea succesiune de apartamente splendide, dintre care unele dau pe portice subt care păuni fastuoşî îşi deschideau cozile la soare, sosi la intrarea unei camere rotunde, cu proporţiuni de templu, 'n mijlocul căreia se ridica un altar.

Era capela palatului, *sacellum,* unde.se făceau sacrificiile domestice.

Nimic nu poate da o idee de bogăţia acelei încăperi, luminată de sus, printr'o. deschizătură a tavanului, lucrată şi 'mpodobită cu materiile cele mai preţioase.

Constelărî de onixurî, de agate, de ametiste, de hrisolite, de sidefuri şi de mărgeane, oferite ca *ex- voto* divinităţii locului, acopereau pereţii şi se combinau armonios cu draperiile roşii, liliachii sau de- culorea zambilei ce atârnau ici şi colo.

Tiberiu se afla acolo, ocupat cu un sacrificiu în onoarea lui August.

În calitatea lui de pontefice maxim, atribut al imperialităţel, el oficiasc 'n persoană, 'mbrăcat în alb, cu roba fără 'ncingetoare, cu o cunună de flori de verbină pe cap.

Sacrificiul tocmai se terminase, şi, după 'ndeplinirea formalităţilor rituale obicinuite, – libaţiunî

[1]) **Vezi J. Lombard,** *Op. cit.*

cu sângele victimei; arderea extremităţilor şi ipimei aceştia, presărate cu făină de orz prăjit, pe un foc de pere de brad; invocaţiuni adresate Vestei, zeiţei căminului domestic, – sacrificatorul pronunţase cuvintele sacramentale *de: Ex templo !* care cuprindeau o invitaţiune pentru asistenţi de a se retrage şi a-l lăsa singur, când Agripina apăru de odată.

Tiberiu se arătă, mai întâi, surprins de acea vizită neaşteptată, însă, numai decât, stăpinindu-şî mirarea, cu bine-voinţa-i prefăcută, de care era aşa de darnic, mai cu. seamă cu acei pe care nu putea să-î sufere, el se duse ’n intimpinarea norei sale, o luă de mână, o conduse ’n interiorul sanctuarului, unde nu mai rămăsese nimeni, şi, acolo, ştiind că ceva important o aducea spre dînsul, după ce o puse să şează, o ’ntrebă cu interes ce doreşte, la ce poate să-î fie util.

Agripina stătu un moment fără să respundă. E-moţiunile prin care trecuse ’n dimineaţa aceea, ’i turburau încă spiritul, şi ea voiea să pară liniştită, stăpînă pe ea insăşî, să nu lase să-î scape nici un cuvint imprudent, în interesul chiar al cauzei ce venise să apere.

În cele din urmă, ea’ncepu să vorbească, şi vorbele eşeau precipitate şi fără şir din gură-î.

— »Cesare,... tată,...—zise ea, ’mpreunându-şi mâinile,—am venit să te rog... să-ţi cer o graţie... O! nu te uita dacă nu ştiu cum să ’ncep!... O femee amărită, cum sunt eu, n’are totdeauna liniştea de spirit trebuincioasă!... Şi, afară de aceasta, ceeace me trimite către tine e aşa de grav şi de dureros pentru mine, în cât...«

— »Me sperii!—întrerupse Tiberiu, c’un surîs ascuns;—dar, pe Jupiter! ce poate oare să fie care să turbure ’ntr’atâta o natură aşa de curagioasă şi de hotărîtă ca a iubitei mele nurori?«

— »O Cesare, te-ai mirat, Agripina, fără a părea să bagă de seamă maliţia disimulată a acestor cuvinte,— lucrul e, ’n adever, foarte serios de vreme ce me face să alerg până la tine!... În cursul vieţeî tale, ai avut, de sigur, pe cineva, rudă, copil sau simplu prieten, la care ai ţinut din inimă şi a cărui nenorocire te-a costat; mai mult chiar, poate, decât dacă te-ar ii lovit direct pe tine însuţi... Ei bine, ’n cazul acesta me aflu şi eu în acest moment!... O fiinţă scumpă, strîns, legată de mine prin sânge şi prin amiciţie, se găseşte ’n primejdie... A’ţî spune cât me doare d’a o şti ameninţată, mi-e peste putinţă. Află numai că, ’n doliul şi ’n izolarea ’n care trăesc, ea e, prin iubirea cu care me ’nconjoară, singura-mi mîngîiere, unica bucurie ce mai mi-a remas!... De aceea, viu către tine, Gesare, şi-ţi denunţ faptul, şi protestez contra nedreptăţeî ce se pregăteşte cu dînsa, şi cer să-mi daî sprijinul şi ajutorul teu ca s’o scap!...«

Tiberiu devenise serios.

— »Şi cine e acea fiinţă aşa de interesantă? – ’ntrebă el, făcendu-se că nu pricepe, – şi de ce crimă e acuzată?

— »E vară-moa, Glaudia Pulchra! – răspunse Agripina, ne mai putendu-şi ţine lacrimile;—e, prin urmare, propria ta rudă!... Un mizerabil, Domitius Afer, un om de nimic, pe care.de atâtea ori l-am scos din mizerie, s’a găsit, drept recunoştinţă, să-mi dea această teribilă lo vitură, ’ndreptând

împotrivă-î o acţiune calomnioasă!... Dar nu se gîndesc oare nenorociţii de soiul lui, a căror speţă mişună de câtva timp în Roma, că, prin asemenea 'nscenărî, ci lovesc chiar în casa ta, Cesare?... Pănă unde are să se 'ntinză 'ndrăzneala şi rapacitatea lor ? Nu au făcut deja destule victime? Ce? li se va permite să meargă şi mai departe şi să arunce oprobriul şi jalea chiar în familiile cele mai ilustre şi mai respectate?...«

Necumpătarea acestui limbagiu, fără voe-î violent, din cauza aluziunilor ce cuprindea, indispunea vizibil pe Tiberiu. El nu se putu stăpîni d'a nu-i tăia vorba, pentru a protesta 'mpotrivă-î.

— «Mi se pare că cam exagerezi!—zise el, lăsând, contra obiceiului seu, să i se citească gîndul.—Într'un timp când legile sunt călcate zilnic în pi- cioaie şi când Republica e ameninţată de cele mai mari dezordine, e, poate, un bine că se găsesc încă oameni care veghiază asupră-i, denunţând relele ce se comit!...[1]).

— »Lucrul e posibil,—continuă Agripina, simţind că mersese prea departe şi voind să *ndrepteze greşeala săvirşită;—însă denunţătorul Glaudiei Pulchrei nu e din aceia. În orice chip, făcend un asemenea proces, el nu are binele obştesc în vedere, ci propriul seu profit, căci speră a se 'mpărtăşi din bunurile victimei sale!... O zei nemuritori,—adaose

dînsa, ridicându-şi ochii şi împreunându-şi mâinile, cum e cu putinţă să se născocească asemenea lucruri I... Claudia Pulchra, adulteră!... Dar aceasta e o infamie care 'ntrece orice 'nchipuire!... Şi cu cine încă ?... Cu Lucius Furnius, un om pe care nu-l poate suferi!.:. Cesare,... tată,... 'n mâna ta stă mîntuireaî... Ţie ţi-e dat să nu permiţî asemenea inichităţi!... Opune nelegiuire! ce se prepară puterea ta suverană de consul şi de tribun! Impe- dică pe aceşti persecutori ai sângelui meu de a se juca cu lucruri aşa de auguste, cum e cinstea unei femei!... Fă un exemplu cu ei, ca să se ştie pe viitor că sunt persoane de care nu trebuesc să se atingă şi margini peste care nu le e permis să treacă!...«

Vorbind astfel, ea căzuse la picioarele lui Tiberiu, pe care le 'mbrăţişa cu căldură. El însă sta rece şi posomorit, şi nu 'ncuragia prin nici o vorbă bună demersul ei desperat, nici nu desaproba prin nimic fapta de care venise să i se plângă. Insfirşit, el rupse tăcerea.

— »Fata mea,—'i zise el, cu glasu-i de ghiaţă,— 'mi pare destul de reu de ceeace se 'ntimplă Claudei Pulchrei, dar ce pot eu ca să 'mpiedic acuzaţiunoa' ce i se aduce? Puterea mea nu merge pănă unde crezi. Mai presus de suverani, sunt legile unei ţerî, şi, vai de aceia care caută să le calce sau să le eludeze ! Compătimesc, fără 'ndoială, cu vară-ta şi doresc din inimă să scape de lovitura ce o ameninţă; însă nu la mine trebue să te adresezi pentru aceasta.

***) Vezi Tacit,**
Anale.

Luaţi un bun avocat care să facă o apărare cât se poate de completă. Nevinovată cum sînt încredinţat că este, Glaudia va triumfa de sigur, şi atunci vom avea cu toţii plăcerea d'a o păstra încă 'n mijlocul nostru!...«

Agripina se ridică la aceste cuvinte.

— »Gesare, – mai încercă ea, stăpînindu-se încă, – aibi milă de o suplicantă care te roagă 'ntr'o 'mprejurare decizivă pentru dinsa. Nu te ascunde după legi, căci în mâna ta stă să opreşti orice fără-de-lege. Ai mai făcut-o şi altădată, şi nu e nici un motiv pentru care, rîndul acesta, să aibi mai multe scrupule decât atunci. Adu-ţî aminte de Apuleia Varilia, strănepoata lui August, dată 'n judecată pentru fapte identice şi pe care ai scăpat-o de pedeapsă.

— »Da,—replică Tiberiu,—însă Variliei i se imputau, între altele, şi cuvinte injurioase la^Sdresa mamei mele şi a mea însumi. Am cerut părăsirea acuzaţiuneî numai în privinţa acestui punt, după cum aveam, crez, dreptul, de oarece insulta nu me privea de cât pe mine. În privinţa celorlalte fapte, Varilia a fost judecată, şi, deşi pedeapsa ce i s'a dat n'a fost aspră, totuşi, am cerut de la familia ei să o depărteze din Roma, după vechiul obiceiii[1]).

— »Prin urmare, me refuzi? – ingînă Agripina, al cărui sânge 'ncepea să i se sue 'n obraz. – Sin

') Vezi Tacit,
Anale.

— gura graţie cc ţi-am cerut vre-odată o aşa da respinsă de tine fără şovăire ? . . . «

—»îmi pare foarte reu că n'am nici o putere ca să te servesc! – răspunse Tiberiii, uitându-se 'ntr'altă parte«.

— »Cesare, încă odată,... aibî milă... gîndeşte-te...»

—»Nu pot absolut nimic. Nu stă 'n mâna mea asemenea lucru!...«

—»Atunci, pentru ce mai jertfeşti victime divinului August? – zise ea, izbucnind, cu glasul tremurând de mânie. – Oare acelaş om care-î persecută familia mai are dreptul să-î cinstească memoria prin sacrificiuri ? Ce ? sufletul lui nemuritor a trecut în aceste imagini de piatră la care te 'n- chini, sau în coborîtorii lui, în fiinţele născute din sângele lui, în care loveşti fără cruţare ? Nu! nu! asemenea făţărnicii nu mai înşeală pe nimeni! Stinge'focul de pe acel altar! desbracă acele veştminte ce n'ai dreptul să mai porţi, pe câtă vreme vei lăsa să i se desonoreze familia!... Pentru ce mai ascunzi ? Spune curat că ţi—ai propus să desfiinţezi tot ce a mai rămas legat de dînsul, pe mine maieu seamă, care mă bucur de antipatia ta şi pe care voeşti să me prigoneşti, făcând proces Claudieî Pul-cHrei. Da! crima aceşteia e tot ca a nefericitei Sosiei Gallei, pe care ai pus să o osîndească numai fiindcă mi-era prea devotată[1]). încă odată, aibî curagiul de a izbi d'adreptul în victima ce ţi—ai ales şi nu

*) Vezi Tacit, *Anale.*

Vezî Tacit,
Anale.

maî îţi micşora puterea, persecutând pe nişte nevinovate L.«

Tiberiu o lasă să sfirşească; apoi, dând din umeri, se ’ndreptă spre o uşă laterală şi eşi din *sacellum*, aruncându-î drept răspuns un vers grecesc, care se poate traduce astfel:

»Fata mea, prea te grăbeşti!
Eu nu stric de nu domneşti!

şi prin care făcea aluziune la impacienta ce i se atribuia de a parveni la tron.

XXI

Era pe la sfirşitul celei dintâî veghieri, şi stradele se umpleau de lumea sculată de la masă şi eşită ca să se plimbe pe răcoare. Creasta monumentelor Forului roman, frizele templului Jupiter Ca- pitolin şi al- J[unoneî, dominând înălţimile plane ale Arcei, la care ducea o scară' cu largi trepte de piatră, faţadele basilicelor Opimia, dintre templul Concordiei şi Grecostas, şi Ful via-Emilia, de subt Ta- bernele-noui, luceau încă, 'n crepuscul, albe şi galbene, subt un rest de lumină ce venea de la apus. Oameni în toate costumele, – romani de baştină, foarte mîndri, 'n togele lor cu mii de cute; occidentali, cu gesticulaţia animată, 'mbrăcaţi în *pa- iiuri,* în *diploe* şi 'n tunice; orientali, plini de gravitate, lesne de deosebit de pe portul lor bătător la ochi, – unii cu capul gol, alţii purtând bonete ascuţite, alţii acoperiţi cu *petase* cu marginele lăsate 'n jos, cu *calantice* egiptene, cu *torule* de stofă multicoloră sau cu simple *tenii* ce reţineau împrejurul

frunţei panglici sau ramuri de stejar[1]), – circulau pe marginea stradelor sau se opreau, ca să privească, dinaintea prăvălielor frumos decorate. Mai toată acea lume însă se ’ndrepta spre For, unde o atrăgea varietatea spectacolului şi zgomotul incidentelor petrecute ’n cursul zilei.

Cu toate stăruinţele şi rugăciunile Agripineî, procesul vară-sei se judecase, 'n adevăr, în ziua aceea. Sărmana Glaudia Pulchra fusese nevoită să se prezinte ’n comiţii, dinaintea judecătorilor, pentru a se apăra. Ea venise fără ostentaţiune, ’rnbră- cată ’n doliu, asistată numai de un vcchiu şi credincios amic, de Titius Sabinus, care n’avea alte titluri pentru a se recomanda decât onorabilitatea vieţeî sale nepătate şi onestitatea unei vorbiri sincere şi convinse. Aceasta nu era însă destul pentru sarcina ce-şî luase. Acuzatorul, Dornitius Afer, era un adversar de temut, atât prin talentul său personal, cât şi prin sprijinul ce i se da pe subt ascuns. El fu sdrobitor, şi, ’n acuzaţiunea ce pronunţă, ridicând u-se la ’nălţimea celor dintâî oratori, atrase aplausele lui Tiberiu, care, cu acea ocazie, zise despre dinsul că »elocuenţa era domenul lui[2])«. În zadar Sabinus cătă să lupte, să dovedească absurditatea şi netemeinicia pirei, pericolul unor asemenea ’nvinuiri: cuvintele lui nu avură nici o trecere, şi judecătorii, rătăciţi sau iniiuenţaţi, pronun-

ţară condemnarea Claudicî Pulchreî şi a complicelui ei. La auzul acelei hotărîri, nenorocita femee căzuse leşinată, fără simţiri. Partizanii ei, acei care ţineau de casa lui Germanicus,se grăbiseră s'o 'n- conjoare, s'o ridice, ceea ce dase naştere la manifes- taţiuni contrarii din partea amicilor lui Sejan. Procesul se sfirşise, deci, cu scandal, în mijlocul unor scene tumultuoase, şi mulţimea, lacomă de asemenea spectacole, se 'ndrepta, chiar dupe terminarea lui, spre For, ca să vază de nu va găsi un rest de emoţiune de care să se 'mpărtăşească încă.

De altmintrelea, chiar fără aceasta,, atracţiunea locului era prin ea însăşi puternică, de oarece acolo se afla centrul vieţii şi al activităţei poporului roman, la toate orele din zi şi din noapte. Acolo, erau pră- văliele cele mai luxoase şi mai decorative, mărfurile cele mai alese pentru toate gusturile şi trebuinţele. Acolo, subt portice, se cumpărau stofele de mătasea cea mai fină, 'mbrăcămintele de femei şi de bărbaţi, cu croielele cele mai nuoi şi cu culorile cele mai variate. Acolo, trecătorii puteau să admire, atirnate 'n galantare sau artistic aşezate la etalage, ţesături de aur şi de lână de şapte ori muiată 'n purpură tireniană", *stole* vopsite ca faţa apei, a şofranului, sau a mirtului de Pafos, *(pafe,* unele ca ametistul, altele ca trandafirul veşted, altele ca pana cocorului, altele ca verdele migdalului înflorit, evantalii de pene de struţ şi pe păun, mici unelte de baga şi de sidef, parfumuri şi mirodenii de tot

[1]) **Vezi J. Lombard,** *Op. cit.*

[5]) **Vezi Tacit,** *Anale.*

feltil, globuri de cristal, pe care femeile le ţineau în palmă, ca să le fie mâinile pururea reci şi fragede, arşice de fildeş şi tăbliţe de ceară albă, pe care se scria cu stileţî de aur. Tot acolo, pe Calea Sacră, giuvaergiii şi bijutierii cei mai buni atrăgeau clientela cea mai bogată şi mai aristocratică. Bancherii, samsarii, uzurarii şi speculatorii de frunte 'şi deschideaü, acolo, cantoarele, 'n vecinătăţile basilicei Argentada şi pe lingă templul lui Castor şi'al Celor duoi Ianus. Acolo, se 'ntilneaü, 'mprejurul statuei lui Marsias, avocaţii, martorii, oamenii de afaceri cei mai cu renume, precum asemenea şi prepuşii la mezaturile publice. Acolo, se tocmeau. feciorii, bucătarii, cântăreţii de flaut şi, 'n genere,'ntregul personal trebuincios serbărilor private *). Acolo 'şi ofereau serviciile, 'n Argiletum, copiştii, librarii, pantofarii; pe Valia, precupeţii; lingă basifica Emilia, negustorii de vase de bronz; împrejurul băilor, debitanţii de vinuri, conservate 'n mari amfore de pământ, fabricanţii de cîrnaţi, atîrnaţi de tavan, în lungi şiruri verticale, vînzătorii de ceapă, de oue răscoapte şi de peşte uscat. Acolo asemenea, era locul unde domiciliau, ca despre Vicu Tuscu, oamenii cu reputaţiune rea, care exercitaü industriele cele mai suspecte şi făceau, comerciul cel mai periculos. În_receptacolele lor de viţiu şi de crimă, muşterii cu ocliii vineţi de voluptăţi sau aprinşi de pasiuni, puteaü, în adevăr, să-şi procure tot ce poate

Vezi Henry Thédenat, *Le Forum romain.*

ucide sau aţîţa: cucută preparată şi salamandră, băuturi cu bază de sabina [X] de enupere, pentru a face pe femei să lepede, acolit uscat în aer cald, omizi de molift, amestecate cu cozi de *buprestis,* mădrăgună şicantaride. Acolo, ’nfine, spre Subura, se deschideau, d’alungul stradelor, în case mici, cu ferestrele lipite cu hârtie unsă, lupanarele, care, cum se ’nsera, atrăgeau multă lume. Prin deschizătura uşeî,la lumina vre-unei mici lămpi fumegânde, interiorul acelor localuri de joasnică prostituţiune apărea ’n toată trista-î goliciune. Erau *cubicule* strimte, cu pereţii mâncaţi de igrasie, pe care se zugrăvise vre-o frescă impudică: amoraşi viţioşî sau fauni obsceni, alergând după femei despuiate. Drept mobilier, un simplu pat, c’o rogojină uzată de serviciu, o oglindă de metal într’un colţ, o amforă cu apă pentru vizitatori, o sticluţă cu parfum pe o policioară. Pe prag, sta stăpîna locului, adesea tineră şi frumoasă, cu mari inele de bronz în urechi şi cu gitul plin de mărgele, Ea chema fără jenă pe trecători, ii lua de mină, ’î tira de multe-ori cu d’asila 'n vizuina sa [1]).

Deschizându-şi, cu destulă greutate? un drum prin mulţime, o femee sărac îmbrăcată, 'ncălţată cu sandale de lemn, cu faţa acoperită subt un vel negru, spre a nu li recunoscută, străbătea, la acea oră, Forul roman.

Ea venea de departe, de dincolo de Vi minai, despre grădinele lui Mecena, şi părea că se 'ndrep- tează spre Tibru.

După ce cobori Vicul Patriciu, la poalele Esquilinuluî, lăsând, pe stingă, templul Junoneî Lucine, porticele Livieî, după care se 'nfăşura o viţă fenomenală, groasă şi puternică, ce se ridica, 'ntr'o ploaie de largi frunze, până la 'nvelitoare, Chora- giul, ale cărui turnuri pătrate dominau regiunea Isis şi Serapis, unde se aflau cele zece *Horee* sau grînare publice, cele doue-zeci şi trei de *Pistrine* sau brutării, *Macelul-cel-mare*, 'n care se vindeau proviziunile şi ce mirosea, de departe, a carne şi a peşte proaspăt, Spoliarul, unde se executau crimi-

[1]) **Vezi Juvenal,** *Satire;* **J. Lombard,** *Op. cit.*

naliî, Cazarma celor cinci cohorte de gărzi nop- turnî, la acel ceas goală [4]),—ea trecu pe dinaintea Şcoalei galice, tăie un colţ al Suburei, depăşi templul Păceî, şi, prin Calea Sacră, atinse Forul roman, unde ’nghesuiala o sili să-şi micşoreze pasul.

Gloata devenea, ’n adever, în partea locului foarte compactă. Erau sclavi care se certau sau se băteau, ceeace făcea ca lumea să se grămădească ’mprejuru-le pentru a’i privi. Alteori, *lectica* vreunui funcţionar imperial, tîmpit de digestiune, se ivea, precedată de servitori care loveau în cei ce nu se dau în lături destul de iute, ceeace provoca asemenea ’nvălmăşeli şi scandaluri şi’ngreuia circula- ţiunea.

Cu toate acestea, femeia de care e vorba ’nainta mereu, susţinută de hotărirea nestrămutată ce părea că o pune ’n mişcare.

După ce ocoli lacul Curţiu, din faţa basilicei Iulia, ea se opri un moment dinaintea templului Vestei, pentru a ’ngenuchia şi a adresa o scurtă invocaţiune zeiţei. Apoi, o luă pe Vicu Tuscu, de vale, spre Ve- labru, cartier nou, unde circulaţiunea devenea din ce’nce mai rară. Ea extremitatea stradei, în dreptul templului Fortunei, ea se opri din nou spre a se uita dacă nimeni nu se luase după dînsa. Pe urmă, ’ncrcdinţată că era cu totul singură, se’ndreptăspre podul lui Emiliu, ce, ’n partea aceea, despre Ianicul, stabilea comunicaţiunoa cu regiunea transteverină.

[4] Vezi J. Lombard, *Op. cit.*

XXIII

Se ’noptase, şi lucrurile’ncepeau să-şî pearză din adevăratele lor forme pentru a lua altele mai fantastice şi mai exagerate. Jos, subt podul de granit, cu mari bolţi masive, Tibrul se auzea curgând, c’un sgomot de ape ce semena a un plânset prelungit. Malurile lui însă, la acea oră fără contururi, se topeau, confuze, ’n depărtări ce nu se mai puteau aprecia, pe când umbrele caselor, de pe ţărmuri, jucau în cletinătura valurilor, din când în când străbătute de vr’o lucire tremurătoare, venind despre oraşul ce apucase a se lumina.

Nu departe de acolo, nişte scremete profunde aruncau, în întuneric, nota lor sinistră. Era faimoasa gură de canal *Cloaca maxima,* care, după ce trecuse pe sub For, se vărsa ’n Tibru, cu opinteli de bestie ’n dureri de facere, cărând toate necurăţeniile Romei la fluviu.

Femeea de ai cărei paşi ne-am ţinut până aci era Glaudia Pulchra.

După pronunţarea condemnaţiuneî ce o lovise, ea căzuse, după cum am spus, în nesimţire, fusese dusă acasă fără cunoştinţă. Aci, graţie 'ngrijirilor ce i se daseră, ea 'şi venise 'n fire, însă deşteparea fusese pentru dînsa o nouă cauză de durere. Ea nu putea admite ideea că fusese găsită culpabilă, şi umbla ca nebună, repetând, ţipând, urlând tu- tulor nevinovăţia sa. Agripina, care-î aşteptase 'n- toarcerea, era tot atât de desperată ca şi dînsa, căci efectele hotărirei erau teribile. Prin faptul sentinţei pronunţate, Glaudia Pulchra trebuia să părăsească Roma, să se ducă a-şi petrece tinereţele 'ntr'o insulă depărtată, să-şi pearză toate bunurile 'n favorul fiscului, afară de o pătrime ce se atribuia'acuzatorului, Domitius Afer. Ceea ce le costa însă pe amîndoue mai mult decât orice era dezonoarea decurgând dintr'o asemenea osîndă pentru urmaşa

unei familii care, de la Apius Glaudius, fundatorul ei, înnumerase cinci dictatori, doue-zecî şi opt de consuli, şeapte censorî printre membrii săi, avusese şease triumfuri şi doue ovaţiunî şi era aliată cu cele mai ilustre din Roma, chiar cu cea ’mperă- tească. Ele se jeliseră, deci, împreună, acuzând soarta, blestemând pe Tiberiu, deplângând apropiata lor despărţire. Apoi, Glaudia declarase că are nevoe de repaos, se rugase să fie lăsată singură, se ’nchisese ’n camerile sale. Aci, ea ’şi examinase din nou situaţiunea şi găsise că alt mijloc nu era ca să scape de ruşine decât cerând un refugiu morţeî. Ea cântărise bine, ’n mintea sa, această soluţiune, şi, judecând-o preferabilă oricărei alteia, sehotă- rîse să o urmeze. Însă care era moartea la care trebuia să recurgă pentru a fi sigură că nu va mai scăpa cu viaţă? Această cestiune o preocupase un moment. Ea ’şi zisese că, lovindu-se c’un pumnal, se putea ’ntîmpla să greşească şi să nu-şî facă de cât o rană; otrava nu-i înfăţişa mai multă ’ncre- dere, căci se temea să nu se prinză la timp de veste şi să nu fie scăpată prin antidote; ar fi voit să-şi deschiză vinele ’ntr’o bae caldă, însă acest mijloc era tot atât de nesigur, de oarece ar fi atras fără ’ndouială atenţiunea şi ar fi]mpiedicat-o, poate, de a-şî atinge scopul. Atunci, se gîndi la Tibru,... la moartea prin înecăciune,... noaptea,... pe ’ntu- nerec,... într’unloc neştiut, unde nimenui nu-î va veni ’n minte s’o caute spre a-i da ajutor. Adesea-

ori, întorcendu-se de la gradinele lui Cesar, sau de la Naumachia lur August, lac pe care se simulau bătălii navale, ea trecuse pe podul lui Emiliu şi fusese izbită de adîncimea şi de repeziciunea apei în acel punt. Cu iuţeala rezoluţiunilor supreme, ca se decise, aşa dar, să se arunce 'n fluviu. Şi 'm- prcjurările păreau că favorizează acest plan, căci tocmai se 'nserase şi oamenii de serviciu, crezend-o culcată, se dau după trebile lor. Spre a le 'nşela şi mai bine vigilenţa, ea luase hainele unei sclave, pe care din întimplare le găsise la 'ndemână, 'şi acoperise faţa c'un vel gros, şi, printr'o uşă secretă, se scoborise 'n grădină, de unde eşise 'n stradă şi, de acolo, pe drumul ceh mai scurt, se 'ndreptaso spre Velabru, 'n josul căruia curgea Tibrul.

Când ajunse la jumătatea podului, Claudia Pul- chra se rezemă de parapetul de piatră şi 'şi plimbă ochii împrejur.

Ea simţea trebuinţă, 'n acea minută supremă, 'nainte de a-şî lua adio de la viaţă, de la tot ce iubise şi ce-i surîsese, să mai îmbrăţişeze odată cu privirea lucrurile de pe acest pămînt, de care era să fie pentru totdeauna despărţită. Ea stete, deci, câteva momente, cu ochii pironiţi în umbră, silin- du-se să vază, să deosibească, să-şi întipărească cât mai mult din cele ce o 'nconjurau pentru a le duce cu ea 'n mormînt.

Deodată, ca spre a-i îndeplini şi mai bine dorinţa, o lumină apăru la apus, ridicându-se cu

’ncotul de după cocoaşa enormă a - Vaticanului.
Era luna, roşie, rătundă ca o pavăză, răspândind •----------
pe ’mprejurimi farmecu-î nespus. Atunci şerpuiala fluviului deveni lămurită. Într’o parte şi ’ntr’alta, se deosebiră edificii, arcuri, columne subţiri şi uşoare ca catartele de galere, punţi, strade bor- date de temple, cu faţadele strălucitoare, suprapuneri de case, cu licăriri de lumini. La spatele Capitolinuluî, dominat de fortăreaţa sa tradiţională, Arcoa, un colţ din Câmpul luî Marte apăru, perdut în depărtare, nemărginit, pe când, în partea opusă, subt Palatin, Velabrul seînteia de miî de lanterne de foi de ţiplă sau de pinză muiată *n uleiu[1]).

Claudia Pulchra nu-şi putea deslipi ochii de pe acel spectacol. În acel aş timp, luna, înaintând mereu spre zenit, da contururi din ce’n ce mai precise lucrurilor. Subt lumfna-î albă, tăiată de lungi linii albăstrui, Roma, acum, se vedea bine de tot. Tibrul făcea un cot imens, restrângând în apele-i greoaie străluciri de argint. La dreapta, spre Ianicul, se zăreau, imobilizându-se, grădinele lui Cesar cu vegetaţiunea lor cenuşie; iar în partea cealaltă, spre Aventin, se desina pe orizont masa enormă a Circului Maxim, templul Cererei şi al lui Hercule, stîlpiî tîrgului de vite, *fori boarium*, zidurile cetă- ţci, ce se prelungeai! până ’n dreptul Emboriului- celuî-mare. Apoi, şi mai departe, se deschidea câmpia romană tăiată de drumuri, şi, dincolo de dînsa,

'n fund de tot, colinele difuse ale Laţiuluî, a căror creastă trăgea pe cer o barieră nepătrunsă.

Glaudia Pulchra se afla încă subt farmecul dureros al acelei vedenii, pe care o privea pentru ultima oară, când un sgomot de paşi se auzi, 'ndrep- tându-se spre dînsa. Ea zări, 'n acelaş timp, nu departe de acolo, o grupă de oameni ce 'nainta cu precauţiune, precedată de torţe şi de felinare. Ideea că acei oameni erau trimişi după dînsa, ca s'o caute şi s'o aducă, 'î redete energia hotărîrei cu care venise acolo. Ea 'şi zise că fuga ei de acasă fusese descoperită, că i se luase de urmă, că 'n curînd, de nu le va apuca 'nainte, va deveni prizoniera acelor prea zeloşi prieteni, ce, 'n contra voinţei ei, se 'n- căpăţînau s'o facă să trăiască. Atunci, amintirea procesului seu, ruşinea condemnaţiuneî ce o lovise, mizeria zilelor ce avea să sufere 'n exil, singură şi departe de ai seî, 'i apărură 'n toată oroarea lor. Ea 'şi repetă că moartea era de o miie de ori preferabilă acelui supliciu, şi, 'ntărită la această cugetare, se sui, fără să ezite, pe parapet şi se lăsă să cază 'n fluviu.

Sgomotul căderei ei abia turbură o clipă liniştea acelei nopţi senine, iar Tibrul, care 'i înghiţi trupul, 'şi reluă, un moment după aceea, cursul regulat şi nepăsător.

***) Vezi J. Lombard,** *Op. cit.*

1.

Condemnarea şi moartea Claudieî Pulchreî înnăsprise şi mai mult relaţiunile dintre ’mperatul şi noră-sa, Agripina.

Când aceasta aflase de tragicul sfirşit al verei sale. ea căzuse bolnavă de inimă rea, şi, multă vreme, ’n timpul zăcereî sale, nu-şî mai putuse deslipi mintea de la această nenorocire. Ea o vedea, pe iubita sa Claudia, ’n fiecare moment, i se părea că aude plângerile şi rugăciunile ei, protestările de nevinovăţie ce făcuse până pe pragul morţei, şi o furie nebună o cuprindea ’mpotriva socrului seu, pe care-l acuza de perzania ei. Pe de altă parte, propria sa siguranţă ’ncepuse s’o ’ngrijească. Stând în pat, singură, faţă ’n faţă cu gîndurile sale, re’nno- dând, cu luciditatea ce dă situaţiunile critice, firul ultimelor evenimente, ea constatase, încă odată, că toate ’nscenările ce-i amărau de câtva timp viaţa erau îndreptate ’mpotriva sa; ba chiar întrevezuse,

ca ’ncoronare a lor, propriul seu supliciu într’un viitor apropiat. Moartea n’ar fi spăimîntat-o, cacî era curagioasă şi trecuse deja prin multe pericole; însă ’i era irică de suferinţele umilitoare ce ’nsoţesc răzbunările meschine. Afară de aceasta, ea credea că are încă datorii de ’mplinit înainte de a renunţa la viaţă. Ga mamă, se ’ngrijea de soarta copiilor sei, ameninţaţi ca şi dînsa, însă prea tineri pentru a-î da o mână de ajutor; ca veduvă, moştenitoare a unui nume ilustru, nu se putea ’mpăca cu ideea de a lăsa imperiul pe mâni străine, ’n voia ’ntîmplăreî; ca patriciană mîndră, prigonită şi izbită ’n ce avusese maî scump, ea voia să aibă revanşa sa, ’nainte de a-şî da sfîrşitul, şi să lovească, la rîndu-i, în aceia ce-i pricinuiseră atâtea rele. Atunci, sta, şi cugeta, şi-şi trudea mintea cum să facă ca să iasă^din cercul de fer ce o strîngea, să depărteze de la dînsa soarta nefastă ce o persecuta cu atâta ’ndărătnicie. După lungi şi adîncî chibzuinţe, ea crezu că mijlocul cel mai bun era căsătoria. Ea [1]şi zise că singur un bărbat, egal cu dînsa prin naştere, puternic prin rangul şi prin meritele sale, va fi ’n stare să-i asigure liniştea, servindu-i, în acelaş timp, şi planurile. Fără ’ndoială că ideea de a părea, schimbându-şî condiţiunea, necredincioasă lui Germanicus, o costa, dar se mîngiia, zi- cendu-şî că lucrul ar fi fost plăcut însuşi fostului seu soţ, fiindcă, făcend acel pas, ea slujea interesele casei lui. Maî presus de aceasta însă, ura şi setea

[1]) **Vezi Tacit,** *Anale*.

dc răzbunare ce o stăpîneau erau aşa de mari, încât, pentru a le satisface, se simţea gata la totul, orice altă consideraţiune părendu-i-se de o ordine secundară.

În timpul acesta, Tiberiu, aflând de boala ei, veni să o vază, mai mult de ochii lumeî, decât de dragostea ce ar fi avut pentru dînsa. Vizita lui însă fu o nouă cauză de 'nveninare a relaţiunilor dintre ei. Agripina, cum îl vezu, izbucni 'n vaete şi 'n recriminări. Ea 'i impută părăsirea *n care se afla, grija şi temerile 'n care trăia.

—»0 Cesare! – 'i zise ea, după ce plânse 'nde- lung în tăcere, – vezi în ce stare am ajuns! Aş putea zice: unde m'a adus lipsa de milă ce arăţi cu mine! Nu era destul izolarea 'n care 'mi petrec zilele: trebuia să răpeşti şi ultima consolare ce le maî îndulcea, zmulgend de lîngă mine pe singurele mele prietine!... Acum, ce să'mai zic?... urmează-ţi opera!... desăvîrşeşte ceeace ai început!... pune să mi se ia şi viaţa, căci altă binefacere din partc-ţî nu pot să mai aştept!... Da! traiul acesta singuratic me apasă!... Mi-e sete de dragoste, de iubire, de o inimă care să me'nţeleagă şi să bată pentru mine!... După atâtea furtuni ce au trecut peste capu-mi, am nevoe de un liman liniştit, pe care să-mi întremez puterile zdrobite!... Cesare, – adaose ea, după o pauză, – ai mai putea repara reul ce mi-ai făcut, dându-mî un soţ, pe care să me sprijin în res- triştele mele. Însă favoarea aceasta ar ii aşa de

J) **Vezi Tacit,** *Anale*.

excepţională, încât abia 'ndrăznescsăo formulezj!... Vezi: sînt încă 'n floarea tinereţe!, şi dorinţa oricărei femei de inimă nu poate fi decât căznicia. Acordă-mi voia de a mă remărita. Se vor găsi, de sigur, în Roma, destui cetăţeni distinşi, care să mai se uite la mine şi să primească, 'n casa lor, pe văduva lui Germanicus şi pe copiii ei![1])...«

Tiberiu încruntă sprîncenile la această propunere, intrevezend, cu perspicacitatea-î obicinuită, scopurile ascunse ce o dictau, bănuind, după cum şi era 'n realitate, că Agripina 'i cerea un bărbat pentru a avea un instrument docil şi mai direct cu care să lovească 'ntr'însul. Totuşi, el se stăpîni şi plecă fără să dea vreun răspuns, ceeace mări şi mai mult animozitatea norişeî împotrivă-î.

Câtva timp după aceasta, un alt incident puse virf antipatiei ce aceste naturi aşa de deosebite aveau una pentru alta şi făcu, astfel, orice relaţiunî dintre ele cu neputinţă.

Cu ocaziunea unei serbări de familie, Tiberiu chemase la masă pe rudele sale cele mai apropiate, pemaică-sa, Livia-Augusta, 'ntre altele, şi pe Agripina. Sejan găsi 'n acea 'mprejurare un prilej favorabil pentru a sfărima ultimele rămăşiţe de bună dispoziţiune ce stăpînul său ar fi mai păstrat pentru aceasta din urmă. înainte de masă, el puse s'o 'nştiinţeze, 'n secret, că i se pregătea moartea, de oarece bucatele ce i se vor servi erau otrăvite.

1) Vezi Tacit, *Anale*.

Agripina crezu fără greutate, şi, neştiind să se prefacă, nu băgă nimic 'n gură 'n tot timpul ospăţului. Pe de altă parte, se atrase atenţiunea lui Ti- beriu că noră-sa se fereşte de a mînca. Pentru a verifica dacă lucrul era adevărat, el luă un fruct de pe masă şi i-l oferi, lăudând frumuseţea şi bunătatea lui. Agripina, din ce 'n ce mai întărită 'n credinţa sa prin acea politeţă neobicînuită, primi fructul, dar, în loc să guste dintr'insul, îl dete unui sclav ce se afla la spatele ei. Tiberiu vădu mişcarea, şi, supărat ca i se atribuiau ginduri aşa de criminale, se 'ntoarse către mamă-sa şi zise destul de tare ca să fie auzit de toţi : «Mai miră-te că mă arăt aşa de sever cu o-femee care me ia drept un otrăvitor!...[1])«

Din momentul acela, el o scoase cu totul de la inimă, 'ncetă d'a o mai primi prin casă, nici nu se mai duse s'o vază.

[1]) **Vezi Tacit,** *Anale***.**

s1ĭjan

Gole din urmă cauze care desăvîrşiră pierderea Agripinoî şi a casei sale fură plecarea lui Tiberiu din Roma, pe de o parte, iar pe do alta, moartea Livici-Augustei, mamei lui, care ţinea la familia lui Germanicusşi o protegia pe cât îi era cu putinţă.

După o lungă călătorie prin Latium şi prin Campania, intreprinsă sub pretext de a dedica nişte temple, unul la Gapua, 'n onoarea lui Jupiter, şi altul la Nola, unde murise August, în amintirea acestuia, Tiberiu se stabili definitiv în desfătătoarea insulă Gaprcea, aşezată 'n partea meridională a golfului Neapolei, în faţa promontoriului Surentum, de care nu era despărţită decât printr'o strimtoare de câteva mii de paşi. Acolo, el găsi liniştea şi siguranţa cc-î lipseau. Departe de intrigile şi de obsesiunile capitalei, acolo, el se simţi cu desăvirşire liber, putu să se odihnească de grijele administraţiuncî, să privească lucrurile de departe, să se dea, fără jenă, gusturilor şi pornirilor inimeî sale., El remase 'n

acea insulă pană la sfirşitul vieţeî sale, căci, deşi se'ncercă, 'n urmă, să revie la Roma, apropiin- du-se chiar de cetate pană 'n faţa zidurilor ei, totuşi nu mai intră'ntr'insa, adeverind' astfel oroscopul ce se trăsese la plecarea lui ..şi după care cei ce citeau în poziţiunea stelelor anunţaseră că nu se va mai întoarce niciodată [j]).

Gât despre Livia-Augusta, ea reposă, nu mult după aceea, 'n adinei bătrâneţe, 'nconjurată do stima şi de iubirea Romanilor. Gât trăise, ea moderase oarecum pornirile lui Tiberiu, care, ridicat la imperiu numai prin influenţa ei asupra lui August, se temea de dinsa şi nu cuteza să o 'n- frunte. Se zice chiar că, pentru a scăpa de ascen dentul ei, el părăsise capitala pentru o localitate unde se simţea mai stăpîn pe el insuşi. Oricum ar fi însă, moartea eî nu-i pricinui mare durere. El nu se derangiă ca să vie să asiste la 'nmormîntarca eî, bănici chiar nu permise a i se da, 'n totalitatea lor, onorurile ce Senatul, crezend că face plăcere prinţului, votase pentru ilustra defunctă. El le reduse, ca prin pură modestie, alegând, în scrisoarea sa către Senat, că, prin aceasta, 'ndeplinea însăşi dorinţa mamei sale, care fugea de apoteoze şi de manifestaţiuni exagerate. Mulţi insă '1 acuzară că voise mai de grabă să plătească, printr'un fel de resbunare postumă, dependinţa 'n care ca '1 silise

0 Vezi Tacit,
Anale.

să trăiască păn'atunci. Geeace nu se poate tăgădui, totuşi, e că, de aci 'nainte,. scăpat de orice autoritate jenantă, el putu să se dea, pe 'ndelete, instinctelor sale de cruzime, aţîţate încă prin sfaturile interesate ale favoritului seu.

XXVI

Sejan, în adevăr, după ce aşezase pe stăpinul seu în Capreea, se ’ntorsese la Roma, unde a-tot-pu- ternicia sa nu mai avea stavilă. În cursul călătoriei, el avusese ocazia să dea lui Tiberiu o strălucită dovadă de devotamentul seu, şi aceasta' T sporise şi mai mult trecerea. Aflându-se, ’ntr’o zi, la masă, ’ntr’o peşteră, la Spelunca, lîngă Tera- cine, ’ntre marea Amiclelor şi Fundi, o surpătură se produsese, pe neaşteptate, care strivise câţiva sclavi. Sejan, în pericolul ce-i ameninţa pe toţi, se aruncase d’asupra lui Tiberiu, şi, sprijinindu-se ’n coate şi ’n genuchi, formase, cu corpul seu, un fel de boltă subt care-l adăpostise până la venirea ajutoarelor [1]). împăratul văzuse ’n acel act o probă de credinţă mai mare încă decât cele ce primise până atunci din partea prefectului pretoriului, şi, deci, recunoscător, îl împovărase de onoruri şi de binefaceri, îl trimisese ca să-l reprezinte pe lingă

[1]) *Vezi* **Tacit,** *Anala.*

Senat, îîdase, ’ntr’un cuvint, cele maî depline puteri | de care cineva poate să dispue’ntr’un Stat despotic.

Primul uz ce Sejan făcu din noua sa situaţiune fu de a lovi şi maî tare ’n Agripina şi ’n copiii ei. În scrisorile sale către Tiberiu, pentru a nu se arăta pătimaş, el afecta nepărtinirea unui judecător. În realitate însă, şi sub aparenta sa moderaţiune, el căta să ’negrească cât putea maî mult pe acei pe care ’şi propusese să-î pearză, descriind faptele şi mişcările lor cele maî mici, în mod desavantagios, exagerându-le sau denaturându-le, după trebuinţă, ’nfăţişându-le sub nişte aspecte care indispuneau împotrivă-le.

Şi ocazia nu-î lipsea pentru aceasta.

Ga să fie maî în curent cu tot ce se atingea de dinşiî, el organizase ’mprejurul lor un spionagiu de tot minutul. Prin ajutorul amantei sale, el ştia tot ce se petrece în casa lui Nerone, fiul cel mai mare al Agripineî şi presumptul moştenitor al tronului, chiar ceea-ce el vorbea, noaptea, ’n somn, sau ce făcea ’n momentele-î de veghiere, căci Iulia, soţia acestuia, fiica Livilei, spunea mamei sale toate aceste particularităţi, şi, prin aceasta din urmă, ele ajungeau la auzul lui Sejan. Asemenea 'n privinţa Agripineî, prefectul pretoriului găsise ’n fiul ei cel d’al duoilea, Drusus, un instrument docil pentru ’ndeplinirea planurilor sale. Acest tinăr, în adevăr, - gelos de fratele său cel mai mare şi do preferinţa ce mama lor îi arăta, se lăsase a fi ademenit do

/Sejan, care 'i promitea luî imperiul, şi, ca să-î complacă, 'î raporta tot ce observase prin casă. În afară de aceasta, un soldat, însărcinat să se ţie după dînşii, înscria, ca 'ntr'un registru, toate mişcările lor, publice sau secrete, ce vorbiau, pe cine primeau, unde se duceau [4]). Informaţiunile, deci, abundau împrejurul lui Sejan, şi spiritul lui dibaciu ştia să le interpreteze după cum interesul îl povăţuia.

Dar, ceeace era mai grav, dacă le-ar fi fost dificil, chiar cu cea mai mare prudenţă, să scape de privigherea unui asemenea om, e drept să spunem că veduva luî Germanicus şi fiul ei cel mare făceau, parcă 'nadins, tot ce le sta prin putinţă ca să 'nlesnească opera vrăjmaşului lor. Nerone asculta cu complezenţă de sfaturile clienţilor şi prietinilor sei, care '1 îndemnau la acte nesocotite, '1 povăţuiau să fie semeţ, îl încredinţau că armata şi poporul erau pentru dinsul. Mai mult decât atât, el nu ştia să-şi stăpînească gura, şi adesea pronunţa cuvinte care, înveninate şi restălmăcite, luau înţelesuri de o gravitate extremă. Agripina aşişderea 'şi exprima fără jenă ura 'mpotriva socrului seu, vorbea de el în bătae de joc, îi prezicea sfirşitul cel mai reii. Toate acestea, comunicate luî Tiberiu, de la distanţă şi cu adaosele organului prin care trecuseră, '1 răneau teribil şi sporeau din ce 'n ce, **'11** inima luî, mânia ce, încă de multă vreme, hrănea 'mpotriva casei nuroreî sale.

[1]) **Vezi Tacit,** *Anale.*

XXVII

Ga să isbească şi maî adine spiritul stăpînului seu, dând un corp şi maî pipăit pîrilor co-î adresa, Sejan puse atunci la cale o infamie care spăimîntâ Roma şi o umplu de indignare.

Am văzut că unul din prietinii cei maî credincioşi ai familiei lui Germanicus era Titius Sabinus, vechiu general, acelaş care ’nfăţişase apărarea Glau- dieî Pulcbrei. În momentul când mulţi, şi din cei mai de frunte, ’ngroziţi de pericolul la care ’î expunea amiciţia lor pentru Agripina, 'ncepuseră să să se dea ’n lături şi să facă gol împrejuru-i, dinsul rămăsese statornic ca şi maî ’nainte, se ducea ’n toate zilele *n casă-i s’o vază, o ’nsoţea de câteori eşea *n public. Această ostentaţiune de devotament nu plăcea prefectului pretoriului, care, pe lingă aceasta, mai avea de răsbunat, împotriva lui Sabinus, şi ’ndrăsneala acestuia de a fi cătat să scape pe Glaudia de pedeapsă. El se gindi, deci, să-l facă a plăti scump curagiul ce arăta, şi, spre a-l prinde

şi mai bine ’n capcană, ’î întinse o cursă care trebuia să-l ducă d’adreptul la peire.

Pentru aceasta, el se adresă la patru unelte ale sale, foşti pretori, care voiau să ajungă la consulat şi care aveau trebuinţă de sprijinul lui spre a reuşi. Ei primiră bucuros propunerea şi-şi împărţiră rolurile. Unul din ei, Latiaris, care întreţinea oarecare relaţiuni cu Sabinus, trebuia să facă pe agentul provocator; .ceilalţi pe martorii adeveritorî ai celor ce aveau să se petreacă. Când planul fu bine ’ntocmit şi cele trebuincioase pentru executarea lui arangiate, actorii acelei infame comedii se grăbiră să iasă pe scenă.

Acţiunea ’ncepu printr’o strînsă intimitate ce Latiaris căută şi reuşi să stabilească ’ntre el şi Sabinus. Când se aflau singuri, el nu ’nceta de a vorbi acestuia de ceeace ştia că-î merge maî mult la inimă, de Gormanicus, de familia lui, de relele ce bântuiau societatea. El lăuda, ’n acelaş timp, statornicia lui, curagiul civic ce arăta de a fi rămas neclintit, atunci când alţii şovăiseră, cultul lui pentru tradiţiunile republicane, care singure, zicea el, avea să scape poporul roman de mizeriile prezentului şi să-i asigure zile maî bune. Limbagiul lui curgea ca un balsam binefăcător pe rănile sufleteşti ale interlocutorului său şi provoca confidenţe identice din partc-î. Nefiind nimic mai plăcut pentru un om public, – căci Sabinus era senator, – decât de a .găsi o inimă amică către care, pe acele tini-

puri de compresiune, să poată răsufla ’n tihnă, el nu se sfii de a spune tot ce ascundea ’ntr’insul. El atacă noul regim sub care gemea imperiul, despotismul ce făcea să tremure chiar şi pe cei mai tari, crimele deja săvîrşite şi cele ce se preparau încă. El vorbi de serviciile sale, de victoriile ce câştigase ’n Germania, unde comandase armata şapte ani şi unde dobîndise ornamentele triumfului, stărui a- supra credinţei ce arătase şi graţie căreia Tiberiu rămăsese pe tron, căci, zicea el, nimic nu s’ar ii ales de acesta dacă legiunile sale s’ar fl revoltat, după cum se revoltaseră celelalte. El regreta greşeala de atunci şi declara că n’ar mai face-o dacă aceeaşi si- tuaţiune i s’ar mai înfăţişa de acum înainte. Obrăznicia şi orgoliul lui Sejan, care-şi deschidea, pe văzutele, drum spre puterea supremă, decrepitudinea ’mpăratului, care, la bătrâneţe, nu avea preferinţe decât pentru viţiu, îi deteră asemenea ocazie să tune şi să fulgere, să-şi descarce inima de vechiu soldat, indignat de ceeace se petrecea. El aminti şi de Agri- pina şi de copiii ei, de goana ce se intreprinsese ’mpo- trivă-le şi care n’avea alt scop, după dinsul, decât de a face locul liber pentru alţii, care deja se pregăteau să urce treptele imperiului. Convingerea sa, totuşi, era că ochii vor sfirşi prin a se deschide, şi, poate, mai curînd decât se credea. Atunci se va vedea prăpastia spre care cu toţii erau tîrîţi, se va produce o mişcare de indignare care va ’nlătura pericolul la vreme şi va pune pe fiecare la locul ce merita să ocupe.

Acest limbagiu, repetat lut Sojan, umplea inima lut de bucurie, căci printr'insul osînda luîSabinus era asigurată.

Remânea numaî ca vorbele incriminate să lie reculese după o formă oarecare, auzite şi de alţii, care să le reproducă şi să le confirme la trebuinţă, căci spusele unuî singur om nu au aceeaşi putere ca ale mai multora.

Partea aceasta a complotului căzu 'n sarcina celorlalţi complici.

Pentru a nu fi simţiţi, ei se ascunseră 'n podul casei lui Latiaris, astfel pregătit ca, prin tavan, să se poată vedea şi auzi tot ce era să se petreacă *n camera de jos.

Gând totul fu gata şi delatorii se aflară la postul lor, stăpînul casei, subt pretext de a-i comunica ceva 'nsemnat, atrase pe Sabinus, pe care'1 întîlni pe stradă, 'n locuinţa sa şi, cu 'ncetul, în camera unde urmaţi să se schimbe confidenţele. Aci, el începu să-i vorbească iarăşi despre vechile lor nemulţumiri, criticând starea de lucruri existentă, aţiţându-l, prin insinuări meşteşugite, la violenţe de limbagiu mai mari încă decât cele din trecut, făcend însfirşit tot ce-i sta prin putintă ca să-l compromită de sus pănă jos. Apoi, când crezu că a atins ţinta dorită şi că era de prisos să asculte mai multe, 'ncheiă vorba şi-l reconduse cu obicinuitele-î protestări de prietenie.

Complicii lui insă, 'n timpul acesta, redactaseră

o reiaţiunc amănunţită do tot ce Sabinus zisese. **¿1** o semnară, legându-so a ’ntări prin jurămînt cele cuprinse ’ntr’insa[1]), şi o ’nmânară lui Sejan, care, la rîndul seu, o transmise lui Tiberiu, la Caprcca.

Efectele acelei odioase ’nscenărî nu întărziară de a se vedea. Cu ocaziunea calendelor lui Ianuarie, ’mperatul scrise Senatului pentru a-i înfăţişa tradiţionalele felicitări de anul nou. În scrisoarea sa însă, se afla şi un pasagiu privitor la Sabinus. Bătrânul monarh se plângea de amărăciunile de care, chiar departe de Roma, nu ’ncetase de a fi adăpat, de pericolele la care viaţa sa era expusă, de comploturile ce se urzeau impotrivă-î. El denunţa pe Sabinus ca pe o unealtă **33**a altora, care aveau tot, profitul de a se scăpa de dînsul«, îl arăta pregătind moartea sa ’n umbră, instruind sclavi, care să vie a i-o da, ’mpărţind bani şi promisiuni pe la desro- biţi. Concluziunea era că Senatul trebuia să ia me- surî pentru a**-l** protege şi resbuna, pentru a pedepsi pe autorul unor asemenea întreprinderi.

E lesne de ’nţeles impresia unei astfel de scrisori asupra unei adunări servile, cum era Senatul roman de pe vremea aceea. Numai decât, subt influenţa ei, Sabinus fu pus subt acuzaţiune, judecat, condemnat. Nici protestările lui de nevinovăţie, nici meritele şi onorabilitatea vieţeî sale trecute, nici amintirea serviciilor aduse, a victoriilor câştigate asupra vrăjmaşului, nu putură să-l scape. Cu

1) Vezi Tacit, *Anale*.

ştreangul de gît, el fu tîrît, fără'ntărziere, spre Tullianum, închisoare ce da pe For, vecină cu Curia, unde se ţineau şedinţele Senatului, spre a fi sugrumat în acel loc. Nenorocitul, luat fără veste, ne- dându-şi încă bine seamă de ceeace i se imputa, fără să i se ii lăsat măcar vreme să vază pe ai sci ca să-şi ia remas bun de la dînşii, îşi acoperise, 'n cursul drumului, capul cu un colţ al robei, şi, adu- nându-şi puterile pentru o supremă protestare, striga 'n gura mare, ca să fie auzit cât mai de dc- i parte:

— »Cetăţeni!... fraţilor!... uitaţi-vecumse 'ncepe anul!... vedeţi sacrificiile ce se aduc lui Sejanl... La o epocă când liniştea şi veselia ar trebui să domnească 'n spirite, Tiberiii îşi trimite victimele la supliciu !... În ce zi au să se suspende temerile voastre, de vreme ce, când obiceiul opreşte până chiar şi simplele cuvinte supărătoare, se ucid şi se spînzură nevinovaţii?... Dar toate acestea nu se comit fără intenţiunc... Tiberiu îşi pune crimele la cale ca să spăimînte lumea, ca să arate că totul îi e permis şi că nuoii magistraţi, intrând în funcţiune, sînt gata a deschide 'nchisorile, cu aceeaşi tragere de inimă cu care deschid templele[1])!...«

Aceste cuvinte şi altele,. rostite 'n faţa tutulor, umpleau de durere pe cei care le auzeau. Atât de mare era insă groaza ce prefectul pretoriului inspira, încât trecătorii fugeau ca să nu pară că le

') Vezi Tacit,
Anale.

ascultă. Pe urmă, atraşi de nc'nvinsa putere a cu-^ riozităţeî, se 'ntorcoau pe căî piezişe ca să le auză încă.

Sabinus fu executat, şi moartea luî aruncă o a- dîncă indignare'n inimi, o ură cu atât mai teribilă, cu cât nu 'ndrăznea încă să se manifeste. Teroarea ajunsese, 'n adever, la culme *n Roma. Niciodată, nici chiar în sângeroasele zile ale războiului civil, ea nu atinsese asemenea proporţiunî, căci, după cele 'ntîmplate, nimeni nu se. mai credea 'n siguranţă, şi, ca să nu-i scape vre-un cuvînt imprudent, fiecare se ferea şi evita pe aproapele seu. Amicii nu inspirau nici ei mai multă 'ncredere. Chiar rudele cele mai de aproape erau ţinute la distanţă, ba, de frica celor ce puteau să conţie sau să ascunză, lucrurile ne'nsuileţite ele înşile erau ocolite sau observate cu deamenuntul[1]).

0 Vezi Tacit,
Anale.

Cu toate acestea, Sejan, mînclru do rezultatele obţinute şi crezend că a reuşit să moaie cerbicia chiar şi a celor mai dirjî, îşi continua ’nainte opera de distrugere a familiei lui Germanicus. El scria,, acum, lui Tiberiu că Agripina medita noui crime. Uneori, o ’nfăţişa ca hotărîtă a eşi ’n mijlocul Forului, înconjurată de copiii săi, şi, acolo, a cădea dinaintea statuei lui August, îmbrăţişând u-î picioarele, cerendu-î protecţiune, chemând poporul şi Senatul în ajutor, alteori, ca dispunendu-se să plece la armata din Germania, unde amintirile soţului ei erau încă vii, pentru ca, printr’însa, să ’ncorce a rescula celelalte legiuni. Aceste infamii iritau grozav şi spăimîntau în acelaşi timp pe Tiberiu, totdeauna gata a sacrifica pe turburătorii siguranţei sale. El scrise Senatului, denunţându-i pe noră-sa şi pe nepoţii sei, cerând mesuri împotriva lor. Cu toată slugărnicia-î, totuşi, Senatul ezită, de o cam dată, să se atingă de ilustra veduvă. El se prefăcu

cu sc ’ndocşto dc autenticitatea scrisorcî împăratul lui şi amâna orice rezoluţiune. La aceasta contril buiso şi protestările mulţimeî, care, prinzând de veste, ’nconjurase Curia, purtând în mijlocul steagurilor, statuele lui Nerone şi ale Agripineî. Atunci, Scjan scrise din nou stăpînului seu, insistând *a-* supra pericolului, arătând pe Senat ca indiferent, pe popor ca resvrătit. Deja, spunea el, discursuri sediţioase ’ncepoau să se auză, conjuraţii se Struneau şi nu aşteptau decât un semnal ca să proclame de şefi şi de ’mpăraţi pe aceia pe ale căror imagine le plimbaseră deja ca insemne [1]). El cerea instrucţiuni, grabnice ordine, căci altfel nu mai răspundea dc nimic.

Tiberiu, din ce ’n ce mai impresionat, repetă acuzaţiunile sale, blamând poporul, care manifestase, plângendu-sc chiar dc Senat, care permisese ca maiestatea imperială să fie astfel în public insultată. Rîndul acesta, adunarea nu mai stătu la ’ndoială. Ea se declară solidară cu capul Statului şi gata să—1 resbune; ea decretă asemenea că aprobă, mai dinainte, orice măsuri ’i va plăcea să ordone ’n interesul linişte! şi al siguranţei sale.

Aceasta era cceace aştepta Sejan. Fără a mai porde vreme, el puse, după ’nţelegerea deja luată cu stăpînul său, să sc aresteze Agripina şi băeţiî ei cei mai mari, Nerone şi Drusus. Pe cel d’al treilea, Caiu, ’1 scăpă numai virsta lui cea fragedă. Apoi,

1 Vezi Tacit, *Anale.*

ocUitîi sigur do persoana lor, el ii porni, fără zăhavă, la locul do undo nu trebuiau să mai so 'n- torcă. Agripina fu dusă 'n insula Pandaţaria, do po coastele Laţiuluî,—aceeaşi care servise drept loc do exil mamei sale, Julieî, fiicei lui August, – şi unde un centurion, însărcinat cu paza ei, o făcu să sufere cele mai revoltă torc rele tratamente. Mîn- dra patriciană, aliata Cesarilor, curagioasa soţie a celui mai ilustru general al timpului, femeca energică care trecuse prin atitea pericole şi nu se sfiia să 'nfrunte chiar pe Tiberiu, fu dată pe mâinile unui soldat grosolan, care nu-i cruţă nici o umilinţă. El împinse barbaria până a o bate cu biciul ca pe o sclavă, şi aşa de ncomenos, încât, într'o zi, 'ntr'un acces de furie oarbă, pentru a o faco să tacă, o plesni peste obraz şi-î scoase un ochiu [1]). Agripina suferi duoî ani acea viaţă de mizerii, tot sperând că moartea va veni să-î curme suferinţele. În cele din urmă, văzând că ea 'ntărzio, se hotărî să-î apuce 'nainte, lăsându-se să moară de foame. Gizii voiră s'o facă să trăiască fără voia ei, îi des- cleştară fălcile şi se 'nccrcară să-î dea să mănînce cu d'a sila. Însă ea refuză cu energie, şi reuşi să puc, ast-fel, capăt mizerabilei vieţi la care fusese osindită. Fiul ci cel mai marc, Nerone, fu asemenea 'ncliis într'o insulă vecină, 'n Ponţia, unde fu şi dinsul supus insultelor şi 'njosirilor extreme. Într'o zi, se presintă dinainfcc-i un soldat, spuind că vine

[1]) **Vezi Suetonc,** *Tiberiu.*

din partea Senatului şi arătându-î un ştrean un cârlig. Nerone pricepu ce voia să zică şi ceru un răgaz de câteva ore, 'n timpul căror îşî dete singur moartea. Gât despre fiul d'al doilea, Drusus, Sejan îl aruncă 'n carcerile Palatinului, unde-l supuse la aceleaşi torturi. Ga să se scape de dinsul şi de vaetele lui, el porunci, 'n cele din urmă, să nu-î mai dea de mâncare. Nenorocitul băiat se svîrcoli nouă zile 'n chinurile ^atroce ale foamei, mâncând, pentru a-şî prelungi mizerabila existenţă, chiar alimentele cele mai respingătoare, 'ntre altele, paiele cu care salteaua sa era umplută [1]). A zecea zi, el muri de inaniţiune.

Astfel se sfirşiră membrii cei mai însemnaţi ai familiei lui Germanicus, pe capul căror se formaseră atâtea speranţe! Gând prefectul pretoriului se vedu scăpat de dinşii, el îşi închipui că a atins ţinta dorinţelor sale. În orgoliul seu nemăsurat, el crezu că, d'aci înainte, nimic nu-I va mai împiedica calea, şi, sigur deja de succes, păşi 'nainte spre 'ndcpli- nirca planurilor îndrăsneţe cu care se hrănea de atâta

') Vezi Suctone, *Tiberiii***, Tacit,** *Anale.*

vreme.

FIICA Lltf
S 1 ĬJAN

După cum promisese Apicatei, venerabila Antonia ceruse şi obţinuse consimţimintul lui Sejan ca Atilia să se mute la dinsa. Fiica prefectului pretoriului venise, deci, să locuiască cu tovarăşii sei do jocuri, şi aceasta făcea bucuria lui Drusus, fericit că mica sa prietenă n'o să-l mai părăsească. Amiciţia celor duoî copii creştea, afară de aceasta, pe zi ce mergea. Ei se iubeau, după cum am spus, din toată puterea, cu nepăsarea şi seninătatea unor su- IIeto nevinovate. Le plăcea să şează alături, singuri, ţinendu-se de mână, 'ntr'o dulce contemplare, şi gura lor, atunci, se silea să exprime, 'n termeni, simpli şi naivi, dragostea ce simţeau unul pentru altul.

— »Iubită Atilio, – 'î zicea Drusus, – nu ştiu ce ai, dar, când te vez, mi se parc că sunt cu totul altul. Prezenţa ta me preschimbă, mc 'nsuileţesce, 'mi dă puteri ce nu aveam cu un moment mai nainte. Guragiul asemenea .'mi creşte dinainte-ţî.

') Vezi Suctone, *Tiberiii***, Tacit,** *Anale.*

La un semn al teu, parcă aş înfrunta universul treg, cu convingerea că am să-l învingşi să-l aduc la picioarele tale.... O Atilio., ce faci tu ca să aibî atâta 'nriurire asupră-mî? De unde-ţî vine far- mecuLadînc ce respîndeşti peste fiinţa mea? Eşti tu o divinitate coborîtă din cer pentru fericirea zilelor mele ? Nu ştiu; dar aşa trebue să fie, căci altfel nu-mi explic lucrurile, şi e peste putinţă ca o muritoare să poseadă atâtea daruri şi 'nsuşirî câte descoper în fiecare minut în tine!...«

— »Druse, – 'i răspundea dinsa, privindu-l în ochi, – iubite Druse, tu eşti bucuria, tu eşti mîn- dria, tu eşti speranţa vieţel mele! Fruntea ta e mai curată decât dimineaţa când se arată, rumenă, pe un cer fără de nuorî; buzele tale mai dulci decât mierea ce se scurge din fagurul de curînd scos din stup! Bunătatea ta e asemenea mai presus de orice expresiune!... Te iubesc, scumpe Druse, şi te doresc, şi nu-mi pot deslipi gîndul de la tine!... Ce vrei mai mult: tu ştii cât ţiu la mama şi ce mâhnită sint de a nu trăi la un loc cu dinsa; ci bine, simţ că aş fi şi mai nefericită dacă sorta ar face ca să nu mai fim vre-odată 'mpreună!...“

Aceste destăinuiri, pornite din fundul inimei lor copilăreşti, se terminau totdeauna prin îmbrăţişări. Ele zugrăvesc,.mai bine decât orice descriere, starea lor sufletească, şi, la 'nceput, păreau că nu 'n- făţişcază nici un pericol. Cu timpul insă, şi vîrsta ajutând, ropcţirca lor deveni o primejdie pentru

dinşiî. Atilia atinsese treî-spre-clece ani, şi, cu dosvoltarea fisică ce dă clima subt care trăia, se schimbase ’ntr’o fată, deja nubilă, de o graţie şi de o frumuseţe desăvirşită. Drusus, din parte-i, cu cinci ani mai mare, devenise şi el un tîner în toată puterea cuvîntului. Să se adaoge la aceasta facilitatea moravurilor timpului şi relele exemple ce aveau dinaintea ochilor, şi se va ’nţelege ce neajunsuri puteau , naşte din intimitatea lor nestăvilită. Era, deci, de trebuinţă ca libertatea relaţiunilor lor să lie mărginită, şi această sarcină căzu tot asupra venerabilei Antonii, care descoperi reul la vreme şi luă mesuri pentru a-l combate.

Gu câtva timp înainte, Drusus avusese o vedenie care-l schimbase cu totul. Într'o zi, plimbându-se singur, frământat de dorinţe pân'atuncî necunoscute, ce 'ncepeaü să 'ncolţească 'ntr'insul, prin apartamentele palatului, pline de o misterioasă voluptate, subt lumina albăstruc ce le venea de departe, el sosise, fără să se gindească, până la des- părţitura băilor destinate femeilor, unde bărbaţii n'aveau voe să pătrunză.

Acolo, fusese izbit de o priveliţte la care nu se aşteptase.

Prin crăpătura unei uşi întredeschise, el văzuse pe Atilia, pe jumătate goală, stând pe un jeţ de baga, *sella,* şi făcendu-şi toaleta. Ea trebuia să 'n- soţească, 'n ziua aceea, pe tatăl său, care venea din când în când să o ia pentru a o duce la plimbare sau la spectacol, şi, ca tînără 'n care instinctele de cochetărie 'ncepusoră să vorbească, se poptăna şi se gătea cu toată 'ngrijirea ce vîrsta, rangul şi

moda timpului îî impuneau. O sclavă, *ornatrix,* ii muia perul într'o esenţă galbenă, ca o baie de şofran; alta plimba pe faţa ei o pastă trandafirie, care-î comunica roşeala sa diafană; o a treia ţinea dinainte-î, ca să se vază, o oglindă de metal, cu mânerul în formă de Venere goală, cu picioarele perdute 'n foi de acantă[1]). Pe o mobilă joasă, susţinută de un *trcipezophorum* cu capete de proboscidian!, borcănaşe cu pomăduri, cutii cu pudră de aur, de argint şi de *electrum*, pentru a pune pe per, panglice roşii şi liliachii, un arsenal întreg de arme femeeştî, – fiare, foarfeci, pepteni, sipeţele cu giu- vaericale, *pyxis,* sticluţe cu parfumurî, *alabaster*,— dostăinuiau misterele artei de a se face frumos. Mai în fund, o portieră pe jumetate ridicată lăsa să se zărească, 'n semi-lumina unei camere retrase, o baie de marmoră, abia părăsită, 'n care aburea încă o apă albă ca laptele.

Drusus sta pironit, neputend să se deslipcască do acel spectacol cu totul nou pentru dînsul. Atilia, din parte-i, ncbănuind că era acolo, [3]1 lăsa s'o privească cu neconştiinţa nepăsătoare a unui copil care-şi arată sexul. Ea părea, 'n acel moment, promisului seu mai mare, mai bine făcută, mai atrăgătoare. Ochii ei, de un negru vioriu, plini de dulceaţă, luceau pentru dînsul mai vii şi mai provocatori decât altădată. El descoperea 'n nasul ei, de

[1]) V<'/.i J. Lomlmnl, *Op. cil.*

un desen aşa de corect, cu nările rose palpitânde, l) formă ce nu observase încă. Asemenea şi gura-î, iragedă^ca^ np3,m" de_curîM deschisă, cu dinţii albi şi bine'nşiraţi, par'că vorbea şi surîdea mai frumos decât după obiceiu. El se uita fără să se poată sătura, neerezend în ceeace vedea, socotin- du-se prada unei închipuiri.

Sclava care peptăna pe Atilia 'i ridica, 'n formă de cască, perul, ce luase tonuri de aramă galbenă, reflecte de aur mat, şi 'ncorona cu el creştetul capului, iixându-l acolo 'ntr'o torsadă de mărgăritare. Cealaltă sclavă plimba pe braţele ei o piatră poroasă, care lustruea pielea şi distrugea perişorii de pe dinsa. Cea de a treia 'i punea]n urechi cerceii, două mari boabe de safir, înconjurate cu diamante. Deodată, ea se scuă, şi, pe când femeile 'î aduceau o *cyclă* liliachie, cu benzi roşii pe margini, lăsă să cază de pe dînsa vălul ce o acoperise'n parte. Drusus o văzu atunci goală de sus până jos, şi toate fibrele naturei lui tresăririi. După aceea, •femeile se puseră s'o 'ncalţe; iar ea le 'ntindea picioarele, cu mişcări graţioase ale sinului ci născând, ce o făceau şi mai seducătoare. Neputând să mai resiste, 'n furia nebună de posesiune ce-l cuprinse, Drusus fugi, şi de atunci ceea ce surprinsese '1 urmărea pretutindeni şi-î umplea nopţile de insomnii.

Din această cauză, şi din momentul acela, apucăturile lui se schimbară. Yeselia-i şi nepăsarca-i de mai nainte dispărură. El sta, acum, distrat, pe gînduri, şi, lucru curios, rapoartele lui cu Atilia dcvcniră şi ele pline de jenă. Fără 'ndoială că afecţiunea luî pentru dinsa era aceeaşi, dacă nu maii mare, totuşi chipul de a i-o exprima diferea de cel de pănă atunci. Gând se ailau în faţă, el nu-î mai vorbea, nici suridea, ca altădată, ci sta mut şi serios, privind-o 'ndelung, cu o expresiune stranie ce o umplea de mirare şi de grijă. Dulcile lor con- lidenţe asemenea 'ncetaseră, căci ei nu mai rămâneau mai niciodată singuri, par'că s'ar ii temut unul de altui. Chiar când se 'ntîmpla să fie fără de martori, destăinuirile trecute se opreau pe buzele lor, gonite de o preocupare stăruitoare, de un gînd ascuns, ce Drusus ar fi voit par'că să dea pe faţă, dar pe care nu se putea decide să-l mărturisească. Afară de aceasta, un nou simţimînt se născuse 'n inima acestuia. El nu ştiuse pănă atunci ce este

gelozia, şi Atilia eşea cu tatăl seu, ori de câtb ori venea să o ia, fără ca lipsa ei momentană să turbure sau să 'ngrijească pe promisul ei. De la o vreme 'ncoace, însă, el se arăta indispus când era nevoită să se absenteze, se informa, la 'ntoarcere, cu dea- mănuntul, de locul unde fusese, de persoanele ce vezuse, de cauza ce o făcuse să zăbovească, şi, cu toate explicările asigurătoare ce i se dau, nu părea cu totul liniştit, par'că s'ar fi temut să n'o pearză, să nu vie cineva să i-o răpească.'

Starea lui mîhnea şi, 'n acelaş timp, îngrijea pe Atilia.

— »Scumpe Druse, – 'î zicea ea cu glasul rugător, – ce ai de te vez aşa de schimbat? ce se petrece 'n tine? ce te frămîntă?... O! nu te'ncerca să tăgăduieştî, căci simţ că ai un păs pe care nu voeşti să mi-l arăţi!... Aceasta nu e frumos din parte—ţi!... Dacă ceva te supără, spune, ca să mc 'ntristez şi eu! Dacă iarăşi, fără voe-mi, am putut să te nemulţumesc, vorbeşte, ca să me justific sau să cat a me 'ndrepta! Dar, oricum, nu mai sta astfel, de mai păstrezi un pic de iubire pentru Atilia ta! Uite: oare eu am vre-o taină pentru tine ? nu-ţi desvăluesc până chiar şi gîndurile mele cele mai secrete ? Pentru ce, tu, să fii altfel ? pentru ce să te ascunzi şi să-mi turburi seninătatea sufletului printr'o 'nfăţişare aşa de nepotrivită cu firea veselă şi comunicativă ce ai avut până acum?.,.«

Drusus, drept rcspuns, se silea să o liniştească,

zinibindu-i, privind-o ’n fiThdul ochilor, strin- gînd-o ’n braţe sau lipindu-şî buzele de ale ci. Apoi, deodată, ca spăimîntat de propria sa ’ndrăz- neală, se deslipca de lîngă dînsa şi se ducea ’n altă parte, lăsând-o nedomirită şi maî tristă decât înainte.

Această situaţiune ţinu câtăva vreme. Pe urmă, veni dcsnodămîntul inevitabil, criza finală, de atâtea ori ocolită, care trebuia să arunce umbra sa asupra vieţei lor.

În ziua aceea, ei pribegeau singuri, – lucru ce li se ’ntimpla, acum, destul de rar, – prin apartamentele de sus ale palatului, sumptuos decorate cu stofe de mătase argintată) ce cădeau de la ’nălţi- mea tavanelor. Atilia, abia ’ntoarsă de la o plimbare ce făcuse cu tatăl seu prin oraş, ţinea, veselă, pe Drusus pe după mijloc şi-i povestea, rîzend, ceeace văzuse. El, fericit de prezenţa ei, se lăsa să fie condus şi asculta cu interes vorbele şi glumele sale. Ea ’i spunea amănuntele reprezentaţiunei Marelui Circ, la care asistase, descria, cu lipsa do milă caracteristică oricărei adevărate române, lupta gladiatorilor ce privise, lovirile ce se schimbaseră, sângele ce cursese, gemetele răniţilor, suspinele celor ce erau să moară. Deodată, figura-i luă o expre- siune de spaimă, şi, cu vocea tremurândă de emo- ţiunc, ’ncepu să-i vorbească de un incident ce o izbise la ’ntoarcere. Străbătând Forul roman pen-

Im ca, do acolo, po Vicus Longusj flkimul col mhi scurt, sil casa ’n Alta-Somita, atoiitiAnea ei l'ususc atrasa, prin .dreptul Gomiţiuluî, déiih individ caro, fără să ştie pentru ce, o umpluscse^e groază. Era un om, în puterea vîrsteî, de o ’nfiţişare urîtă şi antipatică. îmbrăcat cu o tunică fe§f pînză de corabie, strînsă cu *cingulum* pe talie, el sta rezemat într’un ciomag şi se uita cu sfruntare la trecători. Un *petasus,* soiü de pălărie de pislă roşie, ’i acoperea capul, ai cărui peri lungi şi stufoşi cădeau în plete’ncurcate pe umerii lui robuşti, amestecân- du-sc cu o barbă murdară ce i se scobora până la jumătatea peptuluî. El era scurt şijjros, cu nasul deformat, cu ochii împrejmuiţi cu roşu, cu buzele subţiri, cu picioarele răsucite şi goale, cu pielea scorojită, subt care vinele formau nodosităţi pronunţate. Atilia se simţise instinctiv cuprinsă de un lior la vederea acelui om, şi, fără voe, nu-şî mai putuse deslipi privirea de la dinsul. El, din partc-î, zărind-o, se pusese s’o observe cu stăruinţă, fixând-o ’n chipul cel mai îndrăzneţ. Apoi, când *lectica* care o purta ajunsese]n faţa lui, fără a o porde din ochi, el îşi ridicase *petasul* şi, salutând-o până la pămînt, pronunţase aceste cuvinte, care o străpunseseră ca o lovitură de pumnal: »*Holconius Albi- nus, servul vostru, se oferă pentru orice serviciu!“* După ce trecuseră, Atilia ’ntrebaso pe tatăl seu dacă cunoaşte pe acel om, şi prefectul pretoriului ii răspunsese, fără a da lucrului vre-o ’nsemnătate:

5jNu băga, clc scamă; c un fel de nebun care face oficiul de carniiicc ’n temniţa Tullianum!...“ [1]

— »Ah! dragă Druse, – adăogase Atilia, ’n-cheinduşi povestirea, – nu ştiu ce poate fi, însă apariţiunea acelui om mă urmăreşte încă! Un presimţimînt ne’nvins îmi spune, par’că, că el va juca un rol în viaţa mea! Ce crezi tu despre aceasta ? Eu, abia me pot stăpini, şi, amintindu-mî numai de dînsul, me cutremur de frică!...“

— »Copilăce eşti!—ii răspunse Drusus, rîzend.— Se vede că nai cunoscut nevoile vieţei de vreme ce un lucru aşa de ne’nsemnat te preocupă! Dar ce poate fi mai natural decât .să ii ’ntâlnit pe acel om prin împrejurimile locului unde ’şi exercită meseria ! Că s’a uitat cu stăruinţă la tine, aceasta e, fără ’ndoială, din partea unui sclav ca dînsul, o obrăznicie pe care aş fi pedepsit-o dac’aş fi fost acolo. Totuşi, nici faptul acesta nu trebue să te supere, fiind dată condiţiunea servilă a omului şi starea mintală ’n care ţi s’a spus că se află... As- cultă-me, scumpă Atilio, goneşte din spiritul tău himerele ce-l locuesc şi ’ncrede-te ’n iubitul tău Drusus! Dacă cineva are să joace un rol în viaţa ta, el singur e chemat de soartă ca să-l îndeplinească!...«

—»Aî dreptate! – replică Atilia aproape liniştită. – Sînt o nebună, o mare nebună că dau însemnătate unor asemenea nimicuri. Ce poate, ’n adevăr, să mi se ’ntîmple? Ce poate să mă amc-

ninţc din partea acelui om? Nu sint oare fiica prefectului pretoriului, amicul devotat al lui Cesar'? Nu sînt, mai presus de aceasta, promisa ta, iubite Druse? De cine aş avea să me tem, şi ce lovitură, cu asemenea protectori, poate să me atingă?...“ împăcată cu totul prin această idee, ea ’şi recăpătase veselia de mai nainte, şi, zglobie, ţinend mereu pe Drusus pe după mijloc, începuse să salte d’alungul apartamentelor, silind pe tovarăşul seu să facă ca dînsa. El, fermecat de buna dispoziţiune ’n care o vedea, o urma fără ’mpotrivire, adăogând pe lângă a ei propria sa sburdălnicie ce-î revenise. Deodată însă, el deveni serios, par’că ceva se rupsese ’ntr’însul. O mişcare a Atiliei îi reamintise vedenia din sala de baie, şi ’ntreaga-î fiinţă vibra, acum, de o dorinţă ce ’i schimba fizionomia, făcea să-î tremure mâinile şi să-î lucească privirea. Dinsa, la rîndu-î, simţind că ceva neobicinuit se petrece ’ntr’însul, îşi retrăsese braţul de pe după talia lui şi umbla alături de el, puţin cam îngrijată.

După ce percurseră sălile de sus ale palatului, ei se scoborîră’n *Alriu;* de acolo se ’ntoarseră spre *Tablinum*[x]), umblând făr’ a şti pe unde şi nevorbind mai de loc. Camera lui Drusus se ’nfăţişă fără veste dinainte-le, cu patul ei acoperit cu stofe purpurii, cu mobilierul ei bogat, de bronz, de onix, de fildeş, de lemn scump, ce mirosea bine.

—»Hai saşedom puţin!—îi zise ol, atrăgond-cj.—îmi vei spuno istorii. îmi placo aşa ele mult să le ascult!...“

— »Nu găseşti că 'i cam rece 'năuntru?«—obiectă Atilia, 'ncercându-se să rîză, dar în zadar.

Acum, Drusus îi inspira o fricâ secretă. Cu toată dragostea ce avea pentru dînsul, ea ora fată şi fecioară, şi un glas ascuns îi şoptea că se află pe marginea unei prăpăstii. Un frig pătrunzător o coprinsesc. Drusus, simţind-o că tremură, o luă de mână.

— »Ce ţi-am făcut de pari a te teme de mine?“ —o 'ntrebă el încet.

Atunci, ea intră, 'nfricoşată şi 'n acelaşi timp plină de 'ndrăzneală. Uşi se auzeau trântindu-sc 'n depărtare. Pe urmă, o mare tăcere se făcu'împrejurul lor.

— »Ce linişte e aci!«—zise Atilia, căutând un subiect de vorbă.

—»Da,—răspunse Drusus,—şi această linişte 'mi place... cu o condiţiune, totuşi, adică să fii alături domine!...“

Jenaţi, ei tăcură de iznoavă, şi se priviră 'n fundul ochilor. După un moment, Atilia exclamă:

— »Aî ochi frumoşi, Druse, însă azi ci mc sperie. Aidem în grădină!...“

Drept răspuns, el o atrase spre pat şi se aşează lingă dinsa.

—»Sîntem bine aci, nu-î aşa ?“

— »Da, sîntem bine!“

[1]) **Vezi J. Lombard,** *Op. cit.*

— »Atunci, dc ce să ne ducem în tr'altă parte? Gc dulce o să fim împreună!«

Eî rîseră puţin pe 'nfundatolc, apoi mâinile lor se 'ntâlniră. Drusus o apucă de talie şi o strînso cu putere. În acel moment figura-î trebuia să aibă o expresie ciudată, căci frica Atilieî de mai naintc 'i reveni. Ea se sculă de lîngă dînsul, şi, cu glasul schimbat, îi zise:

—»Ar trebui să mergem în grădină. Fac prinsoare că alerg mai iute decât tine!...«

Şi, apucând-o la fugă, dispăru 'n umbra *Tabli- nuluî.* Drusus se repezi după dînsa şi o prinse. Eî stă tură, după aceea, câteva minute 'mbrăţişaţî, zi- cendu-şi cuvinte de dragoste; pe urmă, Atilia se smulse iarăşi, c'un mic ţipet, de lingă el şi 'nccpu să alerge. Drusus se luă după ea, rugând-o să stea, să-l aştepte, jurându-se că are să-î spue ceva, că n'o să-î facă nimic. Ochii lui însă erau plini do atâta selbătăcie şi vocea-i de atâta patimă, încât, în loc să-l asculte şi să se oprească, ea fugea şi mai tare. Ei străbătură, cu chipul acesta, alergând, casa 'ntreagă, de la intrare, *Prothyrum*, pană la deschizătura grădinelor, *Oecus,* trecend prin *Atriu,* prin *'lablin* şi prin *Peristil.* Sclavii se uitau la eî cu mirare, neputend înţelege ce li s'a'ntîmplat. În dreptul săleî de mîncare, *Iriclinum,* Drusus o ajunseşi era cât p'aci să pue mâna pe ea, când venerabila Antonia, atrasă de sgomot, apăru 'n faţa lor. La vederea eî, Atilia alergă spre dînsa cu braţele des

chise, ca spre un ajutor neaşteptat, ce-i sosea tticni ai când puterile erau s'o părăsească, iar Drusus, ruşinat că fusese prins în culpă, apucă pe unul din coridoarele de comunicaţie laterale, *fauces,* şi se făcu nevezut.

[1]) **Vezi Suclono,** *Caliyula.*

xxxin

Venerabila Antonia ’nţeleso pericolul ce ameninţa pe Atilia din cauza prea mărci ei intimităţi cu Drusus, şi hotărî să ia măsuri pentru a ’mpedica ’ncercări ca aceea la care asistase.

Geeace o făcea şi mai ne’nduplecată, e faptul că mai avusese, ’n familie, exemple de asemenea natură. Un alt nepot al ei, Gaiu, fiul cel mai mic al lui Germanicus, acelaş care scăpase, ca prin minune, de soarta fraţilor săi, fusese, nu de mult, dovedit că violase pe soră-sa, Drusilla, şi că, după aceea, continuase a avea relaţiuni incestuoase cu dinsa [1]). Respectabila matronă nu voia ca asemenea dezordine să se mai reproducă, şi mai cu scamă ’n casa sa şi ’ntre copii încredinţaţi supraveghere! sale. Fără ’ndoială că cazul lui Drusus nu se asemăna cu al vărului său, de oarece el nu avea nici o legătură de sânge cu Atilia., ba. chiar era desti-

. nat să o ia do soţie; dar tocmai această ’mpreĵju- rare făcea primejdia pentru amîndoui şi mai mare, căci speranţa viitoarei lor căsătorii îi impedica să vază imoralitatea unor raporturi premature. Afară de aceasta, pe acele vremuri de nestatornicie şi de brusce schimbări în poziţiunea şi ’n relaţiunile oamenilor, chiar celor mai puternici, Antonia nu era de loc sigură dacă măritişul proiectat se va săvirşi, şi, ’n caz când s’ar ii stricat, simţea toată răspunderea ce ar ii avut faţă cu Apicata de a-i înapoia, dezonorată, pe fiica-sa pe care i-o ceruse ca să o crească.

Toate aceste consideraţiuni îndemnau pe nobila bătrână să fie severă, şi, pentru a-şi atinge şi mai bine scopul, ea decise să desparţă pe cei duoi tineri • pentru câtăva vreme. Ea avea la Pompei, ’n Campania, pe marginea golfului Crater[1]), o bună prietenă, pe Arria Metella, mama aceluiaşi Arrius Dio- mede, a cărui casă, ’ngropatăsub lavele Vesuvului cu cinci-zecî de ani mai în urmă, ’n marea erupţi- .une din anul 79, trebuia să iie scoasă la lumină opt-spre-zece secole mai tărziu, în zilele noastre,

Ipentru a ne face să admirăm luxul, frumuseţea şi comoditatea locuinţelor romane. Ea se gîndi, deci, la acea amică pentru a-i încredinţa ’ngrijirea şi educaţiunea lui Drusus până la epoca când, luând roba virilă, el va avea voc să se ’nsoarc.

1) Actualmente, golful Neapolci.

După ce planul acesta fu cumpănit şi bine ho- tărît în mintea sa, ea chemă pe ceî duoî logodnici, îi dojeni, – pe Drusus mai cu seamă, – de impacienţa lor şi de necuviinţa purtărei ce avuseseră, apoi le comunică deriziunea ce luase cu dînşiî. Pe urmă, vedend turburarea 'n care cuvintele sale aruncară pe ambii tineri, ea se 'ndulci treptat şi le zise terminând:

— »Copiii mei, nu ve 'ntristaţi peste mesură, căci despărţirea voastră e viemelnică, şi, 'n curind, când momentul va fi sosit,, aveţi să ve vedeţi mai veseli şi mai îndrăgiţi unul de altul, pentru a nu ve mai părăsi... Pe mine însămi, plecarea ta, Druso, me costă, fiindcă te iubesc din inimă şi me deprinsesem să te vez venind, în toate dimineţele, ca să me 'mbrăţişezi dimpreună cu Atilia. Însă, n'am ce face; trebue să me resemnez, căci nu e alt mijloc pentru a te protege 'mpotriva propriei tale slăbiciuni!... Nu ve temeţi, —adause ea c'un surîs în- curagiator, – vremea va trece iute, şi e cu putinţă ca protectorul vostru, Cesar, a cărui bunătate pentru voi a fost în totdeauna nesecată, să o facă să pară şi mai scurtă! Am să-i scriu, rugându-l să grăbească momentul căsătoriei voastre. Prezenţa ta la Pompei, 'n faţa Capreci, îţi va da ocaziunca, afară de aceasta, Druse, să ceri voe de a-l vedea, de a-ţi pleda singur cauza şi de a dobîndi autori- zaţiunea de care aveţi nevoc pentru a ve căsători... Acum, duceţi-ve şi fiţi cu minte, căci, încă odată,

hotărîrea mea nu are decât inten sul şi fericirea voastră drept ţintă!...«

Cu toate speranţele ce aceste ultime cuvinte se 'ncercau să facă a se naşte 'ntr'înşii, ideea apropiatei lor despărţiri aruncase desperarea 'n inima ambilor tineri. Drusus sta ca trăsnit, fără săcrează, fără să poată pricepe. Iar Atilia 'şi exprima durerea 'n termeni tinguioşi, care dovedeau, în acclnş timp, nevinovăţia sufletului ei virginal.

— »Vezi, iubite Druse, – repeta ea, c'un ton de dulce reproş, – unde ne-a dus imprudenţa ta de un minut! Ea ne costă liniştea şi ne va da luni,— ani poate, – de lacrimi şi de dor!... Ş'apoî, ce trebuinţă era, te întreb, săVne reţii cu atâta stăruinţă 'n odae la tine? Dacă aveai vreun secret, nu mi-l puteai spune chiar în grădină, unde eram să fim tot singuri şi unde primeam să te 'nsoţesc?... Da, scumpul meu, recunoaşte că ai greşit şi că ideea de a alerga după mine pentru a me prinde şi a me aduce cu sila a fost nu se poate mai nenorocită! Eu însămi, nu tăgăduesc, am făcut reu de am fugit şi de n'am stat ca să ascult ceeace voiai a-mi spune. Însă, te asigur că mî-era peste putinţă 'n momentul acela. Nu ştiu ce aveai care te schimba cu totul, şi aşa de mult, încât, cu toată dragostea ce-ţi port, mi era frică de tine!... O iubitul meu, acum ce să ne facem? Cum o să trăim atât timp departe unul de altul, noi care găseam aşa de lungi chiar ceasurile noastre de despărţire! Aveam-voin puterea

sa suferim până la sfîrşit cruda 'n cerca re la care vom fi supuşi! Despre mine, simţ că curagiul deja me părăseşte şi că temerile-mi de odinioară 'mi revin cu mai multă tărie. Da, fără de tine, me vez în fundul unui abis, de unde par*că n'am să mai ies niciodată! Sinistra figură a lui Holconius, cu surîsu-î infam, cu privirile-i impudente, iar mi s'arată şi me spăimîntă! În zadar închid ochii ca să o. depărtez: ea se ţine de mine, urmărindu-me prin întunericul cel mai des, străbătând prin pleoapele-mi închise, vecinie nemişcată de dinainte-mi! Druse, scumpe Druso, scapă-me de ea, dă-mî ajutorul teu, ia-me cu tine, nu me lăsa 'n prada acestei oribile viziuni!...«

Ga s'o liniştească, Drusus era nevoit să cate a 'nvinge propria sa durere şi să se arate tare şi 'n-crezetor. Gând se afla singur insă, desperarca-î izbucnea cu toată violenţa silinţelor ce-şî dase ca să o stăpinească. El nu ştia ce să facă ca să 'nlă- turc cruda 'nccrcare ce i se pregătea. Mii de proiecte, unele mai îndrăzneţe decât altele, 'î străbă- teaii creerul, fără să se poată decide a adopta pe vreunul din ele. Aci 'i venea să se străvcstcască, să fugă, luând pe Atilia cu dinsul, să se ducă departe, pe un munte pustiu sau într'o insulă necunoscută, şi, acolo, scăpat do griji, adăpostit în contra pericolelor, să trăiască cu iubita sa, amîndoî singuri şi fericiţi... Totuşi, cine să-l ajute'n această 'nlre-

li

prindere! Aci'şi zicea cu, prezintându-se dinaintea lui Tiberiu şi eăzendu-î. la picioare, va obţine de sigur autorizaţi o nea de care avea, trebuinţă...Insa, cum să ajungă până la dinsul! Aci se 'ntorcea cu gândul iar către măsa-mare şi-şi propunea să alerge la dinsa, s'o roage, s'o 'nduplece, s'o facă să renunţe la fatalul eî proiect... Dar unde să găsească curagiul pentru a 'ncerca una ca aceasta! Atunci, învins, fără nădejde, „şi muşca pumnii de neputinţa, şi jelea soarta \sau blestema momentul de rătăcire care atrăsese acea teribilă lovitură asupră-î. El se svircoli, astfel, în prada celei mai nespuse dureri până când pregătirile de drum se terminară. Apoi, când totul fu gata şi când plecarca-î nu se mai putu amâna, el se rezemnă să pornească. Cu doliul în inimă, el îmbrăţişă încă odată din ochi locurile unde petrecuse zile aşa de fericite, strinsc la pieptu-î pe Atilia, jurându-i că nu-şî va 'ntoarce un singur minut gîndul de la dînsa, promiţendu-i că-i va da cât de des noutăţi despre dinsul şi că va lucra pentru a-şi grăbi 'ntoarcerea şi a nu o mai părăsi niciodată.

[1]) **Vezi Tacit,** *Anale.*

îndată după ’ncctaroa doliului scü, Livila ’nce- puse să zorească pe Sejan să se ţie de cuvin tül ce-î dasc d’a o lua do soţie. Prefectul pretoriului ardea şi el de aceeaşi dorinţă. Cu toate acestea, pentru a nu deştepta bănuolile şi a nu lăsa să se vază că existase ’nţelcgcrc ’ntre dînşiî, el se arătă prudent şi căută să aducă astfel lucrurile ca căsătoria lui, dacă ar fi fost să se facă, să pară mai mult rezultatul unei'combinaţiuni politice, al unui ordin venit de sus. Spre acest sfirşit trcbuca să-şi asigure concursul lui Tibcriü, şi, ca să-l obţic, se decise să-î scrie, solicitând mâna văduvei lui Drusus, fără a-i spune, totuşi, că ea consimţea la aceasta. El îşi formulă cererea ’n scris, fiindcă astfel era uzul ca orice rugăciune adresată ’mperatului, chiar când era prosinte, să nu i se facă prin graiu [1]). În suplica şa, capo d’operă de dibăcie şi de viclenie prefăcută,

ci se silea să prindă pe stăpînul său prin pejrtea tocmai ce ştia că e mai slabă ’ntr’însul, adică prin amintirea exemplelor trecute şi prin promisiunea serviciilor viitoare. El îi vorbea de desinteresarea sa, de grija ’n care trăise ca să-l vază pururea ’n siguranţă, de speranţa ce avea că va putea veghia asupră-î şi de aci ’nainte cu acelaş succes. Gu toate acestea, adăoga el, temerea urilor deslănţuite ’m- potrivă-i, din causa credinţei sale, ’1 făceau să se gindească la un adăpost mai sigur pentru viitor, şi acel adăpost nu-l putea găsi decât în familia Gesarelui. E adevărat că, prin naştere, el nu poseda mari titluri pentru o asemenea cinste, însă divinul August despreţuise prejudecăţi de felul acesta, de oarece, când fusese să mărite pe fiică-sa, Iulia, se gîndise mai întâî la simpli cavaleri romani. Gon- cluzia era că, dacă avea trebuinţă de un soţ pentru Livila, Tiberiu trebuea să se gîndească şi la dînsul, un amic credincios, care, prin faptul unei asemenea alianţe, i-ar ii devenit şi mai ataşat, dacă lucrul ar fi fost cu putinţă.

împăratul încruntase din sprincene la primirea acelui mesagiu. Cu toate că n[5]avea încă nici un motiv de nemulţumire ’mpotriva lui Sejan, instinctul lui, care nu-l înşela niciodată, ’i spunea că ceva nefavorabil pentru dînsul se ascundea subt acea cerere. EI se gîndca la Agripina, cu care nu se stricase încă definitiv, şi .la scandalurile ce ar ii stîrnit dacă s’af fi văzut, ea, orgolioasa ni ¡poată a

■lui August, stând, prin înrudire, alături cu proiectul pretoriului, pe care-l desprcţuca şi nu putea să-l sufere. Afară de aceasta, el simţea că Sojan, cu toată aparonta-i modestie, odată căsătorit cu Livila, nu se va mai mulţumi pe condiţiunoa ce avea, şi, 'mpins de forţa lucrurilor, va căta să o schimbe şi să atingă, poate, 'nălţimî, la care, el, Ccsar, prin respect pentru sângele seu, nu voea să-l lase să ajungă. Aceste consideraţiuni îl nemulţumeau adine. Cu toate acestea, 'n răspunsul ce-i dote, ca să nu-l ofenseze, se arătă plin de condescendenţă. El îl povăţuea să dobîndească, mai întăi, eonsimţimîntul Livilei şi al Antoniei, mamei ei, îi punea 'n vedere celelalte obiecţiuni ce, de o cam dată,- se ridicau 'mpotriva dorinţei lui, lăsându-l, totuşi, să spere, asigurându-l că hotărîrea sa nu era definitivă, că, cu timpul, greutăţile vor dispare şi că lucrurile se vor aranja. În ceeace privea sim- ţimintele sale personale,- el îl asigura că erau aşa de deosebite încât, în ochii lui, nu exista distinc- ţiune destul de mare pe care să n'o fi meritat prin virtuţile şi prin devotamentul seu [1]). El credea că, prin asemenea măguliri, va desarma ambiţiunea favoritului seu şi-l va face să renunţe de bună-voe la pretenţiunca, după el absurdă, ce ridicase. El remase chiar convins că a reuşit într'aceasta, de oarece Sejan nu-î mai pomeni de aspiraţiunile sale,

păru a-şî lua nădejdea şî se dctc după ocupaţiunile sale obicinuite, ca şi când n'ar fi fost vorba de nimic supărător între stăpînul scü şi dînsul.

Cceace se petrecea'n sufletul seu însă era departe de a corespunde cu aparenta sa rezem naţiune.

El vczuse cu o furie ascunsă rugăciunea sa, – singura ce adresase vreodată direct lui Tiberiu, – respinsă, şi aceasta pentru cuvinte care, cu toată binevoitoarea lor dulceaţă, făceau să reiasă şi mai mult inferioritatea condiţiuneî sale şi-î răneaii amorul propriu. Pe urmă, stăruinţele amantei sale, pentru care conservase toată dragostea primitivă, reproşurile ci că nu ştiuse să se ia după cum trebuise pentru a ajunge la ţinta dorită, desconsiderarea 'n care nereuşita sa credea că-l aruncase 'n ochii oi, îi -turburau spiritul şi-l indispuneau grozav în contra lui Tiberiu. El ar fi voit să-l facă să simţă, printr'un neajuns oarecare, greşala ce să- virşisc de a'fi stat la 'ndoială ca să—Í descliiză braţele; Totuşi, se stăpînea, căci temerea lui de Agripina, pe care nu reuşise încă s'o doboare, era mai mare decât orice altă preocupare. El voia să se scape, mai întăi, de aceasta, ştiind că, dînsa odată'nlătu- rată, toate obstacolele vor cădea do la sine şi că ambiţiunea sa nu va mai întîlni protivnic. El continuă, deci, după cum am spus, de a se stăpîni, păstrând, în faţa lumei, absolut aceeaşi atitudine ca

[1]) **Vezî Tacit,** *Anale.*

mai nainte, pregătindu-şi însă armele ’n ascuns, pîndind momentul favorabil.

Gât despre Livila, el o ’mpăcă asigurând-o că nimic nu era pierdut şi că proiectele lor vor fi ’n curind executate: să aibă numai răbdarea d’a mai aştepta puţin.

Ga să le aducă şi mai lesne la’ndoplinire, el căută să-şi mărească puterea, făcendu-se şi mai indispensabil.

încă de mai nainte, el simţise scîrba cc-i inspiraţi lui Tibcriu şederea ’n Roma şi intrigóle ce se urzeau împrejurul tronului, şi hotărî să prolite de aceâstă ’mprejurare pentru a-l izola şi a-l prinde, astfel, mai strîns în mână. Ştiind cât de drag ii era un asemenea limbagiu, el începu, deci, să declame ’mpotriva sgomotului oraşului, neorînduclilor populare, intrigolor curtizanilor, lăudând rcpaosul, singurătatea, unde, departe de supărări şi de contraziceri, un suveran se poate da pe ’ndclctc marilor proiecte, binelui obştesc[1]). împăratul asculta cu plăcere de poveţile exagerate ale favoritului seü, caro corospundoaü cu secretele sale dorinţe, le a- proba, se arăta dispus să le urmeze, ba chiar sfirşi prin a se lua după ele, părăsind într’o zi capitala şi, după o scurtă pribegire prin sudul Italiei, stabilin- du-se, după cum am spus, în insula Caprcca, unde crezu că a găsit liniştea şi odihna ce-i lipseaţi.

’) Vczî Tacit,
Anale.

Sejan se ţi tiu după dinsul, îl urmă pretutindeni în peregrinaţiunilc sale, şi, numai după ce-l vezu definitiv aşezat în retragerea cc-şi alesese şi decis să nu o mai părăsească, ceru să se ’ntoarcă la Roma.

El se ’napoiă cu puteri extraordinare, de care uză, după cum am vezut.

Planurile lui reuşiseră, deci, în mare parte.

El distrusese pe vrăjmaşii sei, obţinuse tot ce dorise ca ’ncredcrc şi ca favoare, devenise stăpin aproape necontrolat în Roma.

Ge-î mai lipsea ca să fie cu totul mulţumit?

Se părea că nu mai avea decât să ’ntinză mâna pentru a atinge ţinta urmărită, a culege fructul os tonei clor sale.

Cu toate acestea, nu ! Succesul era încă cicparte de dinsul.

În timpul operaţiunilor sale, al combinaţiunilor sale celor mai dibace, el comisese o greşeală,—ne- ertată pentru un om cu atâta pătrundere şi sânge reeo, şi acea greşeală strică totul. Ea i se puse d’a curmezişul drumului şi i-l tăiă tocmai în momentul când credea că ’1 va scoate la liman.

Încă de pe când însoţea pe Tiberiu în călătoria sa prin Latium şi prin Campania,—după’ntîmpla- roa din Spelunca, când Scjan îşi dovedise încă o- dataj şi mai strălucit, devotamentul, scăpând pe stăpînul seu de la moarte cu pericolul propriei sale vieţi,—Livila, care nu se gîndea decât la căsătoria sa, ’i scrise să profite de sporul de favoare ce actul şeii de curagiu atrăsese asupră-i şi să-şi re’noiască cererea, asigurându-l că, rîndul acesta, ’mperatul nu-î va mai refuza ceeace nu-î acordase la ’nceput. Prefectul pretoriului avu slăbiciunea să-î respunză, şi răspunsul seu sluji, mai tărziu, ca armă’mpo- triva sa. Sigur de credinţa şi de discreţia amantei sale, ’n scrisoarea ce-i trimise, el îşi deschidea inima, după cum avea obiceiul să facă când erau singuri, fără a se gîndi la pericolul unor asemenea destăinuiri, încredinţate unei misive supuse tutulor împrejurărilor.

— »La ce să mai încerc ceeace o primă dată nu

mi-a reuşit ? – ii zicea el între altele. – Cine-mi spune că, data asta, cu toată recunoştinţa ce-mi datoreşte, ’mpcratul.se va arăta mai favorabil decât rindul trecut? Şi, ’n cazul cel mai rău, dacă ’mi va respinge de iznoavă cererea, ce atitudine va trebui să iau faţă cu dinsul?... Nu, draga mea, să nu pierdem răbdarea! 0 situaţiuno aşa do frumosă cum c a noastră, nu c bine să o riscăm cu uşurinţă, numai pentru ’nşelătoarea plăcere d’a câştiga puţină vreme!... Pe Tiberiii, după cum ştii, îl ţiu în mână. Deja, l-am decis să fugă de Roma şi să se stabilească, departe de dînsa, ’ntr’o localitate plăcută, undo clima şi voluptăţile vor sfirşi prin a-î sfărîma restul de forţe cc-i mai rămân. Lipsa lui din capitală ’mi va procura, afară de aceasta, tot felul de avantage. Rămâind singur stăpîn într’insa, ’mî voiu mări autoritatea, lovind în vrăjmaşii mei, în aceia care se opun proiectelor melc, risipind clientela pe care se sprijină ca să mc ’nfrunte. Plângerile şi protestările lor nu-mi vor aduce nici o vătămare, căci acela către care vor fi ’ndreptate nici nu va putea să le auză. Adevărat prizonier al meu, el va ii aşa de izolat de restul 1 urnei,- aşa de ’ncliisJn (cercul de~ fQr)ce.voiu stabili ’mprcjurul lui, încât ii va lipeşte putinţă să perceapă, din zgomotele de afară, decât numai pe acele ce voiu găsi cu de cuviinţă să permit ca să ajungă până la dînsuL Şi puterea mea asupră-î nu se va mărgini numai la persoana, ci se va ’ntindc şi asupra spi-

ritului lui. Prin mijloacele do care voiîi dispune, voiii şti ce crede, ce cugetă, ce proiectează, căci corespondenţa lui, încredinţată soldaţilor, va trece neapărat pe subt ochii mei*). Asemenea, 'n privinţa vizitelor. El nu va putea să vază decât pe cine 'mi va place mie şi de. cine voiii fi cu totul sigur... În curînd, îmbătrânit şi doborît de viţii şi de singurătate, el va renunţa la putere şi-mi va'ncredinţa fri- ncle imperiului[2]), deschizând, astfel, singur uşa a- supra viitorului nostru. Atunci, o iubita mea!—şi acel moment nu e depărtat,—vei ajunge'n adevăr unde doreşti! Atunci vei fi cu bună scamă 'mperăteasa lumii şi regina inimii mele! Aibî, deci, răbdare şi'nerede-te'n acela care luptă pentru fericirea ta, care are conştiinţă de angajamentele ce şi-a luat şi te va conduce de sigur unde ţi-a promis!..." îndată ce această scrisoare fu pornită, Sejan se . căi că a trimis-o. Însă cum să o mai ia 'napoi?

El era ocupat, în momentul acela, a se ţine do paşii lui Tibcriu, pe care, 'n interesul scopurilor ce urmărea, nu voea să '1 părăsească o singură'zi, şi nu putea, prin urmare, să se rcpcază la Roma. El scrise, deci, amantei salo să distrugă scrisoarea compromiţătoare sau să o pue bine pentru a i-o restitui la 'ntoarcere. Livila, ca să facă după cum îi recomandase, o ascunse 'n paneraşul seu de lucru, – *calathas*, – soiu de coşuleţ de richită 'mplctită,

co damele romano purtau cu ele şi 'n care 'şi păstrau lâna, ghemurile şi fusele de tors. Pentru a li insa şi mai sigura ca nimeni nu va umbla la dinsa, ea o aşeza 'n fundul coşuleţuluî, subt căptuşeala de mătase ce '1 garnisea. Apoi, socotind că a luat, astfel, destule precauţiuni pentru conservarea ei, încetă d'a se mai ocupa de dîhsa, aşteptând întoarcerea lui Sejan ca să i-o 'napoieze.

Acesta, cum sosi din Capreeaj- 'ntrebă de scrisoarea care deja 'ncepuse sa'l îngrijească. Li vila o căută unde-o pusese, însă ea nu mai era acolo. Ce se făcuse? cine-o luase? Iată 'ntrebărî la care nora 'mperatuluî se găsea 'n imposibilitate să respunză. Cecace 'şi aducea numai bine aminte, era că coşu- lcţul fusese nedespărţit de dînsa. Ea făcu tot felul (le presupuneri, fără să dea peste cea adevărată. Ga să liniştească, totuşi, pe prefectul pretoriului, pe care dispariţiunea scrisoarci, dacă i-ar fi fost mărturisită, 'l-ar fi 'mpins, poate, la cine ştie ce act de desperare, ea 'î spuse că a distrus scrisoarea, după cum de altmintrelea o povăţuisc el însuşi; iar el, care nu avea nici un motiv să puc la 'ndocală spusele amantei sale, o crezu pe cuvint şi nu se mai gindi la acea 'mprejurarc.

[1]) **Vezi Tacit,** *Anale.*
[2]) **Vezi idem.**

Gu toate acestea, ’n Roma, indignarea ’mpotriva lui Sojan era extremă. Ultimele sale isprăvi, – moartea Claudiei Pulchrei; infama ’nscenare cu Titius Sabinus, osîrtdit fără apărare* şi executat, neomeneşte, la o epocă a anului când uzul oprea până chiar şi cuvintele profane; arestarea Agripi- neî şi a Copiilor ei şi trimiterea lor în exil şi ’n în- ciiisoarq, – impresionaseră adine până şi pe cei mai nepăsători. Pe lîngă mila ce inspira soarta unor victime aşa de cunoscute şi de sus puse, simţi mintul conservaţiuneî personale făcea pe fiecare să se ’ngrijească de ceeace, cu asemenea proccdeuri, putea să i se ’ntîmple lui însuşi. Patricieni şi plebei erau, deci, cu toţii de aceeaşi părere pentru a ’n- velui pe prefectul pretoriului, căruia i-sc atribuiau toate acele infamii, într’o execraţiune, cum istoria n’a cunoscut alta maî mare, ’ndreptată 'n contra vreunui dregător sau ministru. Atât de grozavă, totuşi, era spaima ce inspira favoritul lui Ti beri ii,

atât de ’ntinse puterile de care dispunea, atât de credincioasă garda pe care se sprijinea şi de ’njo- site caracterele ce avea ’n faţă-î, încât nimeni nu ’ndrăznoa să ridice glasul, sau, dcvotându-so, să ’ncerce vreun act de desperare ’mpotrivă-i, ci toţi se mărgineau a-l urî ’n tăcere, aşteptând ca’ntîm- plarea sau mânia zeilor să-i scape de dînsul.

Mai rămăsese, ce e drept, venerabila Antonia, către care, acum, se’ndreptau toate privirile. Ilustra matronă era,’n adevăr, singura persoană cu destulă autoritate pentru a ţine ’n respect pe prefectul pretoriului şi cu destulă trecere la ’mpăratul pentru a ’ndrăzni să-î vorbească după cum trebuia despre dînsul, – dacă ar fi voit, totuşi, să se amestece şi să ia lucrurile ’n mână. Însă ea avea aşa de marc oroare de sgomot, încât nu putea să se hotărască a cşi din rezerva ce-şî impusese pentru a se arunca ’n vîrtejul unor lupte pătimaşe. E adevărat că cele din urmă evenimente o sdruncinaseră şi pe dinsa. Ea aflase, cu o mihnire amestecată cu in- dignare, despre măsurile violente luate ’mpotriva familiei lui Germanicus, şi mintQa-i se fntreba cu, spaimă unde voiasă. ajungă,autor uLatător atrocităţi; Atunci ambiţiunea acestuia, tendinţele lui de a confisca puterea supremă, făcând gol împrejurul tronului, ii apăreau ’ntr’O lumină ce nu mai lăsa ’ndoială în spiritul ei. Ea ’şi amintea de cuvintele lui Drusus, nefericitului săîi ginere, de acuzaţiunile ce formulase, ’ntr’un moment de profetică supă

rare,'atunci când venise să-i ceara sprijinul ei împotriva lui Sejan. Ea ’şi amintea asemenea de promisiunea cc-i dase d’a cerceta, d’a observa, d’a se informa şi, convingându-se, d’a interveni, dacă tronul sau vreunul din membrii familiei împărăteşti s’ar găsi ’n pericol. Ea simţea că momentul fixat de ca însăşi sosise şi că era timpul să ’nceapă a se mişca. Totuşi, sta încă la ’ndoială, fiindcă se gîndea la liniştea sa, pe care ar fi trebuit să o sacrifice, la greutatea de a deschide ochii lui Tiberiu, acum mai ales când favoritul lui luase un aşa de mare ascendent asupră-i, la dovc^le materiale cc-i lipseau şi pe care ar fi trebuit să poată a se sprijini pentru a ajunge mai cu ’nlcsnirc la rezultatul dorit.

s1ĭjan

În dimineaţa aceea, Apicata venise, după obi- ceiii, să o vază.^ole două femei staü de vorbă, lucrând, în camera preferită a Antoniei, – o ’ncăpere circulară, cu picturi simple, cu pereţii despărţiţi prin pilaştri canulaţi, albă de lumina zilei ce cădea printr’o deschizătură a tavanului, înconjurată de *cubicule,* unde se zăreaţi paturi joase, cu columne de aur, de argint şi de *electr um.* Antonia, ’mbrăcată ’ntr’o *pală* roşie, largă, prinsă de umăr, pe d’asupra unei *stole* galbene, cu margínele cusute cu mărgele, torcea pe un *stibadium,* pat de repaos rătund, lingă o măsuţă. În faţă-î, Apicata, ’n vestminte negre, de doliü, alegea lânurile, aşezând fusele ’ntr’un *calathus* de richită, căptuşit cu mutase. Ea ’i povestea sgomotelc oraşului, nemulţumirile poporului, cele ce se spuneau despre Agripina, ’n- clrisă ’n insula Pandataria şi supusă, după cum ştim, regimului celui mai aspru.

— »Suferinţele scumpei şi nefericitei noastre ab-

sentc sunt de nedescris, – zicea femeea lui Sejan cu glasul tremurând de emoţiune. – Pe lângă supravegherea cea mai riguroasă, ea are să 'ndure maltratări ce n'aş li crezut cu putinţă, dacă nu mi-ar ii fost afirmate de oameni veniţi din faţa locului, şi care le-au vezut cu ochii... Maică-sa, Iu- lia, exilată de August, avu şi ea, fără 'ndoială, să sufere umilinţe şi privaţiuni cu care era nede- prinsă [4]), însă ele nu merseră nici odată până la gradul acestora... Şi, afară de aceasta, Iulia justificase oarecum rigorile ordonate de tată seu împotrivă-!,... pe câtă vreme Agripina...«

— »Da, – intrerupse Antonia, – soarta acesteia e 'n adever de plâns şi, [5]n ceeace mă priveşte, ine doare inima când me gindesc la dinsa! Cu toate acestea, să fim drepţi şi să recunoaştem că şi ea c,- 'n parte, vinovată de ceeace i se 'ntimplă! Prin mîndria şi prin necumpetarea caracterului seu, ea a făcut tot ce i-a stat prin putinţă ca să atragă asupră-şi asprimele de care sufere!...«

—«Aşa e, – răspunse Apicata – ; poate că, 'n unele 'mprejurări, ea a depăşit margini ce ar fi •ost mai hine să respecteze; totuşi, iniiiaa^Tejcu- Ailţă^şTmjntea-i n'a plănuit nici odată crime 'mpo- triva Gesarelui sau a imperiului. Dacă, azi, e lovită, cauza e că vrăjmaşii ei sunt mal puternici decât dinsa! Ea e, deci, o victimă: victimă a credin-

') Vezi Suetone, *August.*

ţel pentru soţul seu, pe care ţinea să-l resbune; victimă a devotamentului pentru familia sa, ale cărei drepturi nu voia să le vază nesocotite; victimă, poate, a grijei sale de interesele Statului, ce o durea să le ştie 'ncredinţate mâinilor pe care aii încăput!...«

— »înţeleg, – zise Antonia, oprindu-se un moment din lucru; – voeştî să vorbeşti de fostul teu bărbat, de Sejan... Să fie însă oare adeverat tot ce se spune de dinsul ?...«

— »0 venerabilă doamnă! – exclamă Apicata,, animându-se cu 'ncetul;— dar poţi bare să te mai indoeşti de perfidia şi de răutatea acestui om? Cele ce ai vezut păn'aciyii din partc-i nu aii ajuns ca să te convingă?... Fără a mai vorbi de purtarea lui cu mine,—gonită fără vină, după ani de abne- gaţiune şi de sacrificii ; lăsată, cu copii nevîrstnici, în voia împrejurărilor; redusă să trăesc altfel decât după cum rangul şi naşterea mea ar ii cerut-o, – ce? faptele lui nu ţi-au atras încă atenţiunea? Dar totul în viaţa lui trecută şi prezentă lasă să se vază preocuparea ce-l stăpîneşte, scopul după care umblă şi spre care se 'ndreptează cu paşi siguri!... După ce, prin tot felul de intrigi şi de minciuni, a reuşit să dobîndească 'neredorea 'mperatuluî, el a căutat să 'nlăture pe toţi aceia care puteau să-î stîn- jenească planurile şi să-î facă umbră. Prima-Î victimă,— după cum se va dovedi mai târziu[1])—•, a

*) **Vezi Tacit,** *Anctle.*

fost însuşi fiul stăpînului seu, Drusus, nefericitul teu ginere, care era un obstacol pentru dinsul şi care căzu bolnav din chiar senin şi muri fără să se ştie cefei. Biata' Agripina simţi cea dintâî că o crimă era la mijloc şi ne comunică, Glaudiei Pul- chrci şi mie, bănuclile sale. Însă, pe atunci, nu aveam probe, şi a trebuit să tăcem!... Incuragiat do primul seu succes, Sejan purcese mai departe pe calea ce luase, atacând, acum, familia lui Germa- nicus, propuindu-şi s'o desfiinţeze pentru a rămâne singur în picioare. Deja, planul seu e pe jumătate 'ndcplinit. Prin povcţilc salo, el a izbutit să depărteze pă Tiberiu din Roma, unde, azi, domneşte singur. Agripina şi băeţii ei sunt înlăturaţi şi puşi subt pază. Sângele, pe de altă parte, curge fără cruţare, şi oamenii cei mai.de frunte, onoraţi prin viaţa şi 'prin serviciile lor, sunt judecaţi şi osinditl, fără să ştie măcar ce li se impută! Ge vrei mai mult pentru a te convinge? El a cerut şi obţinut de la Senat ca consulatul, la care a fost asociat de Tiboiiu, să dureze cinci ani şi să i se dea aceleaşi onoruri ca stăpînului său! Statua lui se ridică pe pieţele publice, alături cu a acestuia, iar scaunul lui c pus pe aceeaşi treaptă la teatru. Mai mult încă: i se jertfesc victime ca unui semi-zeu, şi, lucru nepomenit încă 'n Roma, el însuşi ordonă aceste sacrificii!... Mai întrebi dacă cele ce se spun sunt adevărate! Dar uite-te, şi vezi! ascultă, şi auzi! Lumea '1 consideră deja ca pe 'mperatul adevărat, celalt fiind

privit numai ca regele Gapreeî[j]). Să nu te miri, deci, dacă, 'ntr'una din aceste zile, 'l vei vedea dus pe pavăză de credincioşii săi pretorieni, iar Cesar şi toţi câţi ţin de dinsul declaraţi vrăjmaşi publici şi urmăriţi cu toată furia ce uzurpatorii de felul lui întrebuinţează 'mpotriva acelor pe care 'î gonesc din locurile lor!...«

Antonia, spăimîntată de cele ce auzea, rămăsese ca fără graiu. În fine, ea putu să vorbească:

— »Ceeace spui, Apicato, e 'ngrozitor! – ingină ea. – Şi nu e oare nici un mijloc pentru a 'mpe- dica aceste lucruri ?

— »Ba ar fi unul, —răspunse Apicata; – însă, pentru a-l întrebuinţa cu folos, ar trebui ca o persoană influentă şi respectată să primească a se pune 'n capul mişcărei şi să intreprinză ceeace nimeni altul nu are destulă autoritate ca să 'ncerce!..."

— »Ce vrei să zici? nu 'nţeleg!« – murmură Antonia, pe care temerile-i de sgomot, de scandal, de perderea linişteî începuseră iarăşi s'o cuprinză.

— wE uşor de priceput, cu toate acestea! – replică Apicata fără a se turbura. – Pentru a deschide ochii lui Tiberiu şi a opri, la vreme, crima ce se pregăteşte 'mpotrivă-i, e novoe de un glas autorizat, lipsit în acelaş timp de patimă şi de interes, de o voce care, spuind lucrurile cum sunt, să aibă puterea de a face impresiuno. O altă denun-

[j] Vezî Victor Duruy, *Histoire des Romains.*

ţarc, oricât de ’nsemnată, n’ar avea parte, ’n actuala stare de lucruri, să iie nici credută, nici măcar ascultată!...“

— »Şi acea voce de care vorbeşti ?—întrebă Antonia, privind-o ’n faţă“.

— «Acea voce e a ta! —răspunse Apicata, căreia ura ce hrănea ’mpotriva lui Sejan îi da un avint şi nişte accente ce nu avusese niciodată pană atunci. – O ilustră doamnă, – continuă ea, cu căldură, – gîndeşţe-te la imensul bine ce vei face prin demersul la care te povăţuesc. Prevenind pe ’mperatul la timp, arătându-î pericolul ce-l ameninţă, demascând pe falşul amic ce-l sapă ’n întuneric, vei mîntui poporul de un rezboiu civil, ce de sigur are să izbucnească, vei scuti torente de sânge nevinovat, ce pot să curgă, vei menţine puterea şi demnitatea imperială ’n casa lui August, în mâinile unde el a găsit de cuviinţă să le aşeze. Vei face, afară de aceasta, dreptăţei un serviciu şi mai mare încă, dacă se poate. Vei scăpa de pedeapsa cea mai ncmeritată pe o inimă nobilă şi generoasă, pe o victimă ilustră, care aşteaptă fără speranţă şi sufere cazne ce nu se pot închipui şi ce nimeni n’a ’ncercat încă!... Da!—reluă ea, după un moment, în timpul căruia căută să citească impresiunea cuvintelor sale asupra bătrânei Antonii, – Agripina sufere şi adastă! Ea, deprinsă cu toate ’nlcsnirile vieţeî, azi, se svircoleşte, pe o stâncă, ’n lipsă şi ’n mizeria cea mai cumplită! Ea, năs

— cută pe treptele tronului, nepoată şi noră ele ‘reperaţi, azi, e tratată cu aceeaşi desconsideraţiunc ca o criminală d„e rînd ! Ea care, alături de neuitatul ei soţ, şi-a trecut tinereţile ’n mijlocul legiunilor, respirând aerul liber al taberilor victorioase, azi, geme ’ntr’un spaţiu strimt, ameninţată, ’n fiecare moment, de biciul unui centurion brutal!.... Ţî-aduci aminte de curagiul şi de energia ei, ce cu toatele admiram pe când se găsea ’n mijlocul nostru ? Ce vei zice când vei şti ce s’a ales de ele? când vei auzi că femeea care le poseda ’n aşa de mare grad şi care, ’n atâtea rîndurî, a dat aşa de strălucite dovezi de tăria ei de suflet; că femeea care, ’n timpul războiului cu Germanii, – pe când armata lui Cecina, ’ncolţită de Arminius şi de În- guiomer, pe o şosea strimtă, ’n mijlocul mlaşti- nelor şi al pădurilor, se credea destinată a avea aceeaşi soartă ca a lui Varus, – înălţându-se mai presus de slăbiciunile sexului ei, îndeplini datoriile unui general; că femeea care se puse la capul podului de peste Rin, pe care fugari terorizaţi voiau să-l strice, şi, prin vorbele şi exemplul seu, ridică curagiurile şi ’mpedică o distrugere fatală pentru armată *); că acea femee, zic, tot atât de mare prin bărbăţie ca şi prin celelalte calităţi ale inimeî, a cărei frunte nu s’a plecat nici odată din naintea pericolului, azi, se tîraşte ’n gcnuclii, implorând ertare de la gâdele seu infam care o bate

- *) Vezi Tacit, *Anale*.

ca pe o sclavă?.... Ce veî zice când vei afla toate acestea? Vei plânge, dimpreună cu mine, – nu-i aşa, venerată Antonio ? – vei blestema pe acela care a adus-o 'n acea stare şi vei lucra pentru a face ca supliciul ei să 'nceteze cât mai iute!...«

Înduioşată, cu ochii plini de lacrimi, Antonia asculta .'n tăcere. Ea auzise, din fundul retragere! sale, că Agripina era rău tratată 'n exil, însă nu-î trecuse încă prin minte că rigorile 'ntrebuinţate cu dinsa atinseseră acel grad de asprime. O luptă se 'ncinsese, deci, în sufletul venerabilei matrone. Dacă n'ar ñ fost să se ia decât după pornirile ini- meî sale, ea se simţea gata să pue orice la cale pentru a face să 'nceteze nişte torture a căror descriere o umplea de groază. Însă, afară de considera ţiunile de milă şi de afecţiune, ea avea dinainte-î şi pe cele de ordine politică, şi, pe acestea, cu luciditatea ce-i da marea-î experienţă, cu cunoştinţa ce poseda de firea lui Tiberiü, le vedea ridicându-se dinainte-î ca o barieră greu. de depăşit. Ea simţea că, pentru a salva pe Agripina, trebuea, mai întăi, să dărîme pe Sejan, şi 'n contra acestuia tocmai socotea că n'avea încă arme 'ndestulătoare. Ea sta, prin urmare, pe gînduri, neştiind la ce să se hotărască, nici ce răspuns să dea Apicatei, care o ruga cu atâta căldură.

— »Vorbele tale 'mi sfişie inima, Apicato, – sfirşi ea prin a zice,— şi n'aş dori decât, cu sacrificiul propriei mele linişte, să pot scurta, măcar cu

un minut, caznele ce mi-ar scumpa noastră Agrippina! Însă me 'ntreb iarăşi cum să fac, ce fol şji mă iau pentru a scoate pe Tiberiu din orbirea 'n care se află. Cu ce să ine prezint dinainte-î pentru a-l lumina, pentru a-i dovedi infamia favoritului seu?....«

— »Cuvîntul teu e destul! – răspunse Apicata fără ezitaţiune.— O'ncredinţare venită din parte-ţi ajunge pentru a risipi orice 'ndoeli!...«

— »Necunoscătoare de ale lumei ce eşti! – exclamă Antonia, cu 'ntristare.—Dar cum poţi tu să crezi că un om ca Tiberiu, care a văzut atâtea 'n viaţă-î, care trebue să fie zilnic asediat de plângeri şi de denunţări de tot felul, se va lua după nişte afirmări, ori de unde ar veni ele, pentru a lovi 'ntr'un servitor vechiu şi iubit? Nu! aceasta o cu neputinţă! El are prea bună opiniunc de omul seu de 'ncredere pentru a-l sacrifica cu atâta 'nlesniro! Ar trebui, prin urmare, să avem ceva mai serios, să punem mâna pe dovezi mai pipăite 'nainte d'a 'nccrca un demers cu oarecare sorţi de izbindă!...«

— »Şi ce? – replică Apicata, – cuvîntul unei femei ca tine, care şi-a onorat văduvia printr'o lungă şi neclintită austeritate, nu cântăreşte nimic în ochii împăratul ui ? Eu crez, din potrivă, că el va (i adine impresionat de ceeace '1 vei spune şi că, bănuitor cum e, nu va avea trebuinţă de mai mult pentru a vedea lucrurile subt adevărata lor formă.

^ Scrie-î, – după cum e adevărat, – că'Sejan con

spiră dimpreună cu Senatul, că capii armatei merg cu dînsul, că soldaţi cumpăraţi, ba chiar dcsrobiţi în serviciul palatului imperial fac parte din complot *), şi vei vedea numai decât efectul vorbelor tale asupră-i! Însă, pentru numele zeilor nemuritori, hotărăşte-te mai iute! Gîndeşte-te că orice minut perdut de noi e un pas înainte al vrăjmaşului asupra noastră, şi nu mai ezita, dacă voeşti să nu sosească prea tărziu şi să nu zădărnicească fapta cea mai lăudabilă a vieţii tale!... O ilustră şi venerată . Antonio, 'nduplecă-te la rugăciunile credincioasei tale, care-ţi datoreşte deja multă recunoştinţă! dă sprijinul tău unor nobile victime! sca- pă-le de suferinţe, şi, dimpreună cu ele, scapă 'n acelaş timp tronul, scapă imperiul, scapă proprie, ta familie de pericolul ce le ameninţă!..."

Vorbind astfel, Apicata se aruncase la picioarele. Antoniei, pe care le 'mbrăţişa cu căldură.

În mişcarea sa, ea lăsă să-i scape coşuleţul cu fusele ce ţinuse până atunci în mână; iar el, căzând, se golise de tot ce se afla 'ntr'insul.

În acelaş timp,—o minune!—desubt c:i pluşa Ia- i de mătase, ce se desfăcuse, eşi o hârtie.

Era o scrisoare, – a lui Sejan, – aceeaşi penare Civila o căutase cu atâta bătae de inimă, însă n'o mai găsise 'n locul unde o pusese.

Ce se 'ntimplaso? cum se făcea ca. acea scrisoare să fie acolo?

b ^ezî losif, *Antichităţi Judaicc.*

lata explicaţiunea.

Cu mult înainte, amanta prefectului pretoriului venind să vază pe maică-sa 'şi schimbase, din gre- şală, coşuleţul de lucru cu al acesteia, – perfect identic,—şi, dimpreună cu dinsul, scrisoarea compromiţătoare trecuse 'n posesiunea Antoniei, fără ca ea să ştie despre dînsa.

Intimplarea providenţială a cădere! coşuleţului scosese acea scrisoare din locul undo era ascunsă, tocmai în momentul când era trebuinţă de o probă netăgăduită de necredinţa lui Sejan.

Antonia, citind-o, remase uimită de 'ndrăzneala acestuia, de perversitatea lui, de cinismul cu care 'şi dosvăluia fundul inimei.

— »Acum pot să me prezint dinaintea lui Ti- boriu, – zise venerabila matronă, strîngend scrisoarea; – am co-î arăta pentru a-l face să mo ercază!...«

Pe marea teraţă a palatului imperial clin Ca- preca, pardosită cu un amestec preţios de marmoră de Etruria, ’mpărţită ’n compartimente elegante, şi de marmoră africană, de un galben şi roşu antic, Tiberiu, îmbrăcat în Sylvan, – cu o piele de capră pe după mijloc, o coroană de cipru pe cap, un cosor de aur într’o mână şi un băţ cu o pară de brad într’alta, – sta ’ntins pe un covor de Egipet, subt o perdea de mătase *cerulecină,* umflată de vîntul serei ca o pînză de corabie.

Dinainte-î, se desfăşura incomparabila privelişte a ’împrejurimilor. Marea azurie, pe primul plan. Apoi, insulele, – grădini plutitoare, – Pithccussa şi Prochyta *), desinând, pe limpezimea cerului, silueta liniilor lor armonioase. Dincolo de ele, promontoriul Mi son ei. albăstrit de depărtare, şi muntele Gaurus, verde de viile cc-l acopereau. Pe urmii

*) Azî insulele Iscliia Prăciilu,

golful Crater *), cu oraşul Neapolis în fund, rătunjindu-şî margínele, 'ntr'o curbă elegantă, până la Surentum şi la promontoriul Miner vian [1]). În fine, Yezuviul, ridicând, pe d'asupra acestora, vîrful seu pe care nu se zărea încă panaşul de fum ce-l înconjoară. La sud şi la apus, spre Sicilia şi spre Spania, iarăşi marea, – imensă, – cutreerată de *trireme* şi de *líbame* cu prora 'n formă de gît de lebădă [a]).

Tcraţa pe care se afla 'mperatul, cunoscută subt denumirea de *Saltul lui Tiberiü*, domina o prăpastie de patru sute de metri, formată de stînca litoralului', tăiată vertical, ca cu cuţitul, şi 'naintând d'asupra mărei. Ea era locul preferit unde, către seară, bătrânul Cesar venea să se aşeze,, atât pentru a se bucura de vederea fără pereche ce avea din acel punt, cât şi pentru a asista, – câte o- dafcă, – la supliciul victimelor sale, asvirlitc 'n abis, şi, dacă nu mureau numai decât, căzând, u- cise de marinari aşezaţi în josul stâncelor şi 'înarmaţi spre acest sfirşit cu lopeţi şi cu cîrlige [f]).

În sera aceea, – alâră de Tiberiü, pe caro l-am văzut în costumul ce adoptase, şi care-i era drag din cauză că, Svivan fiind spaima femeilor, i se părea că, 'mbrăcându-se ca dinsul, ar putea să inspire aceleaşi temeri, – mai se aflau pe teraţă intimii sei, tovarăşii sei, de petreceri: Gesonius Pris- cus, intendentul plăcerilor, preschimbat în egipan, cu coarne de ţap şi cu coada 'ncovrigată; Gurtius Atticus, cinocefal obscen, umblând d'abuşile pentru a lăsa să se vază

1-) Azi capul Campanella.

calosităţile sale de un roşu hidos; Zenon, retorul, şi Seleucus, gramaticul, ambii transformaţi în Sileni burtoşi, cu lungi bărbi fără mustăţi, şi cu atributele caracteristice legate de gît. Ei stau de vorbă, rîzend şi schimbând glume, pe când sclave tinere, de o rară frumuseţe, '„n pielea goală [1]), le serveau vinuri şi beuturî răcoroase 'n *patere* şi 'n *ciatose* de aur, împodobite cu pietre scumpe.

') **Vezi Suetone,** *Tiberiit.*

De la aşezarea sa ’n retragerea co-şi alesese, urmaşul lui August ducea o viaţă numai de sensua- lităţi şi de excese.

încă din tinereţe, de pe când comanda armatele hi Germania şi ’n Galia, el arătase multă aplecare pentru desimi, – pentru vin şi pentru femei mâi cu seamă,— ceeace dase adesea ocaziune soldaţilor să facă jocuri de cuvinte asupră-i şi să-l numească *Biber ius,* în loc de Tiberius, *Caldius,* în loc de Clau- dius, *Mero*, în loc de Ncro; – totuşi, dificultăţile prin caro trecuse ’1 siliseră să se stăpînească, să disimuleze, să-şi satisfacă]n tainâ sau să ţie ’n rezervă pornirile naturei sale.

Do când se găsea ’n scumpul seu refugiu însă, scăpat de ochii supărători şi aşa de tare apărat prin poziţiunea insulei sale, încât nimeni nu putea pătrunde ’ntr’însa decât prin două punte, şi acelea straşnic de bine păzite şi de un acces grozav de dificil, el găsise de prisos să se mai reţic şi dase drumul liber pornirilor sale ruşinoase.

înconjurat de câţiva stricaţi, ce adusese cu din-

sul ca să-i ţie de urît, el hotărîse să nu maî părăsească acel loc, în care găsea libertate şi securitate pentru viţiile sale.

Ei îşi făcuse, deci, pregătirile pentru o lungă şedere 'ntr'însul; reparase vilele construite de August, de pe vremea când acesta venise să locuiască acolo; zidise, altele noui, – douesprezece la numer, după numerul celor douesprezece mari divinităţi,

— pentru ca tovarăşii sei să aibă unde şedea; 'nllinţase, 'n palatul seu, săli speciale, – acele faimoase *camere*, 'n numer de o sută, – cu desein- nurî şi cu statui, reprezintănd scenele şi figurile cele maî lascive, cu despărţituri garnisite cu cărţile celebrei pornografe Elephantis, spre a se putea consulta 'n orice minut poziţiile şi atitudinile ce ea recomanda, cu aziluri consfinţite Vencroî, unde tineri de ambele sexe se prostitueati subt ochii lui •), cu adăpoaste destinate voluptăţilor celor mai rafinate, practicelor celor mal monstruoase.

Fiindcă nimeni nu putea pătrunde pană la el, afară de intimii sei, el îşi uitase chiar demnitatea rangului, părăsise costumul tradiţional pentru a adopta pe un altul, – pe acela 'n care l'am vezut,

— maî conform cu gusturile sale şi cu mediul în care trăea.

Afacerile publice din această cauză nu-l maî interesau decât foarte puţin.

') Vezi Suetone, *Tibcriu-*

În timpul şederii sale ’n Gapreea, el nu se mai gindi să completeze decuriile de cavaleri, nu mai schimbă tribunii militari, nici guvernatorii de provincii, lăsă mai mulţi ani Spania şi Siria fără proconsuli, permise Părţilor să pue mâna pe Armenia şi Sarmaţilor să cotropească Mesia, nu ’mpiedică pe Germani să devasteze Gal ia,i – indiferent la ruşinea şi pericolul ce rezulta din toate acestea pentru imperiu [1]).

Singurul lucru care ’1 îngriji ’n mod serios fu numai siguranţa sa personală.

În această privinţă, el fu pururea de o neadormită vigilenţă. De aceea, orice vorbă, orice şoaptă, orice denunţare, oricât de vagă şi de neverisimilă ar fi fost, găsea ’ntr’insulun auditor atent, un judecător nemilostiv, gata să lovească, ’ndată ce se[v] refereau la fapte care ar ii putut constitui o ameninţare sau o primejdie pentru dinsul.

***) Vezi Suetone,**
Tiberlu.

În momentul când începe scena ce are să urmeze, o discuţiuno se'n'cinsese'ntre cei duoi Silenî, vecinie în rivalitate, din cauza preocupării ce fiecare avea de a vorbi 'n placul lui Tiboriu, fără a şti,—sărmanii! – că mai târziu, amenduoi trebu- eaii să plătească foarte scump, – unul prin exil, altul prin moarte, – teribila onoare do a se fi bucurat de intimitatea unui asemenea om [1]).

— «Acellius Sabinus e, fără 'ndoială, un distins .scriitor, un poet de talent şi de bun gust, – zicea Zenon, cu o afcctaţiune de vorbă ce, la el, devenise o a doua natură. – Dacă 'n poema lui, în care, după cum ştiţi, ciuperca, becligul, stridia şi coco- şarul se ceartă pentru 'ntâiul rang, nu s'ar găsi > 1 ecât versuri ca acestea :

Mesele cela mai bune suni cele unde
constaţi Că suni mai midie bucale decăl
oaspeţi invitaţi,

[1]) **Vezi Suetonc,** *'Tibcrili.*

şi tot ar fi de ajuns ca să se justifice generoasa ^ratificare de doue sute de mii de sesterţe cu care Ce- sar a răsplătit opera lui, în semn de mulţumire! Însă, afară de acestea, mai sunt şi altele, tot atât de bine turnate. De exemplu, această apostrofă ce stridia adresează lui Galicus Apicius, marele gastronom, care cheltui o avere ’mperătească cu plăcerile mesei şi se otrăvi, socotindu-se sărac lipit, când nu-i mai reunise decât cinci milioane de sesterţe *):

Eşti prea muncăeios, amice ; moderează-ţi lăcomia:
Ea nu trebue să ’nlrcucă în mărime farfuria!

Sau aceste aforisme ce găsim în gura ciupercii, pentru a se accentua şi mal bine superioritatea unui bun prânz asupra oricărei alte voluptăţi, chiar a amorului:

Cu amorul se înlimplă ca şi cu fruclcle acre :
El iii strepezeşte dinţii în afecţiuni.... cam macre;
Şi mai are şi aceasta de deosebit, ca plac,

Că iţi face, câte odată, adinei găuri prin stomac!

Ai? ce ziceţi? Nu-î aşa că ideea e adevărată şi expresiunea nu se poate mai bine aleasă? Despre mine, sunt cu totul de opiniunca autorului, şi aduc laudele mele lui Cesar care a ştiut să apreţuiască • după cum merită o asemenea lucrare!...«

— »Cesar a ştiut ce-a făcut! – întrerupse Se-

*) **Aproape un** milion din moneda

leucus, uitându-se la tovarăşul seu cu milă;—însă, tu, nu te gîndeşti dccăt la măncare. Pe Joe! maî pune irîii patimci tale nestăpinite, şi, dacă te pricepi, vorbeştc-ne şi de altceva decât de-ale bucătăriei !...«

— »Şi despre ce aşi vorbi care să-ţi facă .plăcere? – 'ntrebă Zenon, întorcendu-se spre din- sul. – De femei? de băeţi? de sensualităţi trezite, ce, la virsta ta, nu se maî pot gusta decât prin afrodisiaco?*

— »Vorfoeşte-ne, – răspunse Seleucus cu ironie, – de obiceiul nesuferit ce ai luat de a zice lucrurile cele mai simple pe un ton care face să se crează că casa se surpă pe cei ce te ascultă. Spune- no ce dialect e acela '11 care to-ai deprins a te exprima cu atâta enfazii ?...“

Zenon, lovit unde '1 durea, fiindcă acest defect ii fusese do multe ori reproşat chiar şi de Tiberiig mesură un moment cu ochii pe interlocutorul seu, a cărui figură, subt barba deasă ce o acoperea, era plină de creţuri. Apoi, aretându-l cu mâna, prin- tr'un gest de spaimă prefăcută, de un comic perfect, aruncă această esclamare care făcu pe.toţi să pufnească de ris:

n Vall ce sbirciluri! ai zice, când le vezi ce multe suni, ('■ăs'a produs pe fujura-lî un cutremur de pilminl!

— »Dar bine, străvecliiule, – urmă ol, vezend succesul ce gluma sa avusese, – dacă 'ţi plac aşa

de mult tesele variate, de ce nu-mî zici să vorbesc şi de ştiinţa falşă din care unii ca tine trag atăta folos? Ar fi, ’n adevăr, un interesant subiect de conversaţiune de a se şti ce fel o seamă de igno- renţî reuşesc să treacă drept oameni învăţaţi. Eu cunosc pe unul care, ’n această privinţă, dă ’naintc celor mai dibaci. Ştiind că amfitrionul lui, – căci, sărmanul! poartă ponosul de parazit, – are obiceiu, pentru a ’ncerca pe comesenii săi, să le puc, la masă, ’ntrebări de prin cărţile ce citeşte, şarlatanul nostru se ia bine cu slugile şi află de la ele, pe furiş, ce autori stăpînul lor a consultat în ziua aceea. Cu chipul acesta, el are timpul să se prc- parej şi, când momentul, sosește, uimeşte pe toţi prin erudiţiunea sa mincinoasă [1]).

Lovitura era simţitoare, căci tocmai despre acest lucru Seleucus era ’n ascuns acuzat de tovarăşii săi, geloşi de răspunsurile totdeauna juste, ce el da la ’ ntrebări! e lui Tiberiu. Bătrânul gramatic se simţi adînc ofensat.

JJMinţi, cimpoiu răsuflat!« – îi strigă el cu indignare.

— 5>Minţî tu, piele de babă! – ripostă Zcnon triumfător. – Şi când te gîndeşti că asemenea momii au pretenţiunca să facă pe frumoşii, şi, deşi neputincioşi, nu ’ncctează- de a se lăuda cu isprăvile lor pe lingă fete, fără voc, ’ţi vin în minte versurile poetului:

***) Vezi Suetone,**
Tiberiu.

Când tc-anz vorbind de fele, o belrânule urii

Par'că simţ o rigăială ce mi se suc pe gît

Toţi, pană şi Tiberiu făcură haz. Seloucus, lovit a doua oară, şi mai dureros încă decât întăiaşi dată, de oarece avea slăbiciunea senilă de a se crede ncrczistibil în amor, îşi pordu cu totul cumpătul şi 'ncepu să divage :

— »Vorbeşte pentru tine, ochiu de câine ce eşti! – protestă el cu animaţie. – Despre mine, vîrsta nu mi-a ştirbit încă simţurile! Sunt naturi căror Venorea acordă protecţiunea sa până la marginile vieţei, şi cli me prenumăr printre acelea !.... Însă nu sunt singurul, – adaose el, aruncând o privire spre Tiberiu, – căci mâi cunosc şi pe alţii care se bucură de acclaş privilegiu... Da! mai lesne[N] ai înnumăra valurile mării şi fulgii de zăpadă din ţara Cimerienilor decât succesele mele pe această-" cale! Din ziua în care am eşit din copilărie pentru a trece 'n rîndul adolescenţilor, amorul m'a prins în laţurile sale şi nu mai m'a slăbit până 'n ziua de azi. Dorinţele mele se succed fără întrerupere. Prima nu s'a sfîrşit încă bine, când a doua 'ncopc, adevărate capete ale hidrei din Lorna, mai tenace decât ale monstrului, care mereu se recompun şi 'mpotriva căror ajutorul lui Iolas rămâne neputincios! *)«

') Vezi Lucian,
Dialoguri.

Un hohot de rîs fu 'ntîmpinarca lui Zonon la

aceste exageraţiunî. El se pregătea să-î rcspiinză, ca pan'aci, 'n bătae de joc, când glasul lui Tibcriu se auzi. Atunci toţi tăcură ca să asculte cccace stăpinul lumii voea să zică.

— »Seleucus are 'n parte dreptate! – declară- el serios. – Sunt organizaţiunî căror natura lc-a dat să conserve, şi peste marginile obicinuite ale vieţei, facultatea de a gusta din plăcerile şi din binefacerile amorului. Tăria lor provine, fără 'n- doială, dintr'o bună conformaţiune; dar ea vine şi din exerciţiul regulat al simţurilor, ce nu trcbue să lăsăm nici odată să adoarmă cu desăvîrşire. Astfel, eu m'am silit totdeauna să rezist oboselilor, şi d'aceea me vedeţi viguros şi dispus a lupta încă multă vreme pe un tărîm unde alţii, la etatea mea, 'şi aruncă armele şi se dau drept învinşi!... O amicii mei, —adaose el, într'un acces de lirism erotic, ce lipsa de jenă ce domnea 'n acel loc îl făcea natural,— viaţa e prin ea însăşi nespus de tristă, şi, de n'am avea voluptatea care s'o mai înveseleascâ, ni s'ar părea cu totul nesuferită. Voluptatea e, prin urmare, scopul, vieţii! Ea ne'mpodobeşte traiul, ea ni—1 face plăcut! Să ne 'nchinăm, deci, dinaintea- acestei divinităţi şi să-î plătim fără murmur tributul nostru! Cu chipul acesta numai putem merita numirea de fiinţe superioare ce ni se cuvine!... În ceeacc me priveşte, aspectul voluptăţii me'fer- mecă şi me'ncântă sub orice formă mi s'ar înfăţişa. Când stau în camera mea de culcare şi 'mi

') Vezi Lucian,
Dialoguri.

arunc ochii pc tabloul lui Parrhasius ce o decorează,— pe acel capo-d'operă admirabil ce mi-a fost lăsat prin testament cu clauza că, dacă subiectul mi-ar displace, ca prea ruşinos, să primesc un milion de sesterţe [5]n locu-i, dar pe care l-aş fi preferit comorilor celor mai nesecate, – par'că 'nţeleg şi mai bine suverana putere a voluptăţii ca leac la mizeriile vieţii! Iată pe Meleagru, tînerul erou care şi-a propus şi a izbutit să scape ţara sa de mistreţul ce o divinitate duşmană trimisese ca s'o pus- tieze... Parrhasius l-^ reprezintat în momentul când monstrul a. fost doborît şi capul lui tăiat. Meleagru, obosit de luptă, s'a despărţit de tovarăşii săi, şi, ca să se odihnească, s'a retras într'o rarişte a pădureî, urmat numai de Atalanta, curagioasa vînătoriţă, care-î dase ajutorul seu. Ambii sunt tineri, frumoşi, plini de ardoare. Ei stau întinşi pe un pat de verdeaţă şi se iubesc. Atalanta n'a reuşit, totuşi, să potolească patima amantului seu. Atunci, într'un avint de abnegare supra-umană, ea 'şi oferă gura mingâerilor lui, iar el pare a renaşte subt spasmul de voluptate ce acel sacrificiu provoacă[1])... Artificiul Atalantei e, 'n adever, sublim,—urmă Tiberiu, cu acel cinism în obscenitate ce făcuse chiar pe intimii sci să-l stigmatizeze cu numele de *Cupri- ncanul*,— şi am avut adeseaorî ocazia să-î constat superioritatea asupra oricărei alte scnsualităţi. Toate invenţiunile propuşilor la plăcerile mele, —

ÎL [1]) Vezi Suetone,
Tiberiu.

sălilo do şedinţe, unde grupuri do foto 'şi oferă dinainte-mi prinoascle lor, strîns îmbrăţişate, de tineri, caro formează cu ol o un întreit lanţ de cărnuri palpitănde[1]), *spintriele*, caro'mi înfăţişează'n orice moment rafinamentele cele mai variate ale vi ţiului[2]), – nu me interesează, nici me mulţumesc ca *peştişoril* mei, acei dragi copilaşi, învăţaţi încă din faşă a se svîrcolişi a se juca 'mprejurul meu,—cănd me aflu 'n bae, – şi ale căror guri fără dinţi mc muşcă şi me gidelă 'nebtişor, întocmai după cum făcea Atalanta amantului seu'[3])... E adevărat,— reluă el, suspinând, după o mică pauză,—că nici dînşii nu mc satisfac pe deplin! Darurile cele mai divine ale voluptăţii au pentru mine un defect capital: ele 'şi pord din farmecul lor prin înlesnirea prea marc ce am de a mi le procura!... Ah! dac'aş întîlni 'mpo- triviri! dacă, pentru a le culege, mâna-mi ar fi nevoită să se strecoare prin mănunchiuri de spini! ce preţ n'ar dobindi ele, 'n ochii mei, prin acele obstacole cerni s'ar opune! Însă, nu! Destinul nostru, al celor care dispunem de soarta lumii, e de a nu găsi ni- căirî rezistenţe, şi această izbindă fără luptă omoară plăcerile noastre, chiar cele mai legitime L. O singură dată am avut să 'ntimpin greutăţi din partea unei femei, şi amintirea acelui caz izolat îmi umple încă inima de dorinţe şi nopţile de insomnii!... Ve

[1]) **Vezi Suetone.**
ri^riu.

aduceţi aminte do Mallonia, frumoasa şi ilustra patriciană ? Gând o vczuiîi pentru ’ntâia oară, par’că simţiiii că so rupe ceva’n mine. Ga era tipul ce visasem, idealul ce-mi formasem despre femee şi ce nu ’ntilnisom niciodată păn[5] atunci nici chiar în Vipsania, prima-mi şi iubita-mî soţie. Graţiele Malloniei erau totuşi apărate de o onestitate ireductibilă şi de o mîndrie de caracter caro le făceau şi mai seducătoare. În zadar cătaiu, prin tot felul de promisiuni, să obţiu favorurile oi; în zadar, vezend că nu cedează, recurseiu la forţă, puseiu s’o aducă dinainte-mi, încercaiu s’o ’nving prin ameninţări: ea nu voi să asculte de nimic. După ce, pentru a o domoli, o dăduiii pe mâna delatorilor, deşi’n timpul acuzaţiuncî ii oferiiu de mai multe ori mijlocul sil scape, ’ntrcbând’o dacă se căeşte, ea refuză şi atunci să se supuc, şi, părăsind tribunalul, fără să-mi respunză, se duse acasă la dinsa, unde se omori pentru a scăpa domine[1])!... Iată singurul obstacol serios ce am întilnit în viaţă-mi. După cum vc spusciu, amintirea lui mc urmăreşte încă; el mi-a lăsat în suilet o rană nevindecată!...“

Vorbind astfel, Tibcriu plecă capul şi remase nemişcat, absorbit în gîndurile sale.

Do odată însă, el tresări şi se ridică, cu repeziciune, la auzul unui glas necunoscut ce resună la spatele lui.

Pe marginea teraţel, în adever, tocmai în partea

***) Vezi Sue tone,**
Tibcriu.
[5]) Vezi Tacit, *Anale.*
[5]) **Vezi Suetonc,**
Tiberiu.

unde stânca abrupta forma abis, un noii personagiii se ivise.

Era un pescar, ţinend în mâna un chefal de-o mărime extraordinară.

El prinsese acel peşte, şi, ştiind deprinderea 'm-peratului d'a veni, către seară, să se aşeze'n locul seu preferit, crezuse că-î va face plăcere şi va primi o bună răsplată, de se va duce să i-l ofere el însuşi'.

Bietul om cătase, deci, să ajungă, până la dinsul; se urcase din piatră 'n piatră, agăţându-se de cele mai mici asperităţi ale malului şi reuşise, cu mari greutăţi şi pericole, să atingă vîrful rîpeî.

Gând fu 'n susul prăpăstiei, el întinse peştele spre Tibcriu, şi, cu vocca-î rustică, '1 zise:

— »Salutare, Gesare! servul ţeu îţi oferă acest dar al lui Neptun, scos chiar acum din adîncimilc mării!...

Drept răspuns, împăratul intră'ntr'o furie oarbă, nepotrivită cu firea lui rezervată şi stăpînă pe ca însăşi.

— »Cum ai îndrăznit, mizerabile, să te ridici până la mine?—îi strigă el, amcninţându-l cu băţul ce avea'n mână. – Opriţi-1! arcstaţi-1!... A! ai voit să arăţi că te poţi sui acolo unde nimeni alt n'a cutezat să pue piciorul, nici prin minte?... Ei bine! vei plăti scump îndrăzneala d'a fi avut o a- semenea idee!... Şi, mai întâî, pe unde ai venit? ce drum ai urmat?... Există vre-o cărare pe care se 'poate atinge culmea acestor înălţimi?... Dacă ţii la

zilele talc, vorbeşte fără'nconjur!... Ş'apoî, de cine mai eşti însoţit, căci singur n'ai putut întreprinde o asemenea 'ncercare!... Cum se numesc tovărăşii tei? ce gîndurî au şi unde se ascund în acest moment?... Urcat-au prăpastia dimpreună cu tine saii te aşteaptă'n josul stâncelor? Răspunde mai iute, dacă nu vrei ca moartea ce te adastă să fie spăi- mîntătoare!... A! ai voit, zici, să-mi aduci acel peşte plocon?... Minciuna e 'nvederată, căci pentru aşa mic lucru nu se expune nimeni la aşa mari pericole! Altul a trebuit, prin urmare, să fie scopul teu!... încă odată, care era el?... Aşa? refuzi de a răspunde? Aşteaptă! ai să primeşti ceeacc ţi se cuvine!...«

Atunci, întorccndu-se spre intimii săi, care alergaseră la glasul stăpinului lor şi 'nconjuraseră pe pescar:

— »Puneţi-l jos! – ordonă el, – şi, cu peştele ce a adus, frccaţi-l pe obraz pănă se va hotărî să vorbească! Aceasta va fi, de ocamdată, răsplata ce merită!«

înhăţat, trintit la pămînt, menţinut acolo cu putere de opt braţe, ce se'ntinscră spre dinsul, nenorocitul pescar, cu toate protestările lui de nevinovăţie, fu supus la supliciul îngrozitor de a-şi simţi figura sfişiată de părţile osoase ale peştelui, şi, fiindcă'n naivitatea lui, i se părea că, chiar aşa, a scăpat prea eftin şi se felicita că nu oferise Cesa- rclui şi un stacoj enorm ce prinsese cu aceeaşi oca-

ziuno, Tibcriu porunci să-î scoaţâ crustaceul din traistă şi să-î frccc obrazul cu ol pană nu va mai romane carne po dînsul[1]).

Tocmai într'un târziii, când pacientul, scăldat în sânge, desfigurat, oribil de vezut, rămăsese fără simţire, nemilostivul betrân se decise să-î dea pace, însă nici atunci nu-l ertă cu dcsăvîrşiro, ci puse să-l arunce 'n prăpastie »ca să cunoască,—zise el, – dacă e tot aşa de comod de a scoborî ca de a urca acele stânci«.

Dar soarele, declinând, îşi muiase, 'n timpul acesta, discul în valurile de purpura şi de aur ale mărci. La resărit, munţii, luminaţi de focurile-î oblice, se acopereau cu nuanţele cele mai variate, pe când catcna Apeninilor[2]), colinele Samniuluî şi Ye^yiul-sp^etaşau, cu vigoare, pe un fund de un **albastru** deschis. Puţin clupă~âceăsta, toate 'nălţi- milc litoralului se colorară cu roşu, apoi cu trandafiriu, apoi cu nuanţe de aur, de o dulceaţă şi de o transparenţă admirabile. Aurul se şterse şi el cu 'ncctul, preschimbându-so, gradat şi pe nesimţite, 'ntr'un alb azuriu. Pe urmă, azuriul se topi la rîn- du-î şi dispăru de pe firmament în momentul când ultimele raze se afundau în ape. Noaptea 'şi întinsese stăpînirca pe natură.

La un semnal, sclavi tineri, îmbrăcaţi în costume

1Vezi Suetono, *Tibcriu.*
2) *Vezi l'abbâ Clicvalicr, Naples, Ic Vesuvc, Pompei.*

bogate, sosiră, purtând unelte de luminat,—lămpi, candelabre, *lucerne*.

Pe un *cliscus* de aur, lucrat cu pietre scumpe, unul din ei ţinea un pachet voluminos.

Era corespondenţa 'mperatului, ce un servicii! special îi aducea 'n fiecare seară.

Tiberiii, liniştit ca şi când nimic neobicinuit nu s'ar fi petrecut, luă pachetul, îl desfăcu, pcrcurse din ochi diferitele bucăţi ce-l compuneau.

»— Ge-î aceasta ? – exclamă el de-odată, oprin- du-şi privirea pe un sulişor de papirus, a cărui în- scripţiune păru că-i este cunoscută. – O scrisoare de la buna mea cumnată, venerabila Antonia! Ge-o fi putend să-mi spue ? De sigur, ceva foarte interesant, de vreme ce-şî dă osteneala să-mi scrie cu propria sa mână!... îmi rezerv de a lua cunoştinţă mai tărziu de ceeace-mî comunică! – adaoso el, vîrînd sulişorul subt pelea de capră cc-l acoperea. – De ocamdată, să mergem la masă, căci cina ne aşteaptă!...«

Pg ’nălţimile Quirinaluluî, dincolo de vechiul zid al lui Serviu Tulliu şi al Tarquinilor, lagărul Pro- lorienilor ocupa, chiar la marginea Romei,. între *Via Nomcnlana* şi *Via Coliatina,* o suprafaţă pătrată de o marc Întindere. întocmit după forma obicinuită ce se da unor asemenea construcţiunî, înconjurat de un şanţ adine, la spatele căruia, ’11 interior, se ridica o a doua întăritură de pămint,— ea însăşi apărată printr’un ocol de ţeruşi, —el se zărea, de departe ’ntr’o solidă simetrie, cu corturile-!, cu stcagurilc-î, cu fascelc-i de arme, cu clinele-î de brazdă verde, cu uliţele—1 populate de cai şi de oameni, cu balistele-i şi catapultelc-î ce se desinau pe cer ca nişte negre schele.

În partea de sus, un cort imens, cu totul roşu, 'ncoronatcu ftamule, arăta locul unde şeful suprem venea să se adăpostească.

În dimineaţa aceea, Sejan, care dormise ’11 oraş, se ’ndropta spre lagărul Protorienilor, unde o vagă

presimţire ’1 împingea, ca spre locul ce-î oferea mai multă siguranţă decât oricare altul. El avea să asiste, afară de aceasta, la o revistă a trupelor, de mult proiectată, şi se grăbea ca să ajungă la vreme spre a fi faţă la ’ntocmirea rîndurilor în fruntea căror voea să se-puc.

În *carruca* sa, cu dricul înalt, împodobit cu ornamente de aur, de argint şi de fildeş şi atirnat pe patru roate cu spiţele date la strungă, prefectul pretoriului trecu prin Alta-Semita ’n fuga cailor sei albi, ce un vizitiu mâna de pe jos. El lăsă, pe stingă, gradinele lui Salustiu, unde Octomvrie ’11- cepuse deja să decoreze frunzişul cu splendorile-! tomnatice, aruncă o privire pe frizele de aur ale, palatului, în care se adăpostea scumpa sa Atilia, şi, după ce străbătu Câmpul Scelerat, unde se ’n- gropau, de vii, vestalele ce \şî călcaseră jurămintul de virginitate, eşi pe poarta Colina, şi, pe subt V'e- cliiul zid al cetăţii, se; ’ndroptă spre tabăra ce se zărea, la doue rniluri de acolo [1]), clocotind în aburii dimineţii.

De departe, ea apărea ’ntr’un amestec nedos-criptibil, pe care ochiul rătăcea, fără să ştie unde să se oprească.

Cai, cu perul lucios, legaţi de pari bătuţi în pă- mînt, aşteptau, rînchczând, liarnaşamentele lor, ce servitori de armată, *slmlorî*, curăţeau, cu ’ngrijire, la câţiva paşi de acolo; *decurioni*, abia sculaţi din

0 Miiu 1 roman, .lupă Canion, în&ura '1.48* rtivlri, 75.

1 Vezi J. Lombard, *Op. cit.*

somn, puneau să ’ntinză, pe deasupra corturilor, mari piei de oaie, aşternutul lor de noapte; soldaţi, încă ne’mbrăcaţi, îşi ascuţeau armele pe gresii sau încercau cămăşi de rezboiu, cu ’împletiturile de fer. Ici şi colo, patrule străbăteau spaţiurile libere cu străluciri de paveze, rătunde sau drept-unghiulare, pe când, împrejurul şanţurilor, luptă tori, pe jumătate goi, se exercitau deja, ’ntr’un avint aşa de furios, încât păreau că voesc să se extermine.

Sejan intră ’n tabără pe poarta *decumanâ*, cea mai apropiată, care făcea faţă oraşului.

La vederea lui, *liastari,* ocupaţi a-şî aşeza suliţele ’n fasce, se opriră pentru a ’1 lăsa să treacă. După aceştia, el fu salutat de infanterişti greu înarmaţi, *principcs,* ce stau drepţi în tunicele lor acoperite cu plăci de metal sau cu inele ’ncîrligate. Mai departe, *triarl,* vechi soldaţi, cu pelea aspră,’narmaţi cu *pilum,* se aliniară şi ei dinainte-î, la un semnal.

Prefectul pretoriului, care ’î cunoştea anume pe toţi, adresă fiecăruia o laudă, o glumă, o ’ucu- ragiare.

Cavaleria succeda acestor trupe. *Municipii* păzeau corturile, ’mpodobite, la intrare, cu steagul *cohortei* sau al *manipulei*[1]). Iniine, *veliţi,* soldaţi tineri şi sprinteni, cu coifuri de pele, *funditori,* înarmaţi cu praştii, şi *sac/ilari,* cu arcuri do corn, (ieteră, la rîndul lor, onorurile militare şefului lor ce trecea prin faţă-le.

Cu cât înainta, cu atât animaţia, ’n interiorul lagărului, devenea maî mare. *Decuriî* de pezes traşi şi de călăreţi, cu mersul ritmat, circulau pretutindeni. Dinaintea forului militar, unde un tribunal de piatră păstra stindardele, altarul zeilor şi. imaginea ’mperatului, soldaţi şi ofiţeri de toate armele, se grămădeaţi deja ’mprcjurul Cestorclui, în *hlamidă* roşie. *Auxiliari,* proptiţi într’un picior, suílaü, cu cotul ridicat, în *lituc* de alamă, ’n *buccine* de fer sa ii ’n goarne de corn do zimbru. Ici, *calafradari,* în strimtele lor armuri, cu solzi de bronz, de aur sau de argint, îşi încălecaţi caii, acoperiţi şi dînşii, de la bot până la picioare, cu o armură identică, carc-î făcea să semene a crocodili gigantici; colo, săgetători arabi dcspcdicaii pe ai lor, – frumoase şi nervoase dobitoace, – pe când, mai departe, libieniî loveau, ca să se scoale, ’n cămile, care se ridicai! incet, legănând capetele lor osoase,-enigmatice şi aproape despretuitoare; aiurea, sclavi tineri, mai toţi asiatici, îşi făccăiTdc lucru ’mprcjurul *batistelor,* uşor îmbrăcaţi în veştminte subţiri, cu mânecile largi, fără cingătoare, ce lăsau să se zărească nudităţi de şale provocătoare, la care se uitau lung *loricarl* cu armura formată din curele ’mpletitc[1]).

Însă dezordinea era marc mai cu seamă ’n cartierul şefilor, cărora se tolerau lucruri nepermise ’n tabcrilc celelalte. Femei, gătite ca pentru serbare, se vedeau stând dinaintea corturilor ofiţerilor.

Unele din ele, zdrobite de oboseală, moţâeau, căscaţi sau întindeau din. braţele lor goale, cu sub- ţioarele fără per; altele, maî tari, continuând petrecerea de cu noaptea, procesionau încă, pe umeri, cu vreun *psalterion,* pe care ’1 făceau să vibreze printr* un beţişor de os, *plectron;* altele jucau prin respintii, pe dinaintea bar acelor militare, văpsite cu roşu şi galben, unde fasce de suliţî şi de topoare luceau deja la soare.

Şi atunci erau vedenii de cărnuri, albe sau brune, prin deschizături de stofe uşoare, prin văluri străvezii ; fulgere de inele şi de brăţări la mâini şi la picioare de dănţuitoare; melodii de *sambuce,* cu coardele de sîrmă, sau de *cicule*, soiu de naiuri, atinse de buze calde, păstrând încă mirosul săruturilor din timpul nopţii!

Multe din acele femei erau ocupate a’şi peptăna perul, a’şi împleti coadele, sau a ’şi ’mpodobi fruntea cu micî monede de argint găurite.

Maî toate avură pentru prefectul pretoriului, trecând în *carruca* sa scintectoare, surisuri mute, la care el fu nevoit să respunză.

***) Vezi J. Lombarii,** *Op. cil.* **17**

XLII

În goana cailor, subt cerul do un albastru profund, cavaleria, – frumoasă de vezut, cu *decurio- ni-i* în cap, cu lancea şi cu arcul în mână,— se ’ndrepta spre lagărul Prctoricnilor, într’o fdfiire de steaguri, într’un tunet de strigăte şi de tropote ce lua .7uzul. Escadroanele ce o compuneau, *lurmae,* orauf numeroase, – mai mult de o sută, – fiecare de treizeci şi doi de oameni, —câte opt pe fiecare rînd, – şi erau comandate de însuşi Sejan, încoifat şi ’mplătoşat, cu sabia scoasă, cu *hlamidci-i* de purpură ’n vint. Ele veneau despre Esquilin şi despre Viminal, unde evoluaseră, şi se ’n torcea ti în cantonamentele lor obicinuite. Fiecare aparţinea vreunei naţii tributare, sau aliate cu Roma, sau avend drept de cetate, şi curioşii puteau cu ’nlesnire să le recunoască. Afară de Italici, de Gali, de Celţi, de Iberî, de Germani, de Bretoni, de Epirotî, de Ma- cedonieni, erau acolo Doricni, Frigicni, Capado- cieni, Armeni, Perşi, Egipteni, Libieni, Numizi, Etio-

pienî, Sciţi şi Sarmaţî. Toate varietăţile popoarelor cucerite se aflau rcprezintatc prin îndrăzneţi călăreţi, musculatură vie a imperiului, ce 'i asigurau tăria prin tăişul spadelor lor [1]).

Dulcele soare de toamnă versa lumina-i veselă pe pinii şi cipriî din câmpia romană, rumenind vilele, cu porticelc cromate, ici şi colo respîndite. Razeic-î însă aprindeau flăcări pe acea mulţime de oameni şi de cai în mişcare. *Hippoloxaţiî* şi *Celeriî* scîntciau ca nişte oglinzi, subt- căscile şi peptarele lor de aur. Suliţele *Contaţilor* aruncau luciri do torţe aprinse. *Dimachiî,* în loc de săbii şi topoare, păreau că ţin fulgere 'n mână. Dar, mai cu seamă, *Clibanarii* şi *Catafraclariî* luau ochii prin armura lor făcută din solzi suprapuşî. Ei purtau, afară de aceasta, colane de pietre scumpe, inele 'n degete şi cercei în urechi, şi semenau, de departe, a mari reptile tăvălite.

În fruntea fiecărui escadron, *aeneatorî* suflau în *litue*, lungi trîmbiţc de bronz cu vîrful întors, producând o sfîşiere a aerului, o furie resboinică ce făcea să tremure toate văile de prin prejur.

După cavalerie, venea infanteria, – trei legiuni de şase mii de oameni, – despărţite 'n *cohorte* de câte şase sute fiecare, cleţinşile subtimpărţito 'n *manipula* de câte doue sute. Soldaţii mergeau repede, şi.picioarele lor păreau mari foarfeci, ce s'ar

li deschis şi 'nclris pe din jos. înainte, alergau stejarii; *centurionii* umblau pe d'alături, cu câte un curmciu de viţă 'n mână; steagurile, purtate de *signiferi,* filfieau, fiecare deosebit, după cohorta cărei aparţinea; iar cei treizeci do tribuni ai celor trei legiuni îşi transmiteau ordinele de cvoluţiune primite de la consulii ce urmau călări.

Şi muzica, formidabilă, se umfla la răpăiala a- celor mii de oameni bătend pământul cu picioarele. Puţin câte puţin însă, sunetul asurzitor al *tubelor,* al goarnelor, al trîmbiţelor, al *buccinelor* începu să descrcască până se stinse cu dcsăvîrşirc: oştirea sosise la intrarea lagărului. Ea se afundă 'ntr'insul întreagă, ne mai remâind, afară 'n câmpie, decât pinii şi cipril, poleiţi de soare, şi vilele, cu porticcle cromate, ici şi colo rcspînditc.

***) Vezi J. Lombard,** *Op. cit.*

Sejan descălicase.

împrejurul lui, escadroanele se 'mprăştiaii prin despărţiturile lor. Servitori de armată duceau caii rînchezînd spre arii aşternute cu fin. Alţii, ajutau pe ofiţeri să-şi scoaţă armurele. *Haslarî* îşi aşezau suliţele 'n fascc, pe când tovarăşi do ai lor, *princi- pes*, dau fuga spre piscine. Pavezilc asvîrlitc pretutindeni zăceau pe jos ca nişte băltace de apă limpede, iar chiverele, atirnate dinaintea corturilor, luau înfăţişarea de talere de metal puse 'n pari[1]).

XLII

Deodată, un călăreţ apărU, venind din oraş în fuga calului.

Era Sextus Paconianus, fost pretor, om îndrăzneţ şi periculos, amic al lui Sejan, pe care acesta '1 întrebuinţase adesea 'n manopcrilc sale şi care, din această cauză, cunoştea multe secrete[2]).

El părea preocupat, şi, cum sosi, 'ntrebă de pre-

*) **Vezi J. Lombard,** *Op. cit.*
[1]) **Vezi Tacit,** *Anale.*

foctul pretoriului, dinaintea căruia ceru să fie condus.

— »Sejane,— 'Í strigă el, cum îl vczu, – 'ţi aduc o veste 'nscmnată. Macron se află 'n Roma!«

— »Macron?—repetă Sejan, cu surprindere.— Atunci, el trebue să fi sosit, acum, de cufînd, în lipsa mea, căci, altfel, aş fi ştiut de venirea lui şi l-aş fi vczut deja!...«

— »Te 'nşelî! – răspunse Paconianus. – Macron a sosit de astă noapte. Dacă n'a dat încă ochi cu tine, e fiindcă presupun că evită de a te vedea...«

— »Şi pentru ce aceasta? – 'ntrebă Sejan, nedomirit. – Nu e el amicul şi credinciosul meü ? n'arc el acclaş interes ca lucrurile să meargă bine? Nu! Sexte, greşeşti! Macron n'a putut să mc vază din cauză că o fi sosit prea tărziii, o fi fost prea obosit, şi din cauză încă că am plecat prea de dimineaţă de acasă. Însă, avem să desluşim numai decât acest mister!....«

»Să-mi tragă trăsura!« – ordonă el unui *decurión,* ce trecea la câţiva paşi de acolo.

— »Un minut! – stărui Paconianus. – Eu crez că ar fi mai bine, pentru orice 'mprejurarc, să nu te grăbeşti a te duce 'naintc-î.... Cine ştie !.... Dacă el soseşte cu intenţiuni bune, după cum crezi, lasă-l să vie să te 'ntilnească 'n acest loc. Aci, cel puţin, eşti în siguranţă şi poţi aştepta orice eveniment fără temere!...«

Sejan stătu de se gîndi puţin. Însă, 'nvins de 'ncre-

dereace avea ’n Macron şi nerăbdător de a afla cât mai iute ştirile ce el aducea din Capreea, so luă tot după prima sa inspiraţiuno. El se urcă, deci, în *carruca* sa, ce trăsese, aruncând aceste cuvinte lui Paconianus, care cerca încă să-l reţie :

— »Azi, eşti prea bănuitor, amice! încalecă şi mc urmează! În curînd avem să asistăm la fapte ’nsemnate, care au să schimbe faţa lucrurilor Şi, făccnd un semn vizitiului seu, care conducea de pe jos atelagiul seu de patru cai albi, porni ’n fuga mare spre Roma.

Temerile lui Sextus Paconianus nu erau lipsite de temeiü. Sejan el însuşi', deşi, 'n aparenţa, aşa de 'nerezetor, le 'mpărtăşea 'n ascuns, şi nu fără cuvînt.

De câtva timp, în adever, el simţise că ceva nc- obicinuit se petrecea împrejurul seu. Fără a-i manifesta vre-o nemulţumire făţişă, Tibcriu nu mai era acelaş cu dînsul. În scrisorile ce urma a-i trimite, ol se arăta, acum, aci de o severitate excesivă, do- jcnindu-l pentru lucruri de nimic, aci de o bunăvoinţă prefăcută, adresându-î laude ce se vedeau că nu pornesc din inimă. Această schimbare [5]n- grijiso oarecum pe un om ca prefectul pretoriului, cu conştiinţa aşa de 'ncărcată. Spre culmea neli- nişte-i, el constată încă la stăpînul seu o dragoste nejustificată pentru Caiu, cel mai mic üü al lui Germanicus, acelaş care scăpase, după cum am spus, ca prin minune, do soarta fraţilor sei, şi care treimea să domnească, mai tărziu, subt numele do

CalujuJci. Bătrânul împărat îşi făcea, dn la o vijemej un fel de plăcere de a grămădi toate favorurile sale pe capul acestui nevîrstnic. El îl chemă la Capreoa, 'l autoriză, scutindu-l de formalităţile obicinuite, să lepede, 'n aceaşi zi, roba pretextă pentru a lua pe cea virilă, – cccace 'I făcea 'ndată apt pentru serviciile publice, – '1 numi. marc pontcfico, apoi, augur, în locul fratelui seu Drusus, îl acoperi de laude 'n faţa ţutulor, păru a '1 desemna deja drept succesorul seu la imperiu *). În acclaş timp, el dis- graţiă pe câţiva amici ai lui Sejan, şi, lucru şi mai semnificativ, ertă do pedeapsă pe un vrăjmaş al acestuia, acuzat de planuri criminale 'mpotrivă-i, oprind, totdeodată, ca pe viitor, să so mai sacrifice unui om.

În faţa acestor acte do ostilitate, prefectul pretoriului se simţi serios ameninţat. El avea 'n mână cele zece cohorte de protorienî ce, altădată, prin dibăcia-î prevăzătoare, determinase pe Tibcriu să 'ntrunească 'ntr'.un singur lagăr, la Roma, şi să pue subt comanda sa. Cu aceste forţe, el ar fi putut să schimbe faţa lucrurilor, şi chiar proiectul unei răsturnări, prin revoltă, 'ncolţi 'n mintea lui. Din nenorocire pentru dînsul, el nu ştiu să lucreze la timp, ezită do a o lua 'nainte şi dote, astfel, timp stăpânului seu să se prepare, prin agenţii săi, să-'i sclruncino partidul, să atragă 'n partea sa poporul,

[1]) **Vczî V. Duruy,** *Op. cil.*

să câştige pe senatorii ce-i erau mal devotaţi [1]). Mai mult decât atât, el făcu încă greşala de a trimite la Gapreea pe Macron, ajutorul seu, om în care avea toată 'ncredcrca şi pe care 'mpăratul ceruse să-l vază subt cuvînt de a-l însărcina cu scrisorile ce confereau lui Sejan puterea tribuniţianâ, după care el umbla de atâta timp şi care l-ar fi făcut stăpin pe situaţiune. În realitate, însă, vicleanul bătrân voea să-'şî asigure, prin daruri şi promisiuni, concursul unui şef aşa de influent, şi, dimpreună cu al lui, pe al întrcgoî gardc pretorione.

Gând se convinse că Macron îi e cu totul devotat, el îl porni 'napoi, la Roma, cu ordin să execute instrucţiunile sale, să lovească fără cruţare.

Loc-ţiitorul lui Sejan sosise, noaptea, pe ascuns, si se ferise de a da ochi cu şeful seu pentru a avea timp să prepare, 'n taină, cecace meditase 'n timpul drumului. El voea să lucreze fără zăbavă, şi, de aceea, cum puse piciorul în Roma, se duse de 'ntilni pe consulul Rcgulus şi pe comandantul gar- dclor nopturne, căror le arătă 'mputcrnicirilo sale, le promise răsplăţi însemnate dacă '1 vor ajuta 'n întreprinderea ce proiecta. Ei primiră'ndată, fără şovăire. Atunci, câte-şl trei se chibzuiră, 'şi 'mpăr- ţiră rolurile, regulară măsurile de luat, deciseră să aresteze pe prefectul pretoriului, chiar a doua- zi, pentru a '1 surprinde şi a nu 'i da, astfel, timpul să scape.

[1]) **Vezi V. Duruy,** *Op. cit.*

Acosta, neştiind nimic do colo ce se petrpccau, întrebuinţa, după cum am vczut, dimineaţa zilei hotărî te pentru pierderea sa, scoţend garda la câmp ca sâ manevreze. El fu 'nştiinţat, precum am spus, tocmai într'un târziu, de venirea luî Macron, şi porni 'ndatâ sâ '1 ■ ntîlncascâ, cu toate observaţiile ce i se fâcurâ do a se 'neredinţa mai întâi de în- tenţiunilc luî. Pe drum numai, când avu timp sâ se gîndcascâ mai de aproape, poveţile lui Paconia- nus îi venirâ 'n minte şi i se părurâ pline de *nţe- lepciune. Unjajrtjorcsimţimînt, afarâ de aceasta, '1 urmârea de cu noaptea, de când se sculase, şi '1 îndemna la prudenţâ. Cu toate acestea, astfel voca soarta lui sâ nu dea nicî-o ascultare acestor prevestiri. El îşi zicea câ ar ii o ruşine d'a se da 'na- poî, acum, mai cu seamâ, după ce se arâtasc aşa de 'nerezetor. Ş'apoî, pentru ce s'ar teme? 'şi repeta ol. Macron era prietenul seu, confidentul seu, creatura sa! El n'avca, prin urmare, nici un interes sâ-î voeascâ reul. Din potrivă, devotamentul luî i se părea aşa de ne 'ndoios, încât ar fi presupus orice afarâ de o -trădare din parte-i.

El îşi continuă, deci, drumul, făcendu-şi singur curagiu, cătând să gonească, prin raţionamente, relele presimţiri ce '1 aşediau.

În Argiletum, prin dreptul Comiţiuluî, el se 'n- tilni, deodată, pept 'n pept, pentru a zice astfel, cu Macron, care, 'n capul unei trupe numeroase, se 'ndrepta spre Curia romană. [1]

Cum se văzură, ambii prieteni alergară unul spre altul şi se ’mbrăţişară.

— »»Bine ai venit, Macrone!«

— »Bine to-am găsit, Sejanc! Doream să te văz, si,'aflând că eşti în tabără, tocmai mo pregăteam să viii să te ’ntîlnesc!«

—»De când eşti în Borna?«

—»Am sosit astă noapte, tărziu. Eram aşa de obosit, încât ’mi-a fost cu neputinţă să esdin casă până la ziuă...«

— »Ai noutăţi de la ’mperatul pentru mine?«

— »Am şi încă foarte bune. El îţi conferă puterea tribuniţiană«.

— »Unde sunt scrisorile-i în această privinţă? Dă-mi-lc mai iute!...«

—»Ele sunt adresate Senatului şi nu le pot remite decât lui. Să mergem, deci, la Senat 1 De altmintrelea, am prevenit, încă de dimineaţă, pe Consul să ’1 convoace spre acest slirşit, şi crez că ol trebuc să se fi adunat şi să ne aştepte...«

Un nourjişop trecu pe fruntea lui Sejan la acest răspuns. Totuşi, fie că n’avea încă vro-o bănueală serioasă, fie că era prea tărziu ca să se mai dea ’na-poi, el nu obiectă nimic, şi, luând la braţ pe locţiitorul seu, se ’ndreptă cu dinsul spre palatul Senatului, care se afla la câţiva paşi de acolo.

XLV

Palatul Senatului, la epoca când se petreceau evenimentele ce povestim, se deschidea, la nordul Comiţiului, – intre Argiletum şi Clivns Arginta- rius,— pe Forul lui Iuliu Gesar, din care cauză i se dase şi numele de Curia îulia. El fusese ’nceput, în timpul triumviratului, de Lepid, comandantul cavaleriei, şi ocupa aproape acelaş loc pe care se ridicase, odinioară, Curia Hostilia şi, mai în urmă, Curia Sylla, distrusă, după cum se ştie, de un incendiu, la moartea consulului Glodius. Terminat şi ’mpodobit de August, acest edificiu se prezintă subt forma unei clădiri înalte, şi era construit din cărămidă tencuită cu stuc. Graţie rosturilor însă imitate pe tencuială, el părea format din blocuri de peatră. Un fronton triangular, aşezat pe console de marmoră, ’i da o ’nfăţişarc simplă şi ’n acelaş timp severă. Dinaintc-î, un peron cu mai multe trepte domina o mare piaţă pe care se’nălţa statua călare a lui Porsena.

Interiorul Curiei era cu mult mai bogat şi mai impuitor. Sala şedinţelor, vast patrulater de douăzeci şi cinci de metri lungime, pe opt-sprc-zccc lărgime, era terminată printr'o absidă ocupată de statua Mincrveî, de proporţiunî colosale. Drept tavan, o boltă lucrată numai în aur, *auri fulgore decorata,* lua ochii prin strălucirea ornamentelor ci variate. D'a-lungul pereţilor, afară de doue mari tablouri, dăruite de August şi semnate unul de Nicias şi celalt de Philocliares, se vedeau, pe paveze [5]n chip de console, busturile cetăţenilor celor mai distinşi, căror Senatul acordase această onoare. Mai departe, 'n mijlocul sălei, se ridica magnifica statue a Victoriei, adusă, odinioară, din Tarentum şi 'mpodobită cu trofeele luate la cucerirea Egiptului, şi, 'n faţa ei, altarul pe care se ardeau mirodenii în cinstea zeilor superiori. Infine, 'n fund, pe plan înclinat, era aşezată orchestra, cuprinzând scaunele Senatorilor, în numer de şase sute, toate de lemn lustruit.

Sejan, la braţ cu Macron, trecu prin cele doue săli, mai strimte, ce precedau, ca degajamont, sala şedinţelor, splendidă prin luxul simplu ce o decora, şi, urmat de gloata adulatorilor, ce-i cşise 'nainte ca să '1 salute, pătrunse 'n această din urmă.

Sgomotul despre scrisorile lui Tiberiu se respîndise, 'n adever, şi fiecare ţinea să se recomande favoritului, pentru a căpăta bunăvoinţa lui şi favorurile ce ea atrăgea după dinsa.

La un ordin al Consulului, care prezida* Senatorii îşi luară locurile. Ei purtau, ca semn distinctiv al demnităţii lor, *toga pretextă,* bordată cu o lată bandă roşie, *laliclavul*, cusut cu ţinte de aur, şi 'ncălţăminte compusă din patru curele 'ncrucişate pe picior, cu o semi-lună 'n vîrf.

După ce tăcerea se stabili, Macron se sculă, şi, adresându-se Adunăreî, rosti aceste cuvinte:

— Divinul Tibcriu, augustul meu stăpîn, a cărui intimă cugetare e pururea 'ndreptată spre mărirea şi prosperitatea Republicii şi a poporului roman, mc 'nsărcincază să ve remit, Părinţi Conscripj.i, acest mesagiu caro cuprinde expresiunea voinţelor sale. Convins că '1 veţi primi cu respectul şi solicitudinea ce merită, iată ''1 încredinţez Consulului spre a vi '1 aduce la cunoştinţă şi a face să i se dea urmare. Am zis.,.“

Vorbind astfel, el scoase din sîn un sul de papirus şi *| dete preşedintelui. Apoi, ca spre a arăta că misiunea sa era terminată, se 'ndreptă spre uşe şi eşi din sală. În realitate, el voca să fie afară pentru a veghea ca măsurile ce ordonase să se execute 'n tocmai.

În timpul acesta, şi 'nainto ca preşedintele să ii 'neeput citirea misivei ce i se 'nmănasc, o mulţime de Senatori, şi din coi mai de frunte, crezcnd, după cum li se spusese, că aveau să auză elogiul lui Se- jan, antemergetor al puterii tribuniţione ce i se a~ corda, 'şi părăsiseră locurile, şi, grămădiţi împre-

') Vezi V. Duruy, *Op. cil.*

jurul acestuia, se pregăteau să 'i facă ovaţiunî la cele dintâî cuvinte favorabile. Aşteptarea lor fu însă deşartă. În lunga sa scrisoare, celebră 'n analele istoriei ca model de compoziţie echivocă şi 'n-tortochiată, Tiberiu părea că 'şî propusese să ostenească atenţiunea auditorului, ţinend'o 'n suspensiune. El începea printr'o afacere fără'nsemnătate,'n cursul căreia găsea ocaziune să zică câteva cuvinte la adresa favoritului seu. Pe urmă, pentru a nu lăsa să i se ghicească gîndul, nici presimţi conclu- ziunea la care voea să ajungă, el părăsea acel subiect şi trecea la altul, se 'ntindea câtva timp asu- pră-î şi '1 da şi pe acesta în lături spre a reveni la Sejan. Faptele prefectului pretoriului, în cele din urmă timpuri, îi dau ocaziunca să'l judece,— nu însă cu ură, nici cu mânie[j]). Puţin câte puţin însă, vicleanul betrân devenea mai categoric. El amintea de scrisoarea surprinsă de venerabila Antonia şi trimisă lui la Gapreea, acuza pe câţiva membri ai Senatului, amici de al lui Sejan şi intraţi, dimpreună cu dînsul, în conspiraţiune contra sa şi a familiei sale, şi termina, deodată, printr'un brusc ordin de arestare.

. E peste putinţă a se descri impresiunca acestui sfirşit neaşteptat asupra celor de faţă. Sejan, la început mindru şi sigur de el însuşi, devenea din ce în ce mai îngrijat, cu cât Consulul înainta în citi

rea sa. În curînd, cerbicia-i, ce se silea încă să păstreze, spre a nu descuragia pe amicii săi, era ’nlocuită printr’o paloare mortală, pe minut ce trecea maî vizibilă. Ea se preschimbă ’ntr’o adevărată teroare când stăpînul seu începu să vorbească de planurile lui, pe care le cunoştea, de proiectele lui, scrise, altădată, ’ntr’un moment de fatală neprc- vedero, şi trimise, Livileî, amantei sale. Atunci, el se simţi pierdut fără nădejde de scăpare şi renunţă de a mai lupta. Nemişcat şi fără graiu, cu ochii eşiţi din orbitele lor şi cu respiraţia agitată,, el sta ca trăsnit. înainte chiar ca ordinul de a pune mâna pe el să ii sunat la urechile lui. În acelaşi timp, linguşitorii lui, acei care, mai adineaori, se pregăteau să ’1 aplaude, surprinşi de ceeacc auzeau, şi care se potriveau aşa de puţin cu ceeace aşteptaseră, se depărtau, unul câte unul, silindu-se să facă distanţa dintre-ei şi dînsul cu atât maî marc, cu cât gîndul împăratului devenea maî lămurit. În scurtă vreme, nu mai rămăsese nimeni împrejuru-î; ba, spre a dovedi şi maî bino/baseta^ caracterelor lor decăzute, aceiaşi care, cu pupn înainte, se onorau cu amiciţia lui şi ’i solicitau protecţiunea, ’n- cepură, fără nevoie, să’l insulte. Ei îşi întrebuinţau, acum, zelul spre a ’1 necinsti şi umili, ştiind că, de aci ’nainte, nu putea să le maî fie folositor.

Totdeodată, venind de afară, de pe piaţa ce se deschidea ’n faţa Curiei, şi pe care Macron o ocupase milităreşte, cu tari detaşamente de gărzi nop-

turni, o clamoare imensă se ridică, pătrunzând până ’n incinta Senatului şi umplend pe toţi de groază. Erau ţipete, urlete, vociferări, amestecături formidabile de glasuri, cerend, într’un graiu, capul prefectului pretoriului. Toată ura stăpînită, ce atât timp clocise ’n sînul mulţimei indignate de atâtea crime, – aţîţată încă prin emisarii trimisului împărătesc,—izbucnise cu o violenţă neauzită şi ameninţa să sfărîme tot dacă nu i se da numai decât satisfacţiune. Nimeni, cu toate acestea, nu se gîn- dise să i se ’mpotrivească. Tribunii şi Cestorii înconjurară, la minut, pe Sejan, mai mult mort de frică, şi, ’n mijlocul huiduelilor şi al blestemelor, ce curgeau din toate părţile, T îndreptară sprcTullianum, închisoarea publică, ce se aha la o mică depărtare de acolo şi undo trebuca să ’şi aştepte soarta.

XLVI

Airia Marcela, prietina căreia venerabila Antonia ’ncredinţase pe Drusus, ţinuse ’n căsătorie pe Mar- cus Arrius Diomede, un dezrobit al Iulieî, fiicei lui August, şi, din această cauză, păstrase legături cu familia imperială şi ’i era foarte devotată.

Remasă veduvă încă tînără, cu un băiat în vîrstă fragedă, ea se retrăsese ca să trăiască la Pompei, unde poseda, chiar la marginea oraşului, o vilă sumptuoasă, anexată la o exploataţiune rurală.

Casa ei,—aceeaşi care fu acoperită de’lavele Ve- zuviuluî, în marea catastrofă din anul 79, pentru a fi desgropată, opt-spre-zece secole mai tărziu, în zilele noastre, – se afla aşezată ’n suburbia Au- gustus-Felix, dincolo de poarta zisă a Iierculanuluî, între Calea Sacră, mărginită, precum se ştie, de morminte şi ţermul mării. Ea era de o bogăţie şi de un confort desăvîrşit, şi Drusus regăsea ’ntr’însa luxul cu care fusese deprins. O scară cu trepte de marmoră, ’mpodobită, la dreapta şi la stînga, cu câte o columnă de stuc, ducea ’n peristil, soiii de

curte acoperită, unde, printre cei patru-sprc-zecc stîlpi, asemenea de stuc, ce 'i susţineau învelişul, se putea circula pe orice timp, fără teamă de soare sau de udătură, căci, ploaea, pe vreme rea, se scurgea, din straşinele *compluviului,* într'un basin corespunzător. Această intrare, pavată cu o mozaică de cărămidă, amestecată cu marmoră albă, de un efect simplu şi plăcut, da pe apartamentele de locuit, însemnate prin mărimea, numărul şi varietatea lor. De jur împrejur, o loge descoperită, precedată de o teraţă, se deschidea pe grădinele verzi şi pe marea albastră, pentru a lăsa să sosească răcoroasele lor adieri. La stînga, sala de băi şi dependinţele ei, cu zidurile lor acoperite cu picturi, rc- prozintând tot soiul de peşti înnotând în elementul lor, cu columnele lor de stuc octogonale, cu parchetele lor de mozaică, cu cazanele şi ţevile lor de apă caldă* şi rece. La dreapta, celelalte 'ncăperi, dispuse după regulele stabilite de Vitruviu şi servite prin galerii şi coridoare interioare: – salonul de ceremonie, *Tablinum,* în care se păstrau archi- vele, registrele casei şi imaginele strămoşilor, măsci de ceară luate pe obrazul răposaţilor; *Atriul*, decorat cu statuele Larilor şi cu altarul zeilor domestici, unde familia se aduna cu preferinţă, unde se făcea somnul de după masă, 'n orele arzătoare când marele zefir african sufla, 'ncărcat de moliciuni de furtună[1]), unde se primeau vizitatorii şi clienţii,

*) Vezi Theophilc Gaulier, *Romans cl Contes.*

cc aşteptau în galeriile de alături, şi p(J care un *nomenclator* îi chiema pe fiecare la rînd; *Cubic uleie* sau camerile de culcare, cu alcovele lor practicate 'n zid şi cu perdelile lor reţinute prin inele de bronz; sala de recreaţiune, *Tetrastylum;* cea de mincaro, *Triclinium;* odăile femeilor, *Gynecieum*,— toate pardosite cu mozaice şi'nfrumuseţate cu picturi do o puritate de desemn şi de o strălucire de colorit ce azi încă fac impresiune. O mică scară scobora, din peristil, în catul de jos, căci, deşi casa, despre stradă, n'avea decât un eţagiu, în partea opusă i se dasc doue, din cauza tărîmuluî, care era 'n pantă. Aci se aflau alte opt încăperi boltite, văpsite cu roşu antic şi 'mpodobite cu iirizî arhitecturale, de un frumos efect. Din ele, se eşia 'n grădinole 'ncunju- rate cu un portic, şi 'nzestrate cu o piscină, un avuz şi o boltă de viţă. Iniine veneau pivniţele, pline cu amfore şi cu chiupuri cu vin.

Drusus îşi dete toate silinţele să se deprinză cu noua viaţă ce avea să ducă, 'n acea locuinţă ce, cu tot luxul ei, respira liniştea şi odihna caselor de provincie. De n'ar fi fost dorul Atiliei şi nerăbdarea d'a o revedea mai iute, el s'ar fi obicinuit, poate, lesne cu lucrurile ce'l înconjurau, în mijlocul acelei naturi fermecătoare şi a 'ngrijirilor de tot felul ce toţi ai casei se sileau să 'i dea. Arria Marceli a fu, sese, 'n adever, foarte onorată d'a avea să găzdu- ească pe un nepot al Gesarelui, şi, 'n zelul ei, nu ştia ce să mai facă ca să'l mulţumească. Ea'i dase

apartamentul col mai frumos, pusese pe sclavii coi mai pricepuţi să ’1 servească, se silea să ’i procure to.ate distracţiunile de care localitatea dispunea şi care ar fi putut să ’1 intereseze. Din nenorocire, tînerul ei oaspe sosise prea impresionat de ’mprojurările ’n care părăsise Roma pentru a mai fi fost în stare să dea atenţiune prevenințclor cu care era ’ntîmpinat. El păru, dimpotrivă, la ’nceput, indiferent la tot ce se petrecea ’mprejuru-î, şi, multă vreme, remase astfel, stând tăcut şi rezervat, nevoind să vază pe nimeni, refuzând să ia parte la orice petrecere organizată ’n cinstea-i. El nu se simţea mulţumit, pe atunci, decât în odaea sa, fiindcă, acolo numai, putea să dea liber curs durereî sale, să stea faţă ’n faţă cu imaginea Atiliei, ce i se prezintă ori de câte ori îşi îndrepta mintea spre dînsa. El o vedea ’n seducţiunea-î de fecioară, deja nubilă, de o perfecţiune de forme admirabilă, cum întîm- plarea ’1 făcuse să o surprinză, odată, la baie, pentru a’i române vecinie întipărită, sta do vorbă cu ea, o mîngîia, ’ntindea braţele ca să o apuce. Apoi, îndată după aceasta, cunoscendu-şi eroarea, se punea să plângă, ch mând-o, totuşi, iarăşi, adresân- du-i cuvintele cele mai dulci şi mai mişcătoare. Alteori, slăbit de o ’ncordarc de spirit prea lungă, visu-î devenea o adevărată realitate, şi scena aceea, cauză involuntară a despărţirci lor, i se arăta ’n toată spaima-i delicioasă. Cu o mână pe după mijloc, i se părea că rătăcesc încă prin splendidele

apartamente din vila lui Salustiu, ea, vesela şi vorbitoare, povestindu-î impresiile sale de cu ziuă, el, fericit de a o simţi lîngă dînsul, ascultând-o'n extaz, sorbind u-î vorbele din gură. Pe urmă, venea, de odată, subt bătaea sîngeluî, dorinţa sa nesocotită, turburarea şi neexperîenţa lor în *cubicula* unde intraseră, frica eî la apropierea pericolului ce instinctiv simţise, fuga-î dezordonată prin sălile de jos ale palatului, apariţiunea venerabilei Antonii, curmând, prin prezinţa sa severă, o situaţiune plină de pericole. El nu 'şî putea stăpîni desperarea, gîn- dindu-se că rătăcirea sa de un minut avusese consecinţe aşa de grozave, şi se acuza însuşi de suferinţele lor amîndouî. Ceeace '1 costa însă şi maî mult, era situaţiunea de spirit în care lăsase pe Atilia, temerile eî de a remâne singură, imaginea acelui Holconius Albinus, ce'ntîlnise din întîmplare şi ce o impresionase aşa de profund, încât îl revedea 'n fiecare minut oferindu-î serviciile sale infame. El tremura la ideea că ca putea să fie expusă la vreun reu, fără ca să fie acolo şi dînsul spre a o apăra, urmărit încă de un gind funest ce 'î venise, că, adică, o să ?şî sfirşească zilele 'n Pompei şi că n'o s'o maî vază niciodată!

Această stare sufletească ţinu câtăva vreme. După aceea, tinereţea 'şi reclamă drepturile, şi durerea-! păru că se mai alină. Arria Marcella profită de acea modificare pentru a căta să '1 vindece cu desăvirşire. Ea '1 rugă să 'şi schimbe viaţa, să nu mai stea 'ncliis, să umble, să se amestico cu tinerii dovîrsta lui; iar el, pe care atîta bunătate şi -devotament sfirşiseră prin a '1 muia, promise, casă'i facă plăcere, că va urma după poveţile ei. El începu, deci, să casă, să se misce; vizită,'n preumblări ne- sfirşite, mai intăî, împrejurimile, poziţiunilc delicioase ale oraşului,— aşezat la şase milurî şi jumătate de Vezuviîi[1]), pe o colină ce se scobora pănă la maro, 'n mijlocul unui teritoriu fertil, —apoi interiorul lui, cu toate detaliile şi curiozităţile ce cuprindea. El se duse să vază Forurile, – două la număr, – unul de proviziuni, *nundinarium*,—\ ast triunghiu,

*) Vezi l'AblxS Chevalicr, *Naples, le Vesuvc, Pompei.*

***) Vezi Tacit,**
Anale.

format dintr'un propileii cu opt columne ionice, pe o lături, şi din doue portice cu opt-zeci columne dorice, pe celelalte, —şi altul civil, unde se discutau afacerile publice şi se făceau alegerile, şi care impresiona prin impuitoarele lui proporţiunî şi prin monumentele ce'l înconjurau,—aceleaşi ce azî încă putem admira: – Templul Venereî, Basilica, Cele trei Gurii, Eumachia, Templul lui Mercur, Sala Senatului, Panteonul lui August, Templul luî Jupiter, – toate la o laltă formând un mănunchiu superb de colonade, de statui, de arcuri de triumf şi de frontoane. Fiul lui Claudiu asistă asemenea la re- prezintaţiunilo celor doue teatre 'n fiinţă,— Teatrul tragic şi Odeonul, mai 'n special destinat comedielor şi pieselor satirice,—intră'n templul Isis, unde consultă oracolul, onoră cu prezinţa sa băile publice, merse să privească la luptele gladiatorilor în marele Amfiteatru, – cea mai vastă clădire din Pompei, care putea să conţie până la doue-zecî de mii do spectatori şi cărei se daseră aceste proporţiunî din cauză că, pe lingă locuitorii locali, mai aveau dreptul să se folosească de dînsa şi cei ai oraşelor vecine, cum erau, de exemplu, Nucerienii[1]).— De pe teraţa circulară, aşezată 'n susul treptelor acelui edificiu, se putea avea priveliştea cea mai frumoasă ce era dat unui om să vază. În faţă, Vc- zuviul, acoperit cu vii; la nord, munţii Hirpini,

1 ¿vv <A\ jc V -

•drăaerirt. liaiUe lor bizare pe albastrul profund al corului; la resărit, muntele Lactarius, cu crestele, ascuţite, 'ndulcindu-şî, totuşi, treptat povirnişurilo pană 'n veselele şi mănoasele lunci ale Surcntuluî; la meazăzi, golful Crater,—încântător,—cu bărcile lui, cu soarele lui splendid, cu insulele luî depărtate!

fcifî

M

37

\ V \ - -_____A

^ {O, voA. Qt |

ccce O.

cX«djr,§ ^ v|'} 1 <4

vf L

Ju aî?.^juama ^

(\vVA

XLVIII

Aceste diversiuni îi făcură mult bine, însă nu erau îndestulătoare pentru a ocupa, multă vreme, activitatea minţii lui. Spre a evita de a recădea'n urî- tul şi ’n melancolia ce simţea că ’î revin, el cată o ocupaţiune mai serioasă şi avu norocul să o găsească, fără multă dificultate, chiar acolo, la ’nde- mână. Se ştie că Pompei, ’n secolul întâî al erei creştine, şi ’nainto de erupţiunea care ’î suprimă viaţa, era un oraş maritim do primul ordin, cel mai comercial din Campania, posedând un port plin de mişcare, ’n care o flotă ’ntreagă s’ar fi putut adăposti[1]), şi un arsenal bogat, capabil, la caz de nevoe, să ’ndestuleze armamentul tutulor cetăţilor din sudul Italiei. După războiul social, când el avu să sufere un lung aşediu din partea luî Sylla, poziţiunea luî avantagioasă, la gura fluviului Sar- nus, pe atunci navigabil, între coastele Surentuluî

1) *Vezi Titu-Liviu, Istoria romană; Florus, Epitome rerum Romanorum.*

şi ale Stabiei, pe de o parte, şi ale Iier cui anului, pe de alta, atrase atenţiunea asupră-î, şi, printre alte ’mbunetăţiri ce i se acordară, se creă’ntr’insul o şcoală navală, loc de pregătire şi de recrutare pentru comandanţii marinei imperiale. Drusus găsi ’n acea şcoală un ţel pentru activitatea sa, şi ’ncepu să’i urmeze cursurile, supuindu-se, de bună voe, regulelor severe de traiu şi de disciplină impuse tinerilor de vîrsta sa, sporind u-şî vigoarea fizică şi intelectuală prin dure şi continue exerciţii, cătând să mai uite, să maî scurteze din timpul ce ’i mai românea să treacă pănă i se va permite să se *n- toarcă iarăşi la Roma, lingă scumpa sa Atilia.

XLIX

Pe la epoca aceea, el avu o mare bucurie, căci primi o scrisoare de la iubita sa, care'i da noutăţi despre dînsa. Pentru a se 'nţelcge 'nsemnătatea unui asemenea lucru, trobue să se ştie că serviciul poştelor, deşi bine organizat, era- destinat, pe vremea aceea, numai corespondinţei Statului, şi că, din această cauză, scrisorile particulare se duceau de sclavi sau de trimişi speciali, care, de multe ori, puneau un timp foarte 'ndelungat ca să ajungă la destinaţiune. Aceasta se 'ntîmplasc şi lui Drusus. Cu toate că se afla de aproape trei luni în Pompei, el nu primise încă nici o ştire de acasă. Scrisoarea promisei sale luă, deci, proporţiunile unui eveniment în ochii lui şi produse o impresiune nede- scriptibilă asupră-i.

El află, cu acea ocaziune, ceeace 'l interesa mai mult să ştie. Atilia suferise şi dînsa după plecarea luî, plânsese mult, se 'nbolnăvise de inimă rea, crezuse că n'o să se mai însănetoşeze. Cu 'ncetul însă

puterile ’î reveniseră, iar, acum, deşi era încă mîli- nită de a’l şti departe, ea ’ncepusc să se mai mîn- gîe, gîndindu-se că vremea trece şi că despărţirea lor nu va ii eternă.

— »O iubitul meii!—îi scria dînsa,—fii sănetos, îngrijeşte-te, păstrează-te pentru Atilia ta, care, fără tine n’are nici un cuvînt ca să trăiască! Nu te ’n- trista peste măsură de exilul teii, căci el e menit să te facă mai bun, şi aceea care l-a hotărît te iubeşte ca şi mine şi te aşteaptă cu aceeaşi nerăbdare. Fă-ţî, dimpotrivă, curagiii şi te pregăteşte pentru apropiata noastră revedere. În curind, în adevăr,—căci timpul fuge,—avem să fim iarăşi împreună, şi, a- tuncî, nimic nu va mai putea să ne desparţă. Iubirea inimelor noastre va fi ca un lanţ de diamant, mai tare decât însuşi destinul, la adăpostul căruia vom înnumera zile senine, pururea tineri, frumoşi şi fericiţi!...«

Drusus răspunse, puindu-şi tot sufletul în con- deiu ca să ’i exprime cât o iubea, cât o dorea, cât se simţea de’mbărbătat prin cuvintele ei. Şi, astfel, de aci’naintc, se stabili ’ntre dinşii o corespondenţă regulată, nu destul de deasă, totuşi, după cum ar fi dorit, din cauza greutăţilor de comunicare, însă plină de farmec şi instructivă.

L

Ga să dăm o mai bună idee de starea sufletelor lor la acea epocă, vom transcri aci câteva din scrisorile schimbate ’ntre dînşii, înainte de evenimentele ce se pregăteau.

— »Scumpă Atilio,—’i scria Drusus,—me’ntrcbî cum trăesc aici. A! iubita mea, de n’ar fl dorul de tine, ce me frămîntă, poate că viaţa n’ar fi tocmai neplăcută ’n acest orăşel de provincie, curat, cochet, liniştit, unde totul e măsurat şi cumpănit, şi care diferă aşa de mult de vîrtcjul asurzitor al Romei noastre!

Dimineaţa, ’n loc de larma *tubelor,* a goarnelor, c £ a *buccinelor* ce, din lagărul Pretorienilor, sosind

până la noi, me făcea să tresar din somn, când ^“eram acolo, am, acuma, simfonia puţin armonioasă ^ a asinilor de prin prejur, care”’ncep să ’şi încerce

glasurile, cum se iveşte de ziuă, şi mc deşteaptă

printr'o muzică, clacă nu tot aşa de resboinică, dar cu bună seamă maî sonoră decât cealaltă.

» Me scol. – După ce m'am gătit, un mic *jentaculam*, compus din oue, lapte, miere, fructe, – care, aici, sunt delicioase, – 'mi dă răbdarea să aştept prânzul de la doue-spre-zecc, *cibus meridia- nus*, caro adună pe toţi ai casei împrejurul mesei. În timpul acesta, dacă n'am şcoală, – căci trebue să ştii, iubita mea,, că m'am înscris în şcoala navală şi că am de gînd să deviu un rjfiarinar desă- vîrşit,-—me duc să umblu prin câmp sau prin oraş.

»Oraşul, încunjurat cu ziduri înalte, ridicate, odinioară, de Osci, primii lui locuitori, are şapte porţi de comunicare. De obiceiu, intru pe cea mai apropiată de noi, adică de vila unde şez,—pe poarta Herculanuluî,—solidă construcţiune cu trei arcade, una, cea din mijloc, pentru trăsuri, iar cele laterale pentru oamenii cu piciorul. Odată, 'n cetate, apuc pe cea din tăi stradă ce mi se prezintă,—pe a Tlior- molor, a Stabiei, a Fortunei, sau oricare alta, – şi las picioarele să me ducă, fără a căta să le 'ndrep- tez. E cel maî bun mijloc, te asigur, de a te'ntîlni cu multe lucruri curioase, fără a 'ţi da osteneala să umbli după ele.

»Şi, 'n adever, acelea ce 'mi es înainte nu sunt tocmai de dispreţuit.

» Iată, mai întâî, gloata sclavilor meseriaşi, închiriaţi de proprietarii lor întreprinzătorilor[1]), du-

*) **Vezi l'Abbe Chcvalier,** *Op. cit.* **19**

cendu-so la lucru. Ei se opresc însă, mai nainte, în vre o cârciumă preferită, – la Modestus, la Sa- rinus sau la Fortunata, – pentru a cheltui mica gratificare ce li s'a dat la plecare. Din nenorocire pentru pelea lor, ei nu au totdeauna grija datoriei, căci, de multe ori, prelungesc mai mult decât se cuvine şederea lor prin acele localuri şi se expun, astfel, la bătăi sau la aspre pedepse din partea acelora de care atîrnă 1

»Continuându-mî drumul, me 'ncrucişez, după aceasta, cu cete de clienţi, grăbindu-şi pasul spre a fi faţă la scularea patronului lor şi a '1 saluta când se va da jos din pat. Cei mai cu dare de mână din ei fac regulat acest oficiu fără alt profit decât speranţa că, la ocazie, vor primi vre un serviciu de la personagiul pe lingă care s'au alăturat; ceilalţi îl fac în vederea *sportuleî* ce are să li se dis- tribue, căci, aici, ca şi la Roma, datoria patronului c să hrănească, prin distribuţiunî zilnice, pe clienţii sei fără mijloace.

»Mai departe, cîrduri de hamali se 'ndreptează spre port, unde corăbiile 'i aşteaptă ca să le descarce; căruţe cu mărfuri, trase de boi, se ved circulând pe strade, cu scîrţiiturî ce iau auzul.—Obiceiul locului e ca roatele să fie dintr'o singură bucată şi 'nţepenite 'n osie, aşa că osia se 'nvirteşto dimpreună cu ele şi produce zgomotul nesuferit de care am vorbit. Unde mai pui ţipetele şi 'njurătu- rile conductorilor, nevoiţi să se oprească cu traşii-

rilo lor, la răspîntiî, ca să aştepte pe cele ce vin în sens contrariu şi care, din cauza strîmtorimiî st radei or, n'ar încăpea 'n acolaş timp cu ale lor!—Spectacolul e foarte hazliu şi, totdeauna,'1 privesc cu o nouă plăcere!

»Acum, trec pe dinaintea unei şcoli, în năuntrul căreia se năpustesc, cu strigăte de menngorio, copiii ce vin de pe-acasă. Eî aruncă, ce e drept, câte-o repede privire pe tabla de d'asupra uşei, care reprezintă pe magistei* înarmat cu un biciii şi lovind, fără milă, 'ntr'un băiat gol, ţinut de duo! tovarăşi do ai lui. Însă această simbolică amintire de ceea- ce '1 aşteaptă de nu şi vor băga minţile 'n cap nu parc a '1 impresiona peste mesură, de oarece ei îşi continuă nebuniile fără mare grijă de ce se va '11- timpla mai la urmă.

»La câţiva paşi de acolo, asist la chipul original adoptat de gospodărcselc pompeiene pentru a 'şi cumpera proviziunilo. Dacă casa arc mai multe etaje, pentru a evita osteneala de a scobori scările, ele strigă pe precupeţi de pe fereastră, se tocmesc cu ei în gura mare, apoi, c'o sfoară, lasă pănă jos un coş, caro primeşte marfa şi o transportă 'n etagiul superior, – nu totuşi fără oarecare pericol pentru trecători, căci, de multe ori, el se descarcă 'n capul lor.

»Mai colo, atenţiunea mi-e atrasă de o casă frumoasă, cu faţada de stuc alb pe fiind roşu, unde golul baso-reliofurilor c de un albastru deschis, cu

retuşuri negre, ceeace produce un efect foarte plăcut. E locuinţa Cestorelui, şi mulţimea adunată dinainte-i sunt contribuabilii ce vin să 'şi plătească dările către lise. Agentul Statului primeşte banii, pe care'i aşează în doue mari lăzi, cu garnituri de bronz şi de argint, apărate prin tari broaşte 'mpo- triva reufăcetorilor '■*).

»Cu cât înaintez, cu atât priveliştea devine mai variată. Mari ziduri, spoite cu var, – *alba,* – se ridică 'n toate părţile, acoperite cu inscripţiuni electorale sau cu reclame de negustori, lăudându-şî marfa sau puindo subt protecţiunea cutăruî personagiu însemnat. Glumeţii şi naivii profită şi el, adesea, de acele pagini ce au la dispoziţiune pentru a aşterne pe ele nota lor comică. De exemplu, acest anunţ, scris cu litere lapidare, ce citesc pe un zid: *»Subt consulatul lui L. Nanius Asprenas şi al lui A. Hotius, mi s[1]a născut un... măgăruş la* Iată 'n adevăr o magistratură ilustrată printr'un mare eveniment!

»Dar să trecem! Acum, fete tinere se ved du- cendu-se la fintână, cu urne de metal ţinute 'n e- chilibru pe cap; muşterii se grămădesc împrejurul prăvăliilor, vopsite, pe dinainte, cu ceară roşie şi purtând numele proprietarilor scrise cu mari litere d'asupra uşeî; patricieni, în togă'albă, cu benzi roşii, urmaţi de clientela lor ce le strigă: » *felicitcr*!«-)

[4]) Ele se pot vedea şi azi la Museul (lin Neapole. [a]) Să trăiască 1

pc toate tonurile, se 'ndreptează, pe jos saii în lcc- tico, spre porticclc Forului civil, ca sil so plimbe, sau spre *tlierme,* ca sa se 'mbăieze.

»Me iau după dînşii, şi, dimpreună cu ei, pătrunz în aceste ultime stabilimente.

»Aci, spectacolul e şi mai curios încă, dacă se poate. Fiindcă 'mbrăcămintea formează semnul distincţie al condiţiunei fiecăruia, goliciunea tutu- lor stabileşte un fel de egalitate 'ntre dînşii, de care ei profită pentru a face tot ce le convine. Sgomotul şi dezordinea sunt, deci, nedescriptibile 'n asemenea locuri. Unii se ţin de mană şi aleargă 'mprejurul piscinei-, gîdilăndu-se, cu rîseteşi cu ţipete stridente; alţii găsesc că nicăirî glasul lor nu o mai plăcut decât acolo, şi cântă cât le ia gura; alţii citesc sau declamă versuri. Pentru a atrage atenţiunea, smul- getorii de per, *alipiles,* se amestecă şi ei 'n acest concert discordant, strigă cu o voce ascuţită şi rm tac pănă nu găsesc subţiori de zmuls, adică pacienţi care să strige în locul lor. Adaogă acestui liuet, care ar fi nesuferit chiar într'un loc deschis, sgomotul fricţiunilor plebeiene, ce se aud răsunând în feluri deosebite, după cum fricţionatorul loveşte cu mâna'nchisă sau deschisă; al pungaşilor prinşi asupra faptului furând haine; al beţivilor; al negustorilor de bere şi de mîncare, căci mulţi iau în baie uşoare alimente; al vînzetorilor do plăcinte, de cîrnaţî, de dulceţuri, fiecare strigându-şî marfa pe o modulaţiune deosebită! Singura decenţă ce se păs-

[1]) Vc/.î Dezobry, *Rome* an *siecle iVAuguste.*

strează acolo o că niciodată un fui nu se ’mbăjiază faţă cu tatăl seu, nici un ginere la un loc cu socrul seu *).

»De la baie, reiau drumul casei, căci ora două- sprczece se apropie, şi nu vocsc să fac să mă aştepte cu masa. Ga să me ’ntorc însă, trebuo să apuc pe Galea Sacră, mărginită cu morminte, şi am, astfel, ocaziunea să urmez, în aceeaşi zi, şi convoiurile funebre ce ’ntîlnesc în drumu-mi. – Cadavrul răposatului, scăldat, uns şi parfumat, îmbrăcat în hainele sale de ceremonie, ’mpodobit cu insemncle demnităţilor ce a avut, e dus la locul de vecinică odihnă cu obrazul descoperit, în mijlocul unui marc cofrcurs de părinţi, de amici, de desrobiţî, de sclavi şi de popor, întocmai precum se face şi la Roma. Dinainte-i, merg, la sunetul flautelor şi al lirelor, femeile plătite pentru a’l jeli şi *lîbitinarVi*, sau întreprinzătorii de pompe funebre, ataşaţi, aici, pe lingă templul Libitinei şi ’nsărcinaţi cu tot ce priveşte’nmormîntările. Corpul, precedat de imaginele de ceară ale strămoşilor, înşirate 'n ordine cronologică şi puse pe manechin! îmbrăcaţi în haine de consuli, de *pretori*, de *duumvirî*, de *decurionî*, după ce sosește la locul de destinaţiune, e pus pe *ustri- num* sau rugul pe care se ard morţii. Apoi, fiul răposatului sărută buzele ’ngheţatc ale tatălui seu, ii adresează un întreit adio şi depune, *ntrc dinţii

lui, obolul destinata plaţi pe teribilul luntraş al internului. Focul c ’n urmă aprins, şi ilacărea consumă, ’n mijlocul unui nuor de fum negru, cărnurile şi oasele, ce familia reculege, mai apoi, într’un văl de în subţire pentru a le spăla cu vin şi cu lapte şi a le ’nchido ’ntr’o urnă cu roze şi cu aromate *).

»Iată, scumpă Atilio, ce fel îmi trec dimineţile, aş putea zice zilele, căci, de la doue-spre-zece la cinci, oraşul intră ’ntr’un fol de repaos ce ’i taie orice activitate. În acele ore de căldură nesuferită, Pompeienii, retraşi subt porticele caselor, la umbra deasă a grădinelor, lîngă fintânele lor răcoroase, se daii la dulceaţa somnului. În timpul acesta, afacerile sunt suspense, prăvăliile ’ncliise, vinzătorii dispăruţi. Tocmai către scară, viaţa publică ’ncepe să ’şi reia din activitatea sa. Atunci, lumea se duce la teatru sau la alte distracţiuni favorite. Eu însă, ’n ceasurile acelea, prefer să stau acasă, ’nchis şi faţă 'n faţă cu imaginea ta, dulce câmpeiii al sufletului meu! Şi această parte a vioţol mele e cu mult cea mai frumoasă, fiindcă ea ’mi vorbeşte de tine, şi numai do tine! O! când o să se termine exilul acesta ce ne umple pe amîn- dol de disperare! Gând o să ne revedem, ca să ne putem spune pe ’ndeletc tot ce avem pe inimă! Gând o să fim unul al altuia pe d’a ’ntregul şi pen-

*) **Vezi l’Abbé Chevalier,**
Op. cit.

tru totdeauna!... Unul al altuia!... E bare du putinţă ca lucrul acesta să se 'ndcplinească ? Nu ştiu; însă el ar fi un eveniment aşa de fericit, încât un fior me apucă gîndindu-me la dînsul! Mai spune şi tu ceva pentru a 'mi risipi temerile. O speranţă dată de tine me poate ridica la cer! o asigurare venită din parte-ţi va face să 'nceteze, pentru mine, eternităţi de nelinişte şi de 'ndocală!..

— »Druse, – 'i răspundea ca, – scumpe şi mult dorite Druse, sfîrşitul scrisorei tale m'a 'ntristat, vezend temerile tale şi ne'ncrederea ce ai în viitor. Mic însămi, îţi mărturisesc, asemenea negre idei îmi vin din când în când; însă mc grăbesc să le gonesc, căci la ce 'mi-ar folosi să le dau adăpost în minte-mî! Ele m'ar face, do sigur, şi mai nefericită, şi nu c nc.voe, crez, să măresc încă durerea, deja destul do mare, ce am de a trăi departe de tine!

»Aici, în Roma, lucrurile sunt aproape tot astfel precum le-ai lăsat. Venerabila Antonia, protectoarea noastră, e plină de aceeaşi bunătate pentru mine, şi aceasta me face să me 'ntreb cu doscura- giare când şi cum me voiţi putea plăti de binefacerile ei. Glaudia şi Antonia, surorile tale, sunt foarte bine şi devin din ce 'n ce mai frumoase. Ele stau toată ziua cu mine, me iubesc, şi când se 'n- timplă să me vază cu ochii roşii, plânşi de dorul teu, scumpe Druse, nu ştiu ce să mai facă ca sil mc mîngic. O! în privinţa aceasta, sunt foarte răs-

***) Vezi Tacit,**
Anale.

fătata, nu avea grije. Tu singur pari a fi fost mai năpăstuit, cu toate că Ama Marcella, la care te afli, spui că to'ngrijeşteca pe un copil al ei! Mamă-mea, Apicata, vine şi dînsa foarte des să mc vază şi no aduce veşti de prin oraş. Gât de bună e biata mama şi ce marc dragoste am pentru dînsa! Crez însă că 'mi-ar fi şi maî scumpă dacă ar fi mai îndurătoare pentru tatăl meu, Sejan. E adevărat că purtarea acestuia cu ea a fost nedreaptă şi că a făcut-o mult să sufere. Totuşi, pentru mila noastră, a copiilor, ea ar fi trebuit să uite deja şi să '1 erte. Din potrivă, ura ci în contra-î creşte pe zi ce merge, şi lucrul acesta grozav mă mîlmeştc. Mc mîlinosc încă şi noutăţile ce ca comunică venerabilei Antonii şi după care spiritele 'n oraş ar fi foarte 'ntărîtatc 'm potriva lui tata, nu ştiu pentru ce. O sărmanul tata! numai să nu i se 'ntîmplo vro un rău! El a fost totdeauna plin de bunătate pentru mine, şi '1 iubesc din toată inima, şi 'i doresc tot binele!

»Zilele trecute, am avut, aici, o mare serbare: nunta vară-toî, Agripinoî, fiicei lui Germanicus, cu Cncius Domitius, nepotul divinului August *). A fost ceva foarte frumos; păcat că nu erai şi tu ca să te bucuri dimpreună cu toţi câţi au asistat la ceremonie! Rudele şi prietenii craii veseli d'a vedea scăpată de orice grijă pe o fiinţă aşa de blândă ca tînăra Agripina, peste capul căreia au trecut, în ultimilc vremi, atâtea vijelii şi ce părea osîndită la

o vecinică nenorocire. Nu furii lacrămi, îrţ adover, ne aminteam că mamă-sa se află încă exilată 'n insula Pandataria şi că fraţii ei ceî mai mari aii avut un sfirşit aşa de tragic. Dar, pe de altă parte, ne părea bine d'a o şti 'ncredinţată lui Cneius Do- mitius, un om, nu numai de o naştere ilustră, dar încă 'nzestrat cu toate calităţile ce promit o viată bună şi fericită. Perechea era minunat de potrivită, şi tînera mireasă, mai frumoasă decât ori când, lua ochii prin podoabele ce o acopereau şi prin vălul ei nupţial, *flameum,* de culoarea şofranului, care punea 'mprejurul obrazului ei de fecioară un fel de aureolă galbenă. Fiindcă, totuşi, o bucurie nu poate niciodată să fie desăvîrşită, un incident, abia băgat în seamă do ceilalţi, mi-a stricat, mie, toată dis- poziţiunea. Pe . când no'ntorceam de la locuinţa marelui Pontefice, care a oficiat, reprezintând pe tatăl miresei, şi a făcut tradiţiunea acesteia în locu-i, aruncându-mi ochii asupra mulţimei, ce staţiona 'n For, vezuiu iarăşi pe acel Ilolconius Albinus care m'a spăimîntat o primă dată. El era 'mbrăcat în acelaş costum, avea aceeaşi atitudine, inspira aceeaşi groază, amestecată de desgust, ce mc izbise deja. Cum me zări, el îşi pironi iarăşi privirea cu neruşinare asupră-mî, îşi puse mâna la *petazul* seu de pîslă roşie, ca spre a me saluta, şi buzeie-i se mişcară 'ntr'un murmur de vorbe ce nuputuiuauzi. Emoţiunea ce simţiiu în acel minut era prea mare pentru a me fi putut stăpîni. Arun-

***) Vezi Tacit,**
Anale.

caiii, deci, un ţipet, ce făcu pe toj ales că găsiiu de prisos de a lespi rarei mele, de care, de sigur, ei ar iubite Drusc, toate vechile-mi tero şi cu mai multă tărie decât înainte; fi aici, ai putea să mi le potoleşti, departe, tu eşti legat de ţermul teu, ca şi mine, pentru cine ştie câtă vreme! tu suspini, după cum fac şi eu, clar fără folos, căci nu poţi căpăta voca de a 'ţi rupe lanţurile şi de a zbura 'n braţele acelei ce te aşteaptă şi te doreşte!...“

— «Iubită Atilio,—'i scria Drusus de iznoavă,— bucură-te, căci am să 'ţi anunţ o mare noutate! Dar ştii, marc de tot! Mai nainte însă de a ţi-o spune, lasă-me să respir puţin. Bucuria, 'n adever, e grea de purtat, şi, 'ntocmai ca şi durerea, ea taie puterile!

Sîţ se mire, mai .ţ» cauzaturbu- firîs. De atunci. •Kmi- au revenit, fu singur, ele aî Însă, vai! tu eşti

«După citirea ultimei tale scrisori, în care 'mi descrii cu atâta cmoţiunc temerile şi spaimele tale, — după mine ncjustiiicate, – o hotărîre eroică 'mi remânea de luat. De mult, formasem planul de a me duce la Caprcea pentru a cădea la picioarele 'mperatului şi a '1 ruga să ne acorde voea după care inimele noastre suspină de atât timp. Eram cu atât mai încuragiat de a întreprinde acest drum, cu cât auzisem de buna primire ce a făcut verului meu Gaiu, pe care, 'ntr'o singură zi, dispensându-l de formalităţile obicinuite, l'a autorizat să lepede

roba pretextă pentru cea virila. Aveam, deci] tot dreptul să sper că el nu va fi mai sever cu rrjine. Cu toate acestea, o timiditate neinvincibilă mă ţinea ’n loc şi me făcea să amân mereu un demers de la care atirna fericirea noastră. Scrisoarea ta mi-a ridicat orice şovăeli, şi, subt stăpîniroa irriprc- siunei vii ce mi-a pricinuit m’am decis numai decât şi am scris divinului Tiberiu să ’mi acorde permisiunea de a veni să ’1 văz şi să ’1 prezint omagcle mele. El mi-a răspuns fără ’ntîrziere, acordându-mi voea cerută, astfel că acum sun t sigur că ’1 voi ii vedea şi că voiu reuşi să ’1 înduplec. Căsătoria noastră se va face, deci, cât de neintîrziat! O iubită Atilio! cât sunt do fericit de acest eveniment! Ce fericită vei fi tu însăţi când vei afla de dînsul! Dar să nu perdem timpul fără folos! După ce ţi-am scris în grabă aceste rîndurî, ca să te bucuri şi tu, mă duc să’mi fac pregătirile de plecare, căci, mâine dimineaţă, o *triremă* mă aşteaptă pentru a mă transporta ’n Gaprcca. Adio dar, scumpă Atilio ! de o mic de ori adio! Sau, mai bine, la revedere’n curind; cât se poate de mai în curînd!...“

LI

După cc sfirşi această scrisoare, Drusus o ’ncliise ’ntr’un sulişor de pele, ca să nu se strice, şi o ’n-credinţă sclavului însărcinat să o ducă la dcstina-ţiune, şi care aştepta, gata de plecare. Apoi’, eşi ’n grădină. El simţea trebuinţă să umble, să respire, să ’şi potolească nervii, ce vibrau de emoţiune şi de nerăbdare. Neastîmperul îl urmă însă şi’n acest loc. După ce se plimbă pe toate cărările, se ’ntinse şi se tăvăli prin earbă, ’şi muiă mâinile şi picioarele ca să se răcorească, ’n marea ce se ’ntindea până acolo, el se aşeză subt un per, plin de fructe, de o speţă mică, însă de un gust delicios, şi cătă să pue niţică ordine ’n ideile sale. El nu reuşi, totuşi, decât să le ’ncurce şi mai reu. Imaginea Atilieî îl urmărea cu o putere de realitate ce par’că n’avusese niciodată păn’atuncî în aşa grad. El o vedea stând dinainte-î, surizendu-i, chomându-l, arătându-î cerul imens, de un albastru profund, îndemnându-l s’o ia ’n braţe şi să zboare cu dînsa ’n infinit. Pe

urină, scena se schimba. I se părea că Tibcriu jl primise, ‘î încuviinţase cererea, ‘1 încărcase cu daruri, ’1 pornise ‘napoi, la Roma, unde trebuea să să Iacă ceremonia nupţială. Acum, el era mire, auzea eşind din gura lui Sejan cuvintele sacramentale, prin care, el, tatăl fetei, se lepăda de puterea sa asupra accşteia şi o transmitea, dimpreună cu fata, lui Drusus, ginerelui seu, se vedea ‘ncliis, cu iubita sa, ’n cubicula lor nupţială, privind cum cădeau după dinsa vălurile cc-i acopereau formele divine şi cum, seducătoare, ea se oferea ‘mbrăţişă- rilor lui pasionate. De odată, el tresări, rechiomat Ia simţul realităţii printr’un mic zgomot, tocmai în momentul când se credea'maî fericit, şi, constatând că fusese prada unei închipuiri, vechilc-i în- doeli începură să ’i revie. El îşi zise că 'ncercarea sa de mâine era să fie inutilă, că Tibcriu n’avca nici un motiv să ’i acorde cererea, că, dimpotrivă, el putea să ’1 primească foarte reu şi că, astfel, proiectele sale erau destinate să aibă soarta visului frumos de adineaori, ce un nimic fusese [5]n stare să risipească. O luptă se ‘ncinse atunci într’insui. Pe rind, descuragiat sau plin de speranţe, el se silea să se convingă, prin raţionamente, că izbînda’î era asigurată. Superstiţios ca toţi contimpuranii seî, el chemă, ca să dea mai multă tărie demonstraţi- unilor sale,’ntîmplarca’n ajutoru-i, cerându-i con- jVr marea dorinţelor sale prin vre un semn vădit venit din parte-î. Astfel, el luă o distanţă hotărî ta,

pe care 'nccpu să o mesoare cu pasul, zicend, la fiecare pas ce făcea, *da* sau *nu*, pană la capotul distanţei. Dacă pasul din urmă cădea pe *da*, proba, era că avea să reuşească, dacă pe *nu,* că contrariul ora să se 'ntimple. El re'ncepu de mai multe ori această experienţă, însă rezul tatul ce obţinu nu 'l satisfăcu pe deplin, fie din cauză că răspunsurile fură contrazicătoare, fie din cauză că 'n dorinţa-i secretă de a obţine un *da* favorabil, el să- vîrşea, fără voe, mici înşelătorii, mărindu-şî sau micşorându-şî pasul după trebuinţă. În cele din urmă, el recurse la o'ncercarc care excludea posibilitatea oricărei fraude. Luă o pară şi, asvîrlind,o 'n aer, îşi zise că trcbuca să o prinză 'n gură, la cădere. Dacă, din trei aruncături, va reuşi să o prinză odată, dovada era că zeii sînt pentru dinsul şi că voiagiul seu la Caprcea era să se termine cu bine. încântat de ideea acestui oracol pe care pro- . babil că '1 vezusc practicându-sc şi do alţii, el se grăbi a o pune]n executare! Dar, – o! teribilă 'ntîmplaro! – după ce scăpă para 'n doue rindurî, la a treia oară, când rezultatul era să fie cel decisiv, Drusus calculă aşa de bine poziţia căderei şi deschise o gură aşa de mare ca să prinză fructul, încât acesta, favorizat de micu-i volum, se strecură printre buze şi dinţi şi se duse do se 'nfipse 'n gîtlcgiul nenorocitului tiner, pe care '1 astupă cu desăvirşire[4]). Fiul lui Claudiu simţi un nuor oii i

***) Vezi Suetono,**
Claudiu.

sc lasă pe ochi. El îşi puse mâinile cu repeziciune la gît, silindu-se, din răsputeri, să scoaţă corpul străin ce ’l sugruma. Dar toate sforţările sale fură zadarnice, căci para se afunda şi mai adînc la orice opinteală făcea ca să o dea afară. Lipsit de ajutor,— căci era singur în grădină, – fără putere de a mai alerga sau de a chema, el căzu fără simţire şi, ’n curînd, îşi dote sfirşitul. Tocmai într’un tărziu, spre spaima Arriei Marcellei, oamenii casei îl găsiră mort. Ei încetase din viaţă chiar în locul unde avusese ultimu-î vis de fericire.

Era ’n *Excdra,* – salonul de societate din vila lui Salustiii, – o sala sumptuoasă, cu parchetul dintr’o mozaica scinteetoare, reprozintând bătălia lui Alexandru cu Dariu, de la Arbcle, şi cu pereţii decoraţi, – în încadramcntc de marmoră, de alabastru oriental şi de jaspă purpurină, – cu panouri pe care se desinaseră scene din mitologia greacă şi din Iliada şi Odiseea lui Omer: – Diana, ’n baie, surprinsă de Acteon ; Europa răpită de Jupiter ; Phryxus şi Ilclle fugind pe berbecul cu blana do aur; Dedal, în aer, îndreptându-şî sborul spre Grecia-cea-Mare; Icar, despreţuitor de poveţilc pă- rinteştî, înnecându-se ’n marea Egee; Ulise descoperind pe Abile, ’mbrăcat în femee, la curtea regelui Lycomcde; Abile trăgendu-şî sabia contra lui Agamemnone ; Gbriseis înapoiată tatălui şeii; Bri- seis luându-şi remas bun de la Abile; Thetis ru- gându-se de Jupiter să rezbune insulta făcută fiului

séü; Ulise, ’n haine de cerşetor, recunoscut de ¡credinciosul Eumeü, şi altele asemenea.

. Atilia, radioasă, se retrăsese ’n acel apartament pentru a citi, ’n linişte, cea din urmă scrisoare a lui Drusus. Ea o mai citise de câteva ori, însă, la fiecare dată, descoperind într’însa lucruri nuoi, care ’i făceau o nespusă plăcere, nu se putea sătura de a o mai reciti încă. Ştirea că Tiberiü primise favorabil cererea lui Drusus de a se duce să T salute ’n Ca- prcea, o umplea mai cu seamă de bucurie. Din graba ce ’mpératul pusese ca să respunză, ea deducea bunul rezultat al întrevederii, şi, convinsă mai dinainte că autorizaţiunea căsătoriei dorite va fi acordată, se vedea deja ’n braţele iubitului séü, măritată cu dînsul, sigură do a nu ’1 mai pcrdc. Inima-î, la această idee, se umplea de atâta fericire, încât parcă ’nceta de a mai bate. Ea strîngca scrisoarea pe sînul séü, sărutând-o, pe rînd, saü udând-o cu lacrímele sale; ar fi voit să o arate la toată lumea, să o strige, să o proclame ’n universul întreg, pentru ca nimeni să nu mai rémáe care să nu cunoască un aşa de fericit eveniment.

Deodată, uşa se deschise, şi venerabila Antonia apăru, tristă, cu ochii uzi încă de lacrimóle ce versase. Ea primise, cu puţin înainte, de la Arria Mar- cclla, desnădăjduită de o asemenea nenorocire, ştirea despre moartea lui Drusus, şi, cu inima sfi- şiată, uitând propria sa durere, venea să pregătească pe Atilia, să o auză la rindu-î.

Cum o vezu, fiica luî Sejan îi sări ’nainto, şi, apucând-o cu braţele după gît, începu să o sărute şi să ’î adreseze cuvinte mingâitoare.

— »Gc aî, bună mamă, – ’î zise ea, cu glasu-î cel mai dulce, – de pari aşa de mîlinită? O ! azi, nu e timpul să fii astfel l Azi, trebuo să rîzî, să te ’nveseleşti, dimpreună cu mine, fiindcă, azi, e o zi de nespusă fericire pentru Atilia tal ’Ţi-aduci aminte de ’ncuragierile ce ne dai când, silită să te desparţi de Drusus, luaşi liotărîrea să ’1 trimiţi în altă parte? »Nu ve temeţi, ne repetai,— şi cuvintele tale aii remas adînc săpate ’n mintea mea, – vremea trece, şi e cu putinţă ca protectorul vostru, Cesar, a cărui bunătate pentru voi a fost totdeauna nesecată, să o facă să pară şi mai scurtă I . . E i bine, prezicerile tale sînt pe cale de a se ’mplini ’ntocmaî. Profitând de vecinătatea sa cu insula Gaprcea, Drusus a cerut divinului Tiberiu să’l primească, şi, prin această scrisoare, el me anunţă că cererea ’i-a fost acordată şi că porneşte ca să se prezinte dinaintea ’mperatului. înţelegi tu, bună mamă, ce ’nsemnătate vestea aceasta are pentru mine? Ea ’nsemnează că trcbilc iubiţilor tei copii merg bine, că acela care poate tot c plin de bune dispoziţiuni pentru noi, că el va asculta favorabil rugăciunea noastră, că va da autorizaţiunea de care avem nevoie şi că, ’ntemeiat pe dînsa, Drusus va veni, ’n curind, în Roma, ca să ’ndeplinească ultimul act ce’i mai române de făcut pentru deplina noastră

fericire... O! – adaose ea, ridicându-şî ophii în sus, – de câtă bucurie me simţ stăpînită, când mă gîndesc la aceste lucruri!... Acum, crez că 'nţc- legi, bună mamă, de ce nu e vremea să fii tristă, do ce trebue, dimpotrivă, să te 'nveseleşti şi să uiţi orice motiv de nemulţumire!... Aide 1 spune şi tu ceva! nu mai sta aşa, căci, altfel, aş putea crede că noutatea mea nu 'ţi face plăcere !..

Adine mişcată, fără graiu, cu obrazul scăldat de doue şiroaie ce re'ncepuseră să curgă, Antonia asculta 'n tăcere. Venerabila matronă se simţea şi mai nenorocită [5]n faţa acelei exploziunî de bucurie, căci se gîndea la inexprimabila durere de care avea să fie urmată, când va fi nevoită să spue adevcrul.

După ce Atilia tăcu, ea o atrase pe sinul seu, şi, cu vocea 'necată de plînsori:

— »Fiica mea, iubita mea fiică, – sfirşi ea prin a zice, – să nu ne bucurăm, fără vreme şi peste mesură, de lucruri ce nu e 'n puterea noastră să le facem aşa de fericite după cum am dori! Să ne rugăm, dimpotrivă, zeilor protectori a no da curagiul să ne stăpînim mîhnirea, dacă ele sunt altfel decât ni le-am 'nebipuit!...«

— »Ce zici? ce auz? – strigă Atilia, smul- gendu-se din braţele ei. – Bună mamă, cuvintele tale 'mi sfîşie inima! Dacă ştii ceva, spune-mi numai decât, ca să 'mi dau, prin mine însămi', seamă de 'n tinderea nenorocirii come loveşte. Dacii, din contra, nu e nimic serios, nu me speria prin

— astfel de vorbe, de ’ţi mai rămâne un pic de milă şi de dragoste pentru mine, de nu vrei să mc vezi dându-mi la moment sfîrşitul dinainte-ţî!...«

— »Vai! – replică Antonia, – aş voi ca cele ce am să ’ţi anunţ să nu fie! Însă cruda fatalitate a dispus altfel, şi nu e dat, noe muritorilor, să schimbăm decretele ei!«

— »A! ’nţeleg! – zise Atilia, inspirată de o idee ce ’i venise şi făcendu’şî singură curagiii.— Drusus a fost totdeauna foarte timid în cestiunea ducerii sale la Capreea şi nu s’a hotărît decât dupe multe ezitări să s’adresczo Cesarelui. Poate că, ’n ultimul moment, el n’a mai avut îndrăzneala să plece, şi, ast-fel, procctcle noastre să fie amânate. Lucrul ar fi foarte supărător, de sigur, însă să nu ne pierdem minţile pentru aceasta, ci să aşteptăm o altă ocazie, care, de sigur, arc să se prezinte... Nu-î aşa, bună mamă, că am ghicit cauza supărării tale?« -

— »Nu, fiica mea – suspină Antonia, – ’ntristarca mea arc un alt motiv, cu mult mai serios decât acesta!...«

— »Atunci, poate el s’a dus la Capreea, – continuă Atilia, – s’a 'nfăţişat Cesarelui, însă, cu toate rugăciunile lui, n’a reuşit să’l înduplicc a ’i acorda autorisaţiunea cerută. Aceasta ar fi, ’n adevăr, grav de tot, căci ar amâna indefinit căsătoria noastră. Totuşi, iarăşi, să nu ne desperăm nici de aceasta peste măsură, căci se poate ca divinul Tibcriu să fi fost, în ziua aceea, indispus sau să fi avut raţiuni

momentane de a ne refuza, care, maî târziul, să nu mai subsiste, şi, în cazul acesta, orice speranţă nu e încă pierdută pentru noi…“

— »Fiica mea, nu e nici aceasta! – murmură Antonia. – Cauza durerii melc e incomparat mai serioasă, şi ne trebue toată tăria de suflet, mie, ca s’o spui, ţie, ca s’o auzi!…«

— »Dar ce e oare?—exclamă Atilia, schimbându’şî faţa şi rezemându-se, ca să nu cază. – Dru- sus c oare bolnav?.I s’a ’ntîmplat vreun accident care ’i ameninţă viaţa ?...“

Apoi, vezend tăcerea semnificativă a bătrânei Antonii, ea ’i căzu la genuchî, şi, apucându-i-lc, cu i glasul întrerupt de suspine, ’ncepu să o roage să ’î spue maî iute tot, să nu 1 ascunză nimic.

— »Bună mamă,—’î zicea ea printre lacrimi,—o 1 aibî milă şi nu mă maî chinui astfel!... Ce ’î cu Drusus ! fost-a el lovit de vre o nenorocire ? se află el expus la vreun pericol?... O! dacă, pentru a ’1 scăpa, viaţa mea e de vreun folos, spune’mi maî în grabă ca s’o jertfesc, căci, ’n cumpănă cu a lui, ea preţueşte nemăsurat de puţin!... Drusus amenințat!... mort, poate!... Şi cu care. nu ştiam nimic!... care, adineaori, rîdeam şi mă bucuram la ideea că ’1 voiu vedea peste curînd!... Bună mamă, nu mai sta astfel! nu maî mări, prin ezitările tale, suferinţele melc, deja ’ngrozitor de mari! Gindeştc-tc că am trebuinţă să ştiu tot, că tăcerea ta ’mi face maî mult rău decât adevărul, oricare ar

fi cl!... Ilaide, bună mamă, hotărăştc-tc odată! Spune cc s'a întîmplat lui Drusus! o! spune mai iute cc s'a întîmplat iubitului meii Drusus!...«

Spăimintată mai dinainte de marea desperare 'n care vorbele sale aveau să arunce pe acea copilă, cu un moment mai 'nainte aşa de voioasă şi de 'ncrezetoare, venerabila Antonia atunci nu mai pricepu greutatea sarcincî ce 'şi luase, şi, de milă, tergiversa cât putea mai mult înainte de a se decide să vorbească. Ea atrăsese pe Atilia pe peptul şeii, şi, ţinend-o strîns îmbrăţişată, o săruta, o acoperea de mîngiierî, îşi amesteca lacrimile cu ale ci.

În momentul acela, uşa iarăşi se deschise, şi Api- cata intră cu zgomot. Fără a lua seamă la ce se petrecea 'ntre fii că-sa şi Antonia, ea 'naintă spre a- ceasta din urmă cu grabă, preocupată de o 'nsem- nată noutate ce aducea din oraş şi pe care voea să 'i-o comunice fără ntârziere.

— »Ilustră doamnă, – 'i strigă ea de departe, fără măcar a'î adresa salutările obicinuite, – zeii puternici aii ascultat înfine rugăciunile mele, şi mânia lor resbunătoarc 'mi-a dat deplină satisfac- ţinne! Da, acum, sînt mulţumită! acum, pot să mor în pace! Visu-mi s'a 'mplinit întocmai precum îl făcusem, şi, de aci 'nainte, nu 'mi mai române nimic de dorit!..."

— »Dar, pentru numele lui Jupitcr! Apicato, ce e? cc se 'ntîmplă?" —'ntrebă Antonia, încă tur-

burată clc scena cc precedase, şi neputând să |şi dea seamă de ’nţclcsul vorbelor prietenei sale.

— »Ce se ’ntîmplă, ilustră doamnă?— răspunse Apicata cu aprindere.—Se întîmplă ceva foarte natural şi, ’n acelaş timp, drept şi mare. Se’ntîmplă că obrăznicia şi ’ndrăzneala nu pot fi vecinie triumfătoare, că o zi soseşte când mesura.se-umple şi când crima, ori de la cine ar purcede, trobuo să Tic lovită, că acea zi a sosit, că justiţia zeilor şi a oamenilor s’a ’ntins deja asupra criminalului, şi că acest lucru ’mi umple inima de bucurie!...«

— »Dar, încă odată,— stărui venerabila Antonia, – explică-te mai lămurit, căci nu ’nţcleg cc voeşti să zici!«

—»Ilustră doamnă, – reluă Apicata, vei înţelege numai decât când îţi voiu spune că reul geniu al timpilor noştri, că acela care, de când posedă puterea aproape supremă, ’şi înnumeră zilele vieţei prin doliurile ce a respindit în juru-î, că omul care, fără considerare pentru rang, pentru sex, pentru vîrstă, a lovit în dreapta şi ’n stînga, ori de câte ori a 'crezut că, printr’aceasta, ’şi serveşte scopurile, că el care n’a cruţat nici chiar pe propria sa familie, care a aruncat desperarea ’ntr’insa şi a plătit prin ingratitudine abnegaţiunea şi devotamentul celei mai supuse şi mai credincioase din soţii, că acel monstru, zic, cu figură omenească, – căci altfel nu ’1 pot numi, – a găsit înfine pedeapsa ce faptele sale meritau. Prăvălit de

la’nălţimilo ameţitoare la care reuşise sa se ’naiţc, tocmai în momentul când se pregâtea să urce cea din urmă treaptă a puterii, el zace acum în închisoarea criminalilor, unde ’şi aşteaptă ceasul, urmărit de blestemele şi de insultele mulţimii!...»

-^»Şi omul de care vorbeşti? – insistă Antonia, abia reuşind să ’nţelcagă.

LII

— »Omul de care vorbesc c nedemnul tată al copiilor mei! – replică Apicata. – E l'ostul meii soţ, Scjaif, pe care dreptatea ’mperătcască şi furia populară l-aii atins înfine!

— »Sejan ? – repetă Antonia. – Să fie oare cu putinţă?«

— »Da ! – răspunse Apicata, triumfând. – Un ordin către Senat, .adus, astă noapte, de Macron din Caprcea, a determinat căderea lui. El a fost arestat chiar în Curia Iulia, unde adăsta nuoi onoruri de la Tiboriu, şi condus în Tullianum, do unde n’are să mai iasă !...“

La auzul acestei ştiri, Atilia, care, deja sdrobită prin cccace Antonia o lăsase să ghicească, ascultase ’n tăcere, aruncă un ţipăt sfişietor şi căzu leşinată pe parchetul *Exedrei.*

Dupa arestarea sa, Se jan fu condus, .dupa cum am spus, în Tullianum.

Această ’nchisoare se deschidea ’n veci neta tea Curiei, între Comiţiîi şi basílica Opimia, Chiar subt scara ce urca la Capitolid, şi fusese construită încă de pe timpul luí Servid Tullid. Ea avea, ’n interior, forma unei mari elipse şi era ’ntocmită din bolovani enormi de piatră, legaţi între dînşii printr’un tare ciment. Prin murdăria, ’ntunericul şi mirosul ei *), înfăţişarca-i producea o teribilă impresiune asupra acelora ce soarta ’i arunca ’ntrinsa. O gaură rătundă, aşezată ’n mijlocu-î, comunica cu o altă temniţă subterană, şi mai grozavă încă, loc sinistru şi spăîmîntător unde erau precipitaţi, pentru a fi ucişi, cei condamnaţi la moarte, şi unde muriră mulţi oameni cunoscuţi în istorie, precum Vercin-getorice, Jugurta, Lentulus şi ceilalţi complici ai lui Gatilina, Sabinus şi alţii.

Sejan fu, aşa dar, depus în Tullianum pănă să se

hotărască asupra morţii lui, căci Macron, dc la care ’i atîrna viaţa, fusese nevoit să se ducă ’n lagărul Pretorienilor pentru a potoli, prin daruri şi promisiuni, începutul de revoltă ce izbucnise la vestea că şeful lor era arestat. Spre seară numai, când lucrurile se liniştiră, el se ’ntoarso ’n Roma şi dete ordinul de executare.

Prefectul pretoriului, nedcsmeticit încă bine dc brusca schimbare ce se produsese ’n poziţiunca-i, nevenindu-i să crează cceace vedea şi socotindu-se încă prada unui vis oribil ce ’l-ar fi urmărit, sta pe gînduri, în întuneric, când uşa se deschise şi un om, ţinend în mână un *cereus,* soiîi de luminare făcută din miez de trestie muiat în ceară, apăru dinaintc-l. Era Ilolconius Albinus, carneficelc temniţei, neschimbat de pe cum se arătase, altădată, Atiliei pentru a o umplea de groază. El purta aceeaşi tunică de pînză de corabie, strinsă pe talie cii *cmgu- lum*, acelaş *petasus* de pîslă roşie ’n cap, aceleaşi plete lungi şi stufoase, amcstecându-se cu barba murdară ce ’i cădea pe piept. Cu nasu-i mic şi deformat, cu oclii-i împrejmuiţi cu roşu, cu buzelc-î subţiri, cu picioarclc-i goale şi răsucite, cu pielea-i scorojită, subt care vinele formau nodozităţi pronunţate, el înaintă, oribil dc vezut, spre Sejan, uimit de prezinţa lui ca dc o vedenie, şi cu glasu-i gros şi nccioplit:

— »Bună seara, Scjane! – ’i zise cu familiaritate. – Nu mc ’nşclam când, odinioară, vc ofeream,

ţie şi fiicei tale, serviciile melc! Aţi avut, mai iute decât aş fi crezut, trebuinţa de ele !...«

— »Sclave, – răspunse Sejan, cu un rest de mîn- drie, – nu te atinge decât de mine, câci cu singur sînt învinsul care trebue să plătesc. Respectează-mi nenorocirea, şi teme-te de mânia zeilor în faţa unui om dezarmat!..

— »0 ! mie nu 'mi pasă de nimeni! – replică Holconius, ridicându-şi luminarea pentru a se asigura dacă ştreangul legat de un belciug al boitei era la locul lui. – V'am promis la toţi ai casei serviciile mele şi le veţi avea ! . . . Fiică-ta, afară de aceasta, 'mi place,—adaose el, după o pauză,—şi ca va trece, de sigur, la rîndu-î, prin mâinile mele!...«

— .»Mizerabile, nu profana! – strigă Sejan, uitându-şi un moment situaţiunca şi 'naintând cu mâna ridicată spre carnefice.

El n'apucase însă să lovească, când fu'nhăţat de doue braţe puternice, trîntit la pămînt, prins cu laţul de gît şi tîrît până la gura beciului subteran, unde fu asvîrlit în gol.-Pentru a-i grăbi moartea, Holconius se prinse cu mâna de ştreang şi sări pe umerii pacientului, apăsând asupră-le cu toată greutatea corpului seu. Apoi, când simţi,-după mişcările ştreangului, că orice urmă de viaţă dispăruse, el trase corpul afară, şi, apucându'l cu un cârlig, îl scoase din Tullianum şi Taruncă mulţimii, adunate 'n For, care '1 cerea cu mari strigăte ca să '1 necinstească.

Moartea lui Sejan nu potoli grozavele urî ce existau în contra-i, căci, după dinsul, se puseră 'n urmărire prietenii şi partizanii lui. Toţi câţi erau cunoscuţi prin amiciţia sau prin protccţiunea fostului prefect al pretoriului fură, deci, aruncaţi în închisoare. Unii se omorîră singuri, alţii fură ucişi, puţini încercară să se apere şi reuşiră să scape.

În cele din urmă, printr'un exces de slugărnicie ce 'î era obicinuită, Senatul decise a se lovi şi 'n copiii lui Sejan, spre a nu mai rămâne nimeni din- tr'însul care să-î perpetueze rasa.

Băiatul lui cel mai mare, – căci cei d'al doilea murise 'nainte do aceste evenimente, – fu arestat în casă chiar la maică-sa Apicata, şi, cu toate planşetele şi rugămintele acesteia, care, pentru a-l scăpa, se prevala de duşmănia-i împotriva fostului seu soţ, fu dus la supliciu. Nenorocitul tînăr, simţind ceeace '1 ameninţa, insă, uitând propriul seu pericol în faţa durerii maică-seî, se [5]11 cercă, mai

întăi, să liniştească pe aceasta, apoi, vezend că toaljc silinţele sale sînt inutile şi că nimic nu o putea ’mpăca, pentru a se sustrage sfişietoruluî spectacol ce ea ’î oferea, porni singur la moarte, cu capul plecat, fără protestaţiuno din gură-î.

Gât despre Atilia, un Gestor, însoţit de mai mulţi lictorî, se prezintă, ’ntr’o dimineaţă, la vila lui Salustiii, din Alta-Semita, şi ceru să o vază.

Venerabila Antonia, ’nştiinţată de venirea magistratului şi cuprinsă de o vagă presimţire, ordonă să ’1 cheme dinainte-i. Ea află de la dînsul motivul ce ’I aducea, dar ii declară că fiica lui Sojan, fiind crescută de dînsa, pusă subt protccţiunea sa, nemai avend, încă de copilă, relaţiuni cu familia ci, nu putea să fie cuprinsă ’n regula comună şi, de aceea, se opunea a ’i-o da. Gu tot prestigiul şi autoritatea de care ilustra matronă se bucura, Cestorul nu voi să cedeze. În zadar ea ’i invocă titlurile ce avea la consideraţiunea publică, stima şi respectul ce ’I arăta însuşi împăratul, onorabilitatea ’ntregoi sale vieţi, care trebuea să ’i dea crezemînt că va preda pe fată după ce va cere însă, mai întăi, lămuriri de la Tiberiu, trimisul Senatului nu voi să asculte de nimic, şi Atilia trebui să se ’nfăţişeze dinainte-i.

Ea fu, deci, chemată.

încă nc’ntrcmată bine din lovitura ce primise, ea veni, blândă şi supusă, cu figura-I fermecătoare, ^’nveluită ’ntr’un mior de tristeţă ce o făcea şi mai frumoasă încă.

De la intrare însă, rămase mirată de oamenii ce o aşteptau şi ce nu 'ntîlnise niciodată acolo.

— »Fiica mea, iubita mea fiică, – 'i zise venerabila Antonia, cum o văzu, atrăgând*o, plângând, pe peptul seu şi ţinend-o ncdcslipită; – cupa nenorocirilor tale nu e încă sleită! Dupe ce 'ţî-aii răpit pe tatăl teu, aceşti oameni vin să te ridice şi pe tine! Însă, nu te voiu lăsa să pleci! Rămâi aci la sînu-mî! Ga să te smulgă, ci vor trebui să lovească mai întăl în mine, şi vom vedea dacă vor avea curagiul să o facă!...«

— »Dar pentru ce voesc să mc ridice?—'ntrebă Atilia, ne'nţelegend bine.—Ce răii am făcut? unde au de gînd să me ducă ? Dacă c o crimă pentru un copil de a jeli soarta părinţilor săi, atunci sint şi ou vinovată şi merit orice pedeapsă, căci mărturisesc că iubesc pe tatăl meu şi nu me pot consola de suferinţele 'n care trebuo să se găsească !...«

— »Fiica mea, sărmana mea fiică! – repetă Antonia, stringend-o şi mai tare 'n braţe. – O! fii pe pace, nu te vor lua! nu voiu permite să te ia! Mă vor duce mai de grabă pe mine însă'mi la supliciu!... Dar unde s'a mai auzit, – strigă ea, 'ntor- cendu-sc spre Cestor, – că copiii sînt răspunzători de faptele părinţilor lor? Aceasta c o nelegiuire ce nu voiu lăsa să se săvirşească! Divinul Tiberiu nu ştie de dinsa şi, mai mult decât sigur, o desaprobă ca şi mine! Acei care aii dat ordinul de arestare

— sînt nişte criminali şi nu merită, prin urmare, nici o ascultare!...«

Apoi, ridicând glasul:

— »Eşiţî! – zise, – sau chem garda să vă dea afară. Gîndiţi-ve că sînteţî în casa mea, cumnata Gesareluî, şi că, violându-mî-o prin'prezenţa voastră, violaţi însăşi majestatea imperială. Mergeţi de duceţi răspunsul meu acelor ce v'au trimis! Spu- neţi-le că văduva lui Drusus, fratelui împăratului, nu se va supune decât unui ordin venit de la acesta şi scris cu propria lui mână!...«

Vorbind astfel, venerabila Antonia 'şi regăsise energia anilor din tinereţe. Cu un braţ, ea ţinea pe Atilia strîns lipită de peptu-î, iar cu cellalt, prin- tr'un gest de o suverană autoritate, arăta uşa agenţilor forţei publice.

Intimidaţi, ei nu ştiau ce să facă, mai mult dispuşi să se supuc şi să lase pe Atilia 'n pace.

În momentul acela, o clamoare imensă, venind de afară, se ridică cu o forţă nerezistibilă.

Era mulţimea, care, 'nsetată de răzbunare, flămândă de sânge, urmase pe Cestor până acolo, şi, văzând zăbava ce se punea d'a i se aduce prada promisă, 'şi manifesta nerăbdarea prin strigătele sale sinistre.

îmbărbătat prin ajutorul neaşteptat ce 'i sosea aşa de la timp, omuMcgoî 'şl recapătă curagiul, şi, 'ntorcendu-se către lictori, le ordonă să 'şl facă datoria:

— »*Ite, lidores, manumque injicite ei!*» *) – le strigă el, arătând pe fiica luî Sejan cu degetul.

Lictoriî înaintară, şi, cu toate protestările şi amenınţările venerabilei Antonici, puseră mâna pe Ati- lia, o deslipiră de la sinul protector unde se refugiase şi o tîrîră cu dinşiî afară.

') llaî lictorl, puneţi mina pe ea !

LV

Atilia, ’nconjurată de lictorî, spre a nu fi sfîşiată de mulţimea ce urma, cerendu’i moartea, fu dusa şi ’nchisă ’n Tullianum. O dificultate se ivise ’n ultimul moment, cu ocaziunea executării eî. Ea era fecioară, şi niciodată, până atunci, nu se văzuse o victimă, ’n asemenea condiţiuni, suferind supliciul capital[4]). Trebui, deci, să se ceară deslegarc; iar până să vie răspunsul, nenorocita fată trebui să aştepte ’n oribila ’nchisoare unde se săvîrşise tatăl său.

îngrozită de ce văzuse, cu puterile sleite, neavend pe nimeni lîngă dînsa care să ’î zică o vorbă de ’ncuragiare, ea sta ’n întuneric, neştiind bine unde se află, crezendu-se deja prăvălită ’n abisuri ale căror adîncimi nu mai era [5]n stare să le măsoare. Ea dorea, acum, din suflet moartea şi ’şi punea toate speranţele ’ntr’însa. Mintea ei, trudită de grozavele schimbări ce se succedaseră ’n aşa de scurt

timp pe dinainte-î, li înfăţişa noua viaţă ’n care era •să intre ca surîsul unor zori mîntuitoare. Ea ’şi zicea că, ’n curînd, scăpată de mizeriile acestei’ lumi, undo numai avea nimic de dorit, deslogată de lanţurile corpului, în care nu simţise decăt dureri, va putea să se avîntc prin nemărginitul Empireu, până dincolo de locaşole prea fericiţilor, în Eliscul plin de beatitudini, unde toţi căţi îi fuseseră scumpi, o aşteptau, – tatăl său,... Drusus, mai cu seamă, care, vezend-o, va ’ntinde braţele spre dînsa şi pe care ’1 va regăsi pentru a nu ’1 mai pierde. La această idee, inima-î sălta de bucurie, şi, transfigurată, chema din toate puterile ora supliciului, ce credea că va pune capet suferinţelor sale, fără a bănui, sermana I că încă o ’ncercare ’i era rezervată, cea mai grea şi mai dureroasă din toate!

Deodată, un zgomot de paşi se auzi, ’naintând în umbră. Socotind că cel însărcinat să ’i ridice viaţa vine să ’i-o ceară, ca se puse numai decăt în genuchi, şi, bucuroasă, ’ntinse gîtul ca să i-o ofere. Dar, în acelaş timp, aruncă un ţipet de spaimă, căci, deschizând ochii ca să vază de ce călăul nu loveşte mai iute, zări dinainte-î, la lumina lămpii ce adusese cu dînsul, pe Holconius Albinus, privind-o cu neruşinareari obicinuită. La moment, ve- ohile-î terori re’n vi ara, mai puternic decât oricând. Ea revezu, ’ntr’o clipă, cu repeziciunea cugetului, scenele trecute, – ’ntîlnirilo ci, ’n For, din ’ntîm- plare, cu acel om ce instinctul o prevestise că va

juca un rol în viaţa sa, căutătura luî impudcntă, [1] aruncată ’n amîndoue rindurilo asupră-î, salutu-i cinic, cuvintele-i pline de ironie, prin care [5]i oferea serviciile sale infame. În faţa scîrbeî ne’nvinso ce el îî inspira, eroica-i hotărîre de adineaori dispăru ca o nălucă. Ea nu ’şi mai aminti decât de un lucru că era singură, fără apărare, ’n puterea şi la discreţiunea acelui om. Ea ’neepu, deci, să ţipe, re- trăgendu-se pănă ’n fundul temniţei/ spre a nu li atinsă de dînsul.

— »Nu ţipa aşa, – ’î zise el, cu brutalitate, – căci ţipetele tale nu te vor scăpa ! Mai bine supu- nete de bunăvoie! Fiindcă nu-poţi primi moartea ca fecioară, ordinul Senatului e să iii mai în tăi a mea. Haide! să nu pierdem vremea!... mai am şi alte treburi pănă diseară!...“

Şi, totdeodată, ’ntinse braţele ca s’o apuce.

înnebunită de spaimă prin cecacc auzea, Atilia găsi puteri pentru a ’ncerca să reziste. Ea ’ncepu să fugă prin ’nchisoare, ferindu-se să nu fie prinsă, rugându-se să ’i dea pace.

— »Zei nemuritori, – striga ca, cu vocea ’ntreruptă, – iie-vă milă de mine şi nu me părăsiţi!... Voi, care m’aţi scăpat, odinioară, din gura leului, arătaţiveşi rîndul acesta puterea !... O zei protectori, îndurаţi-ve cu o nenorocită!... Gruţaţi-i ultra- gele de care e ameninţată !... Trimiteţi-i fulgerele voastre mîntuitoare ’n ajutor !...«

Apoi, deodată :

— «Mizerabile, lasă-me,—răcni către Ilolconiiis care pusese mâna pe ca,— las<ă-mc, ori cliem asu- pră-ţi mânia zeilor răzbunători!.-.. Vai! ce monstru, – adaosc dînsa, svîrcolindu-se 'n braţele lui de fer.—Cum me ţine!... Druse, unde eşti!... aleargă de me scapă!... nu mc lăsa 'n prada acestei fiare!...«

Ea 'nccrcă tot, plânsete şi amenin ţări, cătândsă sperie sau să 'nduioşezo, rugându-sc s'o omoare, însă s'o respecte, pentru a se putea 'nfăţişa curată dinaintea promisului seu. Totul însă fu zadarnic. Părăsită do puteri în lupta ce avu să susţie, ea. i sfirşi prin a pleca capul, şi, 'nvinsă, ruinase fără mişcare şi fără cunoscinţă.

BIBLIOTECA
UNIVERSIT
A'
- I A Ş I -

*) **Vezi Tacit,** *Anale.*
[2]) **Vezi Sulone,**
Calujula.

XVI

După ce o -violă, Holconius o ucise [1]).

Iată cum se termină trista idilă a fiicei' lui Sojan cu băiatul lui Glaudiu!

Nenorocita copilă căzu victima slugărniciei Senatului şi a urelor adunate'mpotriva tatălui seu.

Se zice că chiar Tibcriu nu 'şi putu stăpini lacrimele când află de tragicul ei sfirşit.

De altmintrelea, el însuşi nu mai trăi mult după aceasta, căci, în anul 37, aflându-se la Misena, bolnav, fu'năbuşit subt perne de Macron, pe care '1 făcuse prefect al pretoriului în locul lui Sejan şi caro comise această crimă pentru a merita nuoi onoruri de la acela ce trebuca să 'i urmeze.

În locul lui, se sui, pe tronul Cesarilor, Caiu, fiul cel mai mic al lui Gcrmanicus, supranumit *Cali- gula,* acclaş care, după cum se ştie, spăimintă lumea prin smintenia şi prin desfrî nările sale, caro 'neepu prin a lega rclaţiunî incestuoase cu câteşi trele surorile sale[2]) şi termină prin a 'şi face calul Consul.

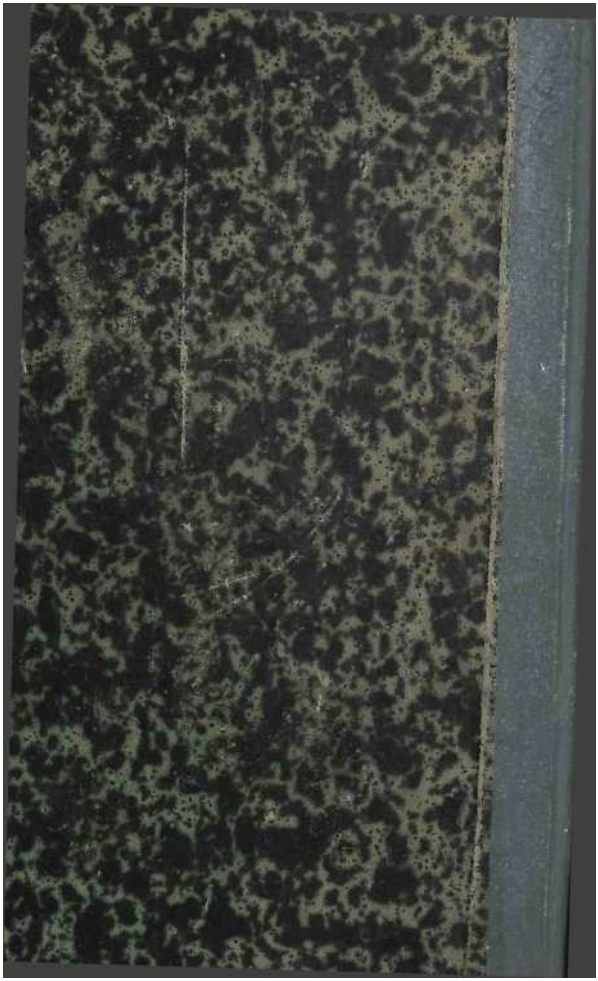

[2]) *Vezi V. Duruy, Histoive des Romains.*

*) Vezi Tacit, *Anale.*

[1]) A/.I golful Nea polc.

[3]) *Vezi Depping, Descriplion de Capréc.*

[4]) Vezî S

[1]) Vezi Sal us li ii, Conjurafiunea lui Calilina.